

บทที่ 2

ทบทวนวรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่องรูปแบบการบริหารจัดการ โยกย้ายถิ่นฐานประชาชนเพื่อตั้ง โครงการโรงไฟฟ้าขนาดใหญ่ครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี หลักการ และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องต่าง ๆ ด้วยการทบทวนวรรณกรรมโดยไม่มีภาวะอคติหรืออคติที่ได้อาจจากการทบทวนวรรณกรรมดังกล่าว แต่นำข้อมูลนั้นไปใช้เป็นแนวทางการวิเคราะห์สังเคราะห์วิจัย และสร้างกรอบแนวคิดการวิจัย (Theoretical Framework) เพื่อสร้างความเข้าใจต่อประเด็นการวิจัยให้ชัดเจนมากขึ้น โดยมีเนื้อหาสาระของวรรณกรรมที่ทบทวน ดังนี้

1. แนวคิด ทฤษฎี และหลักการที่เกี่ยวข้อง

1.1 แนวคิดการเวนคืนที่ดิน

พระราชบัญญัติว่าด้วยการเวนคืนอสังหาริมทรัพย์ของประเทศไทย พ.ศ. 2530 มีสาระที่สำคัญที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานหรือโครงการขนาดใหญ่ สรุปได้ว่าการเวนคืนที่ดิน คือ การที่หน่วยงานรัฐบังคับซื้อที่ดินคืนจากประชาชนเจ้าของที่ดิน เพื่อนำที่ดินไปพัฒนาสาธารณูปโภค เช่น ก่อสร้างถนน ก่อสร้างทางพิเศษของการทางพิเศษแห่งประเทศไทย หรือเวนคืนที่ดินเพื่อสร้างโรงไฟฟ้าความเร็วสูงที่มีชาวเวนคืนที่ดินอยู่ในปัจจุบัน พื้นที่ดินบางแปลงก็เป็นที่ดินที่ดินมีราคาซื้อขายสูงกว่าราคากลางที่รัฐตั้งไว้ จึงเป็นเหตุที่ต้องมีการกำหนดหลักเกณฑ์ในการประเมินมูลค่าที่ดิน

การประเมินมูลค่าที่ดินและทรัพย์สิน คือ การที่จะทำให้ประชาชนส่วนใหญ่เกิดความพอใจเกี่ยวกับเรื่องการเวนคืน โดยเฉพาะเรื่องการประเมินราคาที่ดินที่ถูกเวนคืนนั้นทำได้ยากมากและเป็นปัญหาที่ประสบอยู่ในปัจจุบัน ดังนั้น เพื่อเป็นการป้องกันปัญหาหรือผลกระทบที่จะเกิดขึ้นเพื่อความคล่องตัวในการประเมินทรัพย์สินที่ถูกเวนคืน และเพื่อให้เกิดความเป็นธรรมแก่ผู้ถูกเวนคืนและสังคม จึงต้องอาศัยหลักเกณฑ์ในการพิจารณาประเมินทรัพย์สินตามพระราชบัญญัติว่าด้วยการเวนคืนอสังหาริมทรัพย์ พ.ศ. 2530 โดยคำนึงถึง

1) ราคาที่ซื้อขายกันตามปกติในท้องตลาดของอสังหาริมทรัพย์ที่จะต้องเวนคืนตามที่ เป็นอยู่ในวันใช้บังคับพระราชกฤษฎีกาที่ออกตาม

- 2) ราคาอสังหาริมทรัพย์ที่มีการตีราคาไว้เพื่อประโยชน์แก่การเสียภาษีบำรุงท้องที่
- 3) ราคาประเมินทุนทรัพย์เพื่อเรียกเก็บค่าธรรมเนียมในการจดทะเบียนสิทธิและนิติกรรม
- 4) สภาพและที่ตั้งของอสังหาริมทรัพย์นั้น และ
- 5) เหตุและวัตถุประสงค์ของการเวนคืน

แนวทางปฏิบัติในกรณีที่เจ้าของอสังหาริมทรัพย์ไม่พอใจเรื่องราคาค่าทดแทนชดเชยที่กำหนดไว้ได้ระบุในพระราชบัญญัติฯ ฉบับนี้ กล่าวคือ

ผู้มีสิทธิได้รับเงินค่าทดแทนผู้ใดไม่พอใจในราคาของอสังหาริมทรัพย์ หรือจำนวนเงินค่าทดแทนที่คณะกรรมการกำหนด มีสิทธิอุทธรณ์ต่อรัฐมนตรีผู้รักษาการตามพระราชกฤษฎีกา หรือรัฐมนตรีรักษาการตามพระราชบัญญัติเวนคืนอสังหาริมทรัพย์ฉบับนั้น ภายใน 60 วัน นับแต่วันที่ได้รับหนังสือจากเจ้าหน้าที่ หรือผู้ซึ่งได้รับมอบหมายจากเจ้าหน้าที่ให้มารับเงินค่าทดแทนดังกล่าว ในการพิจารณาอุทธรณ์ตามวรรคหนึ่งให้รัฐมนตรีแต่งตั้งคณะกรรมการขึ้นคณะหนึ่งประกอบด้วยผู้ทรงคุณวุฒิทางกฎหมาย และผู้มีความรู้ความสามารถในการตีราคาอสังหาริมทรัพย์ มีจำนวนทั้งหมดไม่น้อยกว่า 5 คน เป็นผู้พิจารณาเสนอความเห็นต่อรัฐมนตรี ทั้งนี้ ให้รัฐมนตรีวินิจฉัยอุทธรณ์ให้เสร็จสิ้นภายใน 60 วัน นับตั้งแต่วันที่ได้รับอุทธรณ์

ในกรณีที่ผู้มีสิทธิได้รับเงินค่าทดแทนยังไม่พอใจในคำวินิจฉัยของรัฐมนตรี หรือในกรณีที่รัฐมนตรีมิได้วินิจฉัยให้เสร็จสิ้นภายในกำหนดเวลา มีสิทธิฟ้องคดีต่อศาลได้ภายใน 1 ปี นับแต่วันที่ได้รับแจ้งคำวินิจฉัยของรัฐมนตรี หรือนับแต่วันที่พ้นกำหนดเวลาดังกล่าวแล้วแต่กรณี การที่เจ้าของหรือผู้ครอบครองโดยชอบด้วยกฎหมายซึ่งอสังหาริมทรัพย์นั้นอุทธรณ์ต่อรัฐมนตรี หรือฟ้องคดีต่อศาลนั้นไม่เป็นเหตุให้การครอบครอง หรือใช้อสังหาริมทรัพย์การรื้อถอนสิ่งปลูกสร้าง การขนย้ายทรัพย์สิน หรือการดำเนินการใด ๆ ของเจ้าหน้าที่ หรือผู้ซึ่งได้รับมอบหมายจากเจ้าหน้าที่เกี่ยวกับกิจการที่จะต้องมีการเวนคืนอสังหาริมทรัพย์นั้นต้องสะดุดหยุดลง ในกรณีที่รัฐมนตรีหรือศาลวินิจฉัยให้ชำระเงินค่าทดแทนเพิ่มขึ้น ให้ผู้มีสิทธิได้รับเงินค่าทดแทนได้รับดอกเบี้ยในอัตราสูงสุดของ ดอกเบี้ยเงินฝากประจำของธนาคารออมสินในจำนวนเงินที่เพิ่มขึ้น ทั้งนี้ นับแต่วันที่ต้องมีการจ่ายหรือวางเงินค่าทดแทนนั้น

ขั้นตอนการเวนคืนที่ดิน

- 1) ประกาศพื้นที่ที่อยู่ในเขตแนวเวนคืนที่ดิน
- 2) เจ้าหน้าที่เข้าดำเนินการสำรวจอสังหาริมทรัพย์ที่อยู่ในเขตพื้นที่เวนคืนที่ดิน
- 3) กำหนดราคาเวนคืนของอสังหาริมทรัพย์ และที่ดินในพื้นที่เวนคืน พิจารณาจากสภาพและทำเลที่ตั้งของพื้นที่ดินด้วย และถ้าต้องเวนคืนเพียงบางส่วนของพื้นที่ดิน แล้วส่งผลให้พื้นที่ดิน

ส่วนที่เหลือนั้นราคาตก อันเกิดจากการเวนคืนที่ดิน เจ้าหน้าที่ต้องกำหนดเงินค่าทดแทนราคาที่ดินนั้นด้วย

4) ทำการประกาศราคาค่าทดแทนพื้นที่ที่ถูกเวนคืน หากหน่วยงานประสบปัญหางบประมาณตามประกาศแล้ว ไม่สามารถเปลี่ยนแปลงการปรับลดจำนวนเงินค่าทดแทนได้ในภายหลัง

5) ออกหนังสือแจ้งเจ้าของที่ดินให้มาติดต่อทำสัญญาซื้อขาย ถ้ายังไม่ตกลงทำสัญญา จะดำเนินการจ่ายเงินค่าทดแทนก่อน

6) ขั้นตอนจ่ายเงินค่าทดแทน ทำสัญญาซื้อขายและรับเงินทดแทนจากเจ้าหน้าที่

7) หากไม่พอใจคำวินิจฉัยเงินทดแทนของรัฐมนตรี สามารถอุทธรณ์ขอเพิ่มราคาเงินค่าทดแทน ต่อรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยได้ โดยฟ้องคดีต่อศาลภายใน 1 ปี

8) เมื่อศาลตัดสินเรียบร้อยแล้ว เจ้าหน้าที่จ่ายเงินค่าทดแทนและเข้าครอบครองอสังหาริมทรัพย์และที่ดิน

9) ขนย้ายหรือถอนอสังหาริมทรัพย์โดยรัฐหรือผู้ถูกเวนคืน

10) ตราพระราชบัญญัติเวนคืนฯ เพื่อให้กรรมสิทธิ์อสังหาริมทรัพย์ตกเป็นของรัฐ สำหรับที่ดินและค่าทดแทนที่ดิน รัฐจะเวนคืนที่ดินได้เฉพาะใช้ในกิจการที่กฎหมายกำหนดไว้เท่านั้น โดยที่

1) รัฐต้องจ่ายค่าทดแทนให้กับเจ้าของที่ดินด้วยราคาที่เป็นธรรมในเวลาอันควร

2) รัฐต้องกำหนดค่าทดแทนที่เป็นธรรมให้กับเจ้าของที่ดิน โดยคำนึงถึงราคาซื้อขายกันตามท้องตลาด

3) รัฐต้องระบுவัตถุประสงค์ของการเวนคืนที่ดินและกำหนดการเข้าใช้ที่ดินไว้อย่างชัดเจน หากไม่ได้ทำตามนั้นก็ควรคืนที่ดินให้แก่เจ้าของ

4) สิทธิทางด้านภาษีอากรของเจ้าของที่ดินที่ถูกเวนคืน คือ จะได้รับการยกเว้นค่าธรรมเนียมและอากรในการโอนที่ดิน ได้รับการยกเว้นไม่ต้องนำรายได้จากการขายที่ดินมาคำนวณเพื่อจ่ายภาษีเงินได้ รวมถึงได้รับการยกเว้นภาษีธุรกิจเฉพาะด้วย

5) สิทธิที่จะได้ทำสัญญาตกลงซื้อขายที่ดินและรับเงินค่าทดแทนก่อนที่จะตราพระราชบัญญัติเวนคืนที่ดิน

6) สิทธิที่จะรับเงินค่าทดแทนตามที่ภาครัฐกำหนดไปก่อน โดยสงวนสิทธิ์ในการอุทธรณ์กรณีไม่พอใจในเงินค่าชดเชยที่ได้รับ

7) สิทธิที่จะอุทธรณ์ขอเงินค่าทดแทนเพิ่ม ภายใน 60 วัน นับจากวันที่ได้รับหนังสือแจ้ง

8) สิทธิในการฟ้องร้องคดีต่อศาล หลังจากอุทธรณ์สำเร็จ โดยต้องฟ้องศาลภายใน 1 ปี

หน้าที่ของเจ้าของที่ดินที่ถูกเวนคืน เพื่อรักษาสิทธิต่าง ๆ ไว้ มีดังนี้

1) มีหน้าที่ต้องเดินทางไปตามนัดหมายที่กำหนดตามหนังสือนัดหมายของเจ้าหน้าที่รัฐ หากไม่สามารถเดินทางไปได้ในวันเวลาดังกล่าว ให้มอบอำนาจให้ผู้อื่นไปแทนได้ หรือมีหนังสือแจ้งไปขอเลื่อนวันนัดหมายได้

2) มีหน้าที่ต้องอำนวยความสะดวกในขั้นตอนที่เจ้าหน้าที่รัฐมาสำรวจที่ดิน รวมถึงทรัพย์สินต่าง ๆ บนที่ดินตามสมควร

3) มีหน้าที่ชี้รั้ววัดในเขตที่ดินตามหมายนัดของเจ้าหน้าที่รั้ววัดของกรมที่ดิน

4) มีหน้าที่ออกจากที่ดิน ภายใน 30 วัน ผ่อนผันได้อีก 30 วัน รวมเป็น 60 วัน หลังจากได้รับเงินค่าทดแทน หากไม่ย้ายออกจะถือว่าเป็นผู้บุกรุก ภาครัฐมีสิทธิ์ดำเนินคดีได้ตามกฎหมาย

สำหรับเงินทดแทนกรณีเวนคืนที่ดิน และรับเงินทดแทนตามกฎหมายกำหนดไว้ว่า “เจ้าหน้าที่จ่ายเงินให้ผู้ถูกเวนคืนภายในกำหนดระยะเวลา 120 วัน นับแต่วันทำสัญญา หากเกินกำหนดถือว่าผิดนัดต้องจ่ายดอกเบี้ยตามอัตรดอกเบี้ยเงินฝากประจำ”

ส่วนกรณีการกำหนดเงินค่าทดแทนนั้น ส่วนใหญ่ภาครัฐหรือหน่วยงานราชการที่รับผิดชอบการเวนคืนที่ดินจะใช้ราคาที่ดินประเมินจากกรมที่ดินเป็นหลัก เพราะเป็นมาตรฐานราคาที่ดินที่ใช้กันอยู่โดยทั่วไป แต่ก็มีข้อโต้แย้งจากหลายฝ่ายว่าเป็นราคาที่ทำให้เงินค่าทดแทนต่ำกว่าความเป็นจริง ทำให้เจ้าของที่ดินที่ถูกเวนคืนได้รับความเดือดร้อน เนื่องจากราคาที่ดินประเมินเป็นราคาที่ดินจัดทำขึ้นเพื่อเป็นฐานภาษี สำหรับกรณีการซื้อขายเปลี่ยนมือที่ดินเป็นฐานในการคิดค่าธรรมเนียมการโอนที่ดิน ราคาประเมินนี้ไม่ได้มีการสำรวจและเปลี่ยนแปลงบ่อย ตามปกติจะมีการสำรวจที่ดินและตั้งราคาใหม่ทุก 4 ปี ดังนั้น จึงไม่ได้สะท้อนราคาของที่ดินที่แท้จริงตามราคาตลาด

อย่างไรก็ตาม ในเรื่องนี้ทางกฎหมายได้เปิดช่องไว้สำหรับเจ้าของที่ดิน โดยให้สามารถรับเงินค่าทดแทนไปก่อนได้ และทำเรื่องอุทธรณ์และฟ้องศาลโดยนำหลักฐานมาแสดง อาจเป็นสัญญาซื้อขายที่ดินในบริเวณใกล้เคียง เพื่อให้ทราบถึงราคาที่ดินที่แท้จริงได้ เหมือนเจ้าของที่ดินตามแนวรถไฟฟ้าในกรุงเทพมหานครที่ปัจจุบันต่างก็ได้รับเงินค่าทดแทนที่น่าพอใจไปทุกราย

เงินค่าทดแทนที่ทางรัฐจะจ่ายสำหรับเวนคืนที่ดินก็ไม่ใช่แค่ค่าที่ดินเท่านั้น แต่ยังรวมถึงอสังหาริมทรัพย์และผลประโยชน์ต่าง ๆ ที่ได้รับจากที่ดินนั้น ๆ ด้วย โดยค่าเวนคืนจะรวมค่าที่ดิน ค่าโรงเรือนหรือสิ่งปลูกสร้างที่รื้อถอนไม่ได้ ในกรณีมีค่าเช่าที่ดินหรือโรงเรือนสิ่งปลูกสร้างที่รื้อถอนไม่ได้นั้น ให้รวมในค่าเวนคืนด้วย ค่าไม้ยืนต้นที่อยู่บนที่ดินนั้น ส่วนโรงเรือนหรือสิ่งปลูกสร้างที่รื้อถอนได้ ค่าเวนคืนจะรวมเฉพาะค่ารื้อถอน ค่าขนย้ายและค่าปลูกสร้างใหม่เท่านั้น

1.2 แนวคิดการวางแผนผังพัฒนาพื้นที่

การทบทวนวรรณกรรมว่าด้วยการวางแผนผังพัฒนาพื้นที่ได้ทบทวนจากแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับชุมชนกับการพัฒนาและการวางแผนผังชุมชนและจัดการสิ่งแวดล้อม โดยประมวลจากแนวคิดของ ไชยรัตน์ เจริญสิน โอปาร (2540), เอนก เหล่าธรรมทัศน์ (2542), สฤณี ดิยะวงศ์สุวรรณ (2559) และนิรันดร์ จงวุฒิเวศย์ (2560) สรุปสาระสำคัญ ได้ดังนี้

การพัฒนาประเทศและการพัฒนาชุมชนว่ากันว่า เริ่มขึ้นหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 มีประเทศที่ได้รับผลกระทบจากภัยสงคราม ประกอบกับประเทศอาณานิคมต่าง ๆ เริ่มได้รับเอกราช มีการจัดตั้งองค์กรระหว่างประเทศ เช่น ธนาคารโลก เพื่อช่วยเหลือฟื้นฟูประเทศต่าง ๆ มีการแบ่งระดับของการพัฒนาแล้ว (Development Countries) กำลังพัฒนา (Developing Countries) และด้อยพัฒนา (Least Developed Countries)

ในอคิดการพัฒนาประเทศ การพัฒนาชุมชนของประเทศไทยและกลุ่มประเทศลุ่มแม่น้ำโขง จะค่อนข้างไปตามกระแสการพัฒนาของประเทศตะวันตก เป็นการพัฒนาที่มุ่งเน้นความเจริญทางวัตถุเป็นสำคัญ ไม่มีแนวทางการพัฒนาที่เป็นตัวของตัวเอง แนวคิดการพัฒนามีลักษณะแคบเกินไป คือ จะมุ่งเน้นความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ แต่ไม่พัฒนาในด้านอื่น ๆ ก่อให้เกิดความเหลื่อมล้ำระหว่างสังคมเมืองและสังคมชนบท เกิดช่องว่างระหว่างรายได้ของประชาชนมากขึ้นเรื่อย ๆ ทำให้สังคมชนบทไม่ได้รับการพัฒนาและขยายตัวในด้านใดเลย ซึ่งเห็นได้ว่าการพัฒนาในสังคมเมืองนั้นจะเป็นการพัฒนาในระบบที่มีความทันสมัยในทุก ๆ ด้าน มีความหลากหลายทางด้านวัตถุ เพราะมีความพร้อมที่จะรองรับความเจริญที่เข้ามา ทำให้การเจริญเติบโตในด้านต่าง ๆ มีความก้าวหน้าและเป็นไปอย่างรวดเร็ว ซึ่งแตกต่างกับสังคมชนบทที่มีระบบการพัฒนาในรูปแบบที่ค่อยเป็นค่อยไป งบประมาณพร้อมเมื่อใดจึงจะดำเนินการ จึงทำให้เสียเปรียบและเสียโอกาสในการรับเอากระบวนการพัฒนาและความเจริญใหม่ ๆ เข้าสู่สังคมชนบท

ปัจจุบัน ชุมชนเมืองและชุมชนชนบทมีการพัฒนาที่มีความเจริญและการขยายตัวของปัจจัยในหลายด้านที่มีความแตกต่างกันโดยสิ้นเชิง ก่อให้เกิดความล้ำหลังและล่าช้าในการพัฒนาประเทศ ในทางสังคมวิทยาแบ่งชุมชนออกเป็นสองแบบ คือ ชุมชนชนบท (Rural) และชุมชนเมือง (Urban) ซึ่งมีลักษณะของชุมชน ดังนี้

1) สังคมชนบทมีลักษณะเป็นเขตนอกเมืองหลวงหรือเมืองใหญ่ ประชาชนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทางการเกษตร สภาพความเป็นอยู่คล้ายคลึงกับชาวชนบทที่อยู่ในท้องถิ่นเดียวกัน มีความผูกพันกันที่พี่น้อง สังคมชนบทมีลักษณะเป็นครอบครัวขนาดใหญ่หรือครอบครัวขยาย สมาชิกในครอบครัวช่วยกันทำงานเพื่อผลิตอาหาร ชาวชนบททำงานเป็นฤดูกาล มีความผูกพันกับ

ศาสนา ชีดมัน ในขนบธรรมเนียมประเพณีศาสนาอย่างเคร่งครัด มีวัดเป็นศูนย์กลางรวมจิตใจของชาวชนบท รวมทั้งใช้ประกอบกิจกรรมพิธีกรรมต่าง ๆ และใช้ทางการศึกษา

2) สังคมเมืองมีลักษณะเป็นบริเวณที่มีประชากรอาศัยอยู่รวมกันเป็นจำนวนมาก เป็นศูนย์กลางของความเจริญต่าง ๆ การคมนาคมสะดวก ประชาชนประกอบอาชีพหลากหลาย ความสัมพันธ์ของคนในสังคมเมืองเป็นไปอย่างมีระเบียบแบบแผน โดยมากมักจะติดต่อกันด้วยตำแหน่งหน้าที่การงาน ความจริงใจที่มีต่อกันน้อยมาก ความสัมพันธ์ของชาวเมืองมีการจัดตั้งเป็นกลุ่มต่าง ๆ สังคมเมืองมีลักษณะเป็นครอบครัวขนาดเล็กหรือครอบครัวเดี่ยว สมาชิกในครอบครัวมักจะประกอบอาชีพแตกต่างกัน วัดเป็นเพียงแหล่งประกอบพิธีกรรมทางศาสนาเท่านั้น ไม่ได้เป็นศูนย์กลางจิตใจเหมือนกับสังคมชนบท พฤติกรรมของชาวเมืองจะยึดกฎหมายเป็นหลัก เศรษฐกิจในสังคมเมืองจะมีความยุ่งยากมาก ดังปรากฏการเปรียบเทียบตามตารางที่ 2.1

ตารางที่ 2.1 การเปรียบเทียบชุมชนชนบทและชุมชนเมือง

ชุมชนชนบท	ชุมชนเมือง
1. ประชากรมีจำนวนน้อย แต่อยู่กระจัดกระจาย เป็นชุมชนเล็ก ๆ	1. ประชากรมีจำนวนมาก และอยู่กันอย่างหนาแน่น
2. สถาบันการศึกษามีไม่มากนัก	2. มักเป็นศูนย์กลางทางการศึกษาที่สำคัญ
3. รายได้ยังน้อย มีอาชีพทางการเกษตรเป็นหลัก	3. เศรษฐกิจดี มีรายได้รายจ่ายสูง เป็นศูนย์กลางทางเศรษฐกิจและมีอาชีพหลากหลาย
4. เป็นการปกครองส่วนภูมิภาค และมีส่วนร่วมทางการเมืองน้อย	4. เป็นศูนย์กลางการเมืองการปกครองของประเทศ
5. สถาบันศาสนาสำคัญมากของชุมชนบทไทย มีศรัทธาในศาสนาเคร่งครัด	5. เป็นศูนย์กลางของศาสนาและความเชื่อ แต่ระดับความศรัทธาในศาสนาไม่สูง
6. มีความสัมพันธ์เป็นแบบส่วนตัวและกันเอง เป็นไปตามประเพณี	6. มีความสัมพันธ์แบบทางการ ยึดถือประโยชน์เป็นเกณฑ์
7. มีการเปลี่ยนแปลงช้า และมีปัญหาสังคมน้อย	7. มีการเปลี่ยนแปลงรวดเร็ว และมีปัญหาสังคมมาก

ที่มา: สฤณี ดิยะวงศ์สุวรรณ (2559) แนวคิดเบื้องต้นการวางแผนการใช้ประโยชน์ที่ดิน (Basic Land-Use Planning) คณะศิลปกรรมและออกแบบอุตสาหกรรม มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน นครราชสีมา

ลักษณะปัญหาของชนบท สภาพสังคมชนบทในปัจจุบันทำให้เกิดปัญหาความยากจน ปัญหาเศรษฐกิจ และปัญหาทางวัฒนธรรม ปัจจุบันชาวชนบทได้รับวิทยาการสมัยใหม่ต่าง ๆ ซึ่งมีอิทธิพลต่อชาวชนบทเป็นอันมาก เช่น เครื่องจักรท่อนแรงสำหรับการประกอบอาชีพ อุปกรณ์ที่ทำให้การดำรงชีวิตได้รับความสะดวกสบายขึ้น อันส่งผลทำให้ต้นทุนการผลิตสูงขึ้น และมีความสิ้นเปลืองมากขึ้นตามไปด้วย

ปัญหาสังคมชนบทที่สำคัญ 5 ประการ ได้แก่

1) อัตราการเพิ่มจำนวนประชากรในชนบทมีแนวโน้มลดลง ทำให้อัตราการขยายตัวของชุมชนลดลงไปด้วย มีการอพยพโยกย้ายถิ่นฐานของประชาชนในชนบทเข้าสู่เมืองเพิ่มมากขึ้น และครอบครัวเกษตรไม่จำเป็นต้องใช้สมาชิกในครอบครัวเป็นแรงงานในการทำเกษตรกรรมแล้ว เนื่องจากเทคโนโลยีมีการเปลี่ยนแปลงไป

2) การถือครองที่ดิน ประชาชนยังต้องมีการถือครองที่ดินที่เป็นพื้นที่ทำกินและหาเลี้ยงครอบครัว ปัจจุบันรูปแบบการถือครองที่ดินเปลี่ยนแปลงไป เช่น กรรมสิทธิ์ที่ดินตกเป็นของนายทุนกลุ่มใหญ่ บริษัทขนาดใหญ่ หรือนักลงทุนต่างชาติ รูปแบบการตั้งถิ่นฐานจึงเปลี่ยนแปลงไป

3) ลักษณะของพื้นที่การเกษตร รูปแบบการเกษตรเปลี่ยนแปลงไปตามนโยบายและทิศทางเศรษฐกิจ ตลอดจนรูปแบบการลงทุน การตลาด และการเชื่อมโยงกับภาคอุตสาหกรรม ความสัมพันธ์ของรูปแบบการเกษตรจึงมีความสัมพันธ์กับการตั้งถิ่นฐานโดยตรง

4) ระบบการคมนาคมขนส่งและสิ่งอำนวยความสะดวก เช่น ถนนหนทาง ศูนย์สุขภาพ และบริการต่าง ๆ ระบบไฟฟ้า ระบบประปา และการติดต่อสื่อสาร การขาดการเชื่อมโยงระหว่างหมู่บ้านและชุมชนชนบทด้วยตนเอง สิ่งเหล่านี้เป็นสาเหตุของความแตกต่างทางพื้นที่ ทำให้การบริการ โครงสร้างพื้นฐานต่าง ๆ มีลักษณะกระจุกกระจาย ขาดการเชื่อมโยงและการรวมกลุ่ม ทำให้เป็นการสิ้นเปลืองงบประมาณ

5) นโยบายของรัฐบาลจัดเป็นปัญหาสำคัญประการหนึ่ง เช่น กรณีประเทศไทย ตั้งแต่แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 4 เป็นต้นมา พื้นที่ชนบทอยู่ในความสำคัญต่อการตั้งถิ่นฐานในอัตราที่ช้ากว่าพื้นที่ชุมชนเมือง จึงเป็นสาเหตุหนึ่งของการอพยพโยกย้ายถิ่นฐานของประชาชนในชนบทเข้ามาทำงานในเมืองมากขึ้น

ตามหลักการวางแผนผังชุมชนในพื้นที่ชนบท ข้อที่ควรให้ความสำคัญได้แก่ การวิเคราะห์ศักยภาพของพื้นที่ที่เน้นการเพิ่มประสิทธิภาพการใช้ประโยชน์พื้นที่ในชนบททางการเกษตร เพื่อส่งเสริมให้การผลิตในภาคเกษตรมีมากขึ้น และการวิเคราะห์ด้านประชากร เศรษฐกิจและสังคม ในการสนับสนุนด้านชีวิตความเป็นอยู่ การประกอบอาชีพ การสร้างสิ่งอำนวยความสะดวกพื้นฐาน

ที่จำเป็น ตลอดจนการส่งเสริมให้มีการทำหน้าที่ของการเป็นศูนย์กลางชุมชน (Rural Center) โดยอาศัยแนวคิดของการเชื่อมโยงที่เรียกว่า ระบบชุมชน มีแนวคิดการเชื่อมโยงที่สำคัญ คือ

1) การเชื่อมโยงทางด้านกายภาพของพื้นที่ ได้แก่ ระบบโครงข่ายการคมนาคม และระบบนิเวศวิทยา ที่รวมถึงทรัพยากรธรรมชาติ

2) การเชื่อมโยงทางด้านเศรษฐกิจ เช่น รูปแบบการตลาด วัตถุประสงค์ ระบบการส่งผ่านสินค้า การเกษตร การลงทุนด้านการค้า และการขนส่งสินค้าของชุมชน การผลิตที่เชื่อมโยงกับภาคอุตสาหกรรม ตลาดของผู้บริโภค และรูปแบบของการซื้อขายสินค้า

3) การเชื่อมโยงด้านประชากร ประกอบด้วยการตั้งถิ่นฐานอย่างถาวร และประชาชนที่ย้ายเข้ามาตั้งถิ่นฐานชั่วคราว รวมถึงการเคลื่อนไหวของประชาชนจากการเดินทางไปทำงาน ซึ่งมีผลต่อการเดินทางและปริมาณการจราจร

4) การเชื่อมโยงด้านเทคโนโลยีในด้านการติดต่อสื่อสารของชุมชน แหล่งพลังงาน การจัดสรรทรัพยากรน้ำ และระบบชลประทาน

5) การเชื่อมโยงด้านความสัมพันธ์ในสังคม เช่น ความสัมพันธ์ของกลุ่มคนในชุมชนชนบท ระบบเครือญาติ วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี และงานเทศกาลที่สำคัญ

จากที่กล่าวมาแล้ว สภาพปัญหาชุมชนชนบทมีแนวทางแก้ไขโดยการใช้กระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน และใช้นโยบายของรัฐ กล่าวคือ กระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนมีส่วนเกี่ยวข้องในการตัดสินใจ ในการดำเนินงานในการพัฒนา รวมทั้งลงมือปฏิบัติตามที่ได้ตัดสินใจ ในการแบ่งปันผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากการดำเนินงาน และในการประเมินผลการดำเนินงาน

ขั้นตอนการมีส่วนร่วมของชุมชน ประกอบด้วย ขั้นตอนการค้นหาปัญหา สาเหตุของปัญหาและแนวทางแก้ไข ขั้นตอนการตัดสินใจกำหนดความต้องการ ขั้นตอนการจัดลำดับความสำคัญ ขั้นตอนวางแผนกำหนดวัตถุประสงค์วิธีการแนวทางการดำเนินงาน การใช้ทรัพยากร ขั้นตอนการดำเนินงานตามโครงการและ/หรือสนับสนุนการดำเนินงาน และขั้นตอนการประเมินผลของการดำเนินงาน

รูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนมี 2 ลักษณะ ได้แก่ ลักษณะการมีส่วนร่วมของประชาชนที่รัฐเป็นผู้นำการมีส่วนร่วมในลักษณะนี้ เป็นการมองมาจากเบื้องบนหรือมาจากรัฐประชาชนเป็นเพียงผู้คอยรับนโยบายและปฏิบัติตาม และลักษณะการมีส่วนร่วมที่เกิดจากความต้องการของประชาชนด้วยความสมัครใจ โดยที่รัฐคอยช่วยเหลือให้คำแนะนำหรือคอยอำนวยความสะดวกเท่านั้น

1.3 ทฤษฎีการบริหารข้อขัดแย้ง

ความขัดแย้ง คือ สถานการณ์ที่ทำให้บุคคลหรือกลุ่มบุคคลมีความกระวนกระวายใจ อยู่ในภาวะที่ไม่สามารถตัดสินใจ หรือตกลงหาข้อยุติเป็นที่พอใจของตนเองหรือของทั้งสองฝ่าย ซึ่งเป็นผลมาจากความไม่สมหวังต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ซึ่งสาเหตุของการเกิดความขัดแย้งมีหลายสาเหตุ เช่น การแข่งขันอันเนื่องมาจากทรัพยากรมีจำกัด ความขัดแย้งที่เกิดขึ้นภายในองค์กร การที่มีจุดมุ่งหมายที่แตกต่างกัน จุดมุ่งหมายเหมือนกัน แต่อาจใช้วิธีการที่จะทำให้บรรลุจุดมุ่งหมายต่างกัน จากความแตกต่างในลักษณะงาน การให้คุณค่าและความสำคัญแตกต่างกัน สภาพองค์การที่คลุมเครือ และขาดการสื่อสารที่ดี

หากจะค้นหาสาเหตุของความขัดแย้งที่เป็นตัวร่วมสำคัญ ตามประเสริฐ (2560) กล่าวว่า ส่วนใหญ่ความขัดแย้งมีที่มาจากขาดการสื่อสารที่ดีระหว่างกัน การสื่อสารที่ไม่ชัดเจน คลุมเครือ หรือความเข้าใจที่ไม่ตรงกัน อาจเป็นสาเหตุของความขัดแย้งได้ และยังเป็นผลให้ความขัดแย้งระหว่างบุคคลที่เกิดขึ้นแล้วนั้น มีความรุนแรงเพิ่มขึ้นได้

วิธีการแก้ไขความขัดแย้งตาม ศุภณัฐ เพิ่มพูนวิวัฒน์ (2553) กล่าวว่า เป็นเรื่องที่ยากอย่างยิ่งที่จะสามารถหาวิธีการที่ถูกต้องแน่นอนมาใช้ในการแก้ไขความขัดแย้งต่าง ๆ อย่างมีประสิทธิภาพ แต่มีวิธีหนึ่งที่สามารถเปลี่ยนจากการทำลายที่เกิดจากความขัดแย้ง (Destructive Conflict) ให้กลายเป็นความขัดแย้งที่สร้างสรรค์ (Constructive Conflict) ก็คือ ต้องมองลงไปที่เนื้อหาของความขัดแย้งแทนที่จะมองที่ตัวบุคคล วิธีการนี้เป็นการมุ่งที่จะแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นมากกว่า การตำหนิผู้อื่น ซึ่งไม่สามารถสร้างผลดีแต่อย่างใดเลย แต่กลับเป็นการก่อให้เกิดความขัดแย้งเพิ่มมากขึ้น เมื่อมีความขัดแย้งเกิดขึ้น จึงจำเป็นจะต้องเลือกหาวิธีการต่าง ๆ มาจัดการกับความขัดแย้งนั้น ๆ ซึ่งจำแนกตามพฤติกรรมที่เป็นหลักสำคัญ อันเป็นวิธีการแก้ไขความขัดแย้งพื้นฐาน 5 วิธี ได้แก่

1) การหลีกเลี่ยง (Avoidance) เป็นวิธีการที่ให้ประสิทธิภาพผลน้อยที่สุดใน 5 วิธี เนื่องจากการหลีกเลี่ยงมิได้ทำให้ความขัดแย้งนั้นหมดไป แต่เป็นเพียงการหลบเลี่ยงจากปัญหาที่ไม่ได้เกิดการแก้ไขและพร้อมที่จะกลับมาเจอกับปัญหาได้อีกตลอดเวลา รวมทั้งยังอาจเป็นการก่อให้เกิดโทสะได้ เช่น ฝ่ายตรงข้ามอาจจะคิดว่าเราไม่ให้ความสำคัญ หรือสนใจเพียงพอในการรับฟัง จึงกลับกลายเป็นการเพิ่มความขัดแย้งมากขึ้นไปอีก ผู้ที่ใช้วิธีการนี้มักจะพยายามให้ตนเองหนีไปจากเหตุการณ์ที่เป็นปัญหาขัดแย้ง โดยไม่ยุ่งเกี่ยวกับฝ่ายตรงข้ามที่จะนำข้อโต้แย้งเข้ามาหาตน หรือโดยวิธีการเปลี่ยนประเด็นการสนทนา ดังนั้น วิธีการหลีกเลี่ยงจึงเป็นการหนีปัญหา ผู้ที่ใช้วิธีการหลีกเลี่ยงอาจต้องคอยหวาดระแวงว่าวันใดวันหนึ่งจะหลีกเลี่ยงไม่ได้ จึงนิยมใช้

สำหรับผู้อ่อนแอ ไม่มีความสามารถในการเผชิญหน้า แต่อาจจะใช้ได้ดีสำหรับประเด็นปัญหาที่ไม่ค่อยจะสำคัญนัก ข้อดีของการหลีกเลี่ยง คือ ทำได้ง่าย ข้อเสีย คือ ปัญหายังคงมีอยู่ ต้องหาผล

2) การปรองดอง (Accommodation) เป็นวิธีการแก้ปัญหาด้วยการยอมเสียสละความต้องการของตนเอง เพื่อที่จะให้ฝ่ายตรงข้ามบรรลุความต้องการของตน เป็นการสร้างความพึงพอใจให้แก่อีกฝ่าย เพื่อหลีกเลี่ยงความขัดแย้ง แต่วิธีนี้มักจะไม่นำให้เกิดความพึงพอใจแก่ผู้ยินยอมให้ เพราะตนต้องยอมสละความต้องการและเป้าประสงค์ของตนให้แก่ผู้อื่น จึงเป็นการสร้างความคับแค้นใจที่ติดอยู่ในใจ วิธีวิธีนี้จึงไม่ใช่ทางเลือกที่ดีนักในการแก้ปัญหาความขัดแย้ง ข้อดีของการปรองดอง คือ ทำให้บรรเทาความขัดแย้งได้ในเวลาอันรวดเร็ว เพราะคู่กรณีได้รับประโยชน์จึงเกิดความพึงพอใจ และยุติข้อขัดแย้ง ส่วนข้อเสียคือ ผู้ได้ประโยชน์ขำใจ ผู้เสียประโยชน์รวันแก่แค้น

3) การประนีประนอม (Compromise) เป็นวิธีที่บุคคลทั้งสองฝ่ายที่มีความขัดแย้งสามารถตกลงกันได้โดยวิธี พบกันครึ่งทาง ต่างฝ่ายต่างต้องยอมลดความต้องการของตนบางส่วน ดังนั้นวิธีวิธีนี้จึงเป็นการที่แต่ละฝ่ายต้องเสียสละบางส่วน เพื่อให้ได้ข้อตกลงที่สามารถยุติปัญหาความขัดแย้ง มักจะพบได้ว่าบุคคลทั้งสองฝ่ายจะไม่ค่อยเห็นด้วยอย่างเต็มที่นักในระยะยาว เพราะต่างฝ่ายต่างก็ต้องยอมเสียบางส่วนของตน อาจจะด้วยความไม่เต็มใจ อย่างไรก็ตาม การใช้วิธีประนีประนอมเพื่อลดข้อขัดแย้งอาจจะใช้ได้ผลกับความขัดแย้งในผลประโยชน์อันเกิดจากความจำกัดของทรัพยากรที่จะมีผลสนองต่อความต้องการของแต่ละฝ่ายได้ ซึ่งข้อดีของการประนีประนอม คือ ต่างฝ่ายต่างได้เท่าที่ตกลงยอมร่วมกัน ส่วนข้อเสีย คือ ฝ่ายเสียเปรียบจะยังบุ่นเคืองใจ

4) การแข่งขัน (Competition) เป็นการใช่วิธีเอาแพ้เอาชนะ เพื่อให้ตนเองสามารถบรรลุความต้องการ อาจจะใช้อำนาจหรือการแสดงความก้าวร้าวรุนแรง อันอาจจะเกิดมาจากเมื่อมีอุปสรรคหรือสิ่งขัดขวางมิให้บรรลุเป้าหมาย จึงใช้วิธีการที่อาจจะต้องทำลายอีกฝ่ายหนึ่งเพื่อให้ได้สิ่งที่ตนหวังไว้ โดยที่ผู้ที่อยู่ในลักษณะของการแข่งขัน มักจะแสวงหาข้อได้เปรียบอยู่เสมอ และจะคำนึงถึงจุดหมายเฉพาะของตนโดยใช้การบีบบังคับให้มีการยอมรับ เพื่ออำนาจที่เหนือกว่า และจะรับรู้เฉพาะจุดดีของตน มองหาจุดบกพร่องของฝ่ายตรงข้าม ข้อดีของการแข่งขัน คือ รู้ดีรู้ชั่ว รู้ผลแพ้ชนะชัดเจน ส่วนข้อเสีย คือ ฝ่ายรอยแค้นและความขมขื่น ไร่รวันชำระหนี้แค้น

5) การร่วมมือ (Collaboration) โดยทั่วไปการแก้ไขความขัดแย้งด้วยการเผชิญหน้า เป็นวิธีที่มีประสิทธิภาพมากที่สุดจากวิธีการแก้ปัญหาความขัดแย้งที่กล่าวมาแล้วทั้งหมด คู่กรณีทั้งสองฝ่ายยินยอมที่จะหันหน้าเข้าหาหรือกันเพื่อหาวิธีที่ดีที่สุดในการช่วยกันบริหารความขัดแย้ง การร่วมมือกันเป็นการทำความตกลงกันในลักษณะของการบรรลุถึงข้อยุติโดยวิธีการซึ่งคู่กรณีทั้งสองฝ่ายที่เกี่ยวข้องมีความพึงพอใจและยินยอมพร้อมใจ รวมทั้งยอมที่จะปฏิบัติตามผลของข้อยุตินั้น อย่างไรก็ตาม วิธีวิธีนี้จำเป็นจะต้องใช้ระยะเวลามากในการจัดการแก้ไขปัญหา แต่ก็

วิธีที่ดีที่สุด สำหรับบุคคลที่เกี่ยวข้องกับข้อขัดแย้งทุกฝ่ายที่มีสัมพันธภาพในการทำงานอยู่ร่วมกันในระยะยาว ข้อดีของการร่วมมือ คือ เป็นการยุติข้อขัดแย้งที่บรรลุข้อตกลงด้วยดีมีผลยาวนาน และข้อเสียเป็นการยากที่จะทำให้ทั้งสองฝ่ายมีความพอใจ และพร้อมใจร่วมมือกัน

นอกจากวิธีการแก้ไขความขัดแย้ง 5 วิธี ดังกล่าวมาแล้ว ยังมีวิธีอื่น ๆ อีก ซึ่งเป็นรูปแบบที่ใช้กันได้ผล ทั้งในระดับประเทศ และระดับความขัดแย้งทั่ว ๆ ไป ดังนี้

การนั่งลงเจรจา (Bargain Table) เป็นวิธีหนึ่งในลักษณะของการที่ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับความขัดแย้งมีความยินยอม ตกลงที่จะร่วมมือกันแก้ไขปัญหา โดยการที่ทุกฝ่ายต้องมานั่งคุยกัน แลกเปลี่ยนข้อคิดเห็น และหาวิธีการเพื่อให้สามารถส่งเสริมอีกฝ่ายให้บรรลุเป้าประสงค์ในขั้นที่ทั้งสองฝ่ายได้รับความพึงพอใจ

การใช้บุคคลที่สาม (Third Party) มาทำหน้าที่ในการช่วยไกล่เกลี่ยข้อขัดแย้ง ในลักษณะที่คู่กรณีไม่สามารถจัดการแก้ปัญหาหรือหาข้อยุติจากข้อขัดแย้งได้ บุคคลที่สามอาจจะเป็นเพื่อนบุคคลที่คู่กรณีทุกฝ่ายให้ความเคารพ ไว้วางใจ เชื่อใจ บุคคลที่อยู่ในระดับสูงกว่าในหน่วยงานฝ่ายบุคคล (ที่มีหน้าที่ในการแก้ไขปัญหา และยุติข้อโต้แย้งโดยเฉพาะ) และยังสามารถถึงการใช้อนุญาโตตุลาการ (Arbitrator) หรือผู้ประนีประนอมข้อพิพาท (Conciliator) ในการเจรจาทำความตกลง โดยใช้บุคคลที่สามเข้ามาช่วยไกล่เกลี่ยนั้น จะต้องได้รับการยินยอมพร้อมใจจากคู่กรณีทั้งสองฝ่ายในการที่จะมาช่วยไกล่เกลี่ย บุคคลที่สามจึงจะทำให้เกิดประสิทธิผลในการแก้ไขความขัดแย้งในทางตรงกันข้ามบุคคลที่สามจะกลายเป็นส่วนหนึ่งในความขัดแย้งเพิ่มขึ้นมา ถ้าฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งของคู่กรณีไม่ยอมรับให้มีบุคคลที่สามเข้ามาเกี่ยวข้อง บุคคลที่สามจำเป็นต้องเลือกจากผู้มีทักษะในการที่จะวินิจฉัยหาสาเหตุที่แท้จริงของความขัดแย้งได้ รวมทั้งต้องสามารถชักนำให้คู่กรณีมาพบปะเจรจากันอย่างเปิดเผยจริงใจเพื่อสื่อสารทำความเข้าใจและตกลงยุติข้อขัดแย้ง

1.4 หลักการวัฒนธรรมและประเพณีท้องถิ่น

ความหมายของวัฒนธรรมตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 ได้นิยามความหมาย “วัฒนธรรม” ว่า คือ สิ่งที่ทำให้เจริญงอกงามแก่หมู่คณะวิถีชีวิตของหมู่คณะ และพระราชบัญญัติวัฒนธรรม พ.ศ. 2485 หมายถึง ลักษณะที่แสดงถึงความเจริญงอกงาม ความเป็นระเบียบเรียบร้อย ความกลมเกลียวก้าวหน้าของชาติและศีลธรรมอันดีของประชาชน และวัฒนธรรมในอีกความหมายหนึ่งคือวิถีชีวิตร่วมกันของกลุ่มชนอันสอดคล้องกับสิ่งแวดล้อมหนึ่ง ๆ สิ่งแวดล้อมในแต่ละแห่งแตกต่างกัน วัฒนธรรมจึงแตกต่างกันหลากหลายไปตามชุมชนท้องถิ่นต่าง ๆ ที่เรียกว่าความหลากหลายทางวัฒนธรรม วิถีชีวิตร่วมกันมีความหมายกว้างและครอบคลุมมาก

กล่าวโดยสรุป ความหมายของ “วัฒนธรรม” คือ แบบแผนการดำเนินชีวิตที่ถือปฏิบัติปรับเปลี่ยนสืบทอดกันมาทั้งที่เป็นรูปธรรม และนามธรรม สำนักโบราณคดีและพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ กรมศิลปากร (2544) แบ่งมรดกทางศิลปวัฒนธรรมเป็น 2 ประเภท คือ

(1) มรดกทางศิลปวัฒนธรรมที่เป็นวัตถุสิ่งก่อสร้าง หรือสถานที่หมายถึงวัตถุหรือสถานที่ที่เกิดขึ้นจากฝีมือการประดิษฐ์คิดค้น การดัดแปลงการอยู่อาศัยหรือใช้ประโยชน์จากมนุษย์สามารถเห็นและจับต้องได้ สิ่งต่าง ๆ ดังกล่าว อาจจะใช้ประโยชน์เพียงชั่วระยะเวลาหนึ่งแล้วทิ้งร้างไป หรือใช้ประโยชน์มาจนกระทั่งปัจจุบัน มรดกศิลปวัฒนธรรมประเภทนี้มีทั้งชนิดที่เคลื่อนที่ได้ เรียกว่า “โบราณวัตถุและศิลปวัตถุ” และชนิดที่ติดที่เรียกว่า “โบราณสถาน” และ

(2) มรดกทางศิลปวัฒนธรรมที่เป็นนามธรรมจับต้องไม่ได้ ได้แก่ ความคิด ความเชื่อ ประเพณีขนบธรรมเนียมแบบแผนปฏิบัติในกลุ่มหรือสังคม ซึ่งยอมรับปฏิบัติสืบทอดกันมา เช่น ศาสนา จารีต หรือความรู้สึกละเอียด ๆ ซึ่งเป็นสิ่งที่มองไม่เห็น แต่จะสัมผัสได้ทางประสาทสัมผัสอื่น ๆ เมื่อได้นำเอาสิ่งที่มองไม่เห็นดังกล่าวมาแสดงออกในรูปของการปฏิบัติ ได้แก่ พิธีกรรมทางศาสนา การพูดหรือสื่อภาษาการเขียนหรือจารึก การร้อง-เล่นดนตรีเป็นการสื่อทำนองออกมาเป็นเสียง ฯลฯ ซึ่งมรดกทางศิลปวัฒนธรรมประเภทที่เป็นนามธรรมเหล่านี้ แบ่งออกได้เป็น 3 กลุ่ม คือ ขนบธรรมเนียมประเพณี ภาษาและวรรณกรรม และศิลปการแสดง

ส่วนจารีตประเพณี ตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 ได้ให้ความหมายของ “จารีต” ว่า คือ สิ่งที่นิยมถือประพฤติปฏิบัติสืบทอดกันมา จนเป็นแบบแผนขนบธรรมเนียมหรือจารีตประเพณีและให้ความหมายของ “จารีตประเพณี” ไว้ว่า คือ ประเพณีที่นิยมและประพฤติกันสืบมา ถ้าฝ่าฝืน ถือว่า ผิด

จารีตประเพณีตามสามารถ จันทรสุรย์ (2541, หน้า 11) หมายถึง ประเพณีที่บรรพชนได้ถือปฏิบัติกันมาแต่อดีตกาล ถ้าใครฝ่าฝืนไม่ปฏิบัติตาม ถือว่าเป็นความผิด ส่วนใหญ่เป็นหลักศีลธรรมของสังคม ที่สังคมถือว่ามีคุณค่าแก่ส่วนรวม ผู้ที่ฝ่าฝืนจะถูกสังคมลงโทษ และชมพู โกดิรัมย์ (2548, หน้า 80) จารีตหรือกฎศีลธรรม (Mores) เป็นบรรทัดฐานที่ถือว่าสำคัญในความรู้สึกละเอียดของทุกคนทั่วไปในสังคม เป็นกฎที่กำหนดว่าการกระทำใดถูกการกระทำใดผิด หรือเป็นกรรมดีกรรมชั่วการฝ่าฝืนศีลธรรมถือว่ากระทบกระเทือนต่อสังคมโดยส่วนรวม อย่างน้อยก็มีผลกระทบต่อความเชื่อทางศีลธรรม ผู้ฝ่าฝืนจึงมักถูกลงโทษอย่างรุนแรงจากคนอื่น

โดยสรุป ความหมายของ “จารีตประเพณี” คือ ข้อปฏิบัติและข้อห้ามในการควบคุมพฤติกรรม ทั้งแง่บวกและแง่ลบให้เป็นไปตามความคาดหวังของสังคม

1.5 หลักการพัฒนาชุมชน

การพัฒนา ตามสนธิสัญญา พลศรี (2545) หมายถึง การกระทำที่เปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น หรืออาจกล่าวได้ว่า การพัฒนาเป็นกระบวนการเปลี่ยนแปลงจากสภาพที่ไม่พอใจไปสู่สภาพที่พอใจ เปลี่ยนแปลงอยู่เสมอไม่อยู่นิ่ง และเป็นกระบวนการที่มีการวางแผนไว้แล้ว และจิตจำนงค์ กิติกรติ (2536) ได้กล่าวถึงจุดมุ่งหมายของการพัฒนาชุมชนไว้ว่า การพัฒนาชุมชนเป็นกระบวนการที่ต้องกระทำอย่างต่อเนื่องและค่อยเป็นค่อยไป โดยอาศัยหลักความต้องการและการริเริ่มจากประชาชนเป็นหลัก เพื่อว่าผลที่ได้รับจะเป็นการแน่นอนและถาวรตลอดไป

ประเวศ วะสี (2541) ได้กล่าวถึงประเด็นของการพัฒนาชุมชนว่ามีผู้ให้หลักการนิยามของการพัฒนาชุมชนมากมายและแตกต่างกันไปตามทัศนะความคิดเห็นจากการศึกษารวบรวมข้อมูล และประสบการณ์ของการพัฒนาชุมชนตามชุมชนต่าง ๆ แต่ในความคิดเห็นของผู้วิจัย การพัฒนาชุมชน หมายถึง กระบวนการเสริมสร้างความเจริญทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมให้ชุมชน โดยการริเริ่ม วางแผน และดำเนินการจากประชาชนเอง ซึ่งการพัฒนาชุมชนต้องอาศัยความสามารถของหน่วยงานรัฐเข้าไปบริหารจัดการเครื่องมือ วัสดุอุปกรณ์ เพื่อกระตุ้นและเร่งเร้าให้ประชาชนมองเห็นประเด็นปัญหาของตนเอง ซึ่งหลักการพื้นฐานในการพัฒนาชุมชนที่จะทำให้สามารถทำงานกับประชาชนได้อย่างถูกต้องและมีประสิทธิภาพ ประกอบด้วย

การมีส่วนร่วมของประชาชน (People Participation) เป็นหัวใจของการพัฒนาชุมชน โดยยึดหลักการมีส่วนร่วมประชาชนที่ว่า ประชาชนในท้องถิ่นชุมชนต้องมีส่วนร่วมในการคิด ตัดสินใจวางแผนงาน ดำเนินงาน และร่วมบำรุงรักษา

1) การช่วยเหลือตนเอง (Self-Help) เป็นแนวทางในการพัฒนาชุมชนที่สำคัญ กล่าวคือ ต้องพัฒนาให้ประชาชนในท้องถิ่นพึ่งตนเองได้มากขึ้น โดยมีหน่วยงานรัฐคอยให้การช่วยเหลือสนับสนุนในส่วนที่เกินขีดความสามารถของประชาชนตามโอกาสและหลักเกณฑ์ที่เหมาะสม

2) ความคิดริเริ่มของประชาชน (Initiatives) ในการทำงานกับประชาชนต้องยึดหลักที่ว่า ความคิดริเริ่มต้องมาจากประชาชนในท้องถิ่น ซึ่งถูกต้องในวิถีแห่งประชาธิปไตย และมองหาโอกาสกระตุ้นการศึกษาให้ประชาชนเกิดความคิดและกล้าแสดงความคิดเห็นอันเป็นประโยชน์ต่อชุมชนท้องถิ่นของตนเอง

3) ความต้องการของชุมชน (Community Needs) การพัฒนาชุมชนต้องให้ประชาชนและองค์กรประชาชนคิดและตัดสินใจอยู่บนพื้นฐานความต้องการของท้องถิ่นเอง เพื่อให้เกิดความคิดที่ว่า งานพัฒนาเป็นของตนเอง และต้องช่วยกันดูแลรักษาต่อไป

4) การศึกษาภาคชีวิตแบบต่อเนื่อง (Life - Long Education) การพัฒนาชุมชนถือเป็นกระบวนการให้การศึกษาให้กับประชาชนเพื่อนำไปสู่การพัฒนาคน และการพัฒนาชุมชนท้องถิ่น การให้การศึกษาต้องทำอย่างต่อเนื่องตราบเท่าที่บุคคลยังคงดำรงชีวิตอยู่ในชุมชน

ดังนั้น การพัฒนาชุมชนที่แท้จริง ตามประเวศ วัชลี (2541) กล่าวไว้ ต้องยึดหลักประชาชน กล่าวคือ ต้องเริ่มต้นที่ประชาชน โดยยึดจุดเดียวกันกับประชาชน มองสังคม มองชีวิต มองปัญหา จากทัศนของประชาชน เพื่อให้เข้าใจปัญหาความต้องการของประชาชนในท้องถิ่น เพื่อให้เข้าถึงชีวิต จิตใจของประชาชน หลักการพัฒนาชุมชนต้องวางแผนและทำงานร่วมกับประชาชน โดยคำนึงถึงการที่จะทำให้ประชาชนเข้าใจปัญหาของตนเองและของชุมชนท้องถิ่น และมีกำลังใจต่อสู้กับปัญหา ช่วยกันคิด ช่วยกันแก้ไขปัญหา ซึ่งย่อมมีแนวทางที่จะแก้ไขโดยไม่ยาก หากเข้าใจถึงปัญหาและความเข้าใจของประชาชน และหลักการพัฒนาชุมชนต้องยึดประชาชนเป็นเป้าหมาย โดยประชาชนต้องเป็นผู้ดำเนินกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาด้วยตนเอง ไม่ใช่เป็นฝ่ายรองรับการพัฒนาฝ่ายเดียว เพราะผลของการดำเนินกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนานั้นจะอยู่ที่ประชาชน และชุมชนโดยตรง ซึ่งจะเป็นผู้รับ โศกหรือรับเคราะห์จากการพัฒนานั้น

จะเห็นได้ว่า การพัฒนาชุมชนนั้นมีแนวความคิดที่แตกต่างกันบ้าง การศึกษารวบรวมข้อมูลและประสบการณ์ของการพัฒนาชุมชนตามชุมชนต่าง ๆ และตามภูมิภาค โดยบางประเด็นมีความสำคัญดังต่อไปนี้

1) มนุษย์เป็นทรัพยากรที่สำคัญของชุมชนและปรัชญาของการพัฒนาชุมชน คือ มีความเชื่อมั่นในพลังความสามารถของมนุษย์ การดำรงอยู่หรือการล่มสลายของชุมชน การพัฒนาชุมชนจะเจริญหรือเสื่อมถอยของชุมชน ขึ้นอยู่กับคนในชุมชนเป็นสำคัญ การพัฒนาชุมชนจึงต้องให้คนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา คือ การพัฒนาคนให้มีขีดความสามารถในการพัฒนาตนเอง และชุมชนให้มีมาตรฐานในการดำรงชีวิต หรือมีคุณภาพชีวิตที่ดี มีความพร้อมที่จะพัฒนาชุมชนของตนเองในระดับหนึ่ง

2) การมีส่วนร่วมของประชาชนที่จะมาช่วยกันพัฒนาชุมชนเป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนในชุมชน ได้เข้ามามีส่วนร่วมคิด ร่วมปฏิบัติกร และร่วมรับผิดชอบในทุก ๆ เรื่อง ทุกขั้นตอน ทั้งร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมปฏิบัติงาน ร่วมการประเมินผล และร่วมรับผิดชอบโยชน์ที่เกิดขึ้น อาจกล่าวได้ว่าการพัฒนาชุมชนเป็นของประชาชน โดยประชาชนและเพื่อประชาชน การมีส่วนร่วมของประชาชนจึงเป็นแนวคิดที่สำคัญประการหนึ่งของการพัฒนาชุมชน

3) การช่วยเหลือตนเองของคนในชุมชนจากความเชื่อในปรัชญาเรื่องศักยภาพและพลังความสามารถของชุมชนแล้ว การพัฒนาชุมชนจึงเป็นการเสริมสร้างขีดความสามารถของประชาชน และชุมชนให้สามารถที่จะพัฒนาชุมชนได้ด้วยตนเอง การขอความช่วยเหลือจากภายนอกชุมชน

ต้องเป็นสิ่งที่เกินความสามารถของคนในชุมชนเท่านั้น เพื่อให้ชุมชนมีความเข้มแข็งและพึ่งพาตนเองได้ ทั้งทางเศรษฐกิจ ศีลธรรมคุณธรรมและสุขภาพที่ดี

4) การใช้ทรัพยากรในชุมชน การพัฒนาชุมชนใดผลประโยชน์ย่อมเกิดขึ้นในชุมชน ดังนั้นนอกจากการพัฒนาด้วยการช่วยเหลือตนเองของคนในชุมชนแล้ว ต้องใช้ทรัพยากรต่าง ๆ เช่น คน เงิน วัสดุอุปกรณ์ และรวมถึงทรัพยากรอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาที่มีอยู่ในชุมชนที่ไม่หวังพึ่งพาจากภายนอกชุมชน เพราะชุมชนอื่น ๆ ก็มีความจำเป็นที่จะต้องใช้ทรัพยากรเพื่อนำไปพัฒนาชุมชนเช่นเดียวกัน ในเรื่องของการใช้ทรัพยากรเพื่อพัฒนาชุมชนนี้ส่วนหนึ่งก็ต้องเป็นหน้าที่ของรัฐบาลจะต้องให้การสนับสนุนอย่างเต็มที่ แต่รัฐมักจะให้การช่วยเหลือจะเป็น โครงการใหญ่ ๆ เท่านั้นที่จะต้องใช้ทรัพยากรมาก เป็นแผนและโครงการที่รัฐบาลดำเนินการผ่านหน่วยงานราชการ ไม่ใช่เป็นแผนและโครงการพัฒนาของประชาชนในชุมชน

5) การริเริ่มของประชาชนในชุมชน ปรัชญาของการพัฒนาชุมชนเชื่อในสิทธิเสรีภาพของคน การพัฒนาชุมชนต้องเกิดจากความต้องการที่แท้จริงของประชาชนในชุมชน โดยประชาชนเป็นผู้ริเริ่มในการจัดทำโครงการ ไม่ใช่ถูกกำหนดโดยบุคคลหรือหน่วยงานภายนอกชุมชน การดำเนินงานพัฒนาในขั้นตอนต่าง ๆ ต้องให้ประชาชนในชุมชนเป็นผู้รับผิดชอบ หน่วยงานอื่น ๆ ควรเป็นหน่วยงานที่คอยส่งเสริมสนับสนุนเท่านั้น แนวความคิดดังกล่าวนี้จะเกิดขึ้นได้โดยวิธีให้การศึกษแก่ประชาชนในชุมชน จนมีความรู้ความสามารถในระดับที่เรียกว่าคิดเป็นทำเป็น จนมีความสามารถที่จะค้นพบปัญหา วิธีการแก้ไขปัญหา และดำเนินการแก้ไขปัญหาได้ด้วยตนเอง

6) ชีตความสามารถของชุมชนและรัฐบาล การพัฒนาชุมชนมุ่งเน้นให้ดำเนินการโดยคนและทรัพยากรในชุมชนเป็นสำคัญ เพราะรัฐบาลมีขีดความสามารถจำกัดทั้งบุคลากรงบประมาณหรือทรัพยากร ระบบบริหาร และดำเนินงานพัฒนา ส่วนประชาชนในชุมชนเองก็มีขีดจำกัดในเรื่องความไม่พร้อมของคนและทรัพยากรที่ใช้ในการพัฒนาไม่เพียงพอ ดังนั้นจะดำเนินงานพัฒนาชุมชนในชุมชนใดชุมชนหนึ่ง จึงต้องคำนึงถึงขีดความสามารถในชุมชนและรัฐบาล กล่าวคือ ชุมชนที่มีความพร้อมมากก็พึ่งความสามารถของตนเองได้มาก ชุมชนที่มีความพร้อมน้อยก็พึ่งพาตนเองได้น้อย รัฐก็จะเข้าไปให้การสนับสนุนมากขึ้น ขีดความสามารถของชุมชนและรัฐนี้จะต้องเป็นสัดส่วนและสอดคล้องซึ่งกันและกัน

7) การร่วมมือกันระหว่างรัฐกับประชาชน การพัฒนาชุมชนจะประสบความสำเร็จได้ต้องเกิดจากการร่วมมือกันระหว่างรัฐบาลกับประชาชน ไม่ปล่อยให้ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งรับผิดชอบเพียงฝ่ายเดียว เพราะรัฐบาลและประชาชนในชุมชนต่างมีความสามารถที่จำกัด ไม่สามารถดำเนินงานพัฒนาชุมชนให้มีประสิทธิภาพได้ การร่วมมือระหว่างรัฐบาลและประชาชนนี้ต้องตั้งอยู่บนปรัชญาและแนวคิดของการพัฒนาชุมชน คือ ลงมือช่วยเหลือตนเอง การใช้ทรัพยากรในชุมชน การมีส่วนร่วม

ของประชาชน และการสนับสนุนส่งเสริมของรัฐบาลอย่างเหมาะสม นอกจากการร่วมมือของรัฐกับประชาชนในชุมชนแล้ว ยังสามารถขอการสนับสนุนจากภาคเอกชนและชุมชนภายนอกที่พร้อมจะให้การสนับสนุนได้อีกทางหนึ่งด้วย

8) การพัฒนาแบบเบ็ดเสร็จ การพัฒนาชุมชนต้องดำเนินการไปพร้อม ๆ กัน หลาย ๆ ด้าน จะมุ่งพัฒนาในด้านใดด้านหนึ่งไม่ได้ เพราะกิจกรรมในการพัฒนาชุมชนมีหลายกิจกรรม การดำเนินกิจกรรมต่างต้องสอดคล้องเป็นแนวทางเดียวกัน เพื่อประหยัดแรงงาน งบประมาณ และเวลาที่ใช้ การดำเนินงานพัฒนาชุมชน จึงต้องเกี่ยวข้องกับบุคคล หน่วยงานและองค์กรต่าง ๆ เป็นจำนวนมาก ต้องใช้การประสานงานที่ดี จึงจะประสบความสำเร็จ

9) ความสมดุลในการพัฒนาการพัฒนาชุมชน มีกิจกรรมที่ต้องดำเนินการหลายด้าน ไม่ใช่มีเพียงกิจกรรมเดียว ต้องดำเนินการไปพร้อม ๆ กันทุกด้าน ไม่มุ่งในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง เพราะทุกกิจกรรมมีความเกี่ยวข้องกันอย่างใกล้ชิด จึงต้องคำนึงถึงความสมดุลในการพัฒนาด้วย เช่น ความสมดุลระหว่างการพัฒนาคนกับสิ่งแวดล้อม ความสมดุลระหว่างการพัฒนาร่างกายกับจิตใจของคน ความสมดุลระหว่างเพศและวัย เป็นต้น

10) การศึกษาภาคชีวิต การพัฒนาชุมชนมีลักษณะให้การศึกษแก่ประชาชนทุกเพศ ทุกวัยอย่างต่อเนื่องกันไปตลอดชีวิต

อนุรักษ์ ปัญญา วัฒน (2548) ได้แสดงทัศนะเกี่ยวกับหลักการพัฒนาที่ยั่งยืนไว้ว่า การพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development) เป็นกระบวนการเรียนรู้และเปลี่ยนแปลงที่กว้างลึก เป็นพลวัต (Dynamic Process) โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อสร้างเสริมระบบการดำเนินงานของประชาชน ที่มีเหตุผลและเหมาะสมกับวิถีชีวิตในชุมชน โดยอาศัยหลักการพัฒนาที่ยั่งยืนแบบองค์รวมที่เป็นผลแห่งการบูรณาการทางแนวความคิดที่เน้น โครงสร้างและวัฒนธรรมทางสังคม ความสัมพันธ์กับหลักการจัดการมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม อันจะนำไปสู่การพัฒนาแบบยั่งยืน

ในขณะเดียวกัน หลักสำคัญที่สุดของการพัฒนาอยู่ที่ตัวของประชาชนและประเทศชาติ ดังนั้น ความหมายของการพัฒนาประเทศ ก็คือ การแสวงหาช่องทางแก้ไขปัญหาความอดอยาก หรือ ทูพ โภชนาการ แก้ปัญหาความยากจน และปัญหาด้านการเจ็บป่วยของประชาชน ซึ่งเป็นการพัฒนาที่มีความหมายกว้างครอบคลุมทั้งด้านความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ และการสร้างสรรค์ความเป็นธรรมทางสังคม กล่าวคือ การพัฒนาควรจะเป็นการดำเนินการไปสู่เป้าหมาย ดังต่อไปนี้

1) ครอบครัแต่ละครอบครัวมีรายได้เพียงพอสำหรับการแสวงหาปัจจัยยังชีพ อันได้แก่ อาหาร ที่อยู่อาศัย เครื่องนุ่งห่ม และยารักษาโรค

2) ครอบครัวมิงานทำ เพราะการมีงานทำจะทำให้มีการกระจายรายได้อย่างต่อเนื่อง และทั่วถึง

3) ความเสมอภาคทางโอกาสในการได้รับบริการสาธารณะจากรัฐบาลอย่างเท่าเทียมกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งทางการศึกษา การสาธารณสุขและบริการอื่น ๆ

4) การมีเสรีภาพขั้นพื้นฐานของประชาชนในทางการเมือง การสมาคม และวัฒนธรรม รวมทั้งมีโอกาสเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายของรัฐด้วย

5) ประเทศมีอิสรภาพในการกำหนดนโยบาย และแนวทางในการบริหารและพัฒนาประเทศของตนได้อย่างแท้จริง

จากความหมายหลักข้างต้น จะเห็นได้ว่าการพัฒนาจะผูกพันอยู่กับอุดมการณ์ บรรทัดฐาน หรือความคิดค่านิยมของคน และการให้คุณค่าทางสังคมที่แตกต่างกัน แต่ในความหมายที่ชัดเจนนั้น การพัฒนาเป็นกระบวนการเปลี่ยนแปลงการสร้างความก้าวหน้าในทางเศรษฐกิจ ความเป็นธรรมทางสังคม ความเสมอภาคทางการเมือง การธำรงรักษาวัฒนธรรมอันดีงามของประเทศใดประเทศหนึ่ง ด้วยวิธีการบริหารที่เหมาะสม เพื่อบรรลุเป้าหมายในอันที่จะสร้างคุณภาพชีวิตของคนในประเทศให้ดีขึ้น มีคุณภาพในการจัดสรรตลอดจนการกระจายทรัพยากรทางเศรษฐกิจ และสังคมที่เหมาะสมมากยิ่งขึ้น

1.6 หลักการประเมินผลกระทบทางสังคมและมีส่วนร่วมของประชาชน

กองประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม พ.ศ. 2540 ระบุว่า การประเมินผลกระทบทางสังคม (Social Impact Assessment: SIA) และการมีส่วนร่วมของประชาชน (Public Participation: PP) เป็นส่วนหนึ่งของการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม (Environmental Impact Assessment: EIA) ว่าเป็นการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมทางสังคม ซึ่งรวมปัจจัยหลายด้านที่มีผลต่อชีวิตคนในชุมชนและสังคม เช่น ประชากร การตั้งถิ่นฐาน ความเจริญของชุมชน รายได้ อาชีพ ทรัพย์สิน การใช้ประโยชน์ที่ดิน ทรัพยากร สันทนาการ บริการชุมชน การสาธารณสุข การศึกษา ความปลอดภัยในชีวิต และทรัพย์สิน คุณค่า ศิลปวัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ โบราณคดี ศาสนา ทัศนียภาพ ภูมิทัศน์ ซึ่งประเด็นผลกระทบของการประเมินผลกระทบทางสังคม (SIA) ประกอบด้วย ผลกระทบด้านบวกหรือลบ ผลกระทบที่เกิดในขอบเขตจำกัดหรือวงกว้าง ผลกระทบขนาดเบาบางหรือรุนแรง ผลกระทบที่เกิดขึ้นเป็นระยะหรือต่อเนื่อง ผลกระทบชั่วคราวหรือถาวร และผลกระทบที่มีโอกาสเกิดต่ำหรือสูง และการประเมินผลกระทบทางสังคม (SIA) จะประกอบไปด้วยการนำเสนอมาตรการลดผลกระทบทางสังคม เพื่อนำมาประกอบการพิจารณาทางเลือก และปรับเปลี่ยน โครงการให้สอดคล้องและเกิดประโยชน์กับชุมชนและสังคม

การดำเนินการศึกษาประเมินผลกระทบทางสังคม (SIA) นั้น เดชา วัฒนชัยยิ่งเจริญ (2553) ได้สรุปขั้นตอนการดำเนินการ ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การสรุปข้อมูลลักษณะโครงการ ได้แก่ ข้อมูลเกี่ยวกับเหตุผลโครงการ เช่น ความเป็นมา วัตถุประสงค์ ประเภทและขนาด งบประมาณ ผลที่คาดว่าจะได้รับ ทางเลือกโครงการ ข้อมูลเกี่ยวกับการดำเนินงานโครงการ เช่น แผนที่ตั้งโครงการ ผังโครงการ การใช้ที่ดิน โครงสร้างพื้นฐาน ระบบสาธารณูปโภค แรงงานในพื้นที่และภายนอก กิจกรรม กำหนดการก่อสร้าง ข้อมูลเกี่ยวกับหน่วยงานที่รับผิดชอบ ได้แก่ หน่วยงานเจ้าของโครงการ หน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้อง และข้อมูลอื่น ๆ เช่น บทความ ข่าวกิจกรรมรัฐมนตรี ที่เกี่ยวกับโครงการ

ขั้นตอนที่ 2 การสำรวจทางสังคมเบื้องต้น แบ่งออกเป็น 3 วิธีการ คือ (1) การประมวลข้อมูลเอกสารจากแหล่งต่าง ๆ เช่น ข้อมูลหน่วยงานราชการ เพื่อรวบรวมข้อมูลประชากร สภาพเศรษฐกิจ สังคม กายภาพของชุมชน บริเวณที่ตั้งโครงการ (2) การประเมินสังคมอย่างเร่งด่วน (Rapid Social Assessment) เพื่อยืนยันตรวจสอบความทันสมัยของข้อมูล และหาลักษณะเด่นของชุมชนต่าง ๆ เช่น ความเก่าแก่ต่อเนื่องของชุมชน ความผูกพันของคนในชุมชน ภาวะความเป็นผู้นำของชุมชน การแบ่งกลุ่มย่อยของคนในชุมชน สภาวะชนกลุ่มน้อยหรือผู้ด้อยโอกาสในชุมชน ความคาดหวังของคนในชุมชนเกี่ยวกับการพัฒนา ความจำเป็นพื้นฐานของคนในชุมชน และคุณค่าสำคัญในชุมชน และ (3) การประเมินสังคมอย่างเร่งด่วน (Rapid Social Assessment) อาจทำได้ด้วยเทคนิคต่าง ๆ เช่น Rapid Rural Appraisal, Local Group Analysis, Expert Opinion

ส่วนแนวทางการประเมินด้านศิลปวัฒนธรรม ธรรมชาติ สุนทรียภาพ โดยที่ตัวแปรด้านนี้มีแนวทางปฏิบัติพิเศษ เพราะตัวแปรส่วนมากจะมีนัยสำคัญต่อสังคมส่วนรวม และมีรายละเอียดที่มีนัยทางวิชาการสูง ต้องการความรู้จากนักวิชาการผู้เชี่ยวชาญ สถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์ โบราณสถาน โบราณวัตถุ อาคารอนุรักษ์ สถานที่ศักดิ์สิทธิ์ วิถีชีวิต ภูมิทัศน์ ป่าอนุรักษ์ ซึ่งผลที่ได้จากการประมวลข้อมูลควรทำเป็น “รายงานการสำรวจทางสังคมเบื้องต้น” เพื่อใช้ประโยชน์ในการแสดงภาพรวมของชุมชน จะเห็นประเด็นที่ควรพิจารณา

ขั้นตอนที่ 3 การตั้งข้อสังเกตผลกระทบทางสังคม ผู้ศึกษาต้องพิจารณาความสัมพันธ์และความสอดคล้องระหว่างข้อมูลลักษณะโครงการ (ขั้นตอนที่ 1) กับข้อมูลประชากร เศรษฐกิจ กายภาพชุมชน (ขั้นตอนที่ 2) โดยอาจพิจารณาจากคำถาม เช่น โครงการเคยมีประวัติเกี่ยวข้องกับชุมชนในโครงการ โครงการมีวัตถุประสงค์สอดคล้องกับความต้องการของชุมชน โครงการจะช่วยแก้ไขปัญหาสำคัญของชุมชน โครงการคุกคามต่อชุมชน ก่อให้เกิดปัญหาสำคัญ โครงการจะมีผลกระทบต่อความสำคัญของชุมชน ชุมชนมีการจัดตั้งการรวมตัว มีผู้นำที่ดี ชุมชนได้รับข่าวสาร และมีการติดต่อกับสังคมภายนอกมากหรือน้อย ชุมชนเคยมีประสบการณ์เกี่ยวกับโครงการพัฒนาเป็นประสบการณ์ทางบวก/ลบ และชุมชนเคยมีประสบการณ์เกี่ยวกับหน่วยงานเจ้าของโครงการพัฒนาเป็นประสบการณ์ทางบวก/ลบ

ส่วนแนวทางปฏิบัติสำหรับผลกระทบด้านศิลปวัฒนธรรม ชุมชนชาติและสุนทรียภาพ ผู้ศึกษาต้องตอบคำถามด้านความสัมพันธ์ระหว่างโครงการ คุณค่าทางศิลปวัฒนธรรม ชุมชนชาติ และสุนทรียภาพ ได้แก่ โครงการจะทำให้คุณค่าทางศิลปวัฒนธรรม และสุนทรียภาพที่ชุมชนให้ความสำคัญต้องสูญเสียไปอย่างถาวรหรือถูกกระทบอย่างรุนแรงหรือไม่ โครงการจะทำให้คุณค่าทางศิลปวัฒนธรรม และสุนทรียภาพที่ชุมชนที่สังคมส่วนรวมให้ความสำคัญต้องสูญเสียไปอย่างถาวรหรือถูกกระทบอย่างรุนแรงหรือไม่

ผู้ศึกษาต้องเขียนรายงานวิเคราะห์ข้อมูลตามแนวคำถามเหล่านี้ ซึ่งเรียกว่า “ข้อสังเกตผลกระทบทางสังคม” นำเสนอต่อหน่วยงานและผู้เกี่ยวข้อง และควรแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับเจ้าของโครงการ ขั้นตอนนี้สรุปได้เป็นรายงานการสำรวจทางสังคมเบื้องต้น ซึ่งได้จากข้อมูลขั้นตอนที่ 1, 2 และ 3

ขั้นตอนที่ 4 การคาดการณ์ผลกระทบทางสังคมเบื้องต้น เป็นการวิเคราะห์โดยการใช้กิจกรรม โครงการสร้างตารางคาดการณ์ผลกระทบ ประกอบด้วยกิจกรรมและระยะเวลากิจกรรมของโครงการบนด้านหนึ่งของตารางในหัวข้อผลกระทบ ผู้รับผลกระทบ ลักษณะผลกระทบ (มาก/น้อย, กว้าง/จำกัด, รุนแรง/เบาบาง, ต่อเนื่อง/เป็นระยะ, ชั่วคราว/ถาวร, โอกาสเกิดต่ำ/สูง) และมาตรการลดผลกระทบ

ในการนำตารางคาดการณ์ผลกระทบไปปรึกษากับชุมชนในพื้นที่โครงการ ควรเสนอรายละเอียดเฉพาะในส่วนที่เป็นข้อมูล ข้อเท็จจริง ข้อเสนอแนะ ได้แก่ กิจกรรม ผลกระทบ มาตรการลดผลกระทบเพื่อไม่ให้ประชาชนเกิดความสงสัยว่า ผู้ศึกษามีอคติหรือข้อสรุปแล้วว่าผลกระทบนี้จะหนัก/เบา, รุนแรงมาก/น้อยอย่างไร ควรเน้นให้ชุมชนจัดอันดับความสำคัญของผลกระทบ ให้ระวังเรื่องการสื่อสารกับชุมชนไม่ให้เกิดการเข้าใจผิด

ขั้นตอนที่ 5 การสร้างฐานข้อมูล (Baseline Data) ผู้ศึกษาอาจใช้การเก็บข้อมูลต่าง ๆ เช่น การสำรวจทางเอกสารเพิ่มเติม การสำรวจกลุ่มตัวอย่าง การสัมภาษณ์เจาะลึก แนวทางปฏิบัติในการสร้างฐานข้อมูล (Baseline Data) ต้องให้ความสำคัญกับกลุ่มตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับผลกระทบที่คาดการณ์ไว้ ต้องหาข้อมูลอดีต ปัจจุบัน และอนาคตจากประมาณการของหน่วยงานรัฐแผนงาน การเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณตามความเหมาะสมและความเป็นไปได้ และการใช้โอกาสในการเก็บข้อมูลปรึกษาหารือ หรือประชุมกลุ่มย่อยในพื้นที่

ส่วนฐานข้อมูล (Baseline Data) ที่ควรนำเสนอในลักษณะสถานะในอดีตและปัจจุบันของชุมชน โดยนำเสนอภาพรวมด้วยข้อมูลเชิงคุณภาพและปริมาณ และ โอกาสของชุมชนในกรณีที่ไม่มีโครงการ

ขั้นตอนที่ 6 การประเมินผลกระทบทางสังคม ขั้นนี้ผู้จัดทำการประเมินผลกระทบทางสังคม (SIA) มีหน้าที่สำคัญ 2 ประการ คือ ประเมินว่าผลกระทบต่าง ๆ ที่ได้คาดการณ์ในขั้นตอนที่ 4 มีโอกาสจะเกิดในขอบเขตและมีลักษณะความรุนแรงที่ได้คาดการณ์ไว้หรือไม่ พิจารณาจากฐานข้อมูล (Baseline Data) ที่ประมวลไว้ในขั้นตอนที่ 5 และประเมินผลกระทบทางสังคมต่าง ๆ ตามแนวทาง คือ เปรียบเทียบชุมชนที่ได้รับผลกระทบจากโครงการ ในกรณีมี/ไม่มีโครงการ เพื่อให้เห็นภาพกว้าง แสดงและวิเคราะห์ผลกระทบทางบวกและผลกระทบทางลบ สำหรับกรณีที่ต้องมีการอพยพโยกย้ายชุมชน ให้เปรียบเทียบสภาพและโอกาสในชุมชนเดิมกับพื้นที่รองรับใหม่ และมาตรการชดเชย และนำเสนอภาพรวมผลกระทบทางบวกและผลกระทบทางลบของโครงการ

ขั้นตอนที่ 7 การปรับปรุงร่างรายงานผลกระทบทางสังคม (SIA) ให้เป็นรายงานผลกระทบสิ่งแวดล้อม (EIA) โดยมีแนวทางตรวจสอบข้อมูลอื่น ๆ ที่คัดค้านกับข้อมูลที่ปรากฏในร่างรายงานผลกระทบทางสังคม (SIA) และปรับปรุงให้ถูกต้อง เพิ่มเติมหรือปรับปรุงร่างรายงานผลกระทบทางสังคม (SIA) ตามข้อคิดเห็นที่ได้รับจากฝ่ายต่าง ๆ และเพิ่มเติมหรือปรับปรุงร่างรายงานผลกระทบทางสังคม (SIA) ตามข้อมูลใหม่ในส่วนอื่น ๆ ที่มีผลทำให้เกิดการปรับปรุงข้อมูลการวิเคราะห์คาดการณ์ผลกระทบทางสังคม

ขั้นตอนที่ 8 การติดตามตรวจสอบผลกระทบและการปฏิบัติตามมาตรการลดผลกระทบเป็นขั้นตอนที่อยู่นอกขอบเขต Pre-Project Assessment ซึ่งเป็นกรอบการจัดทำรายงานผลกระทบสิ่งแวดล้อม (EIA) และต้องมีการกำหนดเป็นนโยบายว่า หน่วยงานใดจะทำหน้าที่เป็นหน่วยงานหลักในเรื่องนี้ และต้องมีการพัฒนาความเชื่อมโยงทั้งด้านกฎหมาย ภารกิจของหน่วยงาน และการพัฒนาและดำเนินการโครงการ

ในการศึกษาผลกระทบทางสังคม (SIA) ถ้ามีการระบุถึงกรณีที่ต้องมีการโยกย้ายถิ่นฐานประชาชน เจ้าของโครงการต้องทำการศึกษาในรายละเอียดแบบมีส่วนร่วม พร้อมทั้งพัฒนาแผนงานโยกย้ายถิ่นฐานประชาชน (RAP) ที่ประกอบไปด้วย แผนการเวนคืนที่ดิน การชดเชยพื้นที่ดินและทรัพย์สิน การพัฒนาพื้นที่รองรับชุมชนที่โยกย้าย การพัฒนาอาชีพทางเลือกของผู้โยกย้ายและอื่น ๆ เพื่อให้ผู้ได้รับผลกระทบที่โยกย้ายมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น

การมีส่วนร่วมของประชาชน (Public Participation) เป็นกิจกรรมที่จัดให้มีขึ้นในกระบวนการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม (EIA) ของโครงการ โดยมีวัตถุประสงค์ให้ประชาชน หน่วยงานองค์กรพัฒนาเอกชน (NGOs) และสาธารณชนทั่วไปแสดงความคิดเห็น เสนอข้อมูล ข้อโต้แย้ง ข้อเสนอแนะในการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม ซึ่งความหมายของกระบวนการแลกเปลี่ยน

ข้อมูลและความคิดเห็นเป็นการแสวงหาทางเลือก และการตัดสินใจต่าง ๆ เกี่ยวกับโครงการที่เหมาะสม และเป็นที่ยอมรับร่วมกันเริ่มตั้งแต่ต้น

ประโยชน์ของการมีส่วนร่วมของประชาชน ได้แก่ ทำให้ทุกฝ่ายโดยเฉพาะประชาชน ผู้ได้รับผลกระทบที่อยู่ในพื้นที่โครงการได้รับทราบข้อเท็จจริงของโครงการ ผลกระทบมีอะไร ใครได้รับผลกระทบ ผลกระทบในลักษณะใด มาตรการแก้ไข/ลดผลกระทบทำอะไร มีโอกาส แสดงข้อมูล ข้อโต้แย้ง เป็นการสร้างความเข้าใจ ลด/ขจัดข้อขัดแย้ง และทำให้ประชาชนได้รับ ข้อมูลรอบด้าน

ผู้มีส่วนร่วมในการประเมินผลกระทบ ได้แก่ ผู้ได้รับผลกระทบ ผู้เสียประโยชน์ ผู้ได้รับ ประโยชน์ หน่วยงานที่รับผิดชอบจัดทำรายงานผลกระทบสิ่งแวดล้อม (EIA) หน่วยงานที่ทำหน้าที่ พิจารณานุมัติรายงานผลกระทบสิ่งแวดล้อม (EIA) หน่วยงานราชการต่าง ๆ องค์กรพัฒนาเอกชน ด้านสิ่งแวดล้อม (ENGOs) สถาบันการศึกษาในท้องถิ่น นักวิชาการอิสระ สื่อมวลชน และประชาชน ทั่วไป

รูปแบบการมีส่วนร่วมโดยที่หน่วยงานที่ทำหน้าที่พิจารณานุมัติรายงานผลกระทบ สิ่งแวดล้อม (EIA) คือสำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (สผ.) เป็นผู้รับเลือกรูปแบบการมีส่วนร่วม ได้แก่

รูปแบบที่ 1 ให้หน่วยงานที่รับผิดชอบจัดทำรายงานผลกระทบสิ่งแวดล้อม (EIA) เป็นผู้จัดการมีส่วนร่วม แบบนี้ไม่ต้องแต่งตั้งหน่วยงานใดขึ้นมารับผิดชอบการจัดการแบบมีส่วนร่วม กับ สผ. แบบนี้เหมาะกับโครงการที่มีผลกระทบน้อย

รูปแบบที่ 2 แต่งตั้งผู้ประสานงานการมีส่วนร่วมพิจารณาจากองค์กรพัฒนาเอกชน ด้านสิ่งแวดล้อม (ENGOs) หรือสถาบันการศึกษา ตามที่ สผ. เห็นสมควร แบบนี้ทำให้ต้องมีผู้เข้ามา ตรวจสอบเจ้าของโครงการ/บริษัทที่ปรึกษา

รูปแบบที่ 3 แต่งตั้งผู้ประสานงานการมีส่วนร่วมเหมือนรูปแบบที่ 2 ผู้ประสานงานนำรายชื่อ ให้ สผ. แต่งตั้ง แบบนี้ช่วยให้ฝ่ายต่าง ๆ รับรู้และมีส่วนร่วมมากที่สุด แต่ใช้เวลา เหมาะกับโครงการ ขนาดใหญ่ที่มีผลกระทบสูง

ขั้นตอนกระบวนการแบบมีส่วนร่วม ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การรับทราบรายงานผลกระทบสิ่งแวดล้อมเบื้องต้น (Initial Environmental Examination: IEE) เจ้าของโครงการจัดทำรายงานผลกระทบสิ่งแวดล้อมเบื้องต้น (IEE) และสรุป ข้อมูลลักษณะโครงการ รายงานผลกระทบทางสังคม (SIA) ข้อเสนอแนะผลกระทบทางสังคม (SIA) ส่งให้ สผ. และคณะทำงานบริหารและจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมระดับจังหวัด ระดับอำเภอ และองค์กรบริหารส่วนท้องถิ่น ซึ่งขั้นตอนนี้เป็นการให้ข้อมูลประชาชนได้รับทราบ

ว่าจะมีการดำเนินโครงการในพื้นที่ ไม่จำเป็นต้องเปิดให้ประชาชนแสดงความคิดเห็น แต่ก็สามารถทำได้ ถ้าเจ้าของโครงการเห็นว่ามิประโยชน์

ขั้นตอนที่ 2 หน่วยงานรัฐ (สผ.) พิจารณาการเลือกรูปแบบการจัดการแบบมีส่วนร่วม 3 แบบ คือ ให้บริษัทที่ปรึกษา หรือ ผู้ประสานงานรับผิดชอบ หรือ คณะทำงาน โดยที่ให้ผู้ประสานงานเสนอรายชื่อคณะทำงานภายใน 15 วัน นับแต่ได้รับการแต่งตั้งจาก สผ. หรือกรณีผู้ประสานงานรับผิดชอบ สผ.อาจให้เสนอแนวทางการจัดการแบบมีส่วนร่วม แผนงานและค่าใช้จ่ายให้ สผ. และเจ้าของโครงการพิจารณา

ขั้นตอนที่ 3 การพิจารณาร่างขอบเขตการศึกษา โดยที่ผู้ประสานงาน/คณะทำงาน เสนอร่าง Term of Reference ให้ชุมชนในพื้นที่และรวมข้อคิดเห็นเสนอ สผ. และผู้ประสานงาน/คณะทำงานต้องชี้แจงให้ประชาชนทราบขั้นตอนการทำงาน ขอบเขตหน้าที่ ความรับผิดชอบ (เป็นสื่อกลางรับฟังและบันทึกความเห็นประชาชน เพื่อเสนอต่อ สผ.) ต้องชี้แจงบทบาทและข้อจำกัดของผู้จัดการแบบมีส่วนร่วม เพื่อสร้างความเข้าใจ

ขั้นตอนที่ 4 การรับทราบขอบเขตการศึกษา เมื่อ สผ. ให้ความเห็นต่อ TOR แล้ว ส่งให้ผู้จัดการแบบมีส่วนร่วม และส่งต่อให้คณะทำงานบริหารและจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมระดับจังหวัด ระดับอำเภอ และองค์การบริหารส่วนท้องถิ่น ในส่วนของประชาชน และทุกฝ่ายจะทราบว่า ความคิดเห็นที่แสดงไว้ในขั้นตอนที่ 3 ได้รับการตอบสนองเพียงใด และทราบขอบเขตการศึกษาผลกระทบ หากมีข้อข้องใจสามารถบันทึกความเห็นแจ้งให้ผู้จัดการแบบมีส่วนร่วม เพื่อเสนอต่อบริษัทที่ปรึกษา

ขั้นตอนที่ 5 การจัดทำรายงานผลกระทบสิ่งแวดล้อม (EIA) ระหว่างจัดทำรายงานผลกระทบสิ่งแวดล้อม (EIA) ผู้จัดการแบบมีส่วนร่วม มีหน้าที่เป็นสื่อกลางแจ้งความก้าวหน้าให้ชุมชนทราบ รายงานความเห็นของประชาชน การจัดการแบบมีส่วนร่วมและปัญหาอุปสรรคแก่ สผ. และประสานงานให้มีการปรึกษาหารือระหว่างชุมชนกับบริษัทที่ปรึกษา ในขั้นตอนนี้ผู้จัดการแบบมีส่วนร่วม มีโอกาสทำงานร่วมกับบริษัทที่ปรึกษาในพื้นที่และเปิดโอกาสให้มีการจัดการแบบมีส่วนร่วมในรูปแบบการปรึกษาหารือ (Consultation)ในพื้นที่

ขั้นตอนที่ 6 การพิจารณาร่างรายงานผลกระทบสิ่งแวดล้อม (EIA) เมื่อบริษัทที่ปรึกษาทำรายงานผลกระทบสิ่งแวดล้อม (EIA) แล้วเสร็จ จะส่งรายงานให้ สผ. และส่งบทสรุปให้ สผ. ผู้จัดการแบบมีส่วนร่วม และคณะทำงานบริหารและจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมระดับจังหวัด ระดับอำเภอ และองค์การบริหารส่วนท้องถิ่น โดยที่ผู้จัดการแบบมีส่วนร่วม ต้องจัดประชุมรับฟังความคิดเห็นต่อรายงานผลกระทบสิ่งแวดล้อม (EIA) ในพื้นที่ และทำรายงานการมีส่วนร่วมส่งให้ สผ. บริษัทที่ปรึกษา และฝ่ายต่าง ๆ ที่กล่าวมาข้างต้น สิ่งที่สำคัญที่สุด คือ

ประชาชนจะแสดงความคิดเห็น เพราะมีร่างรายงานผลกระทบสิ่งแวดล้อม (EIA) ให้เห็นเป็นรูปธรรม ผู้จัดการแบบมีส่วนร่วม ต้องเชิญเจ้าของ โครงการและบริษัทที่ปรึกษา ผู้จัดทำร่างรายงานผลกระทบสิ่งแวดล้อม (EIA) เข้าร่วมประชุมด้วย เพื่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนความเห็นสองฝ่าย โดยอาจจัดประชุมในรูปแบบผสมผสานระหว่าง Technical Hearing (ตอนเช้า) และ Public Meeting (ตอนบ่าย) ก็ได้ และผู้จัดการแบบมีส่วนร่วมต้องดำเนินการในขั้นตอนนี้ภายใน 30 วัน นับแต่ได้รับร่างรายงานผลกระทบสิ่งแวดล้อม (EIA) พร้อมทั้งรายงานสรุป และประกาศการประชุมล่วงหน้า ไม่น้อยกว่า 7 วัน

ขั้นตอนที่ 7 การพิจารณารายงานผลกระทบสิ่งแวดล้อม (EIA) เมื่อบริษัทที่ปรึกษาปรับปรุงร่างรายงานผลกระทบสิ่งแวดล้อม (EIA) ภายหลังประชุมรับฟังความคิดเห็นแล้ว ต้องเสนอรายงานผลกระทบสิ่งแวดล้อม (EIA) และรายงานสรุปให้ สผ. และคณะทำงานบริหาร และจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมระดับจังหวัด ระดับอำเภอ และองค์การบริหารส่วนท้องถิ่น ผู้จัดการแบบมีส่วนร่วม ต้องตรวจสอบว่าฝ่ายต่าง ๆ ได้รับเอกสารครบถ้วนหรือไม่ ประสานประชาชนในพื้นที่ให้ส่งข้อคิดเห็นเพิ่มเติม และ สผ. จะพิจารณารายงานผลกระทบสิ่งแวดล้อม (EIA) และรายงานการมีส่วนร่วม

1.7 หลักการประเมินผลกระทบต่อสุขภาพ

ความสำคัญของการประเมินผลกระทบทางสุขภาพ (Health Impact Assessment: HIA) เป็นเครื่องมือที่สำคัญ ปัจจุบันการประเมินผลกระทบต่อสุขภาพ (HIA) ได้ถูกนำมาใช้ในการประเมินผลกระทบจากโครงการ แผนงานและนโยบายของรัฐ เนื่องจากจุดเด่นการประเมินผลกระทบต่อสุขภาพ (HIA) หลายอย่าง ที่สำคัญคือการนำมาใช้เสริมจุดอ่อนของการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม (EIA) ช่วยให้ผลกระทบต่อสุขภาพได้รับการพิจารณาอย่างรอบคอบ และที่สำคัญ การประเมินผลกระทบต่อสุขภาพ (HIA) ได้ใช้หลักการมีส่วนร่วม ทำให้ประชาชนและผู้มีส่วนได้เสียทุกฝ่ายได้เข้ามามีส่วนร่วมในการพิจารณาผลกระทบ ทำให้เกิดความโปร่งใสในการประเมิน และการยอมรับจากประชาชน

กองประเมินผลกระทบต่อสุขภาพ กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข (กันยายน 2555) แนวทางการประเมินผลกระทบต่อสุขภาพ โครงการ โรงไฟฟ้า) ได้ระบุนกรอบแนวความคิดของการประเมินผลกระทบต่อสุขภาพ (HIA) โครงการ โรงไฟฟ้าว่าเป็นการคาดการณ์ผลกระทบต่อสุขภาพ ทั้งทางบวกและทางลบที่อาจเกิดขึ้น เนื่องจากโครงการ โรงไฟฟ้า โดยพิจารณาผลกระทบให้รอบด้านในทุกมิติ ทั้งในเชิงกว้างและเชิงลึก เพื่อให้เกิดความเชื่อมโยงของเหตุปัจจัยและผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นจากการดำเนินกิจกรรมโครงการในแต่ละช่วงเวลา อันจะส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของปัจจัยสุขภาพ ทั้งนี้การศึกษาผลกระทบต่อสุขภาพ ผู้ประเมินต้องพิจารณาปัจจัยดังต่อไปนี้

- ปัจจัยกำหนดสุขภาพด้านสิ่งแวดล้อม (กายภาพ เคมี ชีวภาพ)
- ปัจจัยกำหนดสุขภาพทางสังคม (การรวมกลุ่มทางสังคม การจ้างงาน รายได้ รูปแบบการใช้ที่ดิน การอพยพโยกย้ายถิ่นฐาน ความขัดแย้งของคนในชุมชน)
- ปัจจัยด้านบริการสาธารณะและสาธารณสุข (กิจกรรมบนท้องถนน การสุขภาพภาคการบริการทางการแพทย์ การบรรเทาสาธารณภัย)

การประเมินผลกระทบต่อสุขภาพ (HIA) สำหรับโครงการหรือกิจกรรมที่อาจก่อให้เกิดผลกระทบต่อชุมชนอย่างรุนแรง ทั้งทางด้านสุขภาพสิ่งแวดล้อม ทรัพยากรธรรมชาติและสุขภาพ (Environmental Health Impact Assessment: EHIA) มีขั้นตอนการรายงานแบ่งเป็น 2 กรณี คือ

1. โครงการหรือกิจการที่อาจก่อให้เกิดผลกระทบต่อชุมชนอย่างรุนแรง ทั้งทางด้านคุณภาพสิ่งแวดล้อม ทรัพยากรธรรมชาติและสุขภาพ (EHIA)กรณีโครงการของรัฐ รัฐวิสาหกิจ หรือโครงการร่วมกับเอกชน ที่ต้องเสนอขอรับความเห็นชอบจากคณะรัฐมนตรี และ

2. กรณีโครงการหรือกิจการที่อาจก่อให้เกิดผลกระทบต่อชุมชนอย่างรุนแรง ทั้งทางด้านคุณภาพสิ่งแวดล้อม ทรัพยากรธรรมชาติและสุขภาพ (EHIA) กรณีโครงการที่ต้องได้รับอนุญาตจากทางราชการและโครงการของส่วนราชการ รัฐวิสาหกิจ ซึ่งไม่ต้องเสนอขอรับจากคณะรัฐมนตรี

การประเมินผลกระทบต่อสุขภาพ (HIA) สำหรับโครงการโรงไฟฟ้า ผู้ประเมินต้องสามารถแสดงความเชื่อมโยงระหว่างการเปลี่ยนแปลงทางสิ่งแวดล้อมและผลกระทบต่อสุขภาพ ซึ่งต้องพิจารณาผลกระทบจากกิจกรรมของโครงการที่อาจจะส่งผลกระทบต่อสุขภาพประชาชนในชุมชนที่อยู่ใกล้เคียงและคนงานหรือเจ้าหน้าที่ของโครงการโรงไฟฟ้า และผู้ประเมินต้องคำนึงถึงกลุ่มเสี่ยงที่อาจได้รับผลกระทบต่อสุขภาพจากโครงการ โดยมีขั้นตอนดังนี้

การคัดกรองโครงการ (Screening) เป็นการพิจารณาเบื้องต้นว่า ในกิจกรรมในโครงการโรงไฟฟ้าก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงปัจจัยกำหนดสุขภาพและส่งผลกระทบต่อสุขภาพของประชาชนอย่างไรบ้าง โดยพิจารณาประเด็นที่เกี่ยวกับพื้นที่ตั้งของโครงการ สภาพแวดล้อมโครงการ ขนาดโครงการ ระยะเวลาก่อสร้าง กิจกรรมและการให้บริการของโครงการ สิ่งคุกคามที่ส่งผลกระทบต่อสุขภาพทั้งคนงานและประชาชน

การกำหนดขอบเขตการศึกษา (Scoping) เป็นขั้นตอนเพื่อกำหนดขอบเขต หรือประเด็นต่าง ๆ แนวทาง วิธีการวิเคราะห์ การจัดแบ่งความรับผิดชอบะทำงานของการประเมินผลกระทบต่อสุขภาพ (HIA) กำหนดกลุ่มเป้าหมาย ระยะเวลา ตามลักษณะของข้อมูลหลักฐาน และข้อห่วงใยต่าง ๆ ของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องหรือผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย จากโครงการโรงไฟฟ้า

การประเมินผลกระทบ (Appraisal) เป็นขั้นตอนเพื่อคาดการณ์/ระบุผลกระทบต่อสุขภาพ โดยผู้ประเมินจะต้องระบุหรือบ่งชี้ผลกระทบต่อสุขภาพที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากโครงการโรงไฟฟ้าที่เกี่ยวข้องกับลักษณะของผลกระทบต่อสุขภาพทั้งทางบวกและทางลบ โดยการพิจารณาโอกาสและระดับความรุนแรงของผลกระทบ และจัดลำดับความสำคัญของผลกระทบ ทั้งก่อนการดำเนินการและระหว่างการดำเนินการ ขณะเดียวกันจะต้องระบุผลกระทบต่อสุขภาพในกลุ่มประชากรที่เป็นกลุ่มเสี่ยง หรือกลุ่มด้อยโอกาสที่อาจได้รับผลกระทบในทุกขั้นตอน ซึ่งวิธีการประเมินผลกระทบต่อสุขภาพ (HIA) สามารถใช้หลักการวิชาการรูปแบบวิธีเดียว หรือหลากหลายรูปแบบร่วมกัน โดยมีขั้นตอนในการเก็บรวบรวมข้อมูลพื้นฐาน (Baseline Information Profile) และการบ่งชี้และแจกแจงลักษณะผลกระทบต่อสุขภาพที่อาจเกิดขึ้นจากโครงการ (Identification of Health Impact)

การจัดทำมาตรการป้องกันและลดผลกระทบ (Mitigation and Recommendation) เป็นมาตรการในการควบคุมไม่ให้เกิดผลเสียจากการดำเนินงาน รวมทั้งลดประมาณและโอกาสของการได้รับสัมผัส ซึ่งสามารถป้องกันได้ ตั้งแต่แหล่งกำเนิด (Source) ช่องทางการได้รับสัมผัส (Pathway) และผู้ได้รับผลกระทบ (Receivers) ซึ่งต้องครอบคลุมทุกระยะของการดำเนินงานและครอบคลุมพื้นที่เสี่ยงหรือกลุ่มเสี่ยงต่อการได้รับผลกระทบจากโครงการโรงไฟฟ้า ทั้งนี้มาตรการในการป้องกันและลดผลกระทบต่อสุขภาพ ควรยึดแนวปฏิบัติให้ได้มาตรฐาน หรือเป็นไปตามกฎหมายที่เกี่ยวข้องได้กำหนดไว้ และควรนำประเด็นมาตรการไปรับฟังความคิดเห็นและข้อเสนอแนะจากทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง

การติดตามตรวจสอบ และประเมินผล (Monitoring and Evaluation) เพื่อตรวจสอบความถูกต้องแม่นยำของการประเมินผลกระทบที่ศึกษาไว้ และเพื่อประเมินว่ามาตรการผลกระทบที่เขียนไว้ในรายงานได้ถูกนำไปปฏิบัติหรือไม่ รวมทั้งเพื่อทราบถึงประสิทธิภาพของมาตรการติดตามตรวจสอบ การพิจารณาเสนอมาตรการติดตามตรวจสอบควรครอบคลุมประเด็น ดังนี้

- กลุ่มประชากรที่อาจได้รับผลกระทบ เช่น ในประชากรกลุ่มเสี่ยง ได้แก่ เด็ก คนชรา สตรีมีครรภ์ ผู้ป่วยด้วยโรคประจำตัวที่เกี่ยวข้องกับมลพิษจากโครงการโรงไฟฟ้า
- ครอบคลุมทุกระยะในการดำเนินโครงการ ทั้งในระยะก่อสร้าง ซึ่งประกอบด้วยผลกระทบต่อสุขภาพของคนงานก่อสร้าง รวมทั้งการติดตามตรวจสอบอย่างต่อเนื่องในระยะดำเนินการ
- ครอบคลุมในพื้นที่เสี่ยงหรือพื้นที่ที่โครงการส่งผลกระทบต่อสุขภาพไปถึง ในการตรวจติดตามผลกระทบต่อสุขภาพ ควรพิจารณาแนวโน้ม (Trend) ผลกระทบต่อสุขภาพนั้นว่า มีการเปลี่ยนแปลง

ไปจากที่ผ่านมาหรือไม่อย่างไร พร้อมทั้งเสนอแนะแนวทางการเฝ้าระวังหรือแก้ไขปัญหา ในกรณีพบว่า มีแนวโน้มที่มีค่าสูงมากขึ้นเรื่อย ๆ

การติดตามตรวจสอบการดำเนินงานตามมาตรการลดผลกระทบต่อสุขภาพ ควรมีการจัดทำแผนการดำเนินงานและจัดทำรายงานติดตามผลกระทบต่อสุขภาพและปัจจัยที่กำหนดสุขภาพอย่างต่อเนื่องทุก 6 เดือน หรือ 1 ปี ตลอดระยะเวลาอย่างน้อย 5 ปี หรือจนสิ้นสุดโครงการ

ทั้งนี้ ควรมีมาตรการติดตามตรวจสอบที่เชื่อมโยงกับมาตรการลดผลกระทบต่อสุขภาพ เพื่อประเมินว่ามาตรการลดผลกระทบที่เขียนไว้ในรายงานได้ถูกนำไปปฏิบัติหรือไม่ และเพื่อติดตามการดำเนินงานตามมาตรการลดผลกระทบต่อสุขภาพ รวมทั้งทราบถึงสถานะทางสุขภาพของประชาชนในพื้นที่

การติดตามตรวจสอบผลกระทบต่อสุขภาพ/การเฝ้าระวังผลกระทบต่อสุขภาพจากโครงการโรงไฟฟ้า ซึ่งโครงการดังกล่าว อาจทำให้เกิดสิ่งคุกคามสุขภาพ ได้แก่ มลพิษทางอากาศ มลพิษทางน้ำ มลพิษทางเสียง การเกิดอุบัติเหตุ การบาดเจ็บ และสร้างความเดือดร้อนรำคาญทางกลิ่น ทั้งนี้ผลกระทบต่อสุขภาพขึ้นอยู่กับชนิดของสารมลพิษความเข้มข้น และการได้รับการสัมผัสผลกระทบต่อสุขภาพจากโครงการโรงไฟฟ้าที่ควรดำเนินการเฝ้าระวัง สามารถดำเนินการได้ 2 แบบ คือ การเฝ้าระวังเชิงรับ (Passive Surveillance) เป็นการกำหนดให้ผู้บริการตามสถานบริการสาธารณสุข เมื่อพบโรคหรือปัญหาที่อยู่ในข่ายเฝ้าระวัง ให้บันทึกตามรายงานแล้วรวบรวมส่งหน่วยงานที่รับผิดชอบ และการเฝ้าระวังเชิงรุก (Active Surveillance) เป็นการเฝ้าระวังโดยผู้ศึกษาหรือรวบรวมข้อมูลเข้าไปติดตามค้นหาโรค หรือปัญหาที่เฝ้าระวังอย่างใกล้ชิด เมื่อพบโรคหรือปัญหาที่เฝ้าระวังจะเก็บข้อมูลทันที การที่ต้องเฝ้าระวังเชิงรุกเพราะประชาชนที่ป่วยมากเท่านั้นถึงมาพบแพทย์ แต่ผู้ที่มีอาการเพียงเล็กน้อยที่หายารับประทานเองได้ จะไม่มาพบแพทย์ ทำให้ขาดข้อมูลผู้ป่วยจริง จึงต้องเข้าไปค้นหาในชุมชน วิธีนี้ทำให้ต้องใช้เวลาและทรัพยากรมากขึ้น แต่จะสามารถตอบได้ถึงสาเหตุของการป่วยเนื่องจากสิ่งแวดล้อมได้ (กรมอนามัย, 2522)

การเฝ้าระวังผลกระทบต่อสุขภาพที่อาจเกิดขึ้นจากโครงการโรงไฟฟ้า หน่วยงานอนุมัติหรือเจ้าของโครงการสามารถดำเนินการ หรือประสานความร่วมมือกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการเฝ้าระวังผลกระทบต่อสุขภาพที่อาจเกิดขึ้น โดยการดำเนินการดังกล่าว อาจดำเนินการในรูปแบบคณะกรรมการในการเฝ้าระวังผลกระทบต่อสุขภาพจากโครงการโรงไฟฟ้าอย่างต่อเนื่อง ซึ่งอาจใช้งบประมาณในการดำเนินงานดังกล่าวจากกองทุนโรงไฟฟ้า

1.8 หลักการวางแผนงานโยกย้ายถิ่นฐานประชาชน (RAP) จากการพัฒนาโครงการขนาดใหญ่

ธนาคารโลก (World Bank: WB) ธนาคารพัฒนาแห่งเอเชีย (Asian Development Bank: ADB) และ บริษัทการเงินระหว่างประเทศ (International Finance Corporation: IFC) ได้พัฒนาแนวคิดและหลักการของแผนงานโยกย้ายถิ่นฐานประชาชน (RAP) อันเนื่องมาจากพัฒนาพื้นที่โครงการขนาดใหญ่ โดยได้ทบทวนจากกรอบแนวทางที่เกี่ยวข้อง เช่น หลักการ Displacement, Resettlement, Rehabilitation, Reparation and Development และบริษัทการเงินระหว่างประเทศ(IFC) ได้จัดทำคู่มือการวางแผนงานโยกย้ายถิ่นฐานชุมชน (Handbook for Preparing a Resettlement Action Plan) เพื่อใช้เป็นแนวทางในการวางแผนและดำเนินงานของการโยกย้ายถิ่นฐานประชาชนแบบไม่สมัครใจ (Involuntary Resettlement) โดยมีหลักการที่ควรคำนึงก่อนการวางแผน ได้แก่ (1) ควรหลีกเลี่ยงการโยกย้ายถิ่นฐานประชาชนแบบไม่สมัครใจ (2) ถ้าไม่สามารถหลีกเลี่ยงการโยกย้ายถิ่นฐานประชาชนแบบไม่สมัครใจ ผู้ได้รับผลกระทบควรได้รับการชดเชยค่าเสียหายจากการสูญเสียพื้นที่ดินและทรัพย์สินอย่างเต็มรูปแบบและยุติธรรม (3) การโยกย้ายถิ่นฐานประชาชนแบบไม่สมัครใจควรเป็นโอกาสของการวางแผนและดำเนินงานพัฒนาปรับปรุงคุณภาพชีวิตของผู้ได้รับผลกระทบ และ (4) ผู้ได้รับผลกระทบจากการโยกย้ายถิ่นฐานประชาชนแบบไม่สมัครใจ ควรได้รับการปรึกษาหารือและมีส่วนร่วมในการวางแผนโยกย้ายถิ่นฐานของตนเอง เพื่อรับประกันว่ามาตรการผลกระทบและผลกระทบโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการโยกย้ายถิ่นฐานมีความเหมาะสมและยั่งยืน

หลักการข้างบนนี้ ควรได้รับการพิจารณาปรับใช้ในการวางแผนและดำเนินงานตามแผนงานโยกย้ายถิ่นฐานแบบไม่สมัครใจมากกว่าเป็นกฎหมาย (Viewed as a guide to managing involuntary resettlement rather than a rulebook) ซึ่งกรอบหรือองค์ประกอบของการวางแผนงานโยกย้ายถิ่นฐานประชาชน (RAP) สรุปได้ดังนี้

ขอบเขตของแผนงานโยกย้ายถิ่นฐานประชาชน (Scope of Application)

– ประเภทของการโยกย้ายถิ่น ได้แก่ การโยกย้ายถิ่นฐานชุมชนชนบท การโยกย้ายถิ่นฐานชุมชนเมือง การโยกย้ายถิ่นฐานแบบเชิงเส้น (Linear Resettlement) ตามแผนผังเวนคืนที่ดิน เช่น จากการก่อสร้างทางหลวง ทางรถไฟ สายส่ง และการโยกย้ายถิ่นฐานแบบเชิงพื้นที่ (Site-Specific Resettlement) เช่น โรงงานอุตสาหกรรม อุตสาหกรรมเหมืองแร่ ซึ่งเกี่ยวข้องกับการเวนคืนที่ดินที่อาจจะเกิดขึ้นในหลายครั้งของระยะเวลาการดำเนินการพัฒนาพื้นที่

– การเปิดเผยข้อมูลให้กับสาธารณชน เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาโครงการในเชิงเทคนิควิชาการ ผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมต่อสังคม และอื่น ๆ รวมถึงมาตรการลดผลกระทบ ควรจะแจ้งให้สาธารณชนหรือผู้มีส่วนได้ส่วนเสียได้รับรู้รับทราบ เพื่อที่จะได้รับฟังความคิดเห็นนำมาปรับปรุงแผนงานต่าง ๆ ให้สอดคล้องกับความต้องการของชุมชนที่ได้รับผลกระทบ ยังมีการ

ประชุมหารือมากเท่าไร ก็ยังมีประสิทธิภาพประสิทธิผลของผู้พัฒนาโครงการและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องมากขึ้น รวมถึงการลดค่าใช้จ่ายในการดำเนินงานตามแผนงาน โยกย้ายถิ่นฐานประชาชน (RAP)

– เพื่อเป็นการกระตุ้นต่อการโยกย้ายถิ่นฐานแบบไม่สมัครใจ ประเด็นที่ต้องพิจารณาเป็นพิเศษ (Special Considerations) ที่นอกเหนือจากการเวนคืนที่ดินทรัพย์สินและการพัฒนาพื้นที่ชุมชนใหม่ ได้แก่ ประเด็นความยินดีในการซื้อ-ขายที่ดินที่ถูกเวนคืนของเจ้าของที่ดิน ประเด็นการจัดหาสิ่งอำนวยความสะดวกที่เกี่ยวข้องที่นอกเหนือจากแผนงานฯ และประเด็นการจัดซื้อจัดหาล่วงหน้า รวมถึงประเด็นของระยะเวลาของการโยกย้ายถิ่นฐาน

องค์ประกอบของการวางแผนงาน ประกอบด้วย

1. การระบุผลกระทบและผู้ได้รับผลกระทบ ควรจะทำตามขั้นตอน ดังนี้

– การจัดทำแผนที่ เพื่อแสดงพื้นที่ที่คาดว่าจะพัฒนาเป็นพื้นที่ชุมชนใหม่ ที่ตั้งของโครงสร้างพื้นฐานและระบบสาธารณูปโภคต่าง ๆ พื้นที่การเกษตร พื้นที่ป่าไม้ แหล่งน้ำ และรูปแบบของการใช้ที่ดิน ฯลฯ

– สัมภาษณ์ประชากร เป็นการสำรวจจำนวนประชากรและลงทะเบียนประชาชนที่คาดว่าจะได้รับผลกระทบทั้งหมดตามที่ตั้งของหมู่บ้าน

– จัดทำบัญชีที่ดินและทรัพย์สินที่ได้รับผลกระทบทั้งในระดับครัวเรือนภาคธุรกิจ และระดับชุมชน/หมู่บ้าน

– ศึกษาสภาพสังคมเศรษฐกิจของชุมชนที่ได้รับผลกระทบ และชุมชนที่คาดว่าจะรองรับการพัฒนาของผู้ได้รับผลกระทบที่ต้องโยกย้ายออกไป เช่น ฤดูกาลผลิต การเคลื่อนย้ายแรงงาน ฯลฯ

– วิเคราะห์ผลการสำรวจข้อมูลชุมชน เป็นการกำหนดตัวชี้วัดที่เกี่ยวข้อง การชดเชยค่าเสียหาย วางแผนการฟื้นฟูและส่งเสริมอาชีพและการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน และรวมถึงการกำหนดตัวชี้วัดในการติดตามและประเมินผล

– การประชุมปรึกษาหารือกับผู้ได้รับผลกระทบในประเด็นของการช่วยเหลือผลประโยชน์ และโอกาสของการพัฒนา ต้องให้สอดคล้องกับระดับของการได้รับผลกระทบและมาตรการลดผลกระทบ รวมถึงโอกาสของการพัฒนาชีวิตความเป็นอยู่ของผู้ได้รับผลกระทบ

2. กรอบกฎหมายและระเบียบที่เกี่ยวข้อง เช่น พระราชบัญญัติ พระราชกฤษฎีกา กฎระเบียบกระทรวง ข้อกำหนดข้อบังคับต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมการเวนคืนที่ดิน อัตราค่าชดเชย การจ่ายเงินชดเชย และการโยกย้ายถิ่นฐานประชาชนแบบไม่สมัครใจ ซึ่งกรอบกฎหมายและระเบียบที่เกี่ยวข้องควรมีการเปรียบเทียบในกฎหมายของประเทศหรือท้องถิ่นนั้นกับ

หลักการของหน่วยงานสากลต่าง ๆ เช่น บรรษัทการเงินระหว่างประเทศ (IFC) ธนาคารโลก (WB) ธนาคารพัฒนาแห่งเอเชีย (ADB) เพื่อหาช่องว่างของกฎหมายและระเบียบการ พร้อมทั้งหาแนวทางที่จะแก้ไขช่องว่างนั้น

3. กรอบการชดเชยและช่วยเหลือ (Entitlement Matrix) ควรจะประกอบด้วย (1) แนวทางการกำหนดอัตราชดเชยโดยหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง (2) บทบาทของผู้พัฒนาโครงการ (3) ประเภทและระดับของการจ่ายค่าชดเชย (4) กำหนดเงื่อนไขของการชดเชยและสิทธิประโยชน์ของการช่วยเหลือ และ (5) วิธีการและระยะเวลาของการจ่ายเงินชดเชย

4. การช่วยเหลือในระหว่างการโยกย้ายถิ่นฐานและการฟื้นฟูชีวิตความเป็นอยู่ ถ้าไม่สามารถหลีกเลี่ยงการโยกย้ายถิ่นฐานประชาชนแบบไม่สมัครใจได้ ผู้ได้รับผลกระทบควรได้รับการชดเชยค่าเสียหายจากการสูญเสียพื้นที่ดินและทรัพย์สินอย่างเต็มรูปแบบและยุติธรรม และควรเป็นโอกาสในการพัฒนาปรับปรุงคุณภาพชีวิตให้ดีขึ้นให้กับผู้ได้รับผลกระทบที่โยกย้ายออกไปและชุมชนที่รองรับการพัฒนาเป็นหมู่บ้านโยกย้ายจัดสรรใหม่ โดยมีประเด็นที่ควรพิจารณาในการวางแผนและดำเนินงาน ดังนี้

- การเลือกพื้นที่ก่อสร้างพื้นที่ชุมชนใหม่และการเตรียมการต้องคำนึงถึงที่ตั้งและพื้นที่อนุรักษ์ทางด้านทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรม ความเชื่อของชุมชน ที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตของชุมชนทั้งที่โยกย้ายมาใหม่และชุมชนที่รองรับการพัฒนาเป็นหมู่บ้านโยกย้ายจัดสรร

- การจัดการการเข้ามาของแรงงานต่างถิ่นจะส่งผลกระทบต่อชุมชนผู้ได้รับผลกระทบที่โยกย้ายและชุมชนที่รองรับการพัฒนาเป็นหมู่บ้านโยกย้ายจัดสรรในประเด็นปัญหาทางด้านเศรษฐกิจและสังคม

- การจัดการขนย้ายบ้านเรือนและทรัพย์สิน (Physical Relocation) รวมถึงการให้ความช่วยเหลือเบื้องต้นในระยะข้ามผ่าน (Transitional Support) ควรมีการระบุวันและเวลาของการขนย้าย วิธีการและการจัดหาพาหนะในการขนย้ายทรัพย์สิน การจัดหาพื้นที่พักชั่วคราวและอาหารน้ำดื่มในระหว่างการขนย้าย การสนับสนุนค่าตอบแทนในวันที่มีการขนย้าย และการจัดหา/สนับสนุนพิเศษให้กับกลุ่มผู้หญิงหรือกลุ่มเปราะบาง เช่น คนชรา หญิงมีครรภ์ คนพิการ ฯลฯ

- การทดแทนจัดหาสิ่งอำนวยความสะดวกการบริการและวิสาหกิจในชุมชนใหม่ เช่น สถานพยาบาล โรงเรียน ตลาด ร้านค้า ฯลฯ ซึ่งควรจะดำเนินการก่อสร้าง หรือจัดหาในระหว่างการก่อสร้างหมู่บ้านโยกย้ายจัดสรร โดยมีเจ้าหน้าที่รัฐเข้ามาให้บริการเพื่อเป็นการกระตุ้นให้ผู้ประกอบการเข้ามาดำเนินกิจกรรมในชุมชนหมู่บ้านโยกย้ายจัดสรรใหม่

- การฟื้นฟูและส่งเสริมอาชีพทางเลือกให้กับผู้ได้รับผลกระทบที่โยกย้ายและชุมชนที่รองรับการพัฒนาเป็นหมู่บ้านโยกย้ายจัดสรรใหม่ที่มุ่งเน้นการพัฒนาแบบยั่งยืน มีประเด็น

ที่ต้องคำนึง คือ อาชีพที่ต้องใช้พื้นที่ทำการผลิตทางการเกษตรและทรัพยากรธรรมชาติ (Land-based Livelihoods) อาชีพรับจ้างภาคบริการ (Wage-based Livelihoods) และกลุ่มอาชีพวิสาหกิจในชุมชน (Enterprise-Based Livelihoods)

- การฟื้นฟูทรัพยากรดินทางวัฒนธรรม เช่น วัด ป่าช้า และการจัดการกิจกรรมที่เกี่ยวข้องในกระบวนการโยกย้ายชุมชน ผู้พัฒนาโครงการควรปรึกษารื้อถอนกับผู้ที่ได้รับผลกระทบอย่างใกล้ชิดและเหมาะสมในการทดแทนจัดหาและเคลื่อนย้าย

- การให้ความช่วยเหลือกับกลุ่มผู้หญิงและกลุ่มเปราะบางในชุมชน ผู้พัฒนาโครงการควรมีมาตรการให้ความช่วยเหลือ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในระหว่างการขนย้ายทรัพยากรดินฟื้นฟูและส่งเสริมอาชีพทางเลือกรวมถึงการเข้ามามีบทบาทในการพัฒนาชุมชน

5. งบประมาณและระยะเวลาในการดำเนินงานตามแผนงานโยกย้ายถิ่นฐานประชาชน (RAP) การมีงบประมาณที่เพียงพอเป็นปัจจัยสำคัญของการวางแผนพัฒนาและฟื้นฟูชีวิตความเป็นอยู่ของผู้ได้รับผลกระทบ และระยะเวลาในการดำเนินงานตามแผนฯ (RAP) ต้องสอดคล้องกับแผนก่อสร้างของผู้รับเหมาต่าง ๆ และดำเนินการของโครงการในภาพรวมทั้งหมด

6. หน้าที่ความรับผิดชอบของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ควรมีการแต่งตั้งคณะทำงานโยกย้ายถิ่นฐานประชาชนที่ประกอบด้วย หน่วยงานรัฐ ภาคธุรกิจ องค์กรพัฒนาเอกชน ฯลฯ ในการดำเนินงาน และผู้พัฒนาโครงการควรมีบทบาทหลักในระยะเตรียมการ (ก่อนก่อสร้าง) ระยะก่อสร้าง และระยะดำเนินการ ถึงแม้ว่าจะอยู่ในความรับผิดชอบของหน่วยงานรัฐแล้วก็ตาม ในบางกรณีหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการเวนคืนที่ดิน การจ่ายเงินชดเชย และการโยกย้ายถิ่นฐานประชาชนอาจจะสงวนสิทธิ์ในการบริหารจัดการงบประมาณในส่วนนี้

7. การปรึกษาหารือและการมีส่วนร่วมของผู้ได้รับผลกระทบ ควรมีการประชุมปรึกษาหารือและแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารที่เป็นภาษาท้องถิ่น ในการวางแผนและดำเนินงานให้เร็วที่สุด (Early Consultation) ซึ่งเป็นการบริหารจัดการข้อวิตกกังวลและความคาดหวังที่เกี่ยวข้องกับผลกระทบ มาตรการ และผลประโยชน์ต่าง ๆ จากโครงการ รวมถึงการส่งเสริมให้ทุกคนที่ได้รับผลกระทบ โดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มผู้หญิงและหรือกลุ่มเปราะบาง เข้ามามีส่วนร่วมในการวางแผนการดำเนินงาน และการรับผลกระทบ/ผลประโยชน์ให้มากที่สุด

8. การไกล่เกลี่ยข้อพิพาท ควรมีการจัดตั้งคณะกรรมการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทที่มาจากภาคส่วนต่าง ๆ เช่น หน่วยงานรัฐ ภาคธุรกิจ องค์กรพัฒนาเอกชน ฯลฯ ในการแก้ไขข้อพิพาทต่าง ๆ ได้อย่างเหมาะสมและยุติธรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่งในระหว่างการเวนคืนที่ดิน การชดเชย และการโยกย้ายถิ่นฐานประชาชน

9. การติดตามและประเมินผล เช่น ผลการดำเนินงาน ผลกระทบ ตรวจสอบภายหลังการโยกย้ายชุมชนสำเร็จ ซึ่งต้องมีการวางแผนในการเตรียมงบประมาณให้เพียงพอในการติดตามการจัดหาทีมงานติดตามที่มีคุณภาพ และการบูรณาการเข้ากับระบบการบริหารจัดการโครงการทั้งหมดในภาพรวม

การตรวจสอบรายการตามแผนดำเนินงาน (Implementation Check list) ซึ่งครอบคลุมขั้นตอนการวางแผนและดำเนินการตามแผนงานโยกย้ายถิ่นฐานประชาชน (RAP) ดังนี้

1) ก่อนการสำรวจศึกษาความเป็นไปได้ (Pre-Feasibility Study): ขอบเขตของโครงการ/ก่อนการศึกษาผลกระทบสิ่งแวดล้อม (Scoping: Pre EIA)

2) การสำรวจศึกษาความเป็นไปได้ (Feasibility Study): ผลการศึกษาผลกระทบสิ่งแวดล้อมเบื้องต้น และเตรียมแผนงานโยกย้ายถิ่นฐานประชาชน (Preliminary EIA and RAP Preparation)

3) การออกแบบเทคนิคโครงการเบื้องต้น (Preliminary Technical Design: Technical Design): เตรียมแผนงานจัดการผลกระทบสิ่งแวดล้อมและแผนงานโยกย้ายถิ่นฐานประชาชน (EIA and RAP Preparation)

4) การดำเนินงานตามแผน (Implementation)

5) การประเมินผล (Evaluation)

โครงร่างของแผนงานโยกย้ายถิ่นฐานประชาชน (Outline of a RAP) ประกอบด้วย

- บทนำ (Introduction)
- การลดผลกระทบจากการโยกย้ายถิ่นฐานประชาชน (Minimizing Resettlement)
- ผลสำรวจประชากรและสภาพสังคมเศรษฐกิจของชุมชน (Censuses and Socioeconomic Surveys)
- กรอบกฎหมายระเบียบที่เกี่ยวข้อง (Legal Framework)
- การพัฒนาพื้นที่ชุมชนโยกย้ายจัดสรรใหม่ (Resettlement Site)
- การฟื้นฟูรายได้ (Income Restoration)
- หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง (Institutional Arrangements)
- กำหนดการตามแผนงานโยกย้ายถิ่นฐานประชาชน (Implementation Schedule)
- การมีส่วนร่วมและปรึกษาหารือ (Participation and Consultation)
- การไกล่เกลี่ยข้อพิพาท (Grievance Redress)
- การติดตามและประเมินผล (Monitoring and Evaluation) และ
- ค่าใช้จ่ายและงบประมาณ (Costs and Budgets)

2. แนวคิดการพัฒนาประเทศไทย

2.1 แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

แนวคิดการพัฒนาประเทศไทยในอดีตที่ผ่านมาตามแนวคิดของสรเสรีธู วงศ์ชะอุ่ม (สรเสรีธู วงศ์ชะอุ่ม, 2554) กล่าวว่า ส่วนใหญ่เป็นการพัฒนาด้านเศรษฐกิจมีเป้าหมายรวมไปที่การยกระดับมาตรฐานการครองชีพ (Standard of Living) และชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชน (Well-being) ในประเทศให้ดีขึ้น ซึ่งมีเป้าหมายเฉพาะไปที่การเพิ่มระดับรายได้ประชาชาติในอัตราสูงกว่าการเพิ่มขึ้นของประชากรในประเทศ ทั้งนี้การพัฒนาประเทศหรือการพัฒนาเศรษฐกิจจะเป็นไปได้มากน้อยเพียงใดขึ้นอยู่กับปัจจัยด้านโครงสร้างทางเศรษฐกิจของประเทศนั้น ๆ แต่ในปัจจุบันแนวคิดการพัฒนาประเทศจะครอบคลุมในทุกมิติ เช่น การพัฒนาประเทศ คือ การพัฒนาเศรษฐกิจให้มีขีดความสามารถในการผลิตและการแข่งขันสูงขึ้น การพัฒนาประเทศ คือ การพัฒนาสิ่งแวดล้อมให้เกิดความสมดุลในระบบนิเวศ การพัฒนาประเทศ คือ การพัฒนาเทคโนโลยีที่เหมาะสม การพัฒนาประเทศ คือ การพัฒนาสังคมรวมทั้งการพัฒนาชนบทให้เป็นระบบและเกิดผลอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งแนวคิดและเป้าหมายของการพัฒนาประเทศต่าง ๆ เหล่านี้ ขึ้นอยู่กับปัจจัยโครงสร้างทางสังคมชุมชน โครงสร้างทางเศรษฐกิจ ความมั่งคั่งของทรัพยากรธรรมชาติ และปัจจัยทางการเมืองของประเทศนั้น ๆ กล่าวได้ว่า แนวทางและเป้าหมายของการพัฒนาประเทศประกอบด้วยปัจจัยที่สำคัญ 3 ปัจจัย คือ ปัจจัยทางเศรษฐกิจ ปัจจัยทางสังคม และปัจจัยทางการเมือง ดังนี้

ปัจจัยทางเศรษฐกิจ ประกอบด้วย ทุน ทรัพยากรธรรมชาติ ทรัพยากรมนุษย์ ผู้ประกอบการ และเทคโนโลยี โดยที่ทุน (Capital) ถือเป็นปัจจัยสำคัญเป็นกุญแจนำไปสู่ความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ สิ่งสำคัญของการพัฒนา คือ การกระจายการลงทุนไปให้กว้างและเป็นไปอย่างเพียงพอ เพื่อให้บรรลุเป้าหมายตามที่กำหนดไว้ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ส่วนทรัพยากรธรรมชาติ (Natural Resources) เช่น ป่าไม้ สัตว์ป่า ที่ดิน แร่ธาตุ น้ำมัน ก๊าซธรรมชาติ ฯลฯ มีความสำคัญต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์ ซึ่งมนุษย์ใช้ทรัพยากรเหล่านี้ในการพัฒนาเศรษฐกิจ หากประเทศใดมีทรัพยากรมาก จะทำให้ประเทศนั้น ๆ มีโอกาสพัฒนาได้มาก แต่ก็ต้องรู้จักใช้ให้เกิดประโยชน์อย่างเพียงพอ นำมาใช้อย่างมีประสิทธิภาพ ส่งผลให้ประชาชนมีชีวิตความเป็นอยู่ดีขึ้น ส่วนประเด็นทรัพยากรมนุษย์ (Human Capital) เป็นปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อการพัฒนาประเทศที่เน้นการพัฒนาทักษะความรู้ความสามารถในการจัดการอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล และผู้ประกอบการ (Entrepreneurship) เป็นปัจจัยโดยตรงที่ส่งผลต่อการพัฒนาทางเศรษฐกิจ เนื่องจากเป็นผู้มีบทบาทในการตัดสินใจเลือกการผลิตสินค้า การขยายตลาดสินค้าและการบริการ เป็นผู้รับความเสี่ยง และความไม่แน่นอน

ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นจากการลงทุน นอกจากนั้นความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีที่ทำให้การผลิตสินค้าและการบริการมีประสิทธิภาพ เกิดประสิทธิผลทำให้เศรษฐกิจและสังคมเปลี่ยนแปลง ก็เป็นปัจจัยหนึ่งทางเศรษฐกิจที่สำคัญในการขับเคลื่อนการพัฒนาประเทศ

ส่วนปัจจัยทางสังคม ได้แก่ ค่านิยม ความสัมพันธ์ของบุคคล ครอบครัว ชนชั้นทางสังคม ศาสนาและวัฒนธรรม และปัจจัยทางการเมืองต่างก็เป็นปัจจัยที่มีความสำคัญและมีอิทธิพลต่อการพัฒนาประเทศและพัฒนาเศรษฐกิจ ซึ่งแนวนโยบายทางเศรษฐกิจย่อมมีความเกี่ยวเนื่องสัมพันธ์หรือเปลี่ยนแปลงไปได้ภายใต้กรอบการเมืองด้วยกัน เช่น เสถียรภาพทางการเมือง รูปแบบการปกครอง และการบริหารจัดการ

ประเทศไทยมีสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.) เป็นหน่วยงานหลักในการจัดทำแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ที่ได้กำหนดทิศทางและยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศ พร้อมทั้งประสานการจัดทำแผนพัฒนาในระดับต่าง ๆ สู่การปฏิบัติ นอกจากนั้น สศช. ยังมีบทบาทในการวิเคราะห์หลักเกณฑ์โครงการลงทุนภาครัฐให้กับรัฐบาล เช่น รัฐวิสาหกิจจะลงทุนทำอะไร ต้องให้ สศช. ช่วยกลั่นกรอง และเสนอต่อคณะรัฐมนตรี หรือวิเคราะห์ว่าการลงทุนนั้นมีความเหมาะสมหรือไม่ อย่างไร พร้อมทั้งดูแลการจัดสรรทรัพยากรของประเทศ ในภาครัฐ กล่าวได้ว่า สศช. เป็นหน่วยงานเสนาธิการที่ปรึกษาในการวางแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศให้กับรัฐบาลหรือคณะรัฐมนตรี ประเทศไทยได้ใช้กรอบของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติในการพัฒนาประเทศมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2504

สศช. สรุปสาระสำคัญแผนพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 1-12 (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, ออนไลน์) สามารถสรุปได้ดังนี้

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 1 และฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2504 - 2514) เป็นยุคของการใช้แผนพัฒนาประเทศเป็นเครื่องมือ ซึ่งเศรษฐกิจของประเทศไทยในช่วงนั้นภาคการเกษตรมีบทบาทสำคัญในการผลิตและการส่งออกแต่ยังอยู่ในระดับต่ำ ส่วนทรัพยากรธรรมชาติของประเทศมีความอุดมสมบูรณ์ การวางแผนพัฒนาประเทศในช่วงนั้นได้รับอิทธิพลจากประเทศตะวันตกค่อนข้างมาก ดังนั้น ความคิดหลักของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ คือ การเร่งรัดการขยายตัวทางเศรษฐกิจเพื่อวางพื้นฐานสำคัญ ๆ ทางเศรษฐกิจของประเทศ การพัฒนาลงทุนด้านโครงสร้างพื้นฐาน การผลิตภาคอุตสาหกรรมเพื่อทดแทนการนำเข้า และในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 2 เริ่มวางแผนกำลังคนและกระจายโครงสร้างพื้นฐานไปยังส่วนภูมิภาค ดังคำขวัญของการพัฒนาประเทศในช่วงนั้น คือ “น้ำไหล ไฟสว่าง ทางดี มีงานทำ” การพัฒนาประเทศในช่วงนั้นอยู่ภายใต้การเมืองการปกครองแบบรวมศูนย์อำนาจที่อยู่ส่วนกลาง และปัญหาทางสังคมยังมีไม่มากนัก

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 3 และฉบับที่ 4 (พ.ศ. 2515 - 2524) เป็นยุคของการผันผวนทางการเมืองของไทย เกิดวิกฤตราคาน้ำมันของตลาดโลก มีอัตราเงินเฟ้อสูง แต่แนวคิดของการพัฒนาประเทศยังเน้นการขยายตัวทางเศรษฐกิจ มุ่งการผลิตเพื่อส่งออก สร้างความเชื่อมโยงภาคการเกษตรกับภาคอุตสาหกรรมเป็นอุตสาหกรรมแปรรูปการเกษตร โดยเฉพาะการแปรรูปอาหาร มีการริเริ่มวางแผนด้านประชากรในการวางแผนครอบครัว ให้ความสำคัญกับสุขภาพประชาชน โดยการขยายบริการสาธารณสุขไปทั่วประเทศจนถึงระดับตำบล

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 5 และฉบับที่ 6 (พ.ศ. 2525 - 2534) เป็นยุคแห่งความโชติช่วงชัชวาล มุ่งเน้นปรับปรุงโครงสร้างเพื่อฟื้นฟูเศรษฐกิจภายหลังวิกฤตน้ำมันที่เกิดขึ้นที่ผ่านมา มีการพัฒนาฐานการผลิตเพื่อการส่งออกและเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขัน เป็นช่วงที่ประเทศไทยเข้าสู่อันดับประเทศอุตสาหกรรมใหม่ (NICs) ให้ความสำคัญกับการพัฒนาสู่ระดับภูมิภาคและท้องถิ่นและการพัฒนาเศรษฐกิจควบคู่ไปกับการพัฒนาสังคม มีการวางแผนจัดทำในลักษณะแผนงานเพื่อนำไปสู่ภาคปฏิบัติที่ชัดเจน กล่าวได้ว่าเป็นแผนที่ยึด “พื้นที่” เป็นหลักของการพัฒนาประเทศ

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 7 (พ.ศ. 2535 - 2539) เป็นยุคของเศรษฐกิจฟองสบู่และช่วงเวลาเริ่มของ “ยุคโลกาภิวัตน์” ประเทศไทยต้องปรับตัวให้อยู่ในระดับสากลมากขึ้น การส่งออกยังเป็นเรื่องหลักที่เป็นตัวนำในการพัฒนาประเทศ มีความจำเป็นต้องเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันในตลาดโลก มีการพัฒนาร่วมมือกับประเทศเพื่อนบ้านทั้งทางเศรษฐกิจ การค้าการลงทุน การก่อสร้างโครงสร้างพื้นฐานเพื่อเชื่อมโยงกับระบบขนส่งและโทรคมนาคม อย่างไรก็ตาม ถึงแม้ว่าเศรษฐกิจไทยจะมีความก้าวหน้าไปมากเป็นเศรษฐกิจขาขึ้น แต่มีปัญหาการพัฒนาไม่สมดุล เช่น ความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ การกระจายรายได้แบบ “รวยกระจุก จนกระจาย” ปัญหาสังคม ปัญหาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเสื่อมโทรม กล่าวได้ว่ามีลักษณะเป็น “เศรษฐกิจดี สังคมมีปัญหา และการพัฒนาไม่ยั่งยืน”

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540 - 2545) เป็นยุคที่เน้น “คนเป็นศูนย์กลาง” หรือ “เป้าหมายหลักของการพัฒนา” และการพัฒนาเศรษฐกิจควรเป็นเครื่องมือของการพัฒนาคนและคุณภาพชีวิต กระบวนการวางแผนเปลี่ยนเป็นการจัดทำแผนแบบบูรณาการที่มีการระดมความคิดเห็นจากทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง อย่างไรก็ตาม ในปี พ.ศ. 2540 เกิดวิกฤตทางการเงินในเอเชีย “วิกฤตต้มยำกุ้ง” ทำให้ต้องมีการปรับแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 8 โดยให้ความสำคัญกับการฟื้นฟูเศรษฐกิจ ฟื้นฟูสถาบันการเงิน และช่วยเหลือผู้ได้รับผลกระทบจากวิกฤตให้ดำเนินชีวิตต่อไปได้ ซึ่งผลของการพัฒนาในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 8 นอกจากความพยายามในการแก้ปัญหาและฟื้นฟูเศรษฐกิจเนื่องจากผลกระทบจากวิกฤตทางการเงินแล้ว ผลของการพัฒนาที่สำคัญ

ได้แก่ กระบวนการมีส่วนร่วม การขับเคลื่อนพลังทางสังคมในการพัฒนาในด้านต่าง ๆ ซึ่งได้รับความสนใจจากองค์การสหประชาชาติ และประสบผลสำเร็จเป็นที่ยอมรับในระดับสากลในระยะต่อมา

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 (พ.ศ. 2546 - 2549) เป็นยุคแรกที่ใช้ปรัชญานำทางในการพัฒนาประเทศอย่างชัดเจน คือ “ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง” ซึ่งหมายถึงแนวทางการดำเนินชีวิตของประชาชนในทุกระดับ (ครอบครัว ชุมชน และรัฐ) ไปในทางสายกลาง โดยเฉพาะการพัฒนาเศรษฐกิจเพื่อก้าวทันโลกยุคโลกาภิวัตน์โดยการฟื้นฟูเศรษฐกิจให้มีเสถียรภาพมั่นคง การวางรากฐานการพัฒนาประเทศให้เข้มแข็ง ยั่งยืน มีความสมดุล การบริหารจัดการที่ดีในทุกระดับ และการแก้ไขปัญหาความยากจน

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 (พ.ศ. 2550 - 2555) เป็นยุคมุ่งคู่สังคม อยู่เย็นเป็นสุขร่วมกัน โดยยึดแนวทางหลักที่เน้นการปฏิบัติตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ยึดกระบวนการพัฒนาอย่างต่อเนื่องจากแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 8 และฉบับที่ 9 ซึ่งผลการพัฒนามีการขยายตัวเศรษฐกิจในช่วง 3 ปีแรก มีการส่งเสริมธรรมาภิบาลที่ดีของภาคเอกชนเป็นไปอย่างกว้างขวาง รวมทั้งสนับสนุนให้ภาคธุรกิจมีกิจกรรมช่วยเหลือและรับผิดชอบต่อสังคม (Corporate Social Responsibility: CSR) มากขึ้น แต่ประเด็นสำคัญของคนในชาติเรื่องความสามัคคีและการเคารพกฎหมายเสื่อมถอยลง เป็นสังคมขาดระเบียบวินัย ถึงแม้ว่าความยากจนลดลง แต่เศรษฐกิจฐานรากยังอ่อนแอและมีความเหลื่อมล้ำ ปัญหาเสพติดที่สูงขึ้น สัมพันธภาพในครอบครัวเปราะบาง คุณภาพการศึกษามีปัญหา ทำให้คุณภาพของคนในการพัฒนาประเทศมีสภาพถดถอยลง

กล่าวได้ว่า พัฒนาการของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติที่ผ่านมา แบ่งเป็น 2 ช่วง ได้แก่ ช่วงที่ 1 แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 1-7 เน้นการใช้แรงงานและทรัพยากรธรรมชาติในการสร้างความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจที่ขาดสมดุลและเกิดปัญหาทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมเสื่อมโทรม และในช่วงที่ 2 แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8-10 เน้นการพัฒนาทุนมนุษย์ ยึดคนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา และมุ่งสู่ความพอเพียง โดยใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เป็นปรัชญานำทางในการพัฒนาประเทศ

สำหรับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 (พ.ศ. 2556 - 2560) เป็นยุคที่เน้นความสมดุลและยั่งยืนของการพัฒนา โดยยังคงใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเป็นปรัชญานำทาง ใช้ทุนมนุษย์ที่มีคุณภาพ พัฒนาเทคโนโลยีและนวัตกรรม และมีความสามัคคีปรองดองของคนในชาติ ซึ่งมียุทธศาสตร์การพัฒนาที่ประกอบด้วย การสร้างความเป็นธรรมในสังคม การพัฒนาคนสู่สังคมแห่งการเรียนรู้ตลอดเวลาอย่างยั่งยืน ความเข้มแข็งภาคเกษตร ความมั่นคงทางอาหารและพลังงาน การปรับโครงสร้างเศรษฐกิจสู่การเติบโตอย่างมีคุณภาพและยั่งยืน การสร้างความเชื่อมโยงกับประเทศ

ในภูมิภาค เพื่อความมั่นคงทางเศรษฐกิจและสังคม และการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน

การบริหารจัดการแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 11 ผู้ปฏิบัติในพื้นที่ ได้มีการดำเนินงานแบบมีส่วนร่วมของทุกฝ่าย เช่น ภาครัฐ เอกชน ประชาชน สถาบันการศึกษา และสื่อมวลชน มีการบริหารจัดการเป็นระบบและเป็นขั้นตอน สร้างความเชื่อมโยงระหว่างแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 11 กับนโยบายรัฐบาลและแผนระดับต่าง ๆ สร้างสภาพแวดล้อมให้เอื้ออำนวยต่อการขับเคลื่อนแผนฯ เพิ่มประสิทธิภาพกลไกการขับเคลื่อน เสริมบทบาทของทุกภาคส่วน และติดตามประเมินผลอย่างต่อเนื่อง

อย่างไรก็ตาม ในระหว่างการดำเนินงานพัฒนาต่าง ๆ ที่ระบุในแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 11 พบว่า ประเทศไทยยังต้องเผชิญการเปลี่ยนแปลงหลายประการ เช่น การชะลอตัวของเศรษฐกิจโลก ภัยพิบัติทางธรรมชาติ และความไม่มีเสถียรภาพทางการเมือง จึงทำให้แนวทางการพัฒนาประเทศไทยยังไม่ก้าวหน้าตามที่ควร

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560 - 2564)

ความแตกต่างจากแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 และฉบับที่ 11 มี 2 ด้าน คือ แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 12 มีการวางเป้าหมายและยุทธศาสตร์ชาติในอนาคต 20 ปี อย่างชัดเจน โดยเริ่มจากการพัฒนาจาก 5 ปี ขยายไปสู่ 20 ปี แต่ยังคงเน้นหลักเศรษฐกิจพอเพียง มีคนเป็นศูนย์กลาง ยึดเป้าหมายอนาคตเป็นหลัก ส่วนความแตกต่างอีกด้าน คือ แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 12 จะเน้นการปฏิบัติให้ได้ผลอย่างแท้จริง โดยมีความเป็นธรรมทั้งแผนงานและกิจกรรมที่ต้องปฏิบัติตามแผนพัฒนาฯ

แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 12 เป็นยุคที่ให้ความสำคัญกับการกำหนดทิศทางการพัฒนาที่มุ่งสู่การเปลี่ยนผ่านประเทศไทยจากประเทศที่มีรายได้ปานกลางไปสู่ประเทศที่มีรายได้สูง ให้มีความมั่นคงและยั่งยืน และสังคมอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข ซึ่งมี 6 เป้าหมายหลัก คือ การหลุดพ้นจากกับดักประเทศรายได้ปานกลางสู่รายได้สูง การพัฒนาศักยภาพคนให้สนับสนุนการเจริญเติบโตของประเทศ และการสร้างสังคมสูงวัยอย่างมีคุณภาพ การลดความเหลื่อมล้ำในสังคม การสร้างการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจและสังคมที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม และการบริหารราชการแผ่นดินที่มีประสิทธิภาพ

ประเด็นสำคัญของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 ที่เกี่ยวข้องกับนโยบายและแผนด้านพลังงาน สรุปได้ดังนี้

ยุทธศาสตร์ที่ 3 การสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจและแข่งขันได้อย่างยั่งยืน

เป็นการสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจและแข่งขันได้อย่างยั่งยืน ให้ความสำคัญกับการบริหารจัดการนโยบายการเงินและนโยบายการคลัง เพื่อรักษาเสถียรภาพและเพิ่มประสิทธิภาพของระบบเศรษฐกิจ ควบคู่ไปกับการปรับโครงสร้างรายสาขาการผลิตและบริการ ทั้งภาคเกษตร อุตสาหกรรมบริการ การค้าและการลงทุน รวมถึงการปรับโครงสร้างเศรษฐกิจในมิติต่าง ๆ ที่เป็นปัจจัยสนับสนุนการเจริญเติบโตของระบบเศรษฐกิจอย่างยั่งยืน ทั้งนี้ เพื่อขับเคลื่อนการพัฒนาประเทศไทยไปสู่ความเป็นชาติการค้าและบริการ เพื่อสนับสนุนการขยายฐานเศรษฐกิจให้ใหญ่ขึ้น และขยายตัวต่อเนื่อง มีการพัฒนาในระดับที่สูงขึ้น รายได้ต่อหัวสูงขึ้น พร้อมทั้งลดความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจให้แคบลง มีการพัฒนาที่ยั่งยืนตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ในยุทธศาสตร์ชาติ

ยุทธศาสตร์ที่ 4 การเติบโตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมเพื่อพัฒนาอย่างยั่งยืน

ประเด็นสิ่งแวดล้อมเป็นปัจจัยความเล็งสำคัญที่จะส่งผลกระทบต่อประชากรโลก จากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ จะทำให้เกิดภัยพิบัติที่รุนแรงมากขึ้น และส่งผลให้ผลผลิตทางการเกษตรลดลง และความเชื่อมโยงระหว่างเรื่องของอาหาร น้ำ พลังงาน และการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ จะเป็นเงื่อนไขสำคัญในการกำหนดความเป็นไปในอนาคตของประชากรโลก

ยุทธศาสตร์ที่ 5 ความมั่นคง

ได้ระบุถึงปัญหาความมั่นคงด้านพลังงานและการใช้พลังงานอย่างมีประสิทธิภาพ ปัจจุบันแหล่งพลังงานภายในประเทศไทยมีไม่เพียงพอต่อความต้องการบริโภคของประชาชน โดยในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 จำเป็นต้องนำเข้าเชื้อเพลิงจากต่างประเทศ เพื่อขับเคลื่อนการเติบโตทางเศรษฐกิจถึงร้อยละ 55-57 สำหรับอนาคต ประเทศไทยจะยังมีความเสี่ยงในการจัดหาพลังงานเพิ่มขึ้น เนื่องจากพลังงานสำรองในประเทศมีปริมาณลดลง ในขณะที่การแสวงหาแหล่งพลังงานเพิ่มเติมในพื้นที่อ่าวไทย และประเทศเพื่อนบ้านยังต้องมีการเจรจาปัญหาพื้นที่อ้างสิทธิทับซ้อนทั้งทางบกและทางทะเล รวมทั้งปัญหาการต่อต้านของมวลชนต่อการพัฒนาแหล่งพลังงานแห่งใหม่ภายในประเทศ ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่อาจทำให้ต้องเผชิญกับภาวะวิกฤติขาดแคลนพลังงาน กระทบต่อความมั่นคงทางพลังงาน และส่งผลกระทบต่อเนื่องไปยังภาคเศรษฐกิจและสังคมของไทยในที่สุด

สำหรับวัตถุประสงค์ของยุทธศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับด้านพลังงาน ได้แก่ ให้ทุกภาคทั้งหน่วยงานรัฐ เอกชน และภาคประชาชน มีความพร้อมในการผนึกกำลังรับภัยคุกคามและมีขีดความสามารถในการบริหารจัดการด้านความมั่นคง ทั้งในการป้องกัน การแจ้งเตือน และการแก้ไขปัญหามาตรานการณ์วิกฤติหรือฉุกเฉินทั้งในระดับชาติ ระดับจังหวัด และระดับชุมชนท้องถิ่น รวมทั้งมีศักยภาพในการป้องกันและแก้ไขสถานการณ์ที่อาจเกิดขึ้นจากภัยคุกคามที่ไม่ใช่ภัยทางทหาร

ยุทธศาสตร์ที่ 7 การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและระบบโลจิสติกส์

ระบุถึงสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงด้านโครงสร้างพื้นฐานด้านพลังงานไว้ ดังนี้

(1) สาขาพลังงานได้มีการให้บริการไฟฟ้า โดยเข้าถึงครัวเรือนกว่าร้อยละ 99 ของครัวเรือนทั้งหมด สำหรับประสิทธิภาพการใช้พลังงาน (Energy Intensity) ในปี พ.ศ. 2557 เท่ากับ 8.21 พันตัน เทียบเท่าน้ำมันดิบ/พันล้านบาท อย่างไรก็ตาม การดำเนินมาตรการด้านพลังงานเป็นไปด้วยความล่าช้า โดยเฉพาะงานด้านการเพิ่มประสิทธิภาพการใช้พลังงานและอนุรักษ์พลังงานที่ต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกภาคส่วน รวมทั้งประชาชนยังขาดความรู้ความเข้าใจที่เพียงพอเกี่ยวกับการพัฒนาด้านพลังงานของประเทศ โดยเฉพาะด้านการลงทุนพัฒนาโรงไฟฟ้าเพื่อเสริมความมั่นคงทางด้านพลังงาน

(2) การขยายตัวของเศรษฐกิจประเทศเพื่อนบ้าน มีทิศทางและแนวโน้มการขยายตัวเพิ่มขึ้น อาจมีผลกระทบต่อนโยบายการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานของประเทศไทย เช่น นโยบายการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานด้านพลังงานที่อาจทำให้การจัดการพลังงานจากแหล่งภายนอกเป็นไปได้ยากมากยิ่งขึ้น สถานการณ์การเจรจาเพื่อร่วมกันพัฒนาแหล่งพลังงานมีความล่าช้าในการดำเนินการ เช่น แหล่งพลังงานในประเทศกัมพูชา และการพัฒนาโครงการพลังงานในบางประเทศที่มีกระแสต่อต้าน เช่น การพัฒนาโครงการพลังงานน้ำบนลุ่มแม่น้ำโขง ใน สปป. ลาว

(3) ความผันผวนของสถานการณ์ราคาพลังงานในตลาดโลก เนื่องจากเริ่มมีการพัฒนาแหล่งสะสมพลังงานขนาดใหญ่ ได้แก่ Shale Gas ซึ่งส่งผลกระทบต่อการผลิตและราคาของแหล่งพลังงานเดิม อย่างไรก็ตาม การที่ราคาน้ำมันที่เป็นเชื้อเพลิงฟอสซิลลดลงอยู่ในระดับต่ำ จะมีผลทั้งในแง่บวกและลบต่อทิศทางการพัฒนาประเทศ โดยในแง่บวกจะทำให้ต้นทุนการขนส่งของผู้ประกอบการลดลง ขณะที่แง่ลบจะทำให้เห็นนโยบายการผลักดันให้เกิดการผลิตและใช้พลังงานทดแทนแข่งขันกับพลังงานฟอสซิลได้ยากขึ้น

(4) นโยบายส่งเสริมการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานของประเทศ เช่น การส่งเสริมการผลิตและการใช้พลังงานทดแทนของภาครัฐ เพื่อสร้างความสมดุลการใช้ชนิดเชื้อเพลิง และเพื่อให้มีปริมาณพลังงานมีเพียงพอต่อความต้องการตามการเติบโตทางเศรษฐกิจที่ขยายตัวมากขึ้น โดยที่ผ่านมา ภาครัฐได้ดำเนินนโยบายและมาตรการส่งเสริมพลังงานทดแทนในลักษณะเชิงรุกและปรับปรุงกลไกที่เกี่ยวข้องให้มีความคล่องตัวในการดำเนินการ อย่างไรก็ตาม การพัฒนายังคงมีปัญหามากหลายประการที่สำคัญ เช่น การต่อต้านจากภาคประชาชน เนื่องมาจากความกังวลด้านผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม การขาดการเตรียมความพร้อมในบางมิติ เพื่อรองรับการขยายตัวของสัดส่วนการผลิตและการใช้พลังงานจากพลังงานทดแทน เช่น การพัฒนาระบบส่งไฟฟ้าให้มีขีดความสามารถในการรับซื้อไฟฟ้าจากพลังงานทดแทนที่ผลิตได้ในแต่ละพื้นที่ รวมทั้งการพัฒนาต้องอาศัยการบูรณาการ

การปฏิบัติงานจากหลายภาคส่วนทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชน ซึ่งปัจจัยดังกล่าว ทำให้เกิดความเสถียรต่อความมั่นคงทางด้านพลังงาน และมีผลต่อการกำหนดนโยบายและทิศทางการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานด้านพลังงานของประเทศ

2.2 แผนบูรณาการด้านพลังงานระยะยาวของประเทศไทย (พ.ศ. 2558 – 2579)

ประเทศไทยมีสำนักงานนโยบายและแผนพลังงาน กระทรวงพลังงานเป็นหน่วยงานหลักในการจัดทำแผนได้จัดทำแผนบูรณาการพลังงานระยะยาวของประเทศไทยที่ยึดหลักในร่างกรอบยุทธศาสตร์ชาติระยะ 20 ปี (พ.ศ. 2560 - 2579) และสอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560 - 2564) ที่เกี่ยวข้องกันนโยบายและแผนด้านพลังงานทั้งหมดมีจำนวน 5 แผน (สำนักงานนโยบายและแผนพลังงาน, 2562) ประกอบด้วย

- (1) แผนพัฒนากำลังผลิตไฟฟ้าของประเทศไทย (Power Development Plan: PDP)
- (2) แผนพัฒนาอนุรักษ์พลังงาน (Energy Efficiency Plan: EEP)
- (3) แผนพัฒนาพลังงานทดแทนและพลังงานทางเลือก (Alternative Energy Development Plan: AEDP)
- (4) แผนบริหารจัดการน้ำมันเชื้อเพลิง (Oil Plan)
- (5) แผนบริหารจัดการก๊าซธรรมชาติ (Gas Plan)

การบูรณาการแผนพลังงานระยะยาวของประเทศไทย เพื่อให้เกิดผล (Impact) 5 ประการ ได้แก่ ประหยัด ทดแทนการนำเข้า ลงทุน จ้างงาน และสิ่งแวดล้อม

แผนพัฒนากำลังผลิตไฟฟ้าของประเทศไทย (PDP) เป็นแผนงานหลักในการจัดหาพลังงานไฟฟ้าของประเทศไทยให้เพียงพอกับความต้องการใช้ เพื่อรองรับการเติบโตทางเศรษฐกิจของประเทศรวมถึงจำนวนประชากรที่เพิ่มขึ้น กระทรวงพลังงานร่วมกับการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย (กฟผ.) และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง จึงได้จัดทำแผนพัฒนากำลังผลิตไฟฟ้าของประเทศไทย (PDP) พ.ศ. 2561 – 2580 (PDP2018) แล้วเสร็จเมื่อเดือนเมษายน พ.ศ. 2562 ซึ่งกรอบระยะเวลาของแผนมีความสอดคล้องกับแผนยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2561 – 2580) จุดเด่นของแผนพัฒนากำลังผลิตไฟฟ้าของประเทศไทย (PDP) พ.ศ. 2561 – 2580 (PDP2018) ที่สำคัญ ๆ ได้แก่

- (1) ระบบผลิตไฟฟ้า ระบบส่งไฟฟ้า และระบบจำหน่ายไฟฟ้า มีความมั่นคงรายพื้นที่ สร้างสมดุลระบบไฟฟ้าตามรายภูมิภาค
- (2) มีการพิจารณาโรงไฟฟ้าเพื่อความมั่นคงในระดับที่เหมาะสม เพื่อรองรับกรณีเกิดเหตุวิกฤติด้านพลังงาน รวมถึงมีการเพิ่มความยืดหยุ่นของระบบไฟฟ้า (Grid Flexibility)
- (3) ส่งเสริมการผลิตไฟฟ้าต้นทุนต่ำ เพื่อลดภาระผู้ใช้ไฟฟ้า และไม่ใช่อุปสรรคต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศไทยในระยะยาว

(4)เตรียมความพร้อมของระบบไฟฟ้า เพื่อให้เกิดการแข่งขันด้านการผลิตไฟฟ้า ซึ่งจะ
ช่วยเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตไฟฟ้าในภาพรวมของประเทศ การผลิตไฟฟ้าสะท้อนต้นทุนที่แท้จริง

(5)ต้องลดผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อม

(6)ส่งเสริมการผลิตไฟฟ้าจากพลังงานทดแทนและการเพิ่มประสิทธิภาพในระบบ
ไฟฟ้า (Efficiency) ทั้งด้านการผลิตไฟฟ้าและด้านการใช้ไฟฟ้า

(7)พัฒนาระบบโครงข่ายไฟฟ้าสมาร์ทกริด (Smart Grid) รองรับแนวโน้มการเปลี่ยนแปลง
ของผู้ใช้ไฟฟ้าแบบ Prosumer

กล่าวโดยสรุป การจัดทำแผนพัฒนากำลังผลิตไฟฟ้าของประเทศไทย (PDP)
พ.ศ. 2561 – 2580 (PDP 2018) ได้ให้ความสำคัญใน 3 ประเด็น คือ

(1)ด้านความมั่นคงทางพลังงาน (Security) เพื่อให้มีความมั่นคงครอบคลุมทั้งระบบ
ผลิตไฟฟ้า ระบบส่งไฟฟ้า และระบบจำหน่ายไฟฟ้า รัยพื้นที่ และตอบสนองปริมาณความต้องการ
ไฟฟ้าเพื่อรองรับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ รวมถึงการพิจารณาโรงไฟฟ้าเพื่อความ
มั่นคงในระดับที่เหมาะสม เพื่อรองรับกรณีเกิดเหตุวิกฤติด้านพลังงาน

(2)ด้านเศรษฐกิจ (Economy) ต้องคำนึงถึงต้นทุนการผลิตไฟฟ้าที่เหมาะสม ส่งเสริม
การผลิตไฟฟ้าที่มีต้นทุนต่ำ เพื่อลดภาระผู้ใช้ไฟฟ้า และไม่เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและ
สังคมของประเทศในระยะยาว รวมถึงการเตรียมความพร้อมของระบบไฟฟ้าเพื่อให้เกิดการแข่งขัน
ด้านการผลิตไฟฟ้า ซึ่งจะช่วยเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตไฟฟ้าในภาพรวมของประเทศ การผลิต
ไฟฟ้าสะท้อนต้นทุนที่แท้จริง

(3)ด้านสิ่งแวดล้อม (Environment) ต้องลดผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อม โดยการสนับสนุน
การผลิตไฟฟ้าจากพลังงานทดแทนและการเพิ่มประสิทธิภาพในระบบไฟฟ้า (Efficiency) ทั้งด้าน
การผลิตไฟฟ้าและด้านการใช้ไฟฟ้า โดยพัฒนาระบบโครงข่ายไฟฟ้าสมาร์ทกริด (Smart Grid)

การจัดทำแผน PDP2018 ต้องสอดคล้องกับทิศทางการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ
ซึ่งจัดทำและประมาณการโดย สศช. ที่ได้คาดการณ์ว่าจะมีการเติบโตทางเศรษฐกิจระยะยาว
(Gross Domestic Products: GDP) ปี พ.ศ. 2560 – 2580 ที่ค่าเฉลี่ยร้อยละ 3.8 ต่อปี ใช้อัตราการเพิ่ม
ของประชาชนเฉลี่ยร้อยละ - 0.02 ต่อปี ซึ่งมีค่าพยากรณ์ความต้องการพลังงานไฟฟ้าที่ใช้ในการ
จัดทำแผน PDP2018 ในช่วงปี พ.ศ. 2561 – 2580 ดังตารางที่ 2.2

ตารางที่ 2.2 ค่าพยากรณ์ความต้องการพลังงานไฟฟ้าในช่วงปี พ.ศ. 2561 – 2580

พ.ศ.	พลังงานไฟฟ้าสูงสุด (เมกะวัตต์)	พลังงานไฟฟ้า (ล้านหน่วย)
2561	29,969	203,203
2565	35,213	236,488
2570	41,079	277,302
2575	47,303	320,761
2580	53,997	367,458

ที่มา: แผนพัฒนากำลังผลิตไฟฟ้าของประเทศไทย (PDP) พ.ศ. 2561 – 2580 (PDP2018) สำนักงานนโยบายและแผนพลังงาน

แนวทางการจัดทำแผนพัฒนากำลังผลิตไฟฟ้าของประเทศไทย (PDP) พ.ศ. 2561 – 2580 (PDP2018) ประกอบด้วย 4 ส่วนหลัก ได้แก่

1) โรงไฟฟ้าตามนโยบายการส่งเสริมของภาครัฐ: ส่งเสริมการผลิตไฟฟ้าจากพลังงานหมุนเวียน ได้แก่ ชยะชุมชนและโรงไฟฟ้าชีวมวลประชารัฐ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ เป็นต้น

2) โรงไฟฟ้าหลักประเภทเชื้อเพลิงฟอสซิล ประกอบด้วย โรงไฟฟ้า กฟผ. ผู้ผลิตไฟฟ้าเอกชนรายใหญ่ (IPP) ผู้ผลิตไฟฟ้าเอกชนรายเล็ก (SPP) และรับซื้อไฟฟ้าจากต่างประเทศ โดย (1) จัดสรรโรงไฟฟ้าหลักเพื่อความมั่นคงรายภูมิภาค แบ่งเป็น 7 ภูมิภาค ได้แก่ ภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคตะวันออก ภาคตะวันตก ภาคกลาง ภาคใต้ และเขตนครหลวง (2) จัดสรรโรงไฟฟ้าหลักตามความจำเป็นและเพียงพอต่อการรักษาความมั่นคงของระบบไฟฟ้ารายภูมิภาค ทั้งนี้ กฟผ. ยังเป็นผู้ดูแลรักษาความมั่นคงของระบบไฟฟ้า

3) โรงไฟฟ้าพลังงานหมุนเวียนตามแผนพัฒนาพลังงานทดแทน (AEDP) ประกอบด้วย ชีวมวล ก๊าซชีวภาพ พลังงานแสงอาทิตย์ พลังงานแสงอาทิตย์ทุ่นลอยน้ำร่วมกับโรงไฟฟ้าพลังน้ำ และพลังงานหมุนเวียนอื่น ๆ โดยมีเป้าหมายการรับซื้อเป็นรายปีตามนโยบายการผลิตไฟฟ้าจากพลังงานหมุนเวียน และรับซื้อด้วยราคาไม่เกินกว่า Grid Parity เพื่อรักษาระดับราคาไฟฟ้าขายปลีกไม่ให้สูงขึ้น

4) นโยบายอนุรักษ์พลังงานภายใต้แผนอนุรักษ์พลังงานที่สามารถพิสูจน์ความเชื่อมั่นด้วยคุณภาพและสามารถแข่งขันด้วยราคาไม่เกินกว่า Grid Parity

2.3 นโยบายพัฒนาเศรษฐกิจของรัฐบาลไทยแลนด์ 4.0

นโยบายไทยแลนด์ 4.0 เป็นนโยบายที่ปรับเปลี่ยนเศรษฐกิจแบบเดิมไปสู่เศรษฐกิจที่ขับเคลื่อนด้วยนวัตกรรม ซึ่งประเทศไทยได้ผ่านนโยบายไทยแลนด์ 1.0 ที่เน้นการขับเคลื่อนประเทศด้วยการเกษตร นโยบายไทยแลนด์ 2.0 ที่เน้นในด้านการพัฒนาอุตสาหกรรมเบา ปัจจุบันประเทศไทยอยู่ภายใต้ นโยบายไทยแลนด์ 3.0 ที่เน้นการพัฒนาอุตสาหกรรมหนักและเน้นการผลิตเพื่อการส่งออก การที่ประเทศไทยจะเข้าสู่ยุคนโยบายไทยแลนด์ 4.0 ต้องมีการปรับเปลี่ยนโครงสร้างเศรษฐกิจจากเดิมขับเคลื่อนด้วยการพัฒนาประสิทธิภาพในการผลิตภาคอุตสาหกรรมไปสู่เศรษฐกิจที่ขับเคลื่อนด้วยเทคโนโลยีและนวัตกรรม (Innovation Drive Economy) โดยต้องขับเคลื่อนให้เกิดการเปลี่ยนแปลงใน 3 มิติ ที่สำคัญ ได้แก่ มิติการเปลี่ยนจากการผลิตสินค้าโภคภัณฑ์ไปสู่สินค้าเชิงนวัตกรรม มิติการเปลี่ยนจากการขับเคลื่อนประเทศด้วยภาคอุตสาหกรรมไปสู่การขับเคลื่อนด้วยเทคโนโลยี ความคิดสร้างสรรค์ และนวัตกรรม และมิติการเปลี่ยนจากการเน้นภาคการผลิตสินค้า ไปสู่การเน้นภาคบริการมากขึ้น (มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์, ออนไลน์, 2561)

จากแนวความคิดการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างดังกล่าว นโยบายไทยแลนด์ 4.0 ต้องมีการเปลี่ยนผ่านทั้งระบบใน 4 องค์ประกอบสำคัญ คือ

(1) เปลี่ยนจากเกษตรกรรมดั้งเดิม (Traditional Farming) ในปัจจุบันไปสู่การเกษตรสมัยใหม่ที่เน้นการบริหารจัดการและเทคโนโลยี (Smart Farming) โดยเกษตรกรต้องมีรายได้อีกมากขึ้น และเป็นเกษตรกรแบบเป็นผู้ประกอบการ (Entrepreneur)

(2) เปลี่ยนจากวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมแบบเดิม (Traditional SMEs) ที่รัฐต้องให้ความช่วยเหลืออยู่ตลอดเวลา ไปสู่การเป็น Smart Enterprises และ Startups ที่มีศักยภาพสูงและเป็นวิสาหกิจที่ขับเคลื่อนด้วยนวัตกรรม (Innovation Driven Enterprises)

(3) เปลี่ยนจากการให้บริการแบบเดิม (Traditional Services) ซึ่งมีมูลค่าค่อนข้างต่ำ ไปสู่การบริการที่มีมูลค่าสูง (High Value Services)

(4) เปลี่ยนจากแรงงานทักษะต่ำไปสู่แรงงานที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญ และทักษะสูง เพื่อให้เกิดผลจริง นโยบายไทยแลนด์ 4.0 ต้องมีการพัฒนาวิทยาการความคิดสร้างสรรค์ นวัตกรรม วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และการวิจัยและพัฒนา แล้วต่อยอดในกลุ่มเทคโนโลยีและอุตสาหกรรมเป้าหมาย ดังนี้

(1) กลุ่มอาหาร เกษตร และเทคโนโลยีชีวภาพ เช่น สร้างเส้นทางธุรกิจใหม่ (New Startups) ด้านเทคโนโลยีการเกษตร เทคโนโลยีอาหาร เป็นต้น

(2) กลุ่มสาธารณสุข สุขภาพ และเทคโนโลยีทางการแพทย์ เช่น พัฒนาเทคโนโลยีสุขภาพ เทคโนโลยีการแพทย์ สปา เป็นต้น

(3) กลุ่มเครื่องมือ อุปกรณ์อัจฉริยะ หุ่นยนต์ และระบบเครื่องกลที่ใช้ระบบอิเล็กทรอนิกส์ควบคุม เช่น เทคโนโลยีหุ่นยนต์ เป็นต้น

(4) กลุ่มดิจิทัล เทคโนโลยีอินเทอร์เน็ตที่เชื่อมต่อและบังคับอุปกรณ์ต่าง ๆ ปัญญาประดิษฐ์และเทคโนโลยีสมองกลฝังตัว เช่น เทคโนโลยีด้านการเงิน อุปกรณ์เชื่อมต่อออนไลน์โดยไม่ต้องใช้คน เทคโนโลยีการศึกษา อี-มาร์เก็ตเพลส อี-คอมเมิร์ซ เป็นต้น

(5) กลุ่มอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ วัฒนธรรม และบริการที่มีมูลค่าสูง เช่น เทคโนโลยีการออกแบบ ธุรกิจไลฟ์สไตล์ เทคโนโลยีการท่องเที่ยว การเพิ่มประสิทธิภาพการบริการ เป็นต้น

การพัฒนาประเทศภายใต้นโยบายไทยแลนด์ 4.0 จะสำเร็จต้องมุ่งเน้นการมีส่วนร่วมของภาคเอกชน ภาคการเงินการธนาคาร ภาคประชาชน ภาคสถาบันการศึกษา มหาวิทยาลัยและสถาบันวิจัยต่าง ๆ โดยการดำเนินงานของ “ประชารัฐ” กลุ่มต่าง ๆ ประกอบด้วย

(1) กลุ่มที่ 1 การยกระดับนวัตกรรมและผลิตภัณฑ์ การปรับแก้กฎหมายและกลไกภาครัฐ พัฒนาคัดสรรภาคอุตสาหกรรมแห่งอนาคต และการดึงดูดการลงทุน และการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน

(2) กลุ่มที่ 2 การพัฒนาการเกษตรสมัยใหม่และการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากและประชารัฐ

(3) กลุ่มที่ 3 การส่งเสริมการท่องเที่ยวและการสะสมระยะทาง การสร้างรายได้ และการกระตุ้นการใช้จ่ายของรัฐ

(4) กลุ่มที่ 4 การศึกษาพื้นฐานและพัฒนาผู้นำ (โรงเรียนประชารัฐ) รวมทั้งการยกระดับคุณภาพวิชาชีพ

(5) กลุ่มที่ 5 การส่งเสริมการส่งออกและการลงทุนในต่างประเทศ รวมทั้งการส่งเสริมกลุ่ม SMEs และผู้ประกอบการใหม่ (Start Up) ซึ่งแต่ละกลุ่มกำลังวางระบบและกำหนดแนวทางในการขับเคลื่อนนโยบายอย่างเข้มข้น

โดยสรุป กระบวนทัศน์ในการพัฒนาประเทศไทยได้ “ประเทศไทย 4.0” เป็นอีกนโยบายหนึ่งที่เป็นการวางรากฐานการพัฒนาประเทศในระยะยาว เป็นจุดเริ่มต้นในการขับเคลื่อนไปสู่การเป็นประเทศที่มั่งคั่ง มั่นคง และยั่งยืน ตามวิสัยทัศน์รัฐบาล เป็นรูปแบบที่มีการผลักดันการปฏิรูปโครงสร้างเศรษฐกิจ การปฏิรูปการวิจัยและการพัฒนา และการปฏิรูปการศึกษาไปพร้อม ๆ กัน เป็นการผนึกกำลังของทุกภาคส่วนภายใต้แนวคิด “ประชารัฐ” ที่ผนึกกำลังกับเครือข่ายพันธมิตรทางธุรกิจ การวิจัยพัฒนา และบุคลากรทั้งในประเทศและระดับโลก

3. แผนพัฒนา และกฎหมายที่เกี่ยวข้องของสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

3.1 สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

สปป.ลาว เป็นประเทศเพื่อนบ้านที่ใกล้ชิดกับประเทศไทยทั้งในเชิงประวัติศาสตร์ เชื้อชาติ ศาสนา ภาษา และวัฒนธรรม มีเขตแดนติดต่อกับประเทศไทยทั้งทางบกและทางน้ำ เป็นแนวทางยาวถึง 1,810 กิโลเมตร

ข้อมูลจากสถานเอกอัครราชทูตไทย ณ กรุงเวียงจันทน์ สปป.ลาว (สถานเอกอัครราชทูตไทย ณ เวียงจันทน์, ออนไลน์, 2561) ระบุว่า สปป.ลาว ตั้งอยู่ใจกลางภูมิภาคอาเซียน มีพื้นที่ 236,800 ตารางกิโลเมตร หรือ ประมาณครึ่งหนึ่งของประเทศไทย ทิศเหนือติดกับประเทศจีนมีชายแดน 505 ตารางกิโลเมตร ทิศใต้ติดกับประเทศกัมพูชามีชายแดนร่วมกัน 535 ตารางกิโลเมตร ทิศตะวันออกติดกับเวียดนามมีชายแดนร่วมกัน ยาว 2,069 กิโลเมตร ทิศตะวันตกเฉียงเหนือติดกับพม่ามีชายแดนร่วมกันยาว 236 กิโลเมตร และทิศตะวันตกติดกับประเทศไทย มีชายแดนร่วมกันยาว 1,810 กิโลเมตร สปป.ลาว ไม่มีพื้นที่ติดทะเล (Land Lock) ประมาณร้อยละ 70 ของพื้นที่ทั้งหมด เป็นภูเขาและที่ราบสูง พื้นที่ร้อยละ 30 ส่วนที่เหลือเป็นพื้นราบซึ่งอยู่ตอนกลางและทิศตะวันตกของประเทศ

ประชากรลาวประมาณร้อยละ 75 นับถือศาสนาพุทธ และประมาณร้อยละ 16-17 นับถือผี (Animism) ซึ่งเป็นความเชื่อดั้งเดิมตามแต่ละท้องถิ่น มีจำนวนประชากรทั้งสิ้น 6,834,942 คน มีความหนาแน่นเฉลี่ย 27 คนต่อตารางกิโลเมตร ซึ่งถือว่าเป็นตัวเลขที่น้อย อย่างไรก็ตาม ประชากรในประเทศมีขนาดหนาแน่นในบางพื้นที่ เนื่องจากประชากรส่วนใหญ่กระจุกตัวในเขตที่ราบ โดยเฉพาะที่ราบลุ่มแม่น้ำมากกว่าเขตที่สูงและภูเขา

จากการที่ สปป.ลาว เป็นประเทศที่ไม่มีทางออกทางทะเล แต่สามารถเป็นจุดเชื่อมต่อ (Land Link) ด้านการคมนาคมขนส่งจากประเทศไทย ไปประเทศที่สามในอนุภูมิภาคได้ โดยผ่านสะพานมิตรภาพไทย-ลาว ข้ามแม่น้ำโขงทั้ง 4 แห่ง ได้แก่ หลวงคาย - เวียงจันทน์ (วันที่ 8 เมษายน พ.ศ. 2537) มุกดาหาร - สะหวันนะเขต (วันที่ 20 ธันวาคม พ.ศ. 2549) นครพนม - คำม่วน (วันที่ 11 พฤศจิกายน พ.ศ. 2554) เชียงราย - บ่อแก้ว (วันที่ 11 ธันวาคม พ.ศ. 2556) และในอนาคตอันใกล้ จะมีสะพานแห่งที่ 5 ที่ บึงกาฬ - บอลิคำไซ และแห่งที่ 6 ที่อุบลราชธานี - สาละวัน ซึ่งขณะนี้กำลังอยู่ในช่วงการศึกษาความเป็นไปได้ของโครงการ

สปป.ลาว มีรายได้จากทรัพยากรธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ โดยเฉพาะป่าไม้และแร่ธาตุ เช่น ทองคำ ทองแดง และบ็อกไซต์ ซึ่งเป็นวัตถุดิบเพื่อผลิตอลูมิเนียม สปป.ลาว มีเขื่อนหลายแห่ง

ที่เป็นพลังงานน้ำสามารถผลิตไฟฟ้าส่งไปขายประเทศเพื่อนบ้านรวมทั้งไทย ภาคใต้ของ สปป.ลาว เป็นที่ราบสูง ที่เป็นแหล่งปลูกกาแฟคุณภาพดี

นอกจากนี้ การท่องเที่ยวก็เป็นแหล่งรายได้ที่เพิ่มความสำคัญขึ้นมา จุดเด่นของ สปป.ลาว คือ ธรรมชาติที่ยังบริสุทธิ์ มีวัฒนธรรมประเพณี สถานที่ท่องเที่ยวที่สำคัญ เช่น เมืองหลวงพระบาง (มรดกโลก) หุบไหหิน น้ำตกคอนพะเพ็ง น้ำตกหลี่ผี และปราสาทวัดพู (มรดกโลก)

การเมืองการปกครอง ส่วนเขตการปกครอง สปป. ลาว มี 17 แขวง (จังหวัด) ได้แก่ แขวงพงสาลี แขวงหลวงน้ำทา แขวงบ่อแก้ว แขวงห้วยพัน แขวงหลวงพระบาง แขวงเชียงขวาง แขวงอุดมไซ แขวงไชยะบูลี แขวงเวียงจันทน์ แขวงบอลิคำไซ แขวงคำม่วน แขวงสะหวันนะเขต แขวงสาละวัน แขวงจำปาสัก แขวงเซกอง แขวงอัตตะปือ แขวงไชยะสมบุรณ์ และ นครหลวงเวียงจันทน์ ซึ่งเป็นเมืองหลวงของ สปป. ลาว

ในอดีต พื้นที่ของ สปป.ลาว เป็นรัฐจารีตที่มีชื่อว่า “อาณาจักรล้านช้าง” มีการปกครองด้วยระบอบกษัตริย์มีความสัมพันธ์กับประเทศไทย (สยาม) ตั้งแต่โบราณ ตั้งแต่ยังไม่มีเส้นแบ่งอาณาเขตเป็นรัฐชาติอย่างในปัจจุบัน ดังนั้น กลุ่มชนทั้งสองฝั่งแม่น้ำโขง จึงเป็น “เครือญาติ” ที่มีความสัมพันธ์ที่แน่นแฟ้นไปมาหาสู่กันแลกเปลี่ยนสินค้าและวัฒนธรรมอย่างเสรี ต่อมาในปี พ.ศ.2518 ลาวได้มีการเปลี่ยนแปลงเป็นระบอบสังคมนิยม และสถาปนาประเทศใหม่ ชื่อว่า “สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว” หรือ สปป.ลาว เมื่อวันที่ 2 ธันวาคม พ.ศ. 2518 และได้ถือเอาวันดังกล่าวเป็นวันชาติลาว

สปป.ลาว มีการปกครองในระบบพรรคการเมืองเพียงพรรคเดียว คือพรรคประชาชนปฏิวัติลาว (Lao People’s Revolutionary Party/LPRP) และมีสภาเดียว คือสภาแห่งชาติ (National Assembly of Lao PDR) ทำหน้าที่ด้านนิติบัญญัติและตุลาการ ดูแลอนุมัติงบประมาณ ออกและแก้ไขกฎหมายตลอดจนพระราชบัญญัติต่าง ๆ รวมทั้งกำกับดูแลการทำงานของรัฐบาล โดยมีประธานประเทศ ซึ่งเป็นหัวหน้าพรรค LPRP เป็นผู้นำประเทศ ซึ่งมีอำนาจในการกำหนดนโยบายและควบคุมการบริหารประเทศทั้งหมด ส่วนนายกรัฐมนตรี ทำหน้าที่หัวหน้าคณะรัฐบาล โดยทั้ง 3 ตำแหน่ง มีวาระการดำรงตำแหน่งครั้งละ 5 ปี

ประมุขของ สปป.ลาว คือ ประธานประเทศ ซึ่งมาจากการเลือกตั้งของสภาแห่งชาติ โดยได้รับคะแนนเสียงไม่น้อยกว่าสองในสามของสมาชิกสภาแห่งชาติที่เข้าประชุม ประธานประเทศมีอำนาจลงนามประกาศใช้กฎหมายที่ผ่านความเห็นชอบของสภาแห่งชาติ มีอำนาจแต่งตั้งหรือย้ายเจ้าแขวง (ผู้ว่าราชการจังหวัด) ตามที่นายกรัฐมนตรีเสนอ และอำนาจในการให้นิรโทษกรรม เป็นต้น

รัฐธรรมนูญกำหนดให้รัฐบาลเป็นผู้วางแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ ดูแลเรื่องการป้องกันประเทศ การทำความตกลงกับต่างประเทศ การเสนองบประมาณให้สภาแห่งชาติ พิจารณานุมัติ (ปีงบประมาณของ สปป.ลาว เริ่มตั้งแต่วันที่ 1 ตุลาคม - วันที่ 30 กันยายนของปี ถัดไป) รวมทั้งรายงานผลการปฏิบัติงานให้สภาแห่งชาติและประธานประเทศรับทราบ หัวหน้าฝ่ายบริหาร คือ นายกรัฐมนตรี ซึ่งมาจากการแต่งตั้งของประธานประเทศโดยผ่านความเห็นชอบของสภาแห่งชาติ ซึ่งวาระของรัฐบาลเท่ากับวาระของสภาแห่งชาติ

การบริหารท้องถิ่นของ สปป.ลาว มี 3 ระดับ คือ แขวง (เทียบเท่าจังหวัด) เมือง (เทียบเท่าอำเภอ) และบ้าน (เทียบเท่าหมู่บ้าน) ผู้บริหารสูงสุดในแต่ละระดับ ได้แก่ เจ้าแขวง (ผู้ว่าราชการจังหวัด) เจ้าเมือง (นายอำเภอ) และนายบ้าน (ผู้ใหญ่บ้าน) ตามลำดับ

การบริหารท้องถิ่น	=	ผู้บริหารสูงสุด
แขวง (เทียบเท่าจังหวัด)	=	เจ้าแขวง
เมือง (เทียบเท่าอำเภอ)	=	เจ้าเมือง
บ้าน (เทียบเท่าหมู่บ้าน)	=	นายบ้าน

องค์กรด้านนิติบัญญัติของ สปป.ลาว คือ สภาแห่งชาติ ซึ่งเป็นสภาเดี่ยว (Unicameral) สมาชิกสภาแห่งชาติมาจากการเลือกตั้งของประชาชน วาระดำรงตำแหน่ง 5 ปี ผู้มีสิทธิ์เลือกตั้งสมาชิกสภาแห่งชาติต้องมีอายุ 18 ปี ขึ้นไป และผู้มีสิทธิ์ได้รับเลือกตั้งได้ต้องมีอายุ 21 ปีขึ้นไป

สภาแห่งชาติ สปป.ลาว ประชุมสมัยสามัญ (Ordinary Session) ปีละ 2 ครั้ง ในช่วงต้นปี (หรือปลายปี) และกลางปี สภาแห่งชาติมีอำนาจหน้าที่พิจารณาร่างกฎหมายที่รัฐบาลเสนอ และอนุมัติโครงการไฟฟ้าที่ผลิตไฟฟ้าได้มากกว่า 50,000 กิโลวัตต์ ในช่วงที่ปิดสมัยประชุม คณะกรรมการประจำสภาแห่งชาติ (Standing Committee) จะทำหน้าที่แทนสภาแห่งชาติ คณะกรรมการประจำสภาแห่งชาติ มีอำนาจแต่งตั้งโยกย้ายผู้พิพากษา และเปิดสมัยประชุมสภา

ศาลของ สปป.ลาว ประกอบด้วย ศาลประชาชนสูงสุด ศาลอุทธรณ์ ศาลประชาชนแขวง ศาลประชาชนเมือง และศาลทหาร โดยศาลประชาชนสูงสุดเป็นองค์กรพิพากษาสูงสุด ทำหน้าที่ตรวจตราคำตัดสินของศาลประชาชนท้องถิ่นและศาลทหาร ก่อนปี พ.ศ. 2523 รัฐธรรมนูญยังไม่มีมาตราเกี่ยวกับศาล ศาลเป็นเพียงกรมหนึ่งในกระทรวงยุติธรรม และเพิ่งแยกเป็นอิสระเมื่อปี พ.ศ. 2546 การแต่งตั้งประธานศาลประชาชนสูงสุดต้องเสนอให้สภาแห่งชาติเห็นชอบ

ข้อมูลด้านเศรษฐกิจ

สกุลเงิน:	กีบ อัตราแลกเปลี่ยนเมื่อมิถุนายน พ.ศ.2560
	ประมาณ 260 กีบ: 1 บาท
GDP:	14.97 พันล้านเหรียญสหรัฐ (ปี พ.ศ.2560)

GDP per capita:	2,051.05 เหรียญสหรัฐ (ปี พ.ศ.2560)
อัตราขยายตัวของGDP:	ร้อยละ 6.79 (ปี พ.ศ.2560)
อัตราเงินเฟ้อ:	ร้อยละ 2.30
ทรัพยากรสำคัญ:	ไม้ แหล่งน้ำผลิตกระแสไฟฟ้า ยิปซัม ดิบบุก ลิกไนต์ ทองคำ อัญมณี เหล็ก ถ่านหิน ข้าว ข้าวโพด
อุตสาหกรรมหลัก:	เหมืองแร่ โครงการผลิตกระแสไฟฟ้าพลังน้ำ ไม้ แปรรูป อุตสาหกรรมการเกษตร ก่อสร้าง เครื่องนุ่งห่ม ท่องเที่ยว
สินค้าส่งออกที่สำคัญ:	สินแร่ ไฟฟ้า ทองคำ เศษโลหะ ไม้ซุง ผลิตภัณฑ์ไม้ แปรรูป ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์
ตลาดส่งออกที่สำคัญ:	ไทย จีน เวียดนาม ออสเตรเลีย ญี่ปุ่น เยอรมนี
สินค้านำเข้าที่สำคัญ:	น้ำมันเชื้อเพลิง รถยนต์ รถจักรยานยนต์และ ส่วนประกอบ เครื่องจักรกล เหล็ก
ตลาดนำเข้าที่สำคัญ:	ไทย จีน เวียดนาม เกาหลีใต้ ญี่ปุ่น สิงคโปร์
สินค้าสำคัญที่ไทยส่งออกไปลาว:	น้ำมันสำเร็จรูป รถยนต์และส่วนประกอบเหล็ก เคมีภัณฑ์ เครื่องจักรกล ไม้สัดแช่แข็ง เครื่องสำอาง อัญมณีและเครื่องประดับ ผลิตภัณฑ์พลาสติก สินค้า ปศุสัตว์
สินค้าสำคัญที่ลาวส่งออกไปไทย:	เชื้อเพลิง สินแร่โลหะ เครื่องจักรไฟฟ้า ไม้ซุง ไม้แปรรูป ผักและผลไม้ พืช ปุ๋ย ลวดและสายเคเบิล เครื่องจักรไฟฟ้า ผลิตภัณฑ์พลาสติก กาแฟ
การลงทุนของไทยในลาว:	ไทยเป็นนักลงทุนต่างชาติอันดับ 3 ในลาว (รองจาก จีนและเวียดนาม) เมื่อพิจารณาจากมูลค่าการลงทุน สะสมในช่วงปี พ.ศ. 2557–2560 จำนวน 752 โครงการ มีมูลค่าการลงทุนทั้งหมดรวม 4,494,184,613 เหรียญสหรัฐ ในสาขาสำคัญ ได้แก่ พลังงานไฟฟ้า ขนส่งและโทรคมนาคม ธุรกิจ โรงแรมและการท่องเที่ยว ธนาคาร อุตสาหกรรมไม้ แปรรูป เครื่องนุ่งห่ม และหัตถกรรม

อย่างไรก็ดี สปป.ลาว ได้ตั้งเป้าหมายของการพัฒนาประเทศให้หลุดพ้นจากสถานะประเทศด้อยพัฒนา (The Least Developed Countries: LDCs) ภายในปีพ.ศ.2563 ปัจจัยที่สนับสนุนการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของ สปป.ลาว ในปี พ.ศ. 2560 คือ ธุรกิจเขื่อนไฟฟ้าพลังน้ำ พลังงานไฟฟ้าจากแสงอาทิตย์ ธุรกิจบริการ การท่องเที่ยว และ โลจิสติกส์

สปป.ลาว มีนโยบายเปิดรับการลงทุนจากต่างประเทศ โดยประกาศใช้กฎหมายส่งเสริมการลงทุน (ฉบับปรับปรุง) มี 9 สาขาธุรกิจ มีผลบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ 16 ธันวาคม พ.ศ. 2559 ได้แก่ (1) อุตสาหกรรมที่ใช้เทคโนโลยีขั้นสูง (2) การเกษตรที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม (3) อุตสาหกรรมเกษตรแปรรูป (4) อุตสาหกรรมการท่องเที่ยว (5) การศึกษาและการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ (6) ธุรกิจโรงพยาบาล (7) การลงทุนการบริการและการสาธารณสุขโลก (8) ธนาคารและสถาบันการเงิน และ (9) ศูนย์การค้าสมัยใหม่

ทั้งนี้ ผู้ที่จะเข้ามาลงทุนจะต้องมีทุนจดทะเบียนอย่างน้อย 1,200 ล้านบาท (ประมาณ 4.8 ล้านบาท) หรือ มีนักวิชาการตั้งแต่ 30 คนขึ้นไป หรือ ใช้แรงงานลาวที่มีสัญญาจ้างอย่างน้อย 1 ปี จำนวน 5 คนขึ้นไป ตลอดจนการให้สิทธิพิเศษด้านภาษีเพิ่มเติมในการลงทุนด้านการเกษตร อุตสาหกรรม การศึกษา และ โรงพยาบาล

3.2 แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สปป.ลาว

พัฒนาการทางเศรษฐกิจของ สปป.ลาว แบ่งได้เป็น 2 ช่วง คือ จากระบบเศรษฐกิจปลดปล่อยมาเป็นระบบเศรษฐกิจแบบสังคมนิยม ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2518 – 2528 และจากระบบเศรษฐกิจสังคมนิยมมาเป็นเศรษฐกิจระบบตลาด ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2529 – ปัจจุบัน

หลังจากเปลี่ยนแปลงระบอบการปกครองในปี พ.ศ. 2518 สปป.ลาว ได้ใช้ระบบเศรษฐกิจแบบสังคมนิยมเป็นเวลานาน ตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2518 – 2528 ซึ่งความสัมพันธ์ทางการค้ามุ่งเน้นประเทศสังคมนิยมเป็นหลัก ทำให้เศรษฐกิจของลาวซบเซา ประสบปัญหาความยุ่งยาก ปัญหาความยากจน การขาดแคลนสินค้าอุปโภคบริโภค ปัญหาเงินเฟ้อ ปัญหาการบริหารจัดการงานและการผลิตที่ไร้ประสิทธิภาพ ดังนั้น รัฐบาลจึงได้ทบทวนนโยบายพัฒนาเศรษฐกิจใหม่

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม ฉบับที่ 1 ปี พ.ศ. 2524 – 2528 เน้นการพึ่งพาตัวเองทางการเกษตร โดยเฉพาะการผลิตข้าว และสนับสนุนอุตสาหกรรมท้องถิ่นและวัตถุดิบทางการเกษตรและป่าไม้

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม ฉบับที่ 2 ปี พ.ศ. 2529 – 2533 นำเอานโยบายระบบราคาที่เป็นไปตามกลไกตลาดและการบริหารในเชิงธุรกิจมากขึ้น

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม ฉบับที่ 3 ปี พ.ศ. 2534 - 2538 เน้นระบบการค้าเสรี

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม ฉบับที่ 4 ปี พ.ศ. 2539 - 2543 เน้นระบบการค้าเสรี

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม ฉบับที่ 5 ปี พ.ศ. 2544 - 2548 ได้กำหนดเป้าหมายและแนวทางการพัฒนาประเทศเป็นระยะสั้น (ปี พ.ศ. 2544 - 2548) ระยะกลาง (ปี พ.ศ. 2544 - 2553) และระยะยาว (ปี พ.ศ. 2544 - 2548) โดยอ้างตามมติประชุมใหญ่ครั้งที่ VII ของพรรค ปี พ.ศ. 2544 ได้กำหนดแนวทางนโยบายด้านการต่างประเทศและความร่วมมือสากล คือ นโยบายรวมที่มีความสัมพันธ์แบบหลายฝ่ายและมีหลายรูปแบบ เพื่อประกอบส่วนอย่างเหมาะสมในภารกิจสันติภาพ เอกราชแห่งชาติ และความร่วมมือเพื่อการพัฒนา และความก้าวหน้าในสังคม และถือเอาความสัมพันธ์ด้านการเมือง การทูตสัมพันธ์ความร่วมมือเศรษฐกิจกับสากล เพื่อดึงดูดงบประมาณบริเยนและประสบการณ์ด้านต่าง ๆ ในการพัฒนาประเทศ เปิดกว้างที่ละขั้นตอนอย่างเหมาะสมตามเงื่อนไขและความสามารถจริง

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 6 ปี พ.ศ. 2549 - 2553 มุ่งพัฒนาประเทศให้มีอัตราการขยายตัวทางเศรษฐกิจไม่ต่ำกว่าร้อยละ 7.2 ต่อปี ประชาชนมีรายได้เพิ่มขึ้นเป็น 720 เหรียญสหรัฐต่อคนต่อปี มีมูลค่าการส่งออกขยายตัวร้อยละ 10 ต่อปี การเมืองการปกครองของสปป.ลาว ต้องมีเสถียรภาพ ต้องยุติการตัดไม้ทำลายป่าเพื่อทำไร่เลื่อนลอย และการพัฒนาเศรษฐกิจต้องอยู่ภายใต้การสร้างเสริมความสัมพันธ์อย่างรอบด้านกับนานาประเทศอย่างสมดุล โดยให้ความสำคัญกับความสัมพันธ์ระหว่างประเทศเพื่อนบ้านเป็นอันดับแรก (กลุ่มประเทศอาเซียน) และรองลงมา เป็นประเทศร่วมอุดมการณ์ทางการเมือง เช่น จีน รัสเซีย และคิวบา

ส่วนแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม ฉบับที่ 7 ปี พ.ศ. 2554 - 2558 มีสาระสำคัญ คือ การพัฒนาเศรษฐกิจเป็นแกนหลักของการพัฒนาประเทศมุ่งเน้นการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ปรับปรุงหลักธรรมาภิบาล และอำนวยความสะดวกให้ภาคเศรษฐกิจ ภาครัฐ และภาคเอกชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติ แผนพัฒนาฯ ดังกล่าว กำหนดให้เศรษฐกิจขยายตัวอย่างมั่นคง ให้ผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศ (Gross Domestic Products: GDP) เพิ่มขึ้นร้อยละ 8 ต่อปี และให้ประชากรมี GDP ต่อหัว 1,700 เหรียญสหรัฐ ภายในปี พ.ศ. 2558 ซึ่งในการนี้ สปป.ลาว ต้องใช้งบประมาณร้อยละ 32 ของ GDP ซึ่ง ร้อยละ 10-12 มาจากงบประมาณรัฐบาล ร้อยละ 24-26 จากเงินช่วยเหลือจากต่างประเทศร้อยละ 50-56 จากการลงทุนจากต่างประเทศ และร้อยละ 10-12 จากเงินกู้ธนาคาร โดยตั้งเป้าหมายให้เงินเพื่อต่ำกว่าร้อยละ 8 (อัตราขยายตัวของ GDP) ให้หนี้สาธารณะต่ำกว่าร้อยละ 45 ของ GDP และให้เงินออมของเอกชนเพิ่มขึ้นร้อยละ 25 ต่อปี เพื่อเป็นแหล่งเงินทุนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม นอกจากนี้ การพัฒนาต้องมีความยั่งยืน ให้การพัฒนาทางสังคมวัฒนธรรมควบคู่ไปกับการพัฒนาเศรษฐกิจ และการรักษาสิ่งแวดล้อม เพื่อเป็นปัจจัยพื้นฐานที่จะทำให้ สปป. ลาว เปลี่ยนเป็นประเทศอุตสาหกรรมและทันสมัย (Industrialization and Modernization)

ปัจจุบัน รัฐบาลแห่ง สปป.ลาว อยู่ระหว่างการใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม ระยะ 5 ปี ฉบับที่ 8 (ปี พ.ศ. 2559 – 2563) ซึ่งได้ระบุนโยบายที่สำคัญในการผลักดันการเติบโตทางเศรษฐกิจของประเทศ ได้แก่ การควบคุมเศรษฐกิจระดับมหภาคให้มีเสถียรภาพ การควบคุมการจัดเก็บงบประมาณรายรับให้มีประสิทธิภาพ การเสริมสร้างศักยภาพด้านการวิจัยให้แก่หน่วยงานรัฐ การปรับปรุงสภาพแวดล้อมให้เอื้อต่อการลงทุน การส่งเสริมการผลิตสินค้าและบริการให้มีความหลากหลาย การสนับสนุนโครงการลงทุนที่ได้รับการอนุมัติและเร่งดำเนินการให้แล้วเสร็จ การปรับปรุงวิสาหกิจของรัฐให้มีความโปร่งใส รวดเร็ว และมีประสิทธิภาพ และการปรับปรุงกลไกการบริหารงานของรัฐให้มีความโปร่งใส รวดเร็ว และมีประสิทธิภาพ

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม ฉบับที่ 8 นี้ ได้วางเป้าหมายอัตราการเจริญเติบโตของประเทศขั้นต่ำต่อปี อยู่ที่ร้อยละ 8.5-9 ในขณะเดียวกัน แผนดังกล่าวฯ ยังได้ตั้งเป้าหมายให้ GDP ต่อหัว เพิ่มขึ้นมาอยู่ที่ 3,200 เหรียญสหรัฐต่อปีภายในปี พ.ศ. 2563 ทั้งนี้ข้อมูลจากธนาคารโลก (World Bank) ระบุว่า ในปี พ.ศ.2553 และ พ.ศ.2554 สปป.ลาว มีอัตรา GDP ต่อหัว อยู่ที่ 1,128 เหรียญสหรัฐ และ 1,320 เหรียญสหรัฐ ตามลำดับ

3.3 แผนพัฒนาเป็นแหล่งพลังงานไฟฟ้าในอาเซียนของ สปป. ลาว

ข้อมูลจากศูนย์อาเซียน สภาอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย (F.T.I ASEAN Center Thailand – FACT, Online, 2018) และกรมธุรกิจพลังงาน (DEB) กระทรวงพลังงานและบ่อแร่ สปป.ลาว ได้ระบุถึงผลจากการเชิงบูรณาการภายใต้กรอบการพัฒนาความร่วมมือทางเศรษฐกิจในภูมิภาคกลุ่มแม่น้ำโขง (Greater Mekong Sub-Region) ทำให้รัฐบาลลาวมีแผนงานที่จะพัฒนาประเทศให้เป็นแหล่งพลังงานไฟฟ้า (Battery of Asia) เนื่องจาก สปป.ลาว มีทรัพยากรทางธรรมชาติที่สมบูรณ์ โดยเฉพาะด้านพลังงาน กล่าวคือ สปป.ลาว มีเขื่อนที่ผลิตไฟฟ้าโดยใช้พลังน้ำ ถึง 42 เขื่อน มีกำลังการผลิตพลังไฟฟ้าประมาณ 6,000 เมกะวัตต์ โดยมีผู้ร่วมลงทุนต่างชาติ อาทิ มาเลเซีย ไทย จีน เวียดนาม ซึ่ง สปป.ลาว เองได้ตั้งเป้าหมายของการผลิตไฟฟ้าให้ได้ 14,000 เมกะวัตต์ ในปี พ.ศ 2563 และ สปป.ลาว เป็นผู้ขายพลังงานไฟฟ้ารายใหญ่ ส่งผลขายให้ประเทศไทย โดยที่การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย (Electricity Authority of Thailand) หรือ กฟผ. รับซื้อไฟฟ้าจาก สปป.ลาว เพิ่มจาก 3,000 เมกะวัตต์ เป็น 5,000 เมกะวัตต์ ภายในปี พ.ศ. 2563

ณ เดือนมกราคม พ.ศ. 2560 เป้าหมายที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาเป็นแหล่งพลังงานไฟฟ้าในอาเซียนของ สปป.ลาว ในปี พ.ศ. 2563 สรุปได้ดังนี้

- สปป.ลาว โดยการไฟฟ้าลาว มีแผนจะก่อสร้างสถานีจ่ายกระแสไฟฟ้า จำนวน 16 สถานี
- ก่อสร้างสายส่งไฟฟ้าระยะทาง 53,000 กิโลเมตร

- ไฟฟ้าที่ขายให้กับประเทศเพื่อนบ้าน ประกอบด้วย พลังงานไฟฟ้าจากเขื่อน จำนวน 14 แห่ง ขายให้ กฟผ. ประเทศไทย จำนวน 2 แห่ง ขายให้กับเวียดนาม จำนวน 1 แห่ง ขายให้กับจีน จำนวน 2 แห่ง ขายให้กับกัมพูชา และ จำนวน 1 แห่ง ขายให้กับเมียนมาร์
- จำนวนครอบครัวที่สามารถเข้าถึงไฟฟ้าภายในประเทศร้อยละ 92
- แหล่งพลังงานทางเลือกที่กำลังพิจารณา ได้แก่ โครงการพลังงานแสงอาทิตย์ โครงการพลังชีวมวลและพลังงานลม ซึ่งคาดว่า 12,789 ครอบครัว หรือ ร้อยละ 1.15 สามารถเข้าถึงพลังงานทางเลือก
- การผลิตพลังไฟฟ้าจาก 42 เขื่อน มีกำลังการผลิตประมาณ 6,391 เมกะวัตต์ ซึ่งส่วนใหญ่จะขายประเทศเพื่อนบ้าน
- การผลิตพลังงานไฟฟ้า ประกอบด้วย 15 เขื่อน บริหารจัดการโดยการไฟฟ้าลาว (EDL หรือ EDL-GEN) มีกำลังการผลิต 738.5 เมกะวัตต์ และอีก 27 เขื่อน บริหารจัดการโดยเอกชนผู้ผลิตไฟฟ้า (Independent Power Producer: IPP) มีกำลังการผลิต 5,652.45 เมกะวัตต์
- ประเภทพลังงานไฟฟ้าใน สปป.ลาว ประกอบด้วย พลังงานน้ำตก จำนวน 39 แห่ง พลังงานความร้อนจากถ่านหิน 1 แห่ง และพลังงานจากอ้อย จำนวน 2 แห่ง
- โรงไฟฟ้าที่คาดว่าจะก่อสร้างแล้วเสร็จในปี พ.ศ. 2560 มีจำนวน 12 แห่ง มีกำลังการผลิต 468.45 เมกะวัตต์
- โรงไฟฟ้าที่คาดว่าจะก่อสร้างแล้วเสร็จในปี พ.ศ. 2563 จำนวน 53 แห่ง อยู่ในช่วงวางแผนพัฒนาและกำลังก่อสร้าง และประมาณการพัฒนาโครงการพลังงานไฟฟ้าอีก 90 แห่งใน สปป.ลาว ซึ่งคาดว่าจะมีกำลังการผลิต 14,000 เมกะวัตต์ ในปี พ.ศ. 2563

3.4 กฎระเบียบว่าด้วยการค้าและการลงทุน ใน สปป.ลาว

โอกาสทางการค้าที่ส่งเสริมการขยายตัวทางการค้าระหว่างประเทศไทยกับ สปป.ลาว ตามที่ระบุไว้ในศูนย์อาเซียน สภาอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย (F.T.I ASEAN Center Thailand – FACT, Online, 2018) ได้แก่

- (1) เศรษฐกิจของ สปป.ลาว มีอัตราการเติบโต (GDP Growth) ในระดับสูงที่สูงขึ้นทุกปี ส่งผลให้ประชาชนมีรายได้เพิ่มสูงขึ้น และส่งผลต่อกำลังซื้อที่มากขึ้นด้วย
- (2) รัฐบาลไทยมีนโยบายและกำหนดทิศทางความสัมพันธ์กับประเทศเพื่อนบ้านที่ชัดเจนและจริงจัง
- (3) สปป.ลาว เป็นช่วงเปลี่ยนผ่านจาก Land Lock ไปสู่ Land Link ด้วยการพัฒนาเส้นทางระเบียงเศรษฐกิจตะวันออก – ตะวันออก (East - West Economic Corridor) ระหว่างพม่า – ไทย - สปป.ลาว - เวียดนาม ซึ่งระยะทางใน สปป.ลาว 245 กิโลเมตร โดยมีสะพานมิตรภาพแห่งที่ 2

เป็นจุดเชื่อมไทย - ลาว ทำให้ สปป.ลาว มีทางออกสู่ทะเลทั้งที่ทำเรือแหลมฉบังของไทยและทำเรือคานั่งของเวียดนามที่เป็นทางเลือกในการขนถ่ายสินค้าออกสู่ตลาดโลก และเส้นทางหมายเลข R3A ที่เป็นเส้นทางหนึ่งในโครงการพัฒนาพื้นที่เศรษฐกิจตามระเบียงเหนือ - ใต้ (North - South Economic Corridor) เชื่อมต่อระหว่างประเทศไทย (อำเภอเชียงของ จังหวัดเชียงราย) – สปป.ลาว (แขวงบ่อแก้ว และแขวงหลวงน้ำทา) – จีน (สิบสองปันนา - กุนหมิง) เส้นทางใน สปป.ลาว ยาวประมาณ 247 กิโลเมตร แล้วเสร็จเมื่อเดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. 2551 และเส้นทางในจีน แล้วเสร็จในปี พ.ศ. 2552 โดยมีสะพานมิตรภาพแห่งที่ 4 เป็นจุดเชื่อมไทย - ลาว (แล้วเสร็จในปี พ.ศ. 2555) ทำให้ สปป. ลาว กลายเป็นสะพานเชื่อมอินโดจีน (Land Bridge) ดังนั้น ถนนทุกสายจึงหันมาสนใจการลงทุนทำการค้ากับ สปป. ลาว มากขึ้น เพราะระบบ Logistics ที่มีการเปลี่ยนแปลงการคมนาคมขนส่งที่ถ่ายเทได้สะดวกขึ้น ทำให้ผู้ประกอบการเริ่มมอง สปป. ลาว ทะลุไปยังเวียดนาม และจีน

(4) สปป.ลาว อยู่ท่ามกลางประเทศเศรษฐกิจดาวรุ่ง โดยที่ทางทิศเหนือติดจีน (ประชากรยูนนาน 43 ล้านคน) ทิศตะวันตกเป็นประเทศไทย (ประชากร 65 ล้านคน) ด้านทิศตะวันออกเป็นเวียดนาม (ประชากร 83 ล้านคน) และทางทิศตอนใต้เป็นกัมพูชา (ประชากร 13 ล้านคน) เฉพาะตลาดตามรอยตะเข็บชายแดนมีประชาชนไม่ต่ำกว่า 200 ล้านคน กล่าวได้ว่า สปป. ลาว อยู่ท่ามกลาง “ทะเลคน” รอบด้านเป็นประเทศที่ค่อนข้างมีเสถียรภาพทางเศรษฐกิจ ดังนั้น หากมีการบริหารจัดการที่ดีเป็นโอกาสในการฟื้นฟูประเทศได้อย่างรวดเร็ว

(5) สปป.ลาว จัดอยู่ในประเทศยากจน แต่มีทรัพยากรธรรมชาติที่สมบูรณ์ มีพื้นที่การเกษตรขนาดใหญ่ที่มีค่าเช่าถือครองที่ดินที่ไม่สูงมากนัก และสามารถเช่าได้ในระยะเวลาานพอสมควร มีแร่ธาตุต่าง ๆ แทบทุกชนิด เช่น ถ่านหินลิกไนต์ ดีบุก ยิปซัม ตะกั่ว สังกะสี บ็อกไซต์ เหล็ก ทองแดง อัญมณี ไปจนถึงเหมืองทองคำขนาดใหญ่ในเอเชีย ที่รู้จักในนามของเหมืองเซโปน แขวงสะหวันนะเขต เป็นเหตุให้นักลงทุนเข้าไปลงทุนกันมากขึ้น

(6) สปป.ลาว มีนโยบายในการผลิตไฟฟ้าจากพลังน้ำ 20,000 เมกกะวัตต์ต่อปี สปป.ลาว ถือว่าเป็นแบตเตอรี่แห่งเอเชีย แต่ปัจจุบันมีการใช้ไปเพียงร้อยละ 2 เท่านั้น ในขณะที่ประเทศไทยได้เข้าไปลงนามใน MOU เพื่อก่อสร้างเขื่อนซื้อไฟฟ้าจาก สปป.ลาว หลายโครงการ อีก 5 ปีข้างหน้ามูลค่าการส่งออกไฟฟ้าของ สปป.ลาว อาจจะเกินดุลการค้ากับประเทศไทย

(7) ได้รับสิทธิพิเศษทางการค้า

(8) โครงการ Contract Farming ทำให้ธุรกิจการเกษตรไทยเข้าไปลงทุนใน สปป. ลาว มากขึ้น ไม่ว่าจะเป็นการปลูกพืชผลทางการเกษตร และปศุสัตว์ เป็นต้น

(9) มีการเจรจาแผนความร่วมมือทางการค้าระหว่างกระทรวงพาณิชย์แห่งราชอาณาจักรไทย กับกระทรวงอุตสาหกรรมและการค้า สปป.ลาว ในหลายเวที เพื่อลดปัญหาอุปสรรคทางการค้าอำนวยความสะดวกให้เกิดความคล่องตัวทางการค้าเป็นระยะ ๆ มากขึ้น

(10) สปป. ลาว มีเสถียรภาพทางการเมือง มีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินสูง และมีค่าแรงงานไม่แพงนัก

(11) มีกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ มากมาย ทำให้มีความหลากหลายทางด้านการท่องเที่ยว

ปัญหาและอุปสรรคทางการค้าระหว่างประเทศไทย กับ สปป.ลาว

สำหรับนักธุรกิจที่สนใจจะทำการค้ากับ สปป.ลาว ควรพิจารณาถึงข้อจำกัด หรือสิ่งที่อาจทำให้เกิดปัญหาอุปสรรคในทางการค้า ดังต่อไปนี้

1) มีแนวโน้มการแข่งขันระหว่างพ่อค้าต่างชาติและพ่อค้าไทยสูงขึ้น ผู้ส่งออกสินค้าของไทยไป สปป. ลาว ส่วนใหญ่เป็นพ่อค้าชายแดน ขาดความเป็นนักการตลาดเชิงรุกมีอาชีพจึงเสียเปรียบประเทศคู่แข่ง เช่น เวียดนาม สิงคโปร์ มาเลเซีย และไต้หวัน ซึ่งได้รุกเข้าไปเปิดการค้าและเสนอขายสินค้าโดยตรงมากขึ้น จึงมีแนวโน้มที่จะมีการแข่งขันในรูปแบบต่าง ๆ ตามมาเพื่อเจาะตลาดสินค้าในแขวงต่าง ๆ ของ สปป.ลาว มากกว่าในอดีต

2) ปัญหาค่าจ้างแรงงานที่แพงขึ้น รวมทั้งการขนส่งที่มีค่าน้ำมันที่สูงขึ้น ทำให้ต้นทุนราคาสินค้าของไทยสูงขึ้น และการจัดเก็บอัตราภาษีนำเข้าวัตถุดิบและเครื่องจักรของกรมศุลกากรไทยมีอัตราสูง ทำให้เพิ่มต้นทุนในการผลิต สินค้าไทยในระดับล่าง จึงไม่สามารถแข่งขันด้านราคากับคู่แข่ง คือ จีนและเวียดนาม ที่มีราคาสินค้าต่ำกว่าประมาณ 1 เท่า

3) มีการลักลอบการค้าตามแนวชายแดนประเทศไทย – สปป.ลาว มาก ทำให้สินค้าไทยที่ลักลอบเข้าไปใน สปป.ลาว มีราคาถูกกว่าสินค้านำเข้าโดยถูกวิธี ทำให้สินค้าไทยเข้าไปแข่งขันกันเองในตลาด สปป.ลาว

4) สินค้าไทยจะถูกปลอมแปลงและเลียนแบบจากประเทศคู่แข่ง เช่น จีนส่งจักรยานยนต์และชิ้นส่วนลอกเลียนแบบที่มีราคาต่ำกว่าของไทยมาก และเวียดนามส่งสินค้าคุณภาพที่ต่ำกว่า ทำให้ผู้บริโภคใน สปป.ลาว เข้าใจผิดคิดว่าเป็นสินค้าไทย นอกจากนี้ ผู้ส่งออกไทยบางรายนำสินค้าหมดอายุเข้าไปจำหน่ายใน สปป.ลาว ทำให้สินค้าไทยเสียชื่อเสียง

5) ขนาดตลาดเล็ก เนื่องจาก สปป.ลาว มีประชากรเพียงจำนวน 6.8 ล้านคน และประชากรส่วนใหญ่มีอำนาจการซื้อต่ำ เนื่องจากมีรายได้เฉลี่ยต่อหัวค่อนข้างต่ำ เพียง 886 เหรียญสหรัฐต่อปี

ประเด็นปัญหาภายในของ สปป.ลาว

1) ด้านนโยบายการค้า

(1) การนำเข้าสินค้าของ สปป.ลาว จะต้องกระทำผ่านหน่วยงานของรัฐที่ใช้ชื่อว่า ลาวขาเข้า - ขาออก (Societe Lao Import-Export) โดยกระทรวงอุตสาหกรรมและการค้าของ สปป.ลาว เป็นผู้ดูแลและกำกับ โดยการนำเข้าและส่งออกสินค้าที่จำเป็นต่อการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานของประเทศ และผ่านบริษัทเอกชน (Private Company) ที่ได้รับอนุญาตจากกระทรวงการค้าให้เป็นผู้นำเข้า-ส่งออกสินค้าตามประเภทหรือหมวดที่ได้รับอนุญาตจากรัฐแล้วเท่านั้น สำหรับผู้นำเข้ารายย่อยที่ไม่มีใบอนุญาตจะอาศัยการนำเข้า - ส่งออกผ่านบริษัทที่มีใบอนุญาต ซึ่งต้องเสียค่านายหน้าร้อยละ 2-3 ขึ้นอยู่กับประเภทของสินค้า

(2) การลดและจำกัดจำนวนบริษัทผู้นำเข้า - ส่งออกของ สปป.ลาว ทำให้มีผู้ค้าขายลดลงโดยใน สปป.ลาว จะมีบริษัทที่จดทะเบียนเป็นผู้นำเข้าและส่งออกประมาณ 150 บริษัท

(3) ระบบการค้าระหว่างประเทศของ สปป.ลาว ยังไม่เป็นสากล และไม่มีความแน่นอน มีการเปลี่ยนแปลงนโยบายกฎระเบียบบ่อยครั้ง และในแต่ละแขวงมีการจัดเก็บอัตราภาษีที่แตกต่างกัน ทำให้ผู้ส่งออกมีความสับสนและไม่สามารถวางแผนระยะยาวได้

(4) การเข้มงวดในการนำเข้าสินค้า โดยกำหนดเงื่อนไขให้บริษัทผู้นำเข้าต้องมีสัดส่วนการนำเข้าต่อการส่งออก เท่ากับ 60:40 ทำให้ผู้นำเข้า สปป.ลาว บางรายนำเข้าสินค้าจากไทยลดลง เนื่องจากไม่สามารถหาสินค้าส่งออกได้ครบตามสัดส่วนที่รัฐบาลกำหนด นอกจากนั้นยังจำกัดโควตาสินค้าที่จะนำเข้าบางรายการ เช่น น้ำมันเชื้อเพลิง ปูนซีเมนต์ ข้าวสาร เหล็กเส้นและรถบรรทุก เป็นต้น โดยการนำเข้าปูนซีเมนต์ต้องแลกเปลี่ยนเป็นเงินเหรียญสหรัฐ

(5) ขั้นตอนการนำเข้าและการออกเอกสารของ สปป.ลาว มีความยุ่งยาก ซับซ้อน ค่าใช้จ่ายรวมทั้งต้องยื่นขอใบอนุญาตนำเข้าหลังจากที่สินค้ามาถึงท่าแล้วเท่านั้น และต้องยื่นขออนุญาตจากหลายหน่วยงาน ได้แก่ กรมไปรษณีย์ กระทรวงคมนาคม กระทรวงการเงิน สำนักงานการค้า กำแพงนครเวียงจันทน์ กรมภาษี กรมอากร เป็นต้น และต้องวางเงินค้ำประกันการนำเข้า - ส่งออก

(6) การดำเนินนโยบายการค้าของ สปป.ลาว เน้นการใช้แรงงานคนมากกว่าเครื่องจักร ทำให้เกิดการเสียเวลาและสินค้าเสียหาย เป็นเหตุให้การขนถ่ายสินค้าไม่เสร็จทันตามกำหนด ส่งผลให้บริษัทรับขนส่งสินค้าขาดทุนและไม่ยอมรับงาน

2) ด้านการคมนาคมขนส่ง

(1) ค่าขนส่งและค่าบริการในการนำเข้า - ส่งออกค่อนข้างสูง ประกอบกับข้อตกลงขนส่งสินค้าผ่านแดนไทย - สปป.ลาว ยังมีปัญหา เนื่องจากสินค้าจาก สปป.ลาว ผ่านไทยไป

ประเทศที่สามไม่มีการเก็บค่าธรรมเนียม แต่ในทางกลับกันสินค้าจากไทยผ่าน สปป.ลาวไปยังประเทศที่สามยังถูกเก็บค่าธรรมเนียม

(2) การขนส่งสินค้าทางบกของ สปป.ลาว จะใช้ทางรถยนต์และเป็นลักษณะผูกขาด เนื่องจาก สปป.ลาว ยังไม่มีระบบการขนส่งทางรถไฟ เส้นทางคมนาคมยังทุรกันดารต้องใช้เวลานานและทำให้สินค้าได้รับความเสียหายได้ง่าย เป็นอุปสรรคต่อการขนส่งสินค้า นอกจากนั้น การกำหนดน้ำหนักบรรทุกของรถบรรทุกสินค้าในแต่ละแขวงไม่เท่ากัน ทำให้ต้องเสียค่าใช้จ่ายเพิ่มขึ้น

(3) การขนถ่ายสินค้าของ สปป.ลาว เน้นการใช้แรงงานคนมากกว่าเครื่องจักร ทำให้เสียเวลาและสินค้าเสียหาย เป็นเหตุให้การขนถ่ายสินค้าเสร็จไม่ทันตามกำหนด ส่งผลให้บริษัทรับขนส่งสินค้าขาดทุนและไม่ยอมรับงาน

3) การค้าอนุกรมตามแนวชายแดน

สืบเนื่องจากการที่ไทยและ สปป.ลาว มีชายแดนยาวติดต่อกันทำให้มีช่องทางผ่านแดนธรรมชาติประมาณ 700 ช่องทางที่ประชาชนอาศัยเดินทางเข้า - ออก และมีการลักลอบนำสินค้าข้ามแดน ซึ่งสินค้าที่ลักลอบข้ามแดนมีมูลค่าเกือบเท่ากับการค้าปกติ ส่งผลกระทบต่อผู้ที่เป็นตัวแทนจำหน่ายสินค้าของไทยที่อยู่ใน สปป.ลาว เนื่องจากสินค้าที่ลักลอบนำเข้ามีต้นทุนต่ำกว่าตัวแทนจำหน่ายที่ถูกต้องในระบบไม่สามารถแข่งขันได้ ส่งผลให้ผู้ทำการค้า สปป.ลาว ไม่สนใจที่จะเป็นตัวแทนจำหน่ายสินค้าที่มาจากประเทศไทย เว้นแต่สินค้าที่มีข้อจำกัดไม่สามารถขนถ่ายโดยใช้เรือเล็กได้

4) ข้อเสนอแนะและมุมมองเชิงประสบการณ์

สปป.ลาว เป็นประเทศเพื่อนบ้านที่มีเขตแดนติดกับประเทศไทย มีความใกล้ชิดทั้งด้านภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ เชื้อชาติ ศาสนา ภาษาและวัฒนธรรม มีเขตแดนติดกับประเทศไทยทั้งทางบกและทางน้ำ เป็นแนวยาวถึง 1,810 กิโลเมตร แม้ว่า สปป.ลาว เป็นประเทศที่ไม่มีทางออกทะเล (Land Locked Country) แต่ก็มีจุดเชื่อมต่อด้านการคมนาคมกับไทยหลายด้าน โดยผ่านสะพานมิตรภาพไทย - ลาว ข้ามแม่น้ำโขงทั้ง 4 แห่ง ได้แก่ หนองคาย - เวียงจันทน์ มุกดาหาร - สะหวันนะเขต นครพนม - คำม่วน และ เชียงของ - ห้วยทราย

นอกจากนี้ สปป.ลาว ยังมีนโยบายเศรษฐกิจที่ส่งเสริมการลงทุนจากภายในประเทศและจากต่างประเทศ ประกอบกับมีการพัฒนาเครือข่ายคมนาคมและโครงสร้างพื้นฐานที่รองรับการลงทุน เช่น การปรับปรุงสนามบิน การปรับปรุงถนนและเส้นทางคมนาคม ส่งผลให้ สปป.ลาว มีมูลค่าการลงทุนโดยตรงจากต่างประเทศที่เพิ่มมากขึ้นทุกปีอย่างต่อเนื่อง

3.5 พระราชกฤษฎีกาว่าด้วยการประเมินผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม (Decree on Environmental Impact Assessment) สำนักนายกรัฐมนตรี ฉบับเลขที่ 112/สำนักนายกรัฐมนตรี ลงวันที่ 11 พฤศจิกายน พ.ศ. 2548 สปป.ลาว

พระราชกฤษฎีกาว่าด้วยการประเมินผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม พ.ศ. 2548 ฉบับนี้ มีสาระที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานหรือโครงการขนาดใหญ่ใน สปป. ลาว. ที่ครอบคลุมกระบวนการขั้นตอนการประเมินผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม กระบวนการมีส่วนร่วม บทบาทหน้าที่ ความรับผิดชอบของหน่วยงานรัฐที่เกี่ยวข้อง บทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบของผู้พัฒนาโครงการ การจัดการและติดตามผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม การรายงาน การออกใบอนุญาตรับรองรายงานด้านสิ่งแวดล้อม การเปิดเผยข้อมูลข่าวสารทั่วไปของโครงการ และการแก้ไขข้อขัดแย้งทางด้านสิ่งแวดล้อมและสังคม ฯลฯ ซึ่งสรุปได้ดังนี้

ขอบเขตของพระราชกฤษฎีกาฯ ฉบับนี้ ใช้สำหรับทุกโครงการลงทุนที่แบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มที่ 1 โครงการลงทุนขนาดเล็ก หรือมีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและสังคมน้อย ซึ่งต้องดำเนินการศึกษาสิ่งแวดล้อมเบื้องต้น (IEE) และกลุ่มที่ 2 โครงการลงทุนขนาดใหญ่ที่มีความสลับซับซ้อนหรือมีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและสังคมมาก ซึ่งต้องดำเนินการประเมินผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม (EIA) ภายใต้อำนาจของคำศัพท์ต่าง ๆ ที่ใช้ในพระราชกฤษฎีกาฯ ฉบับนี้ ได้แก่

1) การศึกษาสิ่งแวดล้อมเบื้องต้น (IEE) หมายถึง การศึกษา สำรวจและค้นหาข้อมูลเพื่อประเมินผลกระทบเบื้องต้นต่อสิ่งแวดล้อมและสังคม รวมทั้งผลกระทบต่อสุขภาพที่อาจจะเกิดขึ้นจากโครงการลงทุนในกลุ่มที่ 1 พร้อมทั้งกำหนดมาตรการป้องกันและลดผลกระทบที่อาจจะเกิดขึ้น

2) การประเมินผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม (EIA) หมายถึง การศึกษา สำรวจและค้นหาข้อมูล เพื่อประเมินผลกระทบทั้งด้านบวกและด้านลบที่อาจจะเกิดขึ้นต่อสิ่งแวดล้อมและสังคม รวมทั้งผลกระทบต่อสุขภาพในระยะสั้นและระยะยาวจากโครงการลงทุนในกลุ่มที่ 2 พร้อมทั้งการเสนอทางเลือกที่เหมาะสม มีแผนบริหารจัดการเพื่อป้องกันและลดผลกระทบที่อาจจะเกิดขึ้นในระยะเวลาก่อสร้างและดำเนินโครงการ รวมถึงแผนติดตามต่าง ๆ

3) การกลั่นกรองโครงการ (Project Screening) หมายถึง การพิจารณาข้อมูลต่าง ๆ ที่เป็นส่วนประกอบของโครงการลงทุน เพื่อให้รับประกันว่าโครงการที่เสนอมานั้นต้องได้ศึกษาสิ่งแวดล้อมเบื้องต้น (IEE) หรือการประเมินผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม (EIA)

4) การวางขอบเขตการศึกษาเพื่อประเมินผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม (Scoping) หมายถึง กระบวนการกำหนดขอบเขตการศึกษาผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและข้อมูลที่จำเป็นต้องเก็บรวบรวมและวิจัยเพื่อการประเมินผลกระทบ

5) ขอบเขตหน้าที่ (Term of Reference) หมายถึง หน้าที่ทั้งหมดที่ต้องดำเนินการในการประเมินผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม โดยอ้างอิงตามขอบเขตการศึกษาเพื่อประเมินผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม

6) แผนบริหารจัดการและติดตามตรวจสอบสิ่งแวดล้อม (Environmental Management and Monitoring Plan) หมายถึง แผนสรุปหน้าที่หลักทางด้านสิ่งแวดล้อม มาตรการป้องกันลดและแก้ไขผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม ที่ได้ศึกษาและระบุในรายงานการประเมินผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม (EIA) ซึ่งกำหนดโครงสร้างของแผนบริหารจัดการและติดตาม รวมทั้งหน้าที่รับผิดชอบของแต่ละหน่วยงาน ตารางเวลา และงบประมาณให้เพียงพอ เพื่อดำเนินงานตามแผนจัดการและติดตามตรวจสอบในระยะก่อสร้าง ระยะดำเนินการ และระยะสิ้นสุดโครงการ

7) แผนบริหารจัดการและติดตามตรวจสอบสังคม (Social Management and Monitoring Plan) หมายถึง แผนสรุปหน้าที่หลักทางด้านสังคม มาตรการป้องกันลดและแก้ไขผลกระทบต่อสังคม ที่ได้ศึกษาไว้ในรายงานการประเมินผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม (EIA) พร้อมทั้งมาตรการชดเชยค่าเสียหาย การโยกย้ายถิ่นฐานประชาชน และการฟื้นฟูชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนผู้ได้รับผลกระทบ กำหนดโครงสร้างแผนบริหารจัดการฯ และหน้าที่รับผิดชอบ ตารางเวลา และงบประมาณให้เพียงพอ เพื่อดำเนินงานตามแผนบริหารจัดการฯ ในระยะก่อสร้าง ระยะดำเนินการ และระยะสิ้นสุดโครงการ

8) ผู้พัฒนาโครงการ หมายถึง บุคคล นิติบุคคล หรือองค์การที่จัดตั้งขึ้นจากหน่วยงานรัฐ หรือเอกชนที่ได้รับการอนุญาตให้ศึกษา สำรวจ ออกแบบ ก่อสร้าง และดำเนินงานโครงการ

9) ผู้มีส่วนร่วม หมายถึง บุคคล นิติบุคคล หรือองค์การที่มีความสนใจ ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง หรือมีผลประโยชน์ในโครงการ เนื่องจากเข้าไปมีส่วนเกี่ยวข้องหรือได้รับผลกระทบจากโครงการ

10) การมีส่วนร่วม หมายถึง กระบวนการปรึกษาหารือ การเปิดเผยข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับโครงการลงทุน เพื่อนำเอาความคิดเห็นและข้อเสนอแนะที่คาดว่าจะได้รับผลกระทบหรือได้รับผลประโยชน์จากโครงการ มาพิจารณาไว้ในรายงานศึกษาสิ่งแวดล้อมเบื้องต้น (IEE) หรือรายงานการประเมินผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม (EIA) แผนบริหารจัดการและติดตามตรวจสอบสิ่งแวดล้อม ซึ่งการมีส่วนร่วมยังแสดงออกในการเข้าร่วมการประชุมในระดับต่าง ๆ ของผู้มีส่วนได้เสีย รวมทั้งผู้ได้รับผลกระทบจากโครงการในระยะก่อสร้างและระยะดำเนินงาน

11) ผู้ได้รับผลกระทบจากโครงการ หมายถึง บุคคล นิติบุคคล หรือองค์กรที่ได้รับผลกระทบโดยตรงหรือทางอ้อมจากโครงการ เช่น จากการถูกเวนคืนที่ดินหรืออสังหาริมทรัพย์ตามกฎหมาย การเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดิน ผลกระทบต่อระบบนิเวศวิทยาและสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ที่ตั้งถิ่นฐานและพื้นที่ทำมาหากิน

12) บ้านเจ้าภาพ หมายถึง บ้านที่อยู่ในเขตพื้นที่ที่จะรองรับการโยกย้ายถิ่นฐานประชาชนผู้ได้รับผลกระทบจากโครงการ

13) การโยกย้ายถิ่นฐานประชาชนและฟื้นฟูชีวิตความเป็นอยู่ หมายถึง มาตรการลดผลกระทบด้านลบต่อสังคม ซึ่งก็คือ ประชาชนผู้ได้รับผลกระทบจากโครงการ รวมทั้งการชดเชยค่าเสียหายจากการสูญเสียทรัพย์สินและรายได้ โดยการฟื้นฟูอาชีพตามสิทธิ์ที่ได้รับและการช่วยเหลือโดยตรงในการฟื้นฟูอาชีพในพื้นที่ที่มีการโยกย้ายจัดสรรใหม่ และอีกความหมายหนึ่ง คือ การช่วยเหลือผู้ได้รับผลกระทบจากการสูญเสียทรัพย์สิน ที่อยู่อาศัย พื้นที่ทำการผลิต รายได้และงาน ซึ่งต้องมีการชดเชยค่าเสียหายดังกล่าวตามความเหมาะสม รวมทั้งการจัดสรรสิ่งอำนวยความสะดวก ปรับปรุงมาตรฐานการดำเนินชีวิตความเป็นอยู่ให้ดีกว่าเดิม หรืออย่างน้อยไม่ให้ต่ำกว่าระดับก่อนมีโครงการ

14) ใบรับรองด้านสิ่งแวดล้อม หมายถึง เอกสารทางด้านนิติกรรมที่รับรองรายงานการศึกษาสิ่งแวดล้อมเบื้องต้น (IEE) หรือรายงานการประเมินผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม (EIA) แผนบริหารจัดการและติดตามตรวจสอบสิ่งแวดล้อมและสังคม

15) โครงการที่กำลังดำเนินการในปัจจุบัน หมายถึง โครงการที่กำลังดำเนินงานก่อสร้าง หรือสำรวจ และดำเนินการผลิต

16) โครงการลงทุนที่มีความซับซ้อน หมายถึง โครงการลงทุนที่มีผลกระทบอย่างมากต่อสิ่งแวดล้อมและสังคม รวมทั้งผลกระทบข้ามชายแดน (Trans-boundary Environmental Impact Assessment) หรือผลกระทบแบบสะสม (Cumulative Impact Assessment) ต่อโครงการลงทุนอื่น ๆ และมีการใช้เทคโนโลยีที่ซับซ้อน

นอกจากนี้ พระราชกฤษฎีกาฯ ฉบับนี้ ยังได้รับหลักการทั่วไปในการประเมินผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมที่ต้องปฏิบัติ คือ

1) โครงการที่จัดอยู่ในกลุ่มที่ 1 และ กลุ่มที่ 2 ของพระราชกฤษฎีกาฉบับนี้ ก่อนลงนามในสัญญาสัมปทานหรือสัญญาสำรวจ และแปรรูปแร่ธาตุ หรือดำเนินงานก่อสร้าง หรือก่อนการออกใบอนุญาตดำเนินกิจการ ต้องได้รับใบรับรองด้านสิ่งแวดล้อมเสียก่อน

2) การดำเนินกระบวนการศึกษาสิ่งแวดล้อมเบื้องต้น (IEE) หรือการประเมินผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม (EIA) ต้องดำเนินโดยบริษัทที่ปรึกษาหรือที่ปรึกษาที่ได้จดทะเบียนจาก

องค์การทรัพยากรน้ำและสิ่งแวดล้อมเท่านั้น การศึกษาสิ่งแวดล้อมเบื้องต้น (IEE) หรือการประเมินผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม (EIA) ต้องมีการศึกษาหลายทางเลือก เพื่อคัดเลือกเอาทางเลือกที่ดีที่สุด ต้องมีการศึกษาผลกระทบต่อวัตถุโบราณ วัฒนธรรมและจารีตประเพณี มีการวางแผนแก้ไขผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและสังคม การมีส่วนร่วมของประชาชนผู้ที่ได้รับผลกระทบจากโครงการลงทุนและผู้มีส่วนร่วมอื่น ๆ ในกระบวนการปรึกษาหารือในระดับต่าง ๆ และกำหนดงบประมาณให้เพียงพอในการลงทุนพัฒนาโครงการ

3) ต้องรับประกันการมีส่วนร่วมของมวลชน และการปรึกษาหารือกับองค์การปกครองท้องถิ่นระดับต่าง ๆ กับผู้ที่ได้รับผลกระทบจากโครงการลงทุน และผู้มีส่วนร่วมอื่น ๆ ในขั้นตอนของการก่อสร้าง และพิจารณารายงานศึกษาสิ่งแวดล้อมเบื้องต้น (IEE) หรือรายงานการประเมินผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม (EIA)

4) บุคคล นิติบุคคล หรือองค์การต่าง ๆ ที่มีวัตถุประสงค์ให้การบริการด้านการประเมินผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม (EIA) อยู่ใน สปป.ลาว กล่าวคือ บริษัทที่ปรึกษาภายใน สปป.ลาว ต้องได้รับอนุญาตและขึ้นทะเบียนดำเนินการบริการด้านสิ่งแวดล้อมจากองค์การทรัพยากรน้ำและสิ่งแวดล้อม (หรือในกรณีประเทศไทย คือ สำนักนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม หรือ สผ.) และบริษัทที่ปรึกษาหรือที่ปรึกษาต่างประเทศที่มีใบอนุญาตดำเนินการบริการด้านสิ่งแวดล้อมอยู่ในประเทศใดประเทศหนึ่งมาแล้ว ต้องขึ้นทะเบียนดำเนินการบริการด้านการประเมินผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมกับองค์การทรัพยากรน้ำและสิ่งแวดล้อมด้วยเช่นกัน

5) ผู้พัฒนาโครงการต้องรับผิดชอบใน (1) ความถูกต้องด้านข้อมูลของรายงานการศึกษาสิ่งแวดล้อมเบื้องต้น (IEE) หรือรายงานการประเมินผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม (EIA) ของตน (2) ทุกการใช้จ่ายในกระบวนการศึกษาวางแผนและพิจารณารายงานการศึกษาสิ่งแวดล้อมเบื้องต้น (IEE) หรือรายงานการประเมินผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม (EIA) แผนบริหารจัดการและติดตามตรวจสอบสิ่งแวดล้อมและสังคม รวมทั้งการติดตามตรวจสอบผลการดำเนินงานมาตรการป้องกันและลดผ่อนผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและสังคม (3) ในกรณีเป็นโครงการลงทุนใหม่ที่อาจมีผลกระทบต่อโครงการลงทุนอื่น ต้องประเมินผลกระทบแบบสะสม (Cumulative Impact Assessment) โดยประสานงานกับโครงการลงทุนที่มีอยู่แล้ว และ (4) โครงการลงทุนที่มีแนวโน้มก่อให้เกิดผลกระทบข้ามชายแดน ต้องดำเนินการประเมินผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมข้ามชายแดน (Trans boundary Environmental Impact Assessment) ด้วย

6) องค์การที่พิจารณารายงานการศึกษาสิ่งแวดล้อมเบื้องต้น (IEE) หรือรายงานการประเมินผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม (EIA) คือ องค์การทรัพยากรน้ำและสิ่งแวดล้อม มีหน้าที่ติดตามตรวจสอบผลการดำเนินงาน มาตรการป้องกันและลดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและสังคม หรือแผน

บริหารจัดการและติดตามตรวจสอบทางด้านสิ่งแวดล้อมของโครงการ ส่วนองค์การปกครองท้องถิ่นในระดับแขวง และระดับเมือง มีหน้าที่ติดตามตรวจสอบการดำเนินงานตามแผนบริหารจัดการและติดตามตรวจสอบทางด้านสังคม

3.6 พระราชกฤษฎีกาว่าด้วยการทดแทนค่าเสียหายและการโยกย้ายถิ่นฐานประชาชนจากการพัฒนาโครงการ (Decree on Compensation and Resettlement of People Affected by Development Projects) ฉบับเลขที่ 192/สำนักนายกรัฐมนตรี ลงวันที่ 7 กรกฎาคม พ.ศ. 2548 สปป.ลาว

พระราชกฤษฎีกาว่าด้วยการทดแทนค่าเสียหายและการโยกย้ายถิ่นฐานประชาชน พ.ศ. 2548 ฉบับนี้ เป็นกฎหมายแม่ที่เกี่ยวกับหลักการและมาตรการเพื่อลดผลกระทบทางสังคมและชดเชยค่าเสียหายอันเกิดจากการเวนคืนที่ดินและทรัพย์สินต่าง ๆ ที่คืนให้กับรัฐบาลแบบไม่สมัครใจ (Involuntary Land Acquisition) รวมทั้งการเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดิน การจำกัดขีดความสามารถของชุมชนในการเข้าไปใช้ทรัพยากรธรรมชาติ ซึ่งมีผลกระทบต่อชีวิตความเป็นอยู่ หรือแหล่งรายได้ของชุมชน และพระราชกฤษฎีกาฯ ฉบับนี้ ยังเป็นการรับประกันให้กับประชาชนผู้ที่ได้รับผลกระทบจากโครงการได้พัฒนาปรับปรุงและฟื้นฟูชีวิตความเป็นอยู่ให้ดีขึ้นกว่าเดิม หรือเท่าเดิม หรืออย่างน้อยไม่ต่ำกว่าก่อนมีโครงการ ก่อนจะนำหลักการและมาตรการไปใช้ ต้องเข้าใจความหมายของคำศัพท์ต่าง ๆ ที่ระบุไว้ในพระราชกฤษฎีกาฯ ฉบับนี้ก่อน เช่น

1) เจ้าของโครงการ หมายถึง บุคคล นิติบุคคล หรือองค์การที่ได้รับอนุญาตให้ศึกษาสำรวจ ออกแบบ ก่อสร้าง และดำเนินโครงการ เจ้าของโครงการอาจจะเป็นหน่วยงานของรัฐบาล เอกชน หรือการร่วมทุนระหว่างรัฐบาลกับเอกชน

2) การชดเชยค่าเสียหาย หมายถึง การชดเชยเป็นเงิน หรือเป็นวัตถุ สำหรับทรัพย์สินที่ถูกเวนคืนหรือได้รับผลกระทบจากโครงการ

3) วันเริ่มต้นโครงการ (Cut-off Date) หมายถึง วันที่เจ้าของโครงการดำเนินการสำรวจผู้ที่ได้รับผลกระทบจากโครงการพัฒนาที่อยู่ในบริเวณโครงการ และเจ้าของโครงการจะต้องแจ้งให้ประชาชนที่ได้รับผลกระทบจากโครงการทราบล่วงหน้า 30 วัน ก่อนขึ้นทะเบียนผู้ที่ได้รับผลกระทบจากโครงการ ประชาชนผู้ที่ไม่ได้ขึ้นทะเบียนเป็นผู้ที่ได้รับผลกระทบ จะไม่มีสิทธิ์ได้รับการชดเชยค่าเสียหายหรือการฟื้นฟูด้านอื่น ๆ

4) ประชาชนผู้ที่ได้รับผลกระทบจากโครงการ หมายถึง บุคคล นิติบุคคล องค์การ ซึ่งได้รับผลกระทบจากโครงการจากการเวนคืนที่ดินและทรัพย์สิน หรือเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดิน ก่อนวันเริ่มต้นโครงการ ได้แก่ สิทธิ กรรมสิทธิ์ในบ้านเรือน ที่ดิน ที่พักอาศัย สถานประกอบการ พื้นที่ทำกิน พื้นที่เลี้ยงสัตว์ สัตว์น้ำ หรือทรัพย์สินต่าง ๆ ที่อยู่ภายใต้การครอบครองทั้งหมด หรือส่วนใดส่วนหนึ่งที่ได้รับผลกระทบแบบถาวรหรือชั่วคราว ธุรกิจอาชีพสถานที่ทำงาน

หรือสถานที่พักอาศัยได้รับผลกระทบโดยมีการเปลี่ยนแปลง หรือไม่มีการเปลี่ยนแปลง และ
ทรัพยากรรวมของชุมชนที่ได้รับผลกระทบ

5) การฟื้นฟูชีวิตความเป็นอยู่ หมายถึง การช่วยเหลือประชาชนผู้ที่ได้รับผลกระทบ
จากการสูญเสียทรัพย์สิน พื้นที่ทำกิน แหล่งสร้างรายได้ งาน หรือปัจจัยพื้นฐานในการดำรงชีวิต
ซึ่งต้องมีการชดเชยค่าเสียหายให้แก่ทรัพย์สินและพื้นที่ที่ได้มีการเวนคืน เพื่อปรับปรุงมาตรฐาน
ชีวิตความเป็นอยู่ให้ดีขึ้นกว่าเดิม หรืออย่างน้อยให้เท่ากับก่อนเวลามีโครงการเกิดขึ้น

6) การโยกย้ายถิ่นฐานประชาชน หมายถึง มาตรการที่ดำเนินการโดยเจ้าของโครงการ
เพื่อลดผลกระทบต่อประชาชนที่ได้รับผลกระทบจากโครงการส่วนใดส่วนหนึ่ง หรือทั้งหมดของ
โครงการ รวมทั้งการชดเชยค่าเสียหายจากการสูญเสียทรัพย์สินและรายได้ โดยการฟื้นฟูชีวิตความเป็นอยู่
การช่วยเหลือเพื่อฟื้นฟูรายได้ และการโยกย้ายถิ่นฐานที่จำเป็น

7) การประเมินผลกระทบต่อสังคม หมายถึง องค์ประกอบการรวบรวม วิเคราะห์
ทางด้านสังคม และกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการออกแบบ วางแผน และดำเนินงาน
โครงการ

8) กลุ่มคนที่ไม่สามารถช่วยตนเองได้ หมายถึง กลุ่มใดกลุ่มหนึ่งที่ได้รับคามเสียหาย
จากการเวนคืนที่ดิน ทรัพย์สิน และปัจจัยทางการผลิตอื่น ๆ หรือมีความเสี่ยงที่จะมีฐานะยากจน
อันมีสาเหตุมาจากการโยกย้ายถิ่นฐาน ได้แก่ ครอบครัวที่มีแม่มาเป็นหัวหน้าครอบครัว ครอบครัว
ที่มีคนพิการ ครอบครัวที่มีผู้มียาได้ต่ำกว่าระดับมาตรฐานที่กระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม
กำหนดไว้ หรือผู้ไม่มีพื้นที่ดินทำกิน และครอบครัวผู้สูงอายุซึ่งขาดการช่วยเหลือและการดูแล

พระราชกฤษฎีกาฯ ฉบับนี้ ได้ระบุถึงหน้าที่และความรับผิดชอบของผู้พัฒนาโครงการที่มี
ผลกระทบต่อสภาพเศรษฐกิจและสังคม ดังนี้

1) ดำเนินการสำรวจและศึกษาภาคสนามที่จำเป็น โดยประสานงานกับหน่วยงาน
ปกครองท้องถิ่นและหน่วยงานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง ซึ่งต้องกำหนดชุมชนที่คาดว่าจะได้รับผลกระทบ
เตรียมบัญชีรายการผลกระทบตามประเภท และการดำเนินงานมาตรการลดผลกระทบคามเสียหาย
รวมทั้งการชดเชยค่าเสียหายที่ได้รับผลกระทบดังกล่าว เจ้าของโครงการต้องให้การช่วยเหลือที่
เหมาะสม สนับสนุนการโยกย้ายถิ่นฐานและการใช้มาตรการฟื้นฟูรายได้ เตรียมแผนการแก้ไขที่
จำเป็น ให้มีประสิทธิภาพผลและทันเวลา โดยผ่านการรับรองเห็นชอบเป็นเอกฉันท์จากหน่วยงานต่าง ๆ
ที่เกี่ยวข้อง เพื่อรับประกันการแก้ไขสภาพเศรษฐกิจและสังคมของประชาชน

2) พยายามหลีกเลี่ยงการเปลี่ยนแปลงทรัพย์สินหรือผลกระทบโดยตรงต่อที่ดิน
ทรัพย์สิน และรายได้ของประชาชน ถ้าไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้ ต้องลดผลกระทบลงให้น้อยที่สุด
ด้วยการศึกษาทางเลือกในการออกแบบโครงการที่สามารถเป็นไปได้

3) รับผิดชอบจัดหางบประมาณให้เพียงพอและทันเวลาสำหรับการวางแผนดำเนินงาน แผนติดตามตรวจสอบ และการประเมินผลงานทุกด้านของการ โยกย้ายถิ่นฐานประชาชนและการ ชดเชยค่าเสียหาย

4) ต้องเอาใจใส่เป็นพิเศษต่อความต้องการของประชาชนกลุ่มยากจน หรือกลุ่มคนที่ ไม่มีความสามารถช่วยเหลือตัวเองได้ เพื่อไม่ให้ประชาชนยากจนลงไปอีก เจ้าของโครงการต้องให้การ ช่วยเหลือที่เหมาะสมเพื่อปรับปรุงฐานะทางด้านสังคมและเศรษฐกิจของประชาชนกลุ่มนั้น

5) ต้องรับประกันให้กระบวนการ โยกย้ายถิ่นฐานประชาชนดำเนินการแบบมีส่วนร่วม ของประชาชนผู้ที่ได้รับผลกระทบจากโครงการและหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องทางด้านสังคม และวัฒนธรรมของประชาชน และให้ได้รับการช่วยเหลือมากที่สุดเท่าที่เป็นไปได้การดูแล

พระราชกฤษฎีกาฯ ฉบับนี้ ได้ระบุถึงสิทธิของผู้ที่ได้รับการชดเชยค่าเสียหาย การช่วยเหลือ ในการโยกย้ายถิ่นฐานและการฟื้นฟูชีวิตความเป็นอยู่ ซึ่งสรุปได้ดังนี้

1) บุคคล นิติบุคคล ที่ดำเนินชีวิตหรือทำมาหากินอยู่พื้นที่ใดพื้นที่หนึ่งในเขต โครงการ พัฒนาที่จะมีการเวนคืนก่อนวันเริ่มต้นโครงการ ถือว่าเป็นผู้ที่ได้รับผลกระทบจากโครงการ และมีสิทธิ์ได้รับการชดเชยค่าเสียหาย การช่วยเหลือในการขนย้ายบ้านเรือนและทรัพย์สิน และการ ฟื้นฟูชีวิตความเป็นอยู่

2) ประชาชนผู้ที่ไม่ได้ดำรงชีวิตอยู่ในเขตโครงการ แต่มีที่ดินและสิ่งปลูกสร้างอยู่ใน เขตโครงการดังกล่าว มีสิทธิ์ได้รับการชดเชยค่าเสียหายการช่วยเหลือในการขนย้ายบ้านเรือนและ ทรัพย์สินและการฟื้นฟูชีวิตความเป็นอยู่เช่นเดียวกัน

หลักการชดเชยค่าเสียหายที่ได้ระบุในพระราชกฤษฎีกาฯ ฉบับนี้ ประกอบด้วย

1) เจ้าของโครงการต้องชดเชยค่าเสียหายต่อผู้ที่ได้รับผลกระทบจากการสูญเสียที่ดิน หรือการสูญเสียทรัพย์สิน เช่น สิ่งปลูกสร้าง พืชที่ปลูก ต้นไม้ และทรัพย์สินอื่น ๆ ที่ถูกเสียหาย ทั้งหมดหรือส่วนใดส่วนหนึ่ง

2) ในกรณีที่ดินส่วนใดส่วนหนึ่งหรือทั้งหมดได้รับผลกระทบจากโครงการ โดยเฉพาะพื้นที่ดินทำการผลิต พื้นที่อยู่อาศัย และพื้นที่การค้าธุรกิจ เจ้าของโครงการต้องชดเชย ค่าเสียหายโดยการชดเชยแทนคืนด้วยดินตามขนาดที่สูญเสียและความสามารถในการใช้พื้นที่ดิน ในการผลิต

3) ถ้าบ้านเรือนหรือสิ่งปลูกสร้างอื่น ๆ ส่วนใดส่วนหนึ่งได้รับผลกระทบจากโครงการ และส่วนที่ยังเหลืออยู่นั้นไม่สามารถใช้ต่อไปได้ หรือไม่สามารถปลูกบ้านเรือนในขนาดมาตรฐาน ต่ำสุดได้ ผู้ได้รับผลกระทบมีสิทธิ์ได้รับการชดเชยค่าเสียหายทั้งหมดต่อบ้านเรือนหรือสิ่งปลูกสร้าง ต่าง ๆ ดังกล่าว โดยไม่มีการคำนวณค่าเสื่อมหรือลดค่าชดเชยตามวัตถุที่คงเหลือ ในกรณีที่สิ่งปลูกสร้าง

สามารถใช้ต่อไปได้ เจ้าของโครงการต้องชดเชยต่อส่วนที่สูญเสียและให้การช่วยเหลือเป็นเงินสดหรือวัตถุในการฟื้นฟูบูรณะสิ่งปลูกสร้างที่ยังเหลือดังกล่าวนั้น

4) ถ้าหากว่าที่ดินหรือทรัพย์สินถูกโครงการใช้งานชั่วคราว ประชาชนผู้ที่ได้รับผลกระทบจากโครงการ ต้องได้รับการชดเชยค่าเสียหายแบบเต็มส่วนต่อการสูญเสียรายได้นั้น การสูญเสียทรัพย์สิน พืชและต้นไม้ ตามแต่ละกรณี เจ้าของโครงการต้องรับประกันว่าพื้นที่ดิน หรือทรัพย์สินดังกล่าวได้ถูกส่งคืนให้แก่ประชาชนให้อยู่ในสภาพเดิมก่อนเริ่มต้นโครงการ

5) ผู้ที่เช่าบ้านหรือสิ่งปลูกสร้างอื่น ๆ ที่ได้รับผลกระทบจากโครงการ ต้องได้รับการชดเชยค่าเสียหายเป็นมูลค่าเท่ากับค่าเช่า 3 เดือน และการช่วยเหลือในการหาที่อยู่ใหม่

6) ประชาชนผู้ที่ได้รับผลกระทบจากโครงการที่อาศัยอยู่เขตชนบท หรือเขตห่างไกล หรืออยู่ตัวเมืองที่ไม่มีใบรับรองกรรมสิทธิ์ครอบครองที่ดิน ต้องได้รับการชดเชยต่อการสูญเสียและการช่วยเหลือเพิ่มเติม เพื่อรับประกันชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนไม่ให้ลดลงจากเดิม

7) ประชาชนผู้ที่ได้รับผลกระทบจากโครงการที่ไม่มีปัญหาเกี่ยวกับการสูญเสียสิทธิ์ในการใช้ที่ดิน จะได้รับการชดเชยค่าเสียหายต่อทรัพย์สิน เช่น สิ่งปลูกสร้าง ต้นไม้ยืนต้น ไม้ผล และการช่วยเหลืออื่น ๆ อยู่ในระยะฟื้นฟูรายได้ เพื่อให้ชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนไม่ลดลงจากเดิม

8) การร้องเรียนและปัญหาที่ไม่ได้รับการแก้ไขของประชาชนที่เกี่ยวกับพื้นที่ดิน กรรมสิทธิ์ครอบครองและการใช้ที่ดินและทรัพย์สินอื่น ๆ ที่เกิดขึ้นก่อนโครงการ ซึ่งได้รับผลกระทบจากการทำงานส่วนใดส่วนหนึ่งของโครงการ ต้องถูกแก้ไขก่อนการเริ่มดำเนินงาน

9) ก่อนการชดเชยค่าเสียหาย เจ้าของโครงการต้องเสนอคณะกรรมการร่วมซึ่งประกอบด้วยผู้แทนของภาคส่วนต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อประเมินความเสียหายของประชาชนผู้ที่ได้รับผลกระทบจากโครงการ

10) ประชาชนผู้ที่ได้รับผลกระทบจากโครงการ ต้องได้รับการชดเชยค่าเสียหายอย่างเต็มรูปแบบการโยกย้ายถิ่นฐานชุมชน และต้องมีการวางแผนฟื้นฟูชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนก่อนการเริ่มต้นงานก่อสร้างโครงการ

นอกจากนั้น พระราชกฤษฎีกาฯ ฉบับนี้ ได้ระบุความช่วยเหลือในระยะข้ามผ่าน (Transitional Period) ว่า ประชาชนผู้ที่ถูกโยกย้ายออกหรือผู้ที่ได้รับผลกระทบจากโครงการด้วยการสูญเสียรายได้และสภาพการดำเนินชีวิตทรุดโทรม ต้องได้รับการช่วยเหลือจนกว่าระดับรายได้และการดำเนินชีวิตของประชาชนมีความมั่นคง ดังนี้

1) ค่าใช้จ่ายในการขนส่งหรือการช่วยเหลือวัตถุตามแต่ละกรณี เพื่อโยกย้ายไปอยู่สถานที่ใหม่ หรือสถานที่ที่ประชาชนเลือก

2) ค่าอาหารเป็นเงิน หรือวัตถุ และเงินชดเชยจากการสูญเสียรายได้ในระยะข้ามผ่าน

3) ให้ความช่วยเหลือในการพัฒนาที่เหมาะสม ภายหลังจากโยกย้ายถิ่นฐานในระยะข้ามผ่าน จนถึงระยะเวลาที่ประชาชนสามารถฟื้นฟูรายได้หรือยกระดับมาตรฐานการดำเนินชีวิต จนถึงระดับรายได้ครอบครัวที่มีพื้นฐานมั่นคง

ส่วนการฟื้นฟูสภาพเศรษฐกิจ อาชีพ และรายได้ของครอบครัว ในพระราชกฤษฎีกาฯ ฉบับนี้ ได้ระบุว่า

1) ประชาชนผู้ที่ได้รับผลกระทบจากโครงการจากการสูญเสียรายได้ประมาณร้อยละ 20 หรือมากกว่านั้น เช่น สูญเสียพื้นที่ทางการผลิต พื้นที่อุตสาหกรรม หรือพื้นที่ธุรกิจ วิธีการดำเนินชีวิต งานหรือธุรกิจ หรือ การห้ามการเข้าไปใช้ทรัพยากรของชุมชน ประชาชนเหล่านั้นต้องมีสิทธิ์ได้รับการฟื้นฟูรายได้ของตนเพิ่มเติมแบบมีลักษณะมั่นคงที่นอกจากการชดเชยและการช่วยเหลือ เพื่อให้ประชาชนเหล่านั้นสามารถมีระดับการดำเนินชีวิตเท่ากับระยะก่อน โครงการเกิดขึ้นดังกล่าวมาแล้ว

2) สำหรับผู้ที่โยกย้ายต้องได้รับการชดเชยด้วยดิน ถ้าไม่มีที่ดินจัดสรรให้ต้องมีการสร้างโอกาสให้มีงานทำหรือการทำธุรกิจเป็นของตนเอง

3) สำหรับผู้ที่โยกย้ายที่มีธุรกิจได้รับผลกระทบจากโครงการ นอกจากการชดเชยต่อการสูญเสียที่ดิน สิ่งปลูกสร้าง รายได้และการช่วยเหลือต่าง ๆ แล้ว ผู้โยกย้ายเหล่านั้นต้องได้รับการช่วยเหลือเพื่อหาสถานที่ในการดำเนินธุรกิจตามความเหมาะสม

4) ต้องเอาใจใส่ในมาตรการฟื้นฟูชีวิตความเป็นอยู่สำหรับกลุ่มคนที่ไม่สามารถช่วยตนเองได้ โดยให้ความช่วยเหลือที่เหมาะสมเพิ่มเติมในการชดเชยค่าเสียหาย และการช่วยเหลืออื่น ๆ เพื่อให้กลุ่มคนเหล่านั้นบรรลุเป้าหมายในการสร้างรายได้สูงกว่าระดับเส้นความยากจนที่กำหนดไว้

สำหรับการฟื้นฟูและการบูรณะซ่อมแซมโครงสร้างพื้นฐานของชุมชน เจ้าของโครงการต้องฟื้นฟูหรือซ่อมแซมบูรณะสิ่งอำนวยความสะดวกและสิ่งก่อสร้างต่าง ๆ อันเป็นทรัพย์สินส่วนรวมของชุมชนที่ได้รับความเสียหาย โดยไม่เก็บค่าใช้จ่ายจากชุมชน และการเข้าไปใช้ทรัพยากรส่วนรวมซึ่งอยู่ภายใต้การดูแลของชุมชนที่ได้รับผลกระทบจากโครงการ ต้องมีแผนการลดผลกระทบดังกล่าว โดยการจัดสรรเพื่อให้ประชาชนสามารถเข้าไปใช้ทรัพยากรได้ดีกว่าเดิมหรืออย่างน้อยก็ให้เท่ากับสภาพการใช้ที่ผ่านมา

นอกจากนั้น พระราชกฤษฎีกาฯ ฉบับนี้ ได้ระบุถึงหลักการและมาตรการพัฒนาพื้นที่หมู่บ้านโยกย้ายจัดสรร เช่น

1) ประชาชนที่โยกย้ายไปอยู่สถานที่แห่งใดแห่งหนึ่งแบบรวมกันเป็นกลุ่ม ต้องได้รับการชดเชยเป็นบ้าน หรือชดเชยเป็นที่ดินปลูกบ้านหลังใหม่ตามความเหมาะสม พื้นที่ดินปลูกสร้างร้านค้าใหม่ในกรณีมีธุรกิจได้รับผลกระทบ พื้นที่ดินทำการผลิต (พื้นที่เกษตร) ในขนาดที่เท่ากัน

โดยให้มีความสามารถในการผลิตหรือดำเนินธุรกิจที่ดีกว่า หรืออย่างน้อยเท่ากับสถานที่เดิม การเปลี่ยนแปลงพื้นที่ดิน พื้นที่ดินปลูกบ้านหลังใหม่ หรือพื้นที่ตั้งทางด้านธุรกิจ ต้องให้มีลักษณะใกล้เคียงกับที่ดินที่ถูกสูญเสีย และสามารถรับได้โดยผู้ที่ได้รับผลกระทบ สำหรับสถานที่จัดสรรแบบเป็นกลุ่มนั้น ต้องมีการสร้างระบบการใช้น้ำ ทางระบายน้ำ สุขาภิบาล อนามัยสิ่งแวดล้อม ทางซอยในหมู่บ้าน เส้นทางเชื่อมต่อกับเส้นทางใหญ่และการจัดหาไฟฟ้า และในเวลาจำเป็นประชาชนอาจจะได้รับการช่วยเหลือในรูปแบบอื่น เช่น การปรับปรุงด้านสาธารณสุขและการศึกษาเพิ่มเติม

2) การเปลี่ยนแปลงพื้นที่ดินทำการผลิต พื้นที่อยู่อาศัย และพื้นที่ดินสำหรับธุรกิจของประชาชน ต้องมีโฉนดที่ดินและใบรับรองกรรมสิทธิ์ที่ดิน โดยไม่มีค่าใช้จ่ายเพิ่มเติมรวมถึงการเสียภาษีอากรและค่าธรรมเนียมต่าง ๆ สำหรับการก่อสร้าง อาจถูกจัดสรรตามระเบียบการและมาตรการในการออกแบบผังเมือง

3) เจ้าของโครงการต้องรับผิดชอบในการพัฒนาเขตหมู่บ้าน โยกย้ายจัดสรรใหม่ เพื่อหลีกเลี่ยง หรือลดผลกระทบทางลบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อมต่อเขตใกล้เคียง (หมู่บ้านที่รองรับการพัฒนาเป็นหมู่บ้าน โยกย้ายจัดสรร หรือหมู่บ้านเจ้าภาพ)

4) ในเวลาที่มีการ โยกย้ายถิ่นฐานประชาชนไปอยู่เป็นกลุ่มในเขตใดเขตหนึ่ง เจ้าของโครงการต้องมีวิธีการลดผลกระทบต่อชุมชนที่อาศัยอยู่พื้นที่นั้นมาก่อนแล้ว (หมู่บ้านที่รองรับการพัฒนาเป็นหมู่บ้าน โยกย้ายจัดสรร หรือหมู่บ้านเจ้าภาพ) และต้องให้การช่วยเหลือชดเชยค่าเสียหาย (ถ้าทรัพย์สินของประชาชนถูกเสียหาย) ให้แก่ชุมชนที่อาศัยอยู่ก่อน เหมือนกับผู้ที่ได้รับผลกระทบจากโครงการ

3.7 ระเบียบข้อบังคับว่าด้วยการจัดตั้งปฏิบัติตามพระราชกฤษฎีกาว่าด้วยการทดแทนค่าเสียหายและการโยกย้ายถิ่นฐานประชาชนจากโครงการพัฒนา (Regulations for Implementing Decree on Compensation and Resettlement of People Affected by Development Projects) ฉบับเลขที่ 2432/องค์การทรัพยากรน้ำและสิ่งแวดล้อม ลงวันที่ 11 พฤศจิกายน พ.ศ. 2548 สปป.ลาว

ระเบียบข้อบังคับเป็นกฎหมายลูกที่ได้มีการระบุถึงแนวทางความชัดเจนของการปฏิบัติให้ถูกต้องและเข้มงวดตามรายละเอียดตามเนื้อหาที่กำหนดไว้ในบทแนะนำด้านวิชาการให้กับหน่วยงานทุกภาคส่วน เช่น หน่วยงานรัฐจากศูนย์กลาง หน่วยงานท้องถิ่นในระดับแขวงและเมือง และผู้พัฒนาโครงการ โดยมีสาระสำคัญดังนี้

หลักการชดเชยค่าเสียหาย เจ้าของโครงการต้องปฏิบัติตามหลักการชดเชยค่าเสียหายให้ถูกต้องและเข้มงวด ตามรายละเอียดที่กำหนดไว้ในพระราชกฤษฎีกาว่าด้วยการทดแทนค่าเสียหายและการโยกย้ายถิ่นฐานประชาชนจากการพัฒนาโครงการ (Decree on Compensation and Resettlement

of People Affected by Development Projects) ฉบับเลขที่ 192/สำนักนายกรัฐมนตรี ลงวันที่ 7 กรกฎาคม พ.ศ. 2548

เจ้าของโครงการ ต้องวางแผนและดำเนินการ โยกย้ายถิ่นฐานประชาชน ให้ถูกต้องและสอดคล้องกับวงจรการพัฒนาโครงการ

ตารางที่ 2.3 วงจรการพัฒนาโครงการและกระบวนการโยกย้ายถิ่นฐานประชาชน

ขั้นตอนของการพัฒนาโครงการ	ขั้นตอนของกระบวนการโยกย้ายถิ่นฐานประชาชน
เสนอโครงการ	การศึกษาวิจัยปัญหาสังคมของโครงการ การศึกษาผลกระทบต่อสังคมเบื้องต้น ร่างแผนงานสำหรับการศึกษาผลกระทบต่อสังคมแบบละเอียด
จัดทำรายงานเศรษฐกิจ-เทคนิคเบื้องต้น	ปรับปรุงร่างแผนงานให้ละเอียด ประเมินทางเลือก เพื่อลดผ่านผลกระทบในทางลบ ตกลงเอาทางเลือกที่ดีในการออกแบบ
จัดทำรายงานเศรษฐกิจ-เทคนิคแบบละเอียด	ศึกษาผลกระทบต่อสังคมแบบละเอียด สํารวจด้านเศรษฐกิจ-สังคม ขึ้นบัญชีทรัพย์สินที่เสียหาย ร่างแผนการโยกย้ายประชาชน (RAP) แผนพัฒนากลุ่มชาติพันธุ์ (Indigenous People Development Plan: IPDP)
ออกแบบโครงการแบบละเอียด	ปรับปรุงและจัดทำแผนงานย้ายถิ่นฐานประชาชน (RAP) แผนพัฒนากลุ่มชาติพันธุ์ (IPDP) ฉบับสุดท้าย
ก่อสร้างและดำเนินงานโครงการ	ดำเนินงาน ติดตามและตรวจสอบผลการดำเนินงานตามแผนงานโยกย้ายถิ่นฐานประชาชน (RAP) และแผนพัฒนากลุ่มชาติพันธุ์ (IPDP)

ที่มา: ระเบียบข้อบังคับว่าด้วยการจัดตั้งปฏิบัติตามพระราชกฤษฎีกาว่าด้วยการทดแทนค่าเสียหายและการโยกย้ายถิ่นฐานประชาชนจากโครงการพัฒนา ฉบับเลขที่ 2432/องค์การทรัพยากรน้ำและสิ่งแวดล้อม

การปฏิบัติในแต่ละขั้นตอนของวงจรการพัฒนาโครงการและกระบวนการโยกย้ายถิ่นฐานประชาชน เจ้าของโครงการต้องปฏิบัติอย่างถูกต้องและเข้มงวด ตามรายละเอียดที่กำหนดไว้ดังที่ได้กล่าวมาแล้ว

ระเบียบข้อบังคับว่าด้วยการจัดตั้งปฏิบัติตามพระราชกฤษฎีกาฯ ฉบับนี้ ได้ระบุแนวทางของการศึกษาผลกระทบต่อสังคมเบื้องต้น (Rapid Social Assessment) ว่า เจ้าของโครงการต้องทำการศึกษาผลกระทบต่อสังคมเบื้องต้นในขั้นตอนเสนอโครงการ เพื่อกำหนดปัญหาสังคมที่เกี่ยวข้องและประเภทของกลุ่มคนที่คาดว่าจะได้รับผลกระทบจากโครงการ โดยที่ข้อมูลข่าวสารของการศึกษาผลกระทบต่อสังคมเบื้องต้นนี้ ต้องเก็บรวบรวมจากภาคสนาม และจากการประชุมปรึกษาหารือกับผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในพื้นที่ เพื่อนำไปใช้เป็นพื้นฐาน สำหรับการประเมินประเภทข้อมูลข่าวสาร รวมถึงการรวบรวมเอกสารที่จำเป็นเพื่อการพัฒนาโครงการ การประเมินความคิดเห็นของนักวิชาการ ต้องดำเนินโดยผ่านกระบวนการปรึกษาหารือ และการมีส่วนร่วมของมวลชน

สำหรับประเภทข้อมูลข่าวสารที่ต้องการที่ได้ระบุในระเบียบข้อบังคับว่าด้วยการจัดตั้งปฏิบัติตามพระราชกฤษฎีกาฯ ฉบับนี้ ประกอบด้วย การสูญเสียทรัพย์สินของบุคคลและส่วนรวมที่อาจเกิดขึ้น การสูญเสียรายได้ สูญเสียงานที่ทำ และธุรกิจที่อาจเกิดขึ้น ความเสี่ยงที่อาจเกิดขึ้นจากการโยกย้าย ผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นต่อกลุ่มคนที่ไม่สามารถช่วยเหลือตัวเองได้ โครงสร้างทางด้านการจัดตั้งและนิติกรรมที่อาจทำให้มีอุปสรรคต่อการลดผลกระทบต่อสังคม และการจัดตั้ง (ลักษณะ) ของชุมชนและสังคม

ส่วนการวางแผนและการพิจารณาแผนงานโยกย้ายถิ่นฐานประชาชน (RAP) ในระเบียบข้อบังคับว่าด้วยการจัดตั้งปฏิบัติตามพระราชกฤษฎีกาฯ ฉบับนี้ ได้อ้างถึงการสำรวจประชากรและการขึ้นบัญชีทรัพย์สินที่ได้รับความเสียหาย เจ้าของโครงการต้องเตรียมรายงานต่าง ๆ เช่น รายงานศึกษาผลกระทบต่อสังคมแบบละเอียด รายงานการประเมินการเวนคืนที่ดินและการชดเชยค่าเสียหาย แผนงานโยกย้ายถิ่นฐานประชาชน (RAP) และแผนการพัฒนาชุมชน (IPDP)

ภายหลังการศึกษาประเด็นปัญหาทางสังคม เจ้าของโครงการต้องศึกษางานในพื้นที่ และตรวจสอบข้อมูลพื้นฐานตามผลการศึกษาของโครงการที่ได้กำหนดออกมาก่อน เจ้าของโครงการต้องทำการประชาสัมพันธ์ เพื่ออธิบายถึงองค์ประกอบต่าง ๆ ของโครงการ ประเภทของผลกระทบเนื้อหา และกำหนดเวลาในการสำรวจประชากรและการขึ้นบัญชี หรือการสำรวจเพื่อได้ข้อมูลพื้นฐานอื่น ๆ

การศึกษาผลกระทบต่อสังคมแบบละเอียด (Social Impact Assessment: SIA) ในระเบียบข้อบังคับว่าด้วยการจัดตั้งปฏิบัติตามพระราชกฤษฎีกาฯ ฉบับนี้ ระบุว่าโครงการที่อาจจะมีผลกระทบทางอ้อมต่อสังคมดังที่ได้ระบุในรายงานการศึกษาผลกระทบต่อสังคมเบื้องต้น เจ้าของโครงการต้องศึกษาผลกระทบต่อสังคมแบบละเอียดโดยผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน และต้องระบุเนื้อหาที่สำคัญ ได้แก่ การกำหนดปัญหาด้านสังคมที่อาจเกิดขึ้น การศึกษาผู้มีส่วนร่วม และ

การศึกษาเกี่ยวกับการดำเนินงานที่เกี่ยวข้อง โดยที่การศึกษาผลกระทบต่อสังคม (SIA) ต้องระบุผลกระทบต่าง ๆ ที่อาจจะเกิดต่อมนุษย์ ต่อความสวยงามของธรรมชาติ ต่อมรดกทางด้านวัตถุ โบราณและวัฒนธรรม ผลกระทบทางด้านประชากรและชุมชน ผลกระทบทางด้านการพัฒนาและ เศรษฐกิจ ผลการประเมินบทบาททางหญิงชาย ผลกระทบต่อสุขภาพ สิทธิของกลุ่มชาติพันธุ์ ผลการ ประเมินความยากจน ปัญหาเกี่ยวกับทรัพยากรธรรมชาติ เช่น ความสามารถเข้าถึง และการมีกรรมสิทธิ์ ต่อทรัพยากร และผลกระทบอื่น ๆ ต่อสังคม และเจ้าของโครงการต้องเตรียมรายงานการศึกษา ผลกระทบต่อสังคม (SIA) ซึ่งรวมเอาแผนดำเนินงานด้านสังคมเพื่อลดผลกระทบ นำเสนอรายงาน ดังกล่าวให้กระทรวงที่เกี่ยวข้อง และองค์การวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อม เพื่อพิจารณา และรับรอง

ในระเบียบข้อบังคับว่าด้วยการจัดตั้งปฏิบัติตามพระราชกฤษฎีกาฯ ฉบับนี้ ยังได้ระบุให้ เจ้าของโครงการต้องเตรียมเอกสารแผนงานโยกย้ายถิ่นฐานประชาชน (RAP) รายงานการเวนคืน ที่ดิน และแผนการชดเชยค่าเสียหายในกรณีที่ยังขาดการศึกษาด้านผลกระทบต่อสังคมเบื้องต้น แสดง ให้เห็นว่าโครงการจะมีผลกระทบโดยตรงต่อการสูญเสียทรัพย์สินส่วนรวม ส่วนบุคคล การสูญเสีย รายได้และธุรกิจต่าง ๆ ซึ่งเป็นผลเนื่องมาจากการเวนคืนที่ดินทรัพย์สินและการเปลี่ยนแปลงการใช้ ที่ดิน หรือการจำกัดการใช้ทรัพยากรของชุมชนที่ขึ้นอยู่กับระดับและขนาดของผลกระทบ และ จะต้องดำเนินการบนพื้นฐานหลักการส่งเสริมคุณภาพชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนที่ได้รับ ผลกระทบจากโครงการ การป้องกันหรือทำให้ผลกระทบมีน้อยที่สุดเท่าที่จะทำได้ และการลด ผลกระทบที่อาจจะเกิดขึ้น

ประเด็นการจัดทำรายงานการเวนคืนที่ดินและการชดเชยค่าเสียหาย (Land Acquisition and Compensation) ในระเบียบข้อบังคับว่าด้วยการจัดตั้งปฏิบัติตามพระราชกฤษฎีกาฯ ฉบับนี้ ได้ระบุว่าในกรณีมีผลกระทบน้อย เช่น มีน้อยกว่า 200 คน (ประมาณ 40 - 50 ครอบครัว) ได้รับ ผลกระทบจากโครงการที่มีผลกระทบน้อยและมีการโยกย้ายถิ่นฐานไม่มาก เจ้าของโครงการต้องทำ รายงานการเวนคืนที่ดินและการชดเชยค่าเสียหายในขั้นตอนของการทำรายงานเศรษฐกิจ - เทคนิค แบบละเอียดและนำเสนอต่อกระทรวงที่เกี่ยวข้องและองค์การวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและ สิ่งแวดล้อม เพื่อตรวจสอบและรับรองรายงานดังกล่าว ซึ่งต้องเตรียมรายงานการสำรวจจำนวน ประชากร การขึ้นบัญชีทรัพย์สินที่ได้รับความเสียหาย และได้มีการปรึกษาหารือกับประชาชนที่ ได้รับผลกระทบจากโครงการ รายงานดังกล่าวจะต้องทำให้แล้วเสร็จหลังจากได้มีการออกแบบ โครงการแบบละเอียด รวมทั้งสำรวจจำนวนประชากรสำเร็จอย่างสมบูรณ์ สำรองและประเมิน ทรัพย์สินที่ได้รับความเสียหายและกำหนดงบประมาณครั้งสุดท้าย

ส่วนประเด็นการจัดทำแผนงานโยกย้ายถิ่นฐานประชาชน (RAP) ได้ระบุว่าในกรณีผลกระทบของโครงการมีมาก เช่น มากกว่า 200 คน (ประมาณ 40 - 50 ครอบครัว) ได้ถูกโยกย้ายหรือได้รับผลกระทบมาก เนื่องจากสูญเสียพื้นที่ทำการผลิต รายได้ งานหรือธุรกิจจากโครงการ เจ้าของโครงการต้องเตรียมแผนงานโยกย้ายถิ่นฐานประชาชน (RAP) ให้ละเอียดในระยะเวลาของการเตรียมรายงานเศรษฐกิจ-เทคนิคแบบละเอียดของโครงการ ซึ่งแผนงานโยกย้ายถิ่นฐานประชาชน (RAP) ประกอบด้วย การสำรวจประชากร การขึ้นบัญชีทรัพย์สินที่ได้รับความเสียหาย การสำรวจเศรษฐกิจ-สังคมของชุมชน และต้องมีการปรึกษาหารือกับประชาชนที่ได้รับผลกระทบ แผนโยกย้ายฯ (RAP) ดังกล่าวต้องแล้วเสร็จหลังจากได้มีการออกแบบโครงการอย่างละเอียด โดยรวมเอาผลการสำรวจประชากรที่แล้วเสร็จสมบูรณ์ การประเมินผลกระทบ การขึ้นบัญชีทรัพย์สิน และการกำหนดงบประมาณครั้งสุดท้าย ซึ่งกิจกรรมต่าง ๆ เช่น งานเวนคืนที่ดินทรัพย์สิน งานชดเชยค่าเสียหาย งานขนย้ายบ้านเรือนทรัพย์สิน ฯลฯ ที่ระบุในแผนงานโยกย้ายถิ่นฐานประชาชน (RAP) จะดำเนินการได้ก็ต่อเมื่อแผนงานโยกย้ายฯ (RAP) ได้ถูกรับรองโดยองค์การวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อม โดยที่ระยะเวลาของการดำเนินงานตามแผนงานโยกย้ายถิ่นฐานฯ (RAP) เช่น งานเวนคืนที่ดินทรัพย์สิน งานชดเชยค่าเสียหาย งานขนย้ายบ้านเรือนทรัพย์สิน งานฟื้นฟูและส่งเสริมอาชีพทางเลือก จะถูกทำให้สั้นลงและต้องดำเนินการให้สำเร็จอย่างน้อย 1 เดือนก่อนงานก่อสร้างโครงการจะเริ่มขึ้น

เพื่อให้การวางแผนงานโยกย้ายถิ่นฐานประชาชน (RAP) ให้เป็นที่ยอมรับ ในระเบียบข้อบังคับว่าด้วยการจัดตั้งปฏิบัติตามพระราชกฤษฎีกาฯ ฉบับนี้ ยังได้ระบุถึงขั้นตอนของการให้ข้อมูลข่าวสารและโครงร่างแผนงานโยกย้ายถิ่นฐานประชาชน (RAP) โดยเจ้าของโครงการหรือที่ปรึกษาต้องดำเนินไปตามขั้นตอนต่าง ๆ ดังนี้

- การพิจารณาบททวนกฎหมายและระเบียบต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ของ สปป ลาว
- การพิจารณาบททวนการออกแบบของโครงการแบบละเอียด ผลได้ และข้อเสนอแนะในรายงานการศึกษาผลกระทบต่อสังคมเบื้องต้น
- ดำเนินการปรึกษาหารือกับองค์กรปกครองท้องถิ่นระดับเมืองและแขวงที่ได้รับผลกระทบเพื่อให้ได้การยอมรับพร้อมนำวิธีการวางแผนสำหรับการโยกย้ายถิ่นฐานประชาชนหน่วยงานปกครองท้องถิ่นต้องให้ความร่วมมือในการวางแผนและดำเนินงานตามแผนการโยกย้ายถิ่นฐานประชาชน (RAP) นั้น
- สำรวจผู้ที่ได้รับผลกระทบทั้งหมดจากโครงการ (ให้ได้ร้อยละ 100) พร้อมทั้งขึ้นบัญชีทรัพย์สินที่ได้รับผลกระทบและสภาพเศรษฐกิจ-สังคมในเขตพื้นที่โครงการ และเขตพื้นที่

ที่จะเสนอเป็นที่ตั้งหมู่บ้านโยกย้ายจัดสรรใหม่ ผู้ที่ได้รับผลกระทบจากโครงการ เจ้าของโครงการ ต้องเตรียมข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับประชาชนที่ได้รับผลกระทบและหมู่บ้านเจ้าภาพ

- ดำเนินการปรึกษาหารือกับผู้มีส่วนได้ – ส่วนเสีย (รวมทั้งผู้ที่ได้รับผลกระทบ)

เพื่อรับเอาความคิดเห็น ไปวางแผนงานย้ายถิ่นฐานประชาชน

- วิเคราะห์ข้อมูลเพื่อกำหนดประเภทผู้ที่ได้รับผลกระทบจากโครงการ โดยขึ้นกับระดับและขนาดของผลกระทบจากองค์ประกอบต่าง ๆ ของโครงการ

- ดำเนินการปรึกษาหารือกับผู้ได้รับผลกระทบเพื่อจัดรูปแบบการชดเชยค่าเสียหาย รวมทั้งการชดเชยค่าเสียหายของทรัพย์สินประเภทต่าง ๆ มาตรการฟื้นฟูสภาพเศรษฐกิจ และการช่วยเหลืออื่น ๆ สำหรับผู้ที่ได้รับผลกระทบในแต่ละประเภท

- สร้างขั้นตอนสำหรับประเมินการชดเชยค่าเสียหายของทรัพย์สินประเภทต่าง ๆ ที่ได้รับผลกระทบ

- สร้างตารางเวลาเพื่อดำเนินแผนงานโยกย้ายถิ่นฐานประชาชน (RAP)

- สร้างขั้นตอนในการกระบวนการใกล้เคียงข้อขัดแย้งต่าง ๆ

- กำหนดขั้นตอนติดตามตรวจสอบในระยะดำเนินโครงการและหลังโครงการแล้วเสร็จ และกำหนดองค์กรภายนอกที่มีความสามารถมาทำการติดตามตรวจสอบแผนงานฯ (RAP) นี้

- ประเมินการค่าใช้จ่ายสำหรับดำเนินงานตามแผนงานโยกย้ายถิ่นฐานประชาชน (RAP) รวมทั้งค่าใช้จ่ายที่เกิดจากการบริหารจัดการต่าง ๆ

- ในกรณีโครงการใดเห็นว่า จะมีผลกระทบต่อครอบครัวยากจน ต้องระบุมตรการเพิ่มเติมบวกกับค่าชดเชยความเสียหาย ในแผนงานโยกย้ายถิ่นฐานประชาชน (RAP) นั้นด้วย

ระเบียบข้อบังคับว่าด้วยการจัดตั้งปฏิบัติตามพระราชกฤษฎีกาฯ ฉบับนี้ ยังได้ระบุถึงการสำรวจประชากรและการสำรวจเศรษฐกิจ-สังคม (Socio-Economic Data) ว่า เจ้าของโครงการต้องสำรวจข้อมูลภาคสนาม ได้แก่ การสำรวจประชากรจะมีการขึ้นบัญชีและเก็บข้อมูลเกี่ยวกับครอบครัว อายุและเพศ ของผู้ที่ได้รับผลกระทบโดยตรง การขึ้นบัญชีทรัพย์สินที่ได้รับผลกระทบรวมเอาข้อมูลเกี่ยวกับทรัพย์สินที่ได้รับผลกระทบโดยแยกแต่ละประเภทและหมวด การสูญเสียโครงสร้างพื้นฐาน ทรัพย์สินลงทุนอื่น ๆ การสูญเสียรายได้ อาชีพและธุรกิจ สภาพการครอบครองที่ดิน สิ่งอำนวยความสะดวกและสาธารณูปโภคของชุมชนที่ได้รับผลกระทบ และการสูญเสียทรัพย์สินทางด้านวัฒนธรรมและทรัพย์สินของชุมชน ซึ่งการสำรวจข้อมูลพื้นฐานด้านเศรษฐกิจ-สังคม เจ้าของโครงการต้องเก็บข้อมูลทางด้านเศรษฐกิจ – สังคมที่เกี่ยวข้องกับครอบครัวที่ได้รับ

ผลกระทบโดยเน้นที่รายได้ของครอบครัวในเวลานั้น ประเภทของอาชีพหลักและอาชีพรอง ทักษะความรู้และการศึกษา รายได้และรายจ่าย การออม ทรัพย์สินและหนี้สินที่มีในปัจจุบัน

ประเด็นเกี่ยวกับบทบาทหญิงชาย (Gender) ในระเบียบข้อบังคับว่าด้วยการจัดตั้งปฏิบัติ ตามพระราชกฤษฎีกาฯ ฉบับนี้ ได้ระบุถึงการเก็บข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับบทบาทหญิงชาย (Gender) ว่า ในระยะแรกมีความสำคัญที่สุด เพื่อรับประกันถึงความจำเป็นและปัญหาของผู้หญิงได้รับการแก้ไข ในการวางแผน โดยเฉพาะอย่างยิ่งข้อมูลเกี่ยวกับครอบครัวแม่ข่าย ผู้สูงอายุ และผู้หญิงโสด และควรให้มีผู้หญิงเป็นผู้เก็บข้อมูล ถ้าเป็นไปได้ ผู้เก็บข้อมูลก็ควรเป็นคนที่มีความเข้าใจได้ดีเกี่ยวกับ ความเสมอภาคหญิงชายและได้รับการฝึกอบรมเป็นอย่างดีเกี่ยวกับการจะเก็บข้อมูลจากผู้หญิงว่า ควรใช้วิธีใด

ส่วนวันเริ่มต้นโครงการ (Cut-off Date) ในระเบียบข้อบังคับว่าด้วยการจัดตั้งปฏิบัติ ตามพระราชกฤษฎีกาฯ ฉบับนี้ ระบุว่าเจ้าของโครงการต้องกำหนดขั้นตอนที่จำเป็น เพื่อแจ้งให้ผู้ที่ได้รับผลกระทบจากโครงการพัฒนารับทราบเกี่ยวกับวันเริ่มต้นโครงการ (Cut-off Date) และเพื่อสะดวก ในการกำหนดสิทธิที่จะได้รับการชดเชยค่าเสียหายและการช่วยเหลืออื่น ๆ ตามระเบียบและข้อกำหนด ว่าด้วยการชดเชยค่าเสียหายและการโยกย้ายถิ่นฐานประชาชน

นอกจากนั้น ในระเบียบข้อบังคับว่าด้วยการจัดตั้งปฏิบัติตามพระราชกฤษฎีกาฯ ฉบับนี้ ยังได้ระบุถึงแนวทางการวางแผนพัฒนากลุ่มชาติพันธุ์ (IPDP) ว่า ถ้าหากพื้นที่ใดมีกลุ่มชาติพันธุ์ รวมอยู่ในจำนวนประชาชนที่ได้รับผลกระทบจากโครงการ ถึงแม้ว่าผลกระทบนั้นเกี่ยวข้องกับการ เวนคืนที่ดินเท่านั้น เจ้าของโครงการต้องเก็บข้อมูลที่จำเป็นและระบุในแผนงานโยกย้ายถิ่นฐาน ประชาชน (RAP) ต้องมีบทหนึ่งเฉพาะที่พูดถึงการแก้ไขปัญหาของกลุ่มชาติพันธุ์นั้น พร้อมทั้งมาตรการ ลดผลกระทบ เมื่อมีผลกระทบต่อกลุ่มชาติพันธุ์ หากมีจำนวนมากนอกจากผลกระทบที่ได้มีการ เวนคืนที่ดิน เจ้าของโครงการต้องวางแผนงานพัฒนากลุ่มชาติพันธุ์ (IPDP) เป็นอีกเล่มหนึ่งเฉพาะ ในระยะขั้นตอนทำรายงานเศรษฐกิจ - เทคนิคแบบละเอียด โดยที่เจ้าของโครงการต้องกำหนด มาตรการโยกย้ายถิ่นฐานประชาชน ประเภทของการช่วยเหลือในการพัฒนา การเข้าร่วมและ ปรึกษาหารือกับชุมชนและกลไกการแก้ไขข้อขัดแย้งที่อยู่บนพื้นฐานของการปรึกษาหารือกับ ผู้อาวุโสของกลุ่มชาติพันธุ์ ชุมชน หน่วยงานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง

ในกรณีโครงการของรัฐ มีความจำเป็นทำแผนพัฒนากลุ่มชาติพันธุ์ (IPDP) เจ้าของ โครงการต้องดำเนินการตามหลักการ และนำเสนอแผนดังกล่าวให้องค์การวิทยาศาสตร์เทคโนโลยี และสิ่งแวดล้อมเพื่อตรวจสอบและรับรอง และในกรณีมีผู้ที่พัฒนาโครงการเป็นเอกชนก่อนที่ องค์กรวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อมจะรับรอง ต้องนำเสนอให้กระทรวงที่เกี่ยวข้อง ตรวจสอบและตกลงเป็นเอกฉันท์ก่อน

ข้อมูลที่ต้องการสำหรับการวางแผนงานพัฒนาชุมชน (IPDP) ประกอบด้วย ข้อมูลพื้นฐานที่ได้จากการสำรวจประชากร การสำรวจเศรษฐกิจ-สังคม และการขึ้นบัญชีทรัพย์สินที่ได้รับผลกระทบ กรรมสิทธิ์ของครอบครัวต่อพื้นฐานเศรษฐกิจและการผลิต รายได้ประจำปีจากอาชีพหลักและรอง ข้อมูลด้านเศรษฐกิจของชุมชน เช่น ข้อมูลสรุปเกี่ยวกับทรัพยากรเศรษฐกิจและธรรมชาติ ระบบการผลิตและการทำมาหากิน กรรมสิทธิ์ในพื้นที่ ฯลฯ ข้อมูลด้านสังคม เช่น ข้อมูลสรุปเกี่ยวกับเครือญาติ ระบบการให้ ค่านิยม ประเภทของกลุ่มทางสังคม ที่ก่อตั้งขึ้นอย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการ กลุ่มการเกษตรและอื่น ๆ โดยเฉพาะกลุ่มที่ก่อตั้งสามารถช่วยเหลือกลุ่มคนในการปรับตัวเข้ากับผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นจากโครงการ ผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นจากโครงการต่อการบริการขั้นพื้นฐานด้านสังคม เช่น น้ำสะอาด โรงพยาบาล และโรงเรียน และผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นจากโครงการต่อชีวิตทางด้านสังคมและเศรษฐกิจ โดยที่ข้อมูลเหล่านั้น ต้องเก็บรวบรวมจากการประชุมร่วมกับกลุ่มชาติพันธุ์ที่ได้รับผลกระทบอยู่ในเขตนั้น ๆ และผู้หญิงโดยเฉพาะที่อยู่ในเขตที่ได้รับอิทธิพลจากโครงการ การปรึกษาหารืออย่างถึงวัตถุประสงค์ของโครงการ ผลกระทบทางบวกและลบที่อาจจะเกิดขึ้น และข้อเสนอแนะสำหรับการออกแบบโครงการ ถ้าว่าการศึกษาเกี่ยวกับผลกระทบต่อสังคมแบบละเอียด ชี้ให้เห็นว่าผลกระทบจากโครงการจะมีมาก จนถึงขั้นว่าบรรดากลุ่มชาติพันธุ์จะมีการปฏิเสธโครงการ องค์การที่รับผิดชอบโครงการต้องพิจารณาเกี่ยวกับการออกแบบหรือการปรับปรุงโครงการกลับคืนใหม่

นอกจากนั้น ในระเบียบข้อบังคับฉบับนี้ ยังได้มีการระบุเงื่อนไขและสิทธิที่จะได้รับการชดเชยค่าเสียหาย การช่วยเหลือต่าง ๆ ในการโยกย้ายถิ่นฐานประชาชนและการฟื้นฟูชีวิตความเป็นอยู่ ดังนี้

เงื่อนไขและสิทธิของผู้ได้รับผลกระทบในระเบียบข้อบังคับฉบับนี้ ได้ระบุถึงบุคคลหรือครอบครัว บริษัทหรือหน่วยงานรัฐและเอกชน ในวันเริ่มต้นโครงการ (Cut-off Date) หากยังตั้งภูมิลำเนาที่อยู่ มีการใช้ที่ดินหรือยังทำมาหากินอยู่ในเขตที่ได้รับผลกระทบจากโครงการ หรือผู้ที่ได้รับผลกระทบสูญเสียที่ดิน สัตว์น้ำ หรือทรัพย์สิน เพราะถูกเวนคืน ถูกเข้าครอบครอง ถูกจำกัดหรือรวมไปถึงได้รับผลกระทบทั้งหมด หรือส่วนใดส่วนหนึ่ง ชั่วคราวหรือตลอดไป หรือธุรกิจอาชีพ สถานที่ทำงาน ที่อาศัย หรือถิ่นอาศัยได้รับผลกระทบ ถูกโยกย้ายหรือไม่ก็ตาม ถือว่าเป็นผู้ได้รับผลกระทบและมีสิทธิ์ได้รับค่าชดเชยความเสียหายและมีสิทธิ์ได้รับการช่วยเหลืออื่น ๆ ตามระเบียบข้อบังคับฯ ฉบับนี้ โดยไม่ขึ้นกับฐานะของกรรมสิทธิ์หรือสิทธิคุ้มครองและการใช้ที่ดินหรือทรัพย์สินที่ได้รับผลกระทบนั้น สำหรับผู้ที่ได้รับผลกระทบที่เคยมีรายได้จากการใช้ทรัพยากรธรรมชาติ เช่น ลำสัตว์ หางของป่า หาดปลาและอื่น ๆ ก็มีสิทธิ์ได้รับค่าชดเชยความเสียหายเป็นเงินสด หรือได้รับการช่วยเหลือให้มีวิธีทำมาหากินใหม่ การพัฒนารายได้และชีวิตความเป็นอยู่

ของครอบครัวให้ดีขึ้น หรืออย่างน้อยก็ฟื้นฟูให้อยู่ในระดับก่อนมีโครงการ และผู้ที่ได้รับผลกระทบ ที่สูญเสียที่ดินและรายได้ชั่วคราวจากงานของโครงการ ก็มีสิทธิ์ได้รับการชดเชยจากการสูญเสีย รายได้ตลอดระยะเวลาที่ได้รับผลกระทบนั้น ความเสียหายที่มีต่อที่ดิน ทรัพย์สินและสิ่งปลูกสร้าง ต้องได้รับการฟื้นฟูโดยโครงการ

ส่วนสิทธิของได้รับการชดเชยค่าเสียหายและการช่วยเหลือเพื่อฟื้นฟูชีวิตการเป็นอยู่ของ ประชาชนที่ได้รับผลกระทบโดยแบ่งเป็นประเภทต่าง ๆ ดังนี้

1. ประชาชนผู้ได้รับผลกระทบจากการสูญเสียพื้นที่ดินทำกิน

กลไกสำหรับการชดเชยที่ดินทำกินที่เสียหาย จะถูกดำเนินการตามหลักการ “ดินเปลี่ยนดิน” ซึ่งต้องเป็นดินที่มีความอุดมสมบูรณ์ต่อการผลิตที่เท่าเทียมกัน และที่ตั้งเป็นที่ยอมรับได้ของ ประชาชนผู้ได้รับผลกระทบ ในกรณีไม่สามารถหาพื้นที่ดินที่เหมาะสมได้ ตามการร้องขอของผู้ได้รับ ผลกระทบ ต้องมีการชดเชยเป็นเงินสดตามมูลค่าพื้นที่ดินตามท้องตลาดในปัจจุบัน แต่อย่างไรก็ตาม ถ้าว่าพื้นที่ดินที่สูญเสียนั้น หากมีส่วนต่ำกว่าหรือเท่ากับร้อยละ 20 ของพื้นที่ทั้งหมด และพื้นที่ ดินส่วนที่เหลือนั้นยังสามารถใช้ประโยชน์ได้อยู่ ประชาชนผู้ได้รับผลกระทบจะได้รับการชดเชย คินด้วยเงินสดในมูลค่าเต็มในส่วนที่ได้รับผลกระทบ ในกรณีที่พื้นที่ดินมีเพียงส่วนหนึ่งของที่ดิน ได้รับผลกระทบ แต่ส่วนที่เหลือไม่สามารถใช้ประโยชน์ในเชิงเศรษฐกิจได้ ผู้ที่ได้รับผลกระทบจะ มีสิทธิ์ได้รับการชดเชยค่าเสียหายต่อพื้นที่ดินทั้งหมดในมูลค่าเต็ม หรือโดยวิธี “ดินเปลี่ยนดิน” สำหรับพื้นที่ดินเพื่อการผลิตทางการเกษตรที่เปลี่ยนแทนนั้น จะถูกมอบให้ผู้ได้รับผลกระทบ โดย ให้กรรมสิทธิ์ครอบครองอย่างเต็มส่วน พร้อมทั้งยกเว้นภาษี ค่าใช้จ่ายในการถ่ายโอนกรรมสิทธิ์ ค่า จั๊นทะเบียนและค่าธรรมเนียมต่าง ๆ ส่วนผู้ได้รับผลกระทบที่มีพื้นที่ดินถูกหยุดใช้ชั่วคราวจากกร การทำงานของโครงการ จะได้รับการชดเชยในมูลค่าต่อรายได้สูงสุดที่สูญเสียต่อทรัพย์สิน ผลผลิตและ ต้นไม้ที่ถูกเสียหาย ตามแต่ละกรณี นอกจากนี้ ผู้ได้รับผลกระทบทั้งหมดที่ถูกโยกย้ายจะมีสิทธิ์ ได้รับค่าขนส่ง

2. ประชาชนที่ได้รับผลกระทบจากการสูญเสียพื้นที่ดินที่เป็นที่อยู่อาศัยและพื้นที่ที่ดิน เพื่อการค้าธุรกิจ (เช่น โรงงานทำอิฐ โรงสีข้าว โรงเลื่อย)

กลไกการชดเชยพื้นที่ดินจะถูกปฏิบัติตามหลักการ “ดินเปลี่ยนดิน” ซึ่งต้องเป็นดินที่มี พื้นที่ขนาดเท่ากันและที่ตั้งเป็นที่ยอมรับของประชาชนผู้ได้รับผลกระทบจากโครงการ ในกรณีที่ไม สามารถหาพื้นที่ที่เหมาะสมได้ตามการร้องขอของผู้ได้รับผลกระทบ จะต้องมีารชดเชยคินเป็นเงิน สดตามมูลค่าของพื้นที่ดิน ตามท้องตลาดในปัจจุบัน แต่อย่างไรก็ตาม ถ้าว่าพื้นที่ดินที่สูญเสีย นั้น หากมีส่วนต่ำกว่าหรือเท่ากับร้อยละ 20 ของพื้นที่ทั้งหมดและส่วนที่เหลือนั้นยังสามารถใช้ ประโยชน์ได้อยู่ ประชาชนผู้ได้รับผลกระทบจะได้รับการชดเชยด้วยเงินสดในมูลค่าเต็มส่วนต่อ

ส่วนที่ได้รับผลกระทบ ในกรณีที่มีเพียงส่วนหนึ่งของพื้นที่ดินได้รับผลกระทบ แต่ส่วนที่เหลือไม่สามารถเข้าไปใช้ในเชิงด้านเศรษฐกิจได้ ผู้ได้รับผลกระทบจะมีสิทธิ์ได้รับการชดเชยค่าเสียหายต่อพื้นที่ดินทั้งหมด หรือวิธี “ดินเปลี่ยนดิน” สำหรับดินเปลี่ยนแทนสำหรับการโยกย้ายถิ่นฐานประชาชน จะถูกมอบให้ตามขนาดอันแน่นอนโดยสอดคล้องกับมาตรฐานทั่วไป และหลักปฏิบัติของผังเมือง แต่อย่างไรก็ตาม ถ้าว่าพื้นที่ดินที่สูญเสียมีขนาดใหญ่กว่าพื้นที่ดินที่จัดสรรให้ ผู้ได้รับผลกระทบจะได้รับการชดเชยเป็นเงินสด เพื่อชดเชยต่อส่วนต่างที่เหลือ พื้นที่ดินทางการเกษตรที่เปลี่ยนแทนนั้นจะถูกมอบให้ผู้ได้รับผลกระทบโดยให้กรรมสิทธิ์ครอบครอง ยกเว้นภาษี ค่าใช้จ่ายในการถ่ายโอนกรรมสิทธิ์ ค่าขึ้นทะเบียน และค่าธรรมเนียมต่าง ๆ สำหรับผู้ได้รับผลกระทบที่มีพื้นที่ดินหยุดการเข้าใช้ประโยชน์ชั่วคราวจากงานของโครงการ จะได้รับการชดเชยในมูลค่าต่อรายได้สูงสุดที่สูญเสีย และต่อทรัพย์สินที่เสียหายตามแต่ละกรณี และผู้ได้รับผลกระทบทั้งหมดจากการสูญเสียพื้นที่ดินและสถานที่ทำการค้าจะมีสิทธิ์ได้รับค่าขนส่งเช่นเดียวกัน

3. ประชาชนที่ได้รับผลกระทบจากการสูญเสียบ้านเรือนและสิ่งปลูกสร้างอื่น ๆ

กลไกการชดเชยค่าเสียหายแก่ที่อยู่อาศัยและสิ่งปลูกสร้างอื่น ๆ จะต้องชดเชยด้วยเงินสดในมูลค่าของวัสดุคงค้าง โดยไม่มีการหักค่าเสื่อม หรือลดค่าชดเชยสำหรับวัสดุก่อสร้างที่ยังเหลือถ้าบ้านเรือนหรือสิ่งปลูกสร้างอื่น ๆ ส่วนใดส่วนหนึ่งได้รับผลกระทบจากโครงการและส่วนที่ยังเหลือนั้นสามารถใช้ประโยชน์ต่อไปได้ ผู้ได้รับผลกระทบมีสิทธิ์ได้รับการชดเชยค่าเสียหายเป็นเงินสดสำหรับส่วนที่ได้รับผลกระทบต่อสิ่งปลูกสร้างนั้นและได้รับการช่วยเหลือในการฟื้นฟูสิ่งปลูกสร้างในส่วนที่เหลือนั้น เพื่อให้สามารถใช้การต่อไปได้ ในกรณีสิ่งปลูกสร้างส่วนที่ยังเหลือนั้นไม่สามารถใช้ประโยชน์ได้หรือพื้นที่เหลือน้อย ซึ่งไม่สามารถใช้ปลูกสร้างบ้านได้ตามมาตรฐานต่ำสุด ผู้ที่ได้รับผลกระทบจะต้องได้รับการชดเชยทั้งหมดต่อสิ่งปลูกสร้างดังกล่าวในมูลค่าเต็ม โดยไม่มีการหักค่าเสื่อมหรือลดค่าชดเชยตามวัสดุที่ยังเหลือ สำหรับผู้ที่เช่าบ้าน หรือสิ่งปลูกสร้างอื่น ๆ สำหรับเป็นที่อยู่อาศัยหรือเพื่อวัตถุประสงค์ต่าง ๆ ซึ่งได้รับผลกระทบจากโครงการต้องได้รับการชดเชยค่าเสียหายเป็นเงินสดเท่ากับมูลค่า ค่าเช่า 3 เดือน รวมทั้งค่าเสียหายอื่นๆ เป็นต้น เงินจ่ายค่าเช่าล่วงหน้าและหลัง จะได้รับการช่วยเหลือในการหาที่อยู่อาศัยใหม่

4. ประชาชนที่ได้รับผลกระทบจากการสูญเสียธุรกิจ

กลไกการชดเชยค่าเสียหายจากการสูญเสียธุรกิจ คือ การจัดหาสถานที่ธุรกิจใหม่ในพื้นที่ที่ขนาดเท่าเทียมกันและมีที่ตั้ง ซึ่งให้ลูกค้าสามารถเข้าถึงได้ และเป็นที่ยังพอใจของผู้ได้รับผลกระทบ หรือชดเชยค่าเสียหายด้วยเงินสดในมูลค่าเต็ม ในกรณีที่ไม่มีพื้นที่ดินที่เหมาะสมชดเชยคืนได้ ส่วนการชดเชยค่าเสียหายด้วยเงินสด สำหรับโครงสร้างด้านธุรกิจที่เสียหาย ต้องจ่ายในมูลค่าเต็มของโครงสร้างนั้น โดยไม่มีการหักค่าเสื่อมหรือลดค่าชดเชยตามวัสดุที่ยังเหลืออยู่

5. ผู้ที่ได้รับผลกระทบจากร้านค้าเสียหายจากโครงการและถูกเรียกร้องให้มีการโยกย้ายออกทั้งหมดหรือส่วนใดส่วนหนึ่งได้รับผลกระทบ แต่ส่วนที่ยังเหลือนั้นไม่สามารถใช้ประโยชน์ได้ หากมีความต้องการสถานที่ใหม่ก็ต้องจัดหาให้และเป็นที่รับรองตามมาตรฐานต่ำสุด ในกรณีมีพื้นที่ของห้างร้านที่ได้รับผลกระทบที่มีอยู่ในปัจจุบัน หากกว้างกว่าเนื้อที่ที่จัดหาให้ใหม่ เจ้าของโครงการต้องชดเชยค่าเสียหายเป็นเงินสดสำหรับส่วนพื้นที่ที่ต่างกัน

6. ถ้ามีผลกระทบจากโครงการต่อสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ของชุมชน เช่นชลประทาน น้ำประปา ร่องระบายน้ำ ทางเข้าหมู่บ้าน หรือทุ่งนา สถานที่สักการะบูชา โรงเรียน สถานที่ชุมนุมตลาด เจ้าของโครงการต้องซ่อมแซมสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ เหล่านั้นให้อยู่ในสภาพดีกว่าเดิม

7. การประเมินค่าชดเชยค่าเสียหายต่อไม้ผล ให้เอามูลค่าเฉลี่ยของผลผลิตในแต่ละปีคูณ ด้วยจำนวนปีที่ไม้ผลนั้นยังสามารถให้ผลผลิตได้ การชดเชยค่าเสียหายสำหรับผลผลิตในแต่ละปีต้องอ้างถึงราคาตลาดปัจจุบันในท้องถิ่นนั้น ๆ ในกรณีมีต้นไม้อุตสาหกรรม เช่น ไม้สัก ไม้ยูคาลิปตัสได้รับผลกระทบ เจ้าของโครงการต้องปลูกชดเชยคืนในเขตที่มีความเหมาะสมและการชดเชยเสียหายเพิ่มเติม เพื่อใช้จ่ายในการจัดหากล้าไม้และการดูแลรักษาพื้นที่ปลูกป่าดังกล่าว

8. การชดเชยค่าเสียหายต่อการสูญเสียโอกาสในการทำธุรกิจ

ประชาชนที่ได้รับผลกระทบที่ดำรงชีวิตอยู่บนพื้นฐานการบริการหรือการค้าสัตว์ การเก็บของป่า หรือการนำใช้ทรัพยากรธรรมชาติ จะได้รับการชดเชยค่าเสียหายเป็นเงินสด ในมูลค่าของการสูญเสียโอกาสในการทำธุรกิจนั้น โดยอาจเป็นทั้งวัตถุและให้การสนับสนุนด้านการฝึกอบรมเพื่อการฟื้นฟูธุรกิจนั้น และทำให้ชีวิตความเป็นอยู่มีความมั่นคง คือให้อยู่ในระดับที่ดีกว่าเดิม หรืออย่างน้อยก็เท่าเดิมก่อนมีโครงการ

9. ในกรณีผู้ที่ได้รับผลกระทบไม่ต้องการไปอยู่ตามสถานที่ใหม่ที่ทางโครงการกำหนดไว้ให้เจ้าของโครงการต้องชดเชยเต็มส่วนในมูลค่าเป็นเงินสดต่อทรัพย์สินที่เสียหายนั้น บวกกับเงินอุดหนุนเพิ่มเติม สำหรับการขนส่งและการตั้งถิ่นฐานใหม่ที่เจ้าของไปเลือกเอง

10. การช่วยเหลือในเบื้องต้นสำหรับประชาชนที่ถูกโยกย้าย ต้องได้รับการช่วยเหลืออย่างเพียงพอ อาจเป็นทั้งอาหารหรือเงินสดในระยะแรกไปถึงระยะการฟื้นฟูชีวิตความเป็นอยู่หรือระยะข้ามผ่าน (Transitional Period) โดยให้สอดคล้องกับเป้าหมายที่กำหนดไว้ในแผนการโยกย้ายจัดสรรประชาชน (RAP)

11. การย้ายสิ่งปลูกสร้าง สถานที่ทางศาสนา และสิ่งสักการะบูชา ทรัพย์สินทางศาสนา และทรัพย์สินของชุมชนทั้งหมดที่ถูกผลกระทบ ต้องได้รับการก่อสร้างให้ใหม่ในเขตหมู่บ้านโยกย้ายจัดสรรใหม่ โดยเจ้าของโครงการจะเป็นผู้รับภาระทั้งหมด ในการใช้จ่ายสำหรับงานก่อสร้าง ขนส่ง และการจัดทำพิธีกรรมต่าง ๆ

สำหรับการประเมินการพัฒนาเขตหมู่บ้านโยกย้ายจัดสรร ระเบียบข้อบังคับฉบับนี้ ได้ระบุว่า

1. การพัฒนาเขตหมู่บ้านโยกย้ายจัดสรรที่อยู่ในเขตพื้นที่อยู่อาศัย เขตพื้นที่ทำการผลิตทางการเกษตร หรือเขตการค้าธุรกิจ แล้วแต่กรณี ต้องตั้งอยู่ในเขตใกล้เคียงกับเขตที่อยู่เดิม เท่าที่มีความเป็นไปได้โดยให้มีสภาพทางด้านภูมิศาสตร์และสิ่งแวดล้อมที่ดีกว่าเดิม หรืออย่างน้อยก็เท่ากับเขตที่ได้รับผลกระทบนั้น

2. เขตพื้นที่โยกย้ายจัดสรรที่คัดเลือกใหม่นั้น ต้องมีความเหมาะสมสำหรับการทำธุรกิจและสร้างรายได้ เพื่อให้ผู้ที่ได้รับผลกระทบสามารถปรับปรุงชีวิตความเป็นอยู่ของตนเองให้มีความมั่นคงมากขึ้น

3. เขตพื้นที่โยกย้ายจัดสรรใหม่ ต้องตั้งอยู่ในเขตที่ไม่มีความเสี่ยงทางภัยธรรมชาติ และต้องถูกจัดวางให้สอดคล้องกับมาตรฐานในการออกแบบตามผังเมืองในท้องถิ่น และสามารถเข้าถึงสิ่งอำนวยความสะดวกต่อชุมชน เช่น โรงเรียน โรงพยาบาล วัด น้ำประปา ระบบระบายน้ำ ไฟฟ้า โทรคมนาคม เท่าที่มีความเป็นไปได้ และเขตพื้นที่โยกย้ายจัดสรรใหม่ดังกล่าว ต้องได้รับการก่อสร้างและพัฒนาอย่างครบถ้วน ก่อนการโยกย้ายประชาชนออกจากถิ่นเดิม

4. เขตพื้นที่โยกย้ายจัดสรรที่เป็นเขตพื้นที่ทำการผลิตทางการเกษตร ต้องจัดหาพื้นที่ที่มีขนาดเพียงพอ โดยให้มีพื้นที่ที่เหมาะสมสำหรับการเก็บรักษาผลผลิต เลี้ยงสัตว์ และทำสวน

5. การโยกย้ายผู้ที่ได้รับผลกระทบจากการสูญเสียทรัพยากรชุมชน เช่น ป่าไม้ เจ้าของโครงการจะต้องรับประกันให้เขตพื้นที่โยกย้ายจัดสรรใหม่นั้น มีทรัพยากรป่าไม้ ทุ่งหญ้าเลี้ยงสัตว์ และป่าไม้ชุมชน เพื่อให้ผู้ที่โยกย้ายถิ่นนั้นสามารถใช้ประโยชน์ได้อย่างต่อเนื่อง

6. ที่ตั้งของเขตพื้นที่โยกย้ายจัดสรรใหม่ ต้องได้รับการคัดเลือกบนพื้นฐานการปรึกษาหารือกับผู้ที่ได้รับผลกระทบและให้เป็นที่ยอมรับได้

ในระเบียบข้อบังคับฉบับนี้ ยังได้ระบุถึงแนวทางการสำรวจและออกแบบเขตพื้นที่โยกย้ายจัดสรรใหม่ เช่น การคัดเลือกเขตพื้นที่จัดสรรใหม่สำหรับพื้นที่ทางการเกษตร ต้องดำเนินการอยู่บนพื้นฐานการสำรวจภาคสนามอย่างละเอียด โดยคำนึงถึงคุณลักษณะของดิน เพื่อรับประกันการผลิตทางการเกษตรแบบยั่งยืน ค่าใช้จ่ายในการพัฒนาเขตพื้นที่จัดสรรใหม่ ซึ่งรวมทั้งค่าใช้จ่ายในการสำรวจดิน และสำรวจภาคสนาม การพัฒนาพื้นที่ดิน มูลค่าในการก่อสร้างสิ่งอำนวยความสะดวก โครงสร้างพื้นฐานต่าง ๆ ถนนหนทางในท้องถิ่น และอื่น ๆ ต้องรวมเข้าในมูลค่าของการโยกย้ายถิ่นฐานประชาชนและต้องแสดงให้เห็นอยู่ในแผนงานโยกย้าย ฯ (RAP) และผู้ได้รับผลกระทบทั้งหมดที่ถูกโยกย้ายไปอยู่เขตพื้นที่จัดสรรใหม่ ต้องได้รับใบอนุญาตและสิทธิการใช้ที่ดิน เจ้าของโครงการต้องรับผิดชอบค่าใช้จ่ายทั้งหมดที่เกี่ยวข้องกับการสำรวจ การออกโฉนดที่ดิน การขึ้นทะเบียน และการมอบใบอนุญาตของสิทธิการใช้ที่ดิน

ในส่วนประเด็นการมีส่วนร่วม การปรึกษาหารือกับประชาชน และการแก้ไขข้อขัดแย้ง ได้มีการระบุแนวทางปฏิบัติอย่างชัดเจนและละเอียดในกฎระเบียบข้อบังคับฉบับนี้ เช่น เจ้าของโครงการต้องเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับจุดประสงค์ ขอบเขตผลกระทบที่อาจเกิดขึ้น ตารางเวลา และทางเลือกต่าง ๆ ในการชดเชยค่าเสียหาย การโยกย้ายถิ่นฐานชุมชนและการฟื้นฟูสภาพเศรษฐกิจของชุมชนให้ผู้ที่เกี่ยวข้องทั้งหมดทราบ รวมถึงกลุ่มผู้หญิงและกลุ่มคนที่ไม่สามารถช่วยเหลือตัวเองได้ นอกจากนี้ เจ้าของโครงการยังจะต้องเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับโครงการโดยผ่านการจัดประชุมกับประชาชนในระดับหมู่บ้าน และต้องดำเนินการปรึกษาหารือกับกลุ่มคนที่เป็นผู้นำที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการในชุมชนนั้น เจ้าของโครงการต้องสนับสนุนให้หน่วยงานหรือองค์กรอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องเข้าร่วมประชุมกับประชาชน โดยที่เจ้าของโครงการต้องสรุปเป็นเอกสารเกี่ยวกับรายละเอียดต่าง ๆ ของการประชุมที่จัดขึ้นกับผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องทั้งหมด ซึ่งต้องมีวันที่ สถานที่ และข้อมูลข่าวสาร ที่ได้เสนอและปัญหาที่เกิดขึ้น ถ้ามีการประกาศเรื่องใดเรื่องหนึ่งให้ประชาชนทราบ รายละเอียดต่าง ๆ ของการประกาศ รวมทั้งสำเนาเนื้อหาของประกาศนั้น ต้องผนวกเข้าในเอกสารนั้น พร้อมกันนั้น เจ้าของโครงการต้องแจ้งให้ผู้ได้รับผลกระทบทราบเกี่ยวกับความก้าวหน้าของการโยกย้ายถิ่นฐานประชาชน พร้อมทั้งคาดการณ์เวลาที่จะสำเร็จ กิจกรรมหลักของการโยกย้ายจัดสรร โดยผ่านสื่อมวลชน และถ้าที่ใดมีความเป็นไปได้ก็ต้องสร้างศูนย์ข้อมูลข่าวสารอยู่ในสถานที่ที่เหมาะสม และเจ้าของโครงการต้องเผยแพร่ให้ผู้ที่ได้รับผลกระทบจากโครงการรับทราบ เกี่ยวกับร่างแผนโยกย้ายจัดสรรประชาชน (RAP) หรือรายงานการเวนคืนที่ดิน และการชดเชยค่าเสียหายในรูปแบบและวิธีที่เข้าใจง่าย และอยู่ในสถานที่ที่สามารถเข้าถึงได้สะดวก นอกจากนี้ เจ้าของโครงการต้องให้โอกาสผู้ที่ได้รับผลกระทบได้แสดงความคิดเห็นต่อแผนงานโยกย้ายถิ่นฐานประชาชน (RAP) หรือรายงานการเวนคืนที่ดินและการชดเชยค่าเสียหาย ก่อนจะปรับปรุงแผนนั้นให้แล้วเสร็จ แผนงานโยกย้ายถิ่นฐานประชาชน (RAP) ฉบับสุดท้าย หรือรายงานการเวนคืนที่ดินและการชดเชยค่าเสียหาย จะถูกเผยแพร่ให้ผู้ที่ได้รับผลกระทบและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในระดับแขวงและระดับเมืองรับทราบเช่นกัน

สำหรับ โครงการที่เกี่ยวข้องกับกลุ่มชาติพันธุ์ที่ด้อยโอกาส เจ้าของโครงการต้องรับประกันว่าแผนพัฒนาชุมชน (IPDP) นั้นได้ถูกวางแผนขึ้นมาโดยผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมและรับประกันว่ากลุ่มชาติพันธุ์เหล่านั้นได้เข้าร่วมในการตัดสินใจตลอดระยะเวลาการวางแผน การดำเนินงาน การติดตามตรวจสอบและการประเมินผล ยิ่งไปกว่านั้น เจ้าของโครงการต้องรับประกันให้การปรึกษาหารือและการเข้าร่วมของประชาชนมีความหมายมีความสำคัญโดยดำเนินการตามขั้นตอน เช่น การเผยแพร่ข่าวสารจะต้องทำเป็นภาษาท้องถิ่น ผู้แทน/ผู้นำกลุ่มชาติพันธุ์และหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง หรือนักสังคมวิทยาที่มีความเข้าใจดีเกี่ยวกับประวัติและประเพณีของ

กลุ่มชาติพันธุ์นั้นได้เข้าร่วมประชุมและปรึกษาหารือกับกลุ่มชาติพันธุ์นั้นเป็นประจำ และรายละเอียดในการประชุมจะทำบันทึกเป็นเอกสารรายงานและมีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับกลุ่มชาติพันธุ์ที่เกี่ยวข้อง

ส่วนประเด็นใกล้เคียงข้อขัดแย้ง ในระเบียบข้อบังคับฉบับนี้ เจ้าของโครงการต้องใกล้เคียงแก้ไขข้อขัดแย้งเกี่ยวกับโครงการในทุกประเด็นที่อยู่บนพื้นฐานของการปรึกษาหารือและวิธีการที่โปร่งใส ตกลงแก้ไขข้อขัดแย้งด้วยการเห็นพ้องร่วมกันอยู่ในระดับโครงการก่อนที่จะส่งคำร้องเรียนดังกล่าวให้กับคณะกรรมการใกล้เคียงข้อขัดแย้งระดับเมืองหรือระดับสูงกว่านั้นหรือก่อนการปฏิบัติตามกระบวนการของศาล กล่าวคือ

1. เจ้าของโครงการต้องบันทึกคำร้องเรียนทั้งหมดเป็นลายลักษณ์อักษร หรือถ้าได้รับการเป็นการรายงานด้วยวาจาจากประชาชนผู้ที่ได้รับผลกระทบ ก็ต้องจัดทำเป็นเอกสาร

2. ภายหลังจากที่รัฐบาลได้รับรองโครงการ เจ้าของโครงการต้องทำหนังสือเสนออย่างเป็นทางการไปยังรัฐบาล เพื่อขอตั้งคณะกรรมการใกล้เคียงข้อขัดแย้งขึ้นในแต่ละเมืองที่โครงการตั้งอยู่ เพื่อแก้ไขคำร้องเรียนและข้อขัดแย้งต่าง ๆ เกี่ยวกับการเวนคืนที่ดิน การชดเชยค่าเสียหาย และการโยกย้ายถิ่นฐานประชาชน ที่ประชาชนผู้ได้รับผลกระทบเป็นผู้เสนอมา

3. คณะกรรมการใกล้เคียงข้อขัดแย้งประกอบด้วย ผู้แทนจากห้องการปกครองท้องถิ่น ผู้ใหญ่บ้าน ผู้แทนของครอบครัวที่ได้รับผลกระทบ ผู้อาวุโสภายในหมู่บ้านหรือผู้แทนจากหน่วยงานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องในระดับท้องถิ่น และผู้แทนจากเจ้าของโครงการ

4. ขั้นตอนการใกล้เคียงข้อขัดแย้งประกอบด้วย เจ้าของโครงการต้องใช้ทุกความพยายามเพื่อหาวิธีที่มีมติจริงใจในการใกล้เคียงข้อขัดแย้งหรือข้อร้องเรียนที่ผู้ได้รับผลกระทบยกขึ้นมาในระดับโครงการ ถ้าผู้ที่ได้รับผลกระทบไม่พอใจข้อตกลงของเจ้าของโครงการภายใน 15 วัน นับตั้งแต่วันที่ส่งคำร้องเรียน คำร้องเรียนนั้นจะถูกส่งขึ้นไปยังคณะกรรมการใกล้เคียงข้อขัดแย้งระดับเมือง

ถ้าผู้ที่ได้รับผลกระทบไม่ได้รับคำตอบจากคณะกรรมการใกล้เคียงข้อขัดแย้งภายใน 15 วัน นับตั้งแต่วันที่ส่งคำร้องเรียนหรือถ้าปัญหาไม่ได้ถูกแก้ไขจนเป็นที่พอใจของผู้ที่ได้รับผลกระทบ คำร้องเรียนนั้นจะถูกนำเสนอไปยังสำนักงานใหญ่ของเจ้าของโครงการและองค์การวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อม ถ้าปัญหายังไม่ถูกแก้ไขได้ภายใน 20 วัน หลังจากส่งเอกสาร ผู้ร้องเรียนสามารถส่งข้อร้องเรียนนั้นไปยังศาล

5. เจ้าของโครงการต้องรับผิดชอบค่าใช้จ่ายต่าง ๆ ในการบริหารจัดการทางด้านกฎหมาย ในกระบวนการใกล้เคียงข้อขัดแย้งนี้

ในส่วนการติดตามตรวจสอบที่ได้ระบุในระเบียบข้อบังคับฯ ฉบับนี้ สรุปได้ว่า

เจ้าของโครงการต้องวางกลไกในการติดตามตรวจสอบอย่างต่อเนื่อง และควบคุมดูแลการดำเนินงานโยกย้ายถิ่นฐาน กล่าวคือ ติดตามความก้าวหน้าในแต่ละขั้นตอนของกระบวนการโยกย้ายถิ่นฐานและการชดเชยค่าเสียหาย และติดตามการใช้งบประมาณจากสำนักงานของโครงการถึงหน่วยงานภาคสนาม เพื่อตรวจสอบการใช้งบประมาณนั้นถูกต้องกับตารางระยะเวลาดำเนินงาน และเพื่อรับประกันให้งบประมานนั้นถูกใช้ตามวัตถุประสงค์และงานที่กำหนดไว้ในแผนงานโยกย้ายถิ่นฐานประชาชน (RAP) ดังนี้

1) เจ้าของโครงการต้องกำหนดขั้นตอนที่เหมาะสมสำหรับการรายงานผลการติดตามตรวจสอบภายใน (Internal Monitoring) ในแต่ละระยะเวลา เพื่อให้ผู้จัดการ โครงการ ทบทวนและส่งถึงหัวหน้าโครงการ และองค์การวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อมพิจารณา และถือเป็นส่วนหนึ่งของรายงานความก้าวหน้าโครงการ หรืออย่างน้อย ทุก 6 เดือน

2) ในกรณีโครงการมีผลกระทบต่อสังคมอย่างมาก เจ้าของโครงการต้องว่าจ้างองค์กรติดตามตรวจสอบภายนอก (Third Party) ที่มีประสบการณ์ เช่น ที่ปรึกษาภายในและต่างประเทศ สถาบันศึกษา หรือองค์กรอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง ที่เป็นผู้ที่มีความชำนาญงานในการวางแผน ดำเนินงาน และติดตามตรวจสอบเกี่ยวกับการโยกย้ายถิ่นฐานประชาชนในแต่ละระยะ

3) องค์กรติดตามตรวจสอบภายนอก (Third Party) ที่ถูกว่าจ้างนั้น ต้องดำเนินการติดตามตรวจสอบโดยให้สอดคล้องกับแผนงานและนำเสนอรายงานต่อเจ้าของโครงการในแต่ละระยะ หรืออย่างน้อย ทุก 6 เดือน

4) เจ้าของโครงการต้องส่งรายงานการติดตามตรวจสอบภายใน (Internal Monitoring) ให้องค์การทรัพยากรน้ำและสิ่งแวดล้อมตรวจสอบและพิจารณา

5) การติดตามตรวจสอบโดยองค์การภายใน (Internal Monitoring) และภายนอก (Third Party) ต่อการดำเนินงานโยกย้ายจัดสรรประชาชน เจ้าของโครงการต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่อง ไปจนถึงการโยกย้ายถิ่นฐานประชาชนแล้วเสร็จทั้งหมดในโครงการ

6) ในกรณีที่โครงการมีผลกระทบต่อกลุ่มชาติพันธุ์ เจ้าของโครงการต้องสร้างกลไกการแก้ไขข้อร้องเรียน การมีส่วนร่วมและการปรึกษาหารือร่วมกับประชาชน พร้อมกันนั้น ต้องมีการปรึกษาหารือกับผู้นำชุมชนและเจ้าหน้าที่รัฐในท้องถิ่น และต้องสอดคล้องกับวัฒนธรรมของประชาชนผู้ได้รับผลกระทบ

ระเบียบข้อบังคับฯ ฉบับนี้ยังได้ระบุงบประมาณและค่าใช้จ่ายในการโยกย้ายจัดสรรประชาชน ซึ่งสรุปได้ดังนี้

1) ในขั้นตอนการทำรายงานเศรษฐกิจ-เทคนิคแบบละเอียด เจ้าของโครงการต้องกำหนดค่าใช้จ่ายในการวางแผนและดำเนินงานโยกย้ายถิ่นฐานประชาชน (RAP) รวมทั้งค่าใช้จ่ายของแผนพัฒนาภูมิภาคพื้นที่ (IPDP) และการศึกษาผลกระทบต่อสังคมแบบละเอียด

2) เจ้าของโครงการต้องจัดหางบประมาณให้ทันต่อเวลาและสอดคล้องกับมูลค่าทั้งหมดของการวางแผนและดำเนินงานโยกย้ายถิ่นฐานประชาชนและการชดเชย แผนพัฒนาภูมิภาคพื้นที่ (IPDP) และการศึกษาผลกระทบต่อสังคมแบบละเอียด เพื่อรับประกันงบประมาณมีเพียงพอ และต้องจัดสรรงบประมาณไว้ล่วงหน้า

3) ในระยะขั้นตอนการเตรียมโครงการ เจ้าของโครงการต้องกำหนดแหล่งที่มาของงบประมาณด้วย

นอกจากนั้น ระเบียบข้อบังคับฯ ฉบับนี้ ได้มีการระบุหน้าที่ความรับผิดชอบของหน่วยงานรัฐที่เกี่ยวข้อง และผู้พัฒนาโครงการ สรุปได้ดังนี้

1) องค์กรวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อม สำนักนายกรัฐมนตรี รับผิดชอบในการประสานงาน และให้คำแนะนำถึงแนวทางการชดเชยค่าเสียหายและการโยกย้ายถิ่นฐานประชาชนจากโครงการพัฒนาทั่ว สปป.ลาว โดยผ่านการควบคุมดูแลและการติดตามตรวจสอบงานโยกย้ายถิ่นฐานประชาชนจากโครงการพัฒนา

2) เจ้าของโครงการ มีหน้าที่และความรับผิดชอบ คือ ต้องดำเนินงานให้ถูกต้องและเข้มงวดตามรายละเอียดที่ได้กำหนดไว้ในระเบียบข้อบังคับ ฉบับนี้

3) หน่วยงานกระทรวงและองค์กรต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องในระดับศูนย์กลาง ให้ความร่วมมือและการสนับสนุนแก่เจ้าของโครงการในการสำรวจศึกษาภาคสนาม การปรึกษาหารือกับประชาชนที่ได้รับผลกระทบ และการแก้ไขข้อร้องเรียนต่าง ๆ ตามการเสนอของเจ้าของโครงการ และองค์กรวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อม นอกจากนี้ ยังจะได้ร่วมแสดงความคิดเห็นต่าง ๆ ในรายงานที่ทางโครงการได้จัดทำขึ้นมา

4) หน่วยงานปกครองท้องถิ่นที่เกี่ยวข้อง ต้องช่วยเจ้าของโครงการในการวางแผนและดำเนินงานตามแผนงานโยกย้ายถิ่นฐานประชาชน (RAP) ซึ่งประกอบด้วย การเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารและการปรึกษาหารือกับประชาชนที่ได้รับผลกระทบจากโครงการ การสำรวจประชากรสำรวจเศรษฐกิจ-สังคม และการขึ้นบัญชีทรัพย์สินที่ได้รับผลกระทบ การกำหนดมูลค่าการชดเชยค่าเสียหาย การรับรองกรรมสิทธิ์ต่อพื้นที่ดินและสิ่งปลูกสร้าง เข้าร่วมกระบวนการจ่ายค่าชดเชยและเงินช่วยเหลืออื่น ๆ ร่วมวางแผนและดำเนินงานโยกย้ายถิ่นฐานประชาชนและฟื้นฟูชีวิต

ความเป็นอยู่ในระดับเมือง และช่วยเจ้าของโครงการในการไกล่เกลี่ยข้อขัดแย้ง และคำร้องเรียนต่าง ๆ นอกจากนี้ ยังจะได้แสดงความคิดเห็นต่าง ๆ ในรายงานที่ทางโครงการจัดทำขึ้นมา

ตอนท้ายของระเบียบข้อบังคับฯ ฉบับนี้ ยังได้ระบุมาตรการต่อผู้ละเมิด สรุปได้ว่า บุคคล นิติบุคคล และองค์การจัดตั้งใดที่ละเมิดระเบียบข้อบังคับฯ ฉบับนี้ จะถูกลงโทษทางวินัย โดยการ ตักเตือน ศึกษาอบรม ปรับ โทษทางอาญา ตามแต่ละกรณีหนักหรือเบา

นอกจากนั้น องค์การวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อม อาจปฏิบัติมาตรการโทษ เพิ่มเติมทั้งออกคำสั่งต่าง ๆ เช่น สั่งถอนใบอนุญาตหรือรายงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการชดเชย และการโยกย้ายจัดสรรประชาชน สั่งให้แก้ไขหรือลดผลกระทบ หรือชดเชยค่าเสียหาย การโยกย้าย ถิ่นฐานประชาชนและฟื้นฟูสภาพที่ได้รับผลกระทบจากโครงการ

ถ้ามีปัญหาที่ร้ายแรงกว่านั้น หน่วยงานหรือองค์การจัดตั้งต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง จะต้องออก คำสั่งให้ยุติโครงการชั่วคราวหรือตลอดไป หรือเสนอให้คณะกรรมการแผนการและการลงทุน หรือ แผนกแผนการและการลงทุนในท้องถิ่น เช่น ระดับแขวง ระดับเมือง ยกเลิกใบอนุญาตการลงทุน ของเจ้าของโครงการนั้น

3.8 พระราชกฤษฎีกาว่าด้วยมาตรฐานความยากจนและการพัฒนา (Decree on Poverty and Development Criteria) ฉบับเลขที่ 285/สำนักนายกรัฐมนตรี ลงวันที่ 13 ตุลาคม พ.ศ. 2552 สปป.ลาว

พระราชกฤษฎีกาฯ ฉบับนี้ ได้กำหนดมาตรฐานความยากจนและมาตรฐานการพัฒนา ขึ้นตอนวิธีการเกี่ยวกับการดำเนินงาน หน่วยงานรับผิดชอบ การเสนอและรับรองครอบครัว หมู่บ้าน เมืองที่พ้นเส้นความยากจน หรือรับรองระดับการพัฒนาของครอบครัว หมู่บ้าน กลุ่มหมู่บ้านพัฒนา และเมือง เพื่อให้หน่วยงานในระดับศูนย์กลาง และท้องถิ่น นำไปจัดตั้ง ดำเนินการให้เป็นแนวทางเดียวกันทั่ว สปป.ลาว สรุปได้ดังนี้

ความยากจน หมายถึง การขาดแคลนปัจจัยพื้นฐานในการดำรงชีวิตประจำวัน เช่น การขาดแคลนอาหารที่ไม่สามารถตอบสนองพลังงาน 2,100 กิโลแคลอรีต่อคนต่อวัน การขาดแคลน เครื่องนุ่งห่มที่จำเป็น ไม่มีที่อยู่อาศัยถาวร ไม่สามารถใช้จ่ายการดูแลสุขภาพเจ็บป่วย ไม่สามารถ ใช้จ่ายในการศึกษาขั้นพื้นฐาน ไม่สามารถเข้าถึงการบริการขั้นพื้นฐานและ โครงสร้างพื้นฐานที่ จำเป็นของชุมชน

การพัฒนา หมายถึง ความสำเร็จรอบด้านในการพัฒนา เช่น ระบบการจัดตั้งหน่วยงาน บริหารชุมชน (หรือคณะผู้นำชุมชน) มีความเข้มแข็ง ประชาชนมีความตื่นตัวทางการเมืองสูง สังคม มีความเป็นระเบียบเรียบร้อยและมีความสงบ โครงสร้างพื้นฐานทางเศรษฐกิจและสังคมได้รับการ พัฒนาอย่างต่อเนื่อง ประชาชนสามารถเข้าถึงการบริการขั้นพื้นฐานที่จำเป็น และหลุดพ้นจาก ความยากจน

หน่วยคำนวณมาตรฐานความยากจน ได้แก่ การกำหนดรายได้เฉลี่ย/คน/เดือนโดยไม่แยกเพศ อายุ และยึดเงินกิบเป็นหลัก (อัตราแลกเปลี่ยนเงินบาท 1 บาท เท่ากับ 260 กิบ ปี พ.ศ. 2560) กล่าวคือ (1) รายได้เฉลี่ยทั่วประเทศ คือ 192,000 กิบ/คน/เดือน (2) รายได้เฉลี่ยในเขตชนบท คือ 180,000 กิบ/คน/เดือน และ (3) รายได้เฉลี่ยในเขตเมือง คือ 240,000 กิบ/คน/เดือน

มาตรฐานความยากจนระดับครัวเรือนหมายถึงครัวเรือนที่มีรายได้เฉลี่ย/คน/เดือน ต่ำกว่ามาตรฐานความยากจนที่ระบุไว้ในพระราชกฤษฎีกาฉบับนี้ และมาตรฐานความยากจนระดับหมู่บ้าน หมายถึงหมู่บ้านที่ขาดเงื่อนไขพื้นฐานในการพัฒนา 5 ข้อ ดังนี้

1. หมู่บ้านที่มีครัวเรือนยากจนรวมร้อยละ 51 ขึ้นไปของจำนวนครัวเรือนทั้งหมดภายในหมู่บ้าน
2. หมู่บ้านที่ไม่มีโรงเรียนประถม หรือ ถ้าไปเรียนอยู่โรงเรียนที่อยู่ใกล้ที่สุด ต้องใช้เวลาเดินทางมากกว่า 1 ชั่วโมง
3. หมู่บ้านที่ไม่มีศูนย์ประจำหมู่บ้าน (ห้องการสาธารณสุขเมืองจัดหาที่จำเป็นให้ โดยมี อาสาสมัครหมู่บ้าน (อสบ.) ดูแลรับผิดชอบ) ร้านขายยา หรือถ้าจะไปสุขาศาลาหรือโรงพยาบาลประจำเมืองที่อยู่ใกล้ที่สุด ต้องใช้เวลาเดินทางมากกว่า 2 ชั่วโมง
4. หมู่บ้านที่ไม่มีน้ำสะอาดใช้
5. หมู่บ้านที่ไม่มีเส้นทางคมนาคมเข้าถึง หรือ มีเส้นทางเข้าออกได้เพียงฤดูเดียว

มาตรฐานความยากจนระดับเมืองคือเมืองที่มีหมู่บ้านยากจนรวมร้อยละ 51 ขึ้นไปของจำนวนหมู่บ้านทั้งหมดภายในเมือง และมาตรฐานครอบครัวพัฒนาหมายถึงครอบครัวที่บรรลุมาตรฐานและเงื่อนไขของการพัฒนา 7 ข้อ ดังนี้

1. สมาชิกในครอบครัวมีความตื่นตัวทางการเมือง มีสติสัมปชัญญะ เคารพและปฏิบัติตามระเบียบกฎหมายบ้านเมืองอย่างเข้มงวด
2. ภายในครอบครัวมีความสงบ มีความสามัคคีภายในและภายนอกเป็นอย่างดี เป็นครอบครัวปลอดภัย และปลอดภัยเสพติด
3. เป็นครอบครัวพ้นเส้นความยากจน และมีแหล่งรายได้ที่มั่นคง
4. เป็นครอบครัววัฒนธรรม
5. เป็นครอบครัวแบบอย่างด้านสาธารณสุข
6. สมาชิกทุกคนในครอบครัวอยู่ในเกณฑ์อายุที่สำเร็จการศึกษาภาคบังคับ (จบประถมศึกษา)
7. เข้าถึงและได้ใช้ไฟฟ้าอย่างเป็นปกติ

มาตรฐานหมู่บ้านพัฒนาหมายถึงหมู่บ้านที่บรรลุมาตรฐานและเงื่อนไขในการพัฒนา 13 ข้อ ดังนี้

1. คณะกรรมการหมู่บ้านมีความเอาใจใส่และเข้มแข็ง (มีหน่วยงานพรรครัฐในระดับหมู่บ้านเข้มแข็งและให้แนวทางในการพัฒนารอบด้านหรือบูรณาการ)
2. ประชาชนภายในหมู่บ้านมีความตื่นตัวทางการเมืองสูง มีสติสัมปชัญญะ เคารพและปฏิบัติตามระเบียบกฎหมายบ้านเมืองอย่างเข้มงวด และมีความสามัคคีช่วยเหลือซึ่งกันและกันอย่างเหนียวแน่น
3. เป็นหมู่บ้านปลอดคคต ปลอดยาเสพติด และหมู่บ้านแบบอย่างด้านป้องกันชาติ และรักษาความสงบอยู่ในขั้นดี
4. จำนวนครอบครัวพัฒนารวมมีมากกว่าร้อยละ 85 ของจำนวนครอบครัวทั้งหมดที่อยู่ภายในหมู่บ้าน
5. มีสหกรณ์หรือกลุ่มการผลิตสินค้าและบริการ มีเงินกองทุนหมู่บ้าน
6. มีการจัดสรรภูมิทัศน์และพื้นที่ทำมาหากินถาวรให้กับประชาชน
7. มีแผนผังหมู่บ้านที่ดี และมีการจัดตั้งปฏิบัติตามแผนผัง
8. มีเส้นทางคมนาคมเข้าถึงหมู่บ้าน และสามารถเข้าออกได้ตลอดปี
9. มีครอบครัวเข้าถึงและใช้ไฟฟ้ามากกว่าร้อยละ 70 ของจำนวนครอบครัวทั้งหมด
10. ได้รับการประกาศเป็นหมู่บ้านสาธารณสุขแบบอย่าง
11. ได้รับการประกาศเป็นหมู่บ้านสำเร็จการศึกษาภาคบังคับ (จบชั้นประถมศึกษา)
12. ได้รับการประกาศเป็นหมู่บ้านวัฒนธรรม
13. มีที่ทำการ ห้องประชุม สนามกีฬา และสิ่งอำนวยความสะดวกอื่น ๆ ที่ใช้ในกิจกรรมรวมของหมู่บ้าน

มาตรฐานกลุ่มหมู่บ้านพัฒนา (หลายหมู่บ้านรวมกันน่าจะอยู่ในลักษณะของการเป็นตำบล) หมายถึง กลุ่มหมู่บ้านที่บรรลุมาตรฐานและเงื่อนไขในการพัฒนา 9 ข้อ ดังนี้

1. มีหมู่บ้านพัฒนามากกว่าร้อยละ 85 ของจำนวนหมู่บ้านทั้งหมดอยู่ในกลุ่มหมู่บ้าน
2. มีความเป็นระเบียบเรียบร้อย และมีความสงบ
3. มีแผนผังหมู่บ้านที่ดี และมีการจัดตั้งปฏิบัติตามแผนผัง
4. มีตลาดถาวรที่มีการซื้อขายเป็นประจำ
5. มีระบบไปรษณีย์ หรือ ระบบโทรคมนาคม
6. มีศูนย์บริการเทคนิคการเกษตรและป่าไม้

7. มีสุขศาลา
8. มีโรงเรียนมัธยมศึกษา
9. มีที่ทำการ สโมสร หรือ หอวัฒนธรรม และสิ่งอำนวยความสะดวกอื่น ๆ

มาตรฐานเมืองพัฒนาหมายถึงเมืองที่บรรลุมาตรฐานและเงื่อนไขในการพัฒนา 2 ข้อ ได้แก่ มีหมู่บ้านพัฒนารวมมากกว่าร้อยละ 85 ขึ้นไป และ เทศบาลเมือง มีแผนผังเมืองที่ดี และการจัดตั้งปฏิบัติตามแผนผังอย่างเป็นระบบครบชุด ตามระเบียบการที่วางไว้ของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

การปรับปรุงและการเปลี่ยนแปลงมาตรฐาน ให้ปฏิบัติดังนี้

1. มาตรฐานความยากจนจะได้มีการปรับปรุงและเปลี่ยนแปลงไปตามอัตราเงินเฟ้อและค่าครองชีพในแต่ละระยะ

2. มาตรฐานการพัฒนาจะได้มีการปรับปรุงในทุก 5 ปีของการจัดตั้งปฏิบัติตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติในแต่ละระยะ นอกจากสภาพเศรษฐกิจและสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว

3. คณะกรรมการชี้แนะ (ถ้ามี) การพัฒนาชนบทและการหลุดพ้นความยากจนแห่งชาติ เป็นศูนย์กลางในการประสานกับกระทรวงที่เกี่ยวข้องในการพิจารณาการปรับปรุงมาตรฐานความยากจนและมาตรฐานการพัฒนา และเสนอต่อรัฐบาลในการพิจารณา

4. ทุก 5 ปี ในตอนท้ายของการจัดตั้งปฏิบัติตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ต้องมีการทบทวนตรวจสอบและประเมินผลในระดับชาติ

การเสนอและรับรองครอบครัวยากจน และครอบครัวพัฒนา ต้องเป็นผู้ใหญ่บ้านเสนอต่อเจ้าเมือง และเจ้าเมืองต้องเสนอต่อผู้ออกข้อตกลงรับรอง ที่อยู่บนพื้นฐานของการตรวจสอบ ประเมินผล และรับรองจากหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องของเมือง

การเสนอและรับรองหมู่บ้านที่พ้นความยากจนและหมู่บ้านพัฒนา ต้องเป็นเจ้าเมืองเป็นผู้เสนอต่อเจ้าแขวง และเจ้าแขวงเป็นผู้ออกข้อตกลงรับรอง ที่อยู่บนพื้นฐานของการตรวจสอบ ประเมินผล และรับรองจากหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องของแขวง

การเสนอและรับรองเมืองที่พ้นความยากจนและเมืองพัฒนา ต้องเป็นเจ้าแขวงเป็นผู้เสนอต่อนายกรัฐมนตรี และนายกรัฐมนตรีเป็นผู้ออกข้อตกลงรับรอง ที่อยู่บนพื้นฐานของการตรวจสอบ ประเมินผล และรับรองจากหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องในระดับศูนย์กลาง

4. โครงการไฟฟ้าหงสา และข้อกำหนดต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง

4.1 โครงการไฟฟ้าหงสา

ข้อมูลจากโครงการไฟฟ้าหงสา กล่าวว่าบริษัทบ้านปูพาวเวอร์จำกัดได้รับการคัดเลือกจากรัฐบาลลาวให้เข้ามาศึกษาความเป็นไปได้ในการสำรวจและการพัฒนาโครงการสร้างโรงไฟฟ้าถ่านหิน (Feasibility Study) เพื่อผลิตกระแสไฟฟ้าที่เมืองหงสา แขวงไซยะบูลี ในปี พ.ศ. 2548 ต่อมาได้รับอนุญาตให้ดำเนินการก่อสร้างโรงไฟฟ้าถ่านหินจากสถานิติบัญญัติแห่งชาติ ของ สปป.ลาว เมื่อเดือนพฤศจิกายน พ.ศ.2552 จากการร่วมลงทุนของบริษัทบ้านปูพาวเวอร์จำกัด ถือหุ้นร้อยละ 40 บริษัทราชบุรีโฮลดิ้ง ถือหุ้นร้อยละ 40 และรัฐวิสาหกิจถือหุ้นลาว (Lao Holding State Enterprise: LHSE) ถือหุ้นร้อยละ 20 จัดตั้งเป็นบริษัทไฟฟ้าหงสาจำกัด และมีอายุสัมปทาน 25 ปี

บริษัทไฟฟ้าหงสาจำกัดได้ดำเนินงานโครงการไฟฟ้าหงสา โดยมีเมืองถ่านหินและโรงไฟฟ้าตั้งที่เมืองหงสา แขวงไซยะบูลี สปป.ลาว พื้นที่โครงการห่างจากตัวเมืองหงสาประมาณ 10 กิโลเมตร และห่างจากชายแดนไทยที่จังหวัดน่าน ที่ด่านห้วยโก๋น อำเภอเฉลิมพระเกียรติ เพียง 34 กิโลเมตร และห่างจากนครหลวงเวียงจันทน์กว่า 300 กิโลเมตร ตั้งอยู่ในหุบเขาที่มีความสูงกว่าระดับน้ำทะเล 500-900 เมตร ลักษณะการทำเหมืองถ่านหินเป็นการทำเหมืองเปิดคล้ายกับเหมืองแม่เมาะ จังหวัดลำปาง มีประชากรที่เป็นกลุ่มชาติพันธุ์อาศัยอยู่รวมกันประมาณ 27,000 คน และประมาณ 2,000 คน ที่จะต้องโยกย้ายออกไปจากพื้นที่ก่อสร้างโครงการ

ภาพประกอบที่ 2.1 ที่ตั้งและเส้นทางไปโครงการไฟฟ้าหงสา เมืองหงสา แขวงไซยะบูลี สปป.ลาว

โครงการไฟฟ้าหงสาตั้งอยู่ในพื้นที่สัมปทานประมาณ 76.2 ตารางกิโลเมตร ประกอบด้วย ส่วนพื้นที่ก่อสร้างโรงไฟฟ้าประมาณ 1 ตารางกิโลเมตร มีสายส่งไฟฟ้าแรงสูง 2 สาย คือ สายส่งไฟฟ้า 500 กิโลวัตต์ ระยะทาง 67 กิโลเมตร ภายในพื้นที่ สปป.ลาว ไปเชื่อมต่อกับสายส่ง ไฟฟ้าที่ชายแดน สปป.ลาว (เมืองเชียงฮ่อน แขวงไชยะบูลี) – ประเทศไทย (อำเภอสองแคว จังหวัดน่าน) ส่งไปยังสถานีไฟฟ้าแม่เมาะ จังหวัดลำปาง เพื่อจำหน่ายให้กับการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย (Electricity Generating Authority of Thailand: EGAT) และสายส่งไฟฟ้า 115 กิโลวัตต์ ระยะทาง 105 กิโลเมตร จากเมืองหงสา ไปยังสถานีไฟฟ้าเขิงเงิน แขวงหลวงพระบาง จำหน่ายให้กับการ ไฟฟ้าลาว (EdL) การลงทุนโครงการไฟฟ้าหงสามีมูลค่าสูงสุดใน สปป.ลาว สูงถึง 3,710 ล้านดอลลาร์ สหรัฐ

โครงการไฟฟ้าหงสา ถูกบรรจุในแผนพัฒนากำลังผลิตไฟฟ้าของประเทศไทย พ.ศ. 2553 – 2573 โดยเริ่มจ่ายไฟฟ้าจากโรงไฟฟ้าเครื่องที่ 1 ในเดือนมิถุนายน พ.ศ. 2558 โรงไฟฟ้าเครื่องที่ 2 ในเดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2558 และ โรงไฟฟ้าเครื่องที่ 3 ในเดือนมีนาคม พ.ศ. 2559 โรงไฟฟ้าหงสา เป็นโรงไฟฟ้าถ่านหินแห่งแรกที่ใหญ่ที่สุดใน สปป.ลาว มีกำลังการผลิต 1,878 เมกะวัตต์ ตาม ข้อตกลงระหว่างรัฐบาลไทย และรัฐบาลแห่ง สปป.ลาว

องค์ประกอบหลักของโครงการไฟฟ้าหงสา ประกอบด้วย โรงไฟฟ้าพลังงานความร้อน ถ่านหิน เหมือนถ่านหินลิกไนต์ เหมือนหินปูน โครงสร้างพื้นฐานที่จำเป็นสำหรับการผลิตพลังงาน ไฟฟ้า

ระบบโครงสร้างพื้นฐานของโครงการประกอบด้วย เหมือนหินปูนที่เมืองเงินเพื่อใช้ใน โรงไฟฟ้าอัตราส่วน 1,650 ตันต่อวัน ถนนสายหลักจากเมืองเงินไปยังโรงไฟฟ้าหงสา ระยะทาง 34 กิโลเมตร ถนนเข้าอ่างเก็บน้ำ ระบบน้ำเพื่อใช้ในการผลิตไฟฟ้า จำนวน 2 อ่าง (อ่างน้ำเล็กและอ่าง น้ำแก่น) พัฒนาพื้นที่หมู่บ้านโยกย้ายจัดสรรรวมทั้งระบบโครงสร้างพื้นฐานและสาธารณูปโภคของ หมู่บ้าน สถานีน้ำมันโครงการ และที่พักอาศัยของพนักงานโครงการ

สำหรับผู้ที่ได้รับผลกระทบจากโครงการไฟฟ้าหงสา (Project Affected Persons: PAPs) แบ่งออกได้ 3 กลุ่ม คือ

1) กลุ่มผู้ได้รับผลกระทบกลุ่มที่ 1 (PAP1 หรือ Resettler) ผู้ได้รับผลกระทบทางตรง หมายถึง บุคคลหรือครอบครัวที่สูญเสียบ้าน พื้นที่ดินปลูกสร้าง พื้นที่ทำกิน และจำเป็นต้องโยกย้าย ไปตามแผนงานโยกย้ายจัดสรรของโครงการ

2) กลุ่มผู้ได้รับผลกระทบกลุ่มที่ 2 (PAP2) ผู้ได้รับผลกระทบทางอ้อม หมายถึง บุคคลหรือครอบครัวที่สูญเสียพื้นที่ทำกิน แต่ไม่ต้องโยกย้ายออก

3) กลุ่มผู้ได้รับผลกระทบกลุ่มที่ 3 (PAP3) หมายถึง หมู่บ้านที่รองรับการพัฒนาพื้นที่ เป็นหมู่บ้านโยกย้ายจัดสรร (บริบทลาว เรียกว่าบ้านเจ้าภาพ) เพื่อรองรับกลุ่มที่ 1 (PAP1 หรือ Resettler)

ภาพประกอบที่ 2.2 องค์ประกอบ โครงการไฟฟ้าหงสา เมืองหงสา แขวงไซยะบูลี สปป.ลาว

นอกเหนือจากการเป็นพลังงานไฟฟ้าที่มั่นคงแล้ว โครงการไฟฟ้าหงสายังส่งผลทางบวก ทางสังคมเศรษฐกิจในระดับมหภาค ได้แก่

1) สร้างอาชีพหลากหลายในแวดวงอุตสาหกรรมเหมืองแร่ ดึงดูดให้ประชาชนเข้ามาแสวงหาโอกาสในอาชีพใหม่ ๆ ที่มีค่าตอบแทนสูง เปิดโอกาสให้มีการพัฒนาทักษะความรู้ความสามารถ

2) สร้างโอกาสของการพัฒนาชุมชนตามพันธะที่มีต่อรัฐบาลตามแผนงานโยกย้ายถิ่นฐานประชาชน (RAP)

3) สร้างโอกาสของการดำเนินธุรกิจต่อเนื่อง เช่น การใช้ประโยชน์จากขี้เถ้าลอย

ฝ่ายพัฒนาสังคม (SD) บริษัทไฟฟ้าหงสาจำกัด เป็นหน่วยงานหลักของผู้พัฒนาโครงการ มีพันธะในการดำเนินกิจกรรมตามแผนงานโยกย้ายถิ่นฐานประชาชน (RAP) พื้นฟูชีวิตความเป็นอยู่ โดยการส่งเสริมอาชีพทางเลือกให้กับกลุ่มผู้ได้รับผลกระทบจากโครงการที่ระบุไว้ในสัญญาสัมปทาน ดังนี้

1) ต้องรับประกันว่า PAP1 ผู้ได้รับผลกระทบทางตรง ประมาณ 2,000 คนได้รับเงินค่าชดเชยในการสูญเสียพื้นที่ดินและสิ่งปลูกสร้างต่าง ๆ เป็นเงินสด พร้อมกับการจัดสรรพื้นที่อยู่อาศัยใหม่ และพื้นที่ทำกิน โครงสร้างพื้นฐาน พื้นฟูอาชีพ จนกว่าจะมีรายได้เพิ่มขึ้นตามระยะเวลาที่ตกลงกัน

2) ต้องรับประกันว่า PAP2 ผู้ได้รับผลกระทบทางอ้อม ประมาณ 11,300 คนได้รับเงินค่าชดเชยในการสูญเสียพื้นที่ดิน และสิ่งปลูกสร้างต่าง ๆ เป็นเงินสด มีการปรับปรุงโครงสร้างพื้นฐานที่มีอยู่แล้วในหมู่บ้าน และส่งเสริมอาชีพทางเลือก

3) ต้องรับประกันว่า PAP3 ชุมชนบ้านเจ้าภาพ ประมาณ 500 คน เข้าถึงและใช้ประโยชน์จากระบบสาธารณสุขปก และ โครงสร้างพื้นฐานของหมู่บ้านจัดสรรร่วมกัน รวมถึงจัดสรรพื้นที่ทำการเกษตรและการพัฒนาอาชีพทางเลือกร่วมกับผู้โยกย้าย

ภายหลังได้รับอนุญาตในเดือนพฤศจิกายน พ.ศ. 2552 โครงการไฟฟ้าหงสาได้ดำเนินงานที่เกี่ยวข้องกับการเวนคืนที่ดิน การชดเชย การพัฒนาพื้นที่หมู่บ้านโยกย้ายจัดสรร และการโยกย้ายชุมชนสำเร็จลงในเดือนกรกฎาคม พ.ศ. 2555 ซึ่งในระหว่างการดำเนินงานเหล่านั้น ไม่มีประเด็นปัญหาทางสังคมที่ชุมชนในพื้นที่ต่อต้าน และผลการดำเนินงานเป็นที่พึงพอใจของผู้ได้รับผลกระทบที่โยกย้าย และหน่วยงานรัฐใน สปป.ลาว ปัจจุบัน โครงการไฟฟ้าหงสายังคงดำเนินงานพื้นฟูอาชีพและชีวิตความเป็นอยู่ให้ผู้ได้รับผลกระทบ เพื่อยกระดับชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนให้ดีขึ้น รวมถึงการพัฒนาชุมชน การปรับปรุงโครงการสร้างพื้นฐาน และการเฝ้าระวังผลกระทบต่อสุขภาพประชาชนจากการดำเนินงานโครงการ จนถึงปี พ.ศ. 2565 (หรือระยะเวลา 10 ปี ภายหลังจากการโยกย้ายชุมชน)

4.2 ข้อกำหนดว่าด้วยนโยบายการโยกย้ายถิ่นฐานชุมชนและพื้นฟูชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนที่โยกย้ายจากโครงการไฟฟ้าหงสา แขวงไซยะบูลี ฉบับเลขที่ 180/แขวงไซยะบูลี ลงวันที่ 8 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2553 สปป.ลาว

ข้อกำหนดนี้เป็นกฎหมายลูกหรือระเบียบแนวทางปฏิบัติที่กำหนดออกมาหลังจากที่รัฐบาลลาว และสภานิติบัญญัติแห่งชาติ (National Assembly of Lao PDR) รับรองการออกใบอนุญาตบริษัทไฟฟ้าหงสาจำกัด เป็นผู้พัฒนาโครงการในการก่อสร้างและดำเนินการผลิตไฟฟ้า หรือที่เรียกว่า โครงการไฟฟ้าหงสา ในวันที่ 30 พฤศจิกายน พ.ศ.2552 ทางแขวงไซยะบูลีในนามประธานอำนาจการปกครองท้องถิ่นและเป็นหนึ่งในประธานคณะกรรมการกำกับดูแลโครงการ หรือคณะชี้นำโครงการ (Joint Steering Committee) ได้ออกข้อกำหนดว่าด้วยนโยบายการโยกย้ายถิ่นฐานประชาชน การทดแทนค่าเสียหาย และการพื้นฟูอาชีพผู้ได้รับผลกระทบจากโครงการไฟฟ้าหงสา แขวงไซยะบูลี เมื่อวันที่ 8 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2553 ซึ่งสรุปสาระสำคัญ ดังนี้

ผู้ได้รับผลกระทบจากการพัฒนาโครงการไฟฟ้าหงสา (PAPs) แบ่งออกเป็น 4 กลุ่ม คือ

1) ผู้ได้รับผลกระทบ กลุ่มที่ 1 หมายถึงกลุ่มหรือครอบครัวที่สูญเสียที่อยู่อาศัย พื้นที่ดินปลูกสร้าง พื้นที่ทำการผลิต และจำเป็นต้องโยกย้ายออกไปตามแผนงานโยกย้ายถิ่นฐานชุมชน (RAP) หรือที่เรียกว่า ผู้ได้รับผลกระทบทางตรงที่ต้องโยกย้าย (Resettler or PAP1)

2) ผู้ได้รับผลกระทบ กลุ่มที่ 2 หมายถึงกลุ่มหรือครอบครัวที่สูญเสียที่อยู่อาศัย พื้นที่ดินปลูกสร้างและพื้นที่ทำการผลิตส่วนใดส่วนหนึ่ง แต่ไม่จำเป็นต้องโยกย้ายออกไปตามแผนงานโยกย้ายถิ่นฐานชุมชน (RAP) หรือที่เรียกว่าผู้ได้รับผลกระทบทางอ้อม (Indirectly PAPs or PAP2)

3) ผู้ได้รับผลกระทบ กลุ่มที่ 3 หมายถึงกลุ่มหรือครอบครัวที่อาศัยอยู่พื้นที่ที่ได้รับผลกระทบจากการพัฒนาพื้นที่เป็นหมู่บ้านจัดสรรใหม่ (Host Community or PAP3)

4) ผู้ได้รับผลกระทบ กลุ่มที่ 4 หมายถึงกลุ่มหรือครอบครัวที่ได้รับผลกระทบทางอ้อมจากสิ่งแวดล้อม เช่น เสียง กลิ่น ฝุ่นละออง และการเปลี่ยนแปลงทางสังคม

วันเริ่มต้นการชดเชย (Cut-Off Date) คือ วันที่ 19 สิงหาคม พ.ศ. 2552 ซึ่งเป็นวันที่ได้รับการอนุมัติจากแขวงไซยะบูลี โดยที่โครงการต้องประสานกับหน่วยงานปกครองท้องถิ่นลงสำรวจและเก็บข้อมูลต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง เช่น ประชากร ที่ดิน ทรัพย์สินต่าง ๆ ของประชาชนในพื้นที่โครงการที่คาดว่าจะได้รับผลกระทบ

หลักการทดแทนทรัพย์สินและที่ดินที่ระบุในข้อกำหนดฯ ฉบับนี้ ประกอบด้วย

- การทดแทนทรัพย์สินและที่ดินสามารถทดแทนเป็นพื้นที่ดิน ปลูกสร้าง หรือเงินสด ซึ่งการจ่ายค่าทดแทนจะได้ดำเนินการภายหลังจากการประเมินราคาของคณะกรรมการประเมินราคาทรัพย์สินและเป็นเอกฉันท์กับเจ้าของกรรมสิทธิ์ผู้ที่ได้รับผลกระทบ และต้องได้รับการรับรองจากประธานคณะกรรมการกำกับบริหารจัดการสิ่งแวดล้อมและย้ายถิ่นฐานชุมชน (Environmental and Resettlement Steering Committee) ระดับศูนย์กลาง ระดับแขวง และระดับเมือง

- พื้นที่ดินจัดสรรให้ใหม่ต้องผ่านการสำรวจและออกไปตาดิน (โฉนดที่ดิน) ให้โดยองค์การบริหารจัดการที่ดินในระดับแขวงและเมืองเป็นผู้มอบให้ และต้องสอดคล้องกับระเบียบกฎหมาย

- การฟื้นฟูอาชีพและรายได้ของผู้ได้รับผลกระทบจากโครงการมีเป้าหมายในการปรับปรุงระดับคุณภาพชีวิตและทำให้รายได้เพิ่มขึ้นก่อนการพัฒนาโครงการ โดยที่เป้าหมายรายได้ที่กำหนดไว้สำหรับผู้ได้รับผลกระทบที่โยกย้าย มีดังนี้

(1) รับประกันว่า 3 ปีภายหลังจากโยกย้าย ผู้โยกย้ายต้องมีรายได้ไม่ต่ำกว่าเส้นความยากจนตามที่กำหนดไว้ในแต่ละระยะเวลา

(2) รับประกันว่า 10 ปีภายหลังการโยกย้าย ผู้โยกย้ายต้องมีรายได้ไม่ต่ำกว่าร้อยละ 150 สูงกว่าระดับรายได้เฉลี่ย

- โครงการต้องช่วยเหลือให้กับผู้โยกย้าย เช่น ข้าวสาร อาหาร ในระยะข้ามผ่าน (Transitional Period) เป็นเวลา 3 ปี ภายหลังการโยกย้าย

ประเด็นการสูญเสียที่ดินอย่างถาวรได้ระบุในข้อกำหนดฯ ฉบับนี้ ว่า พื้นที่ดินถาวร หมายถึง พื้นที่นา พื้นที่สวน หนองปลา พื้นที่ดินปลูกสร้าง และพื้นที่ดินประเภทอื่น ๆ ที่มีเอกสารการครอบครองที่ดินใบตาดิน (โฉนด) และใบแผนที่ดิน หรือมีการชำระภาษีอย่างถูกต้อง สำหรับครอบครัวยากจนที่ไม่มีการรับรองพื้นที่ดินหรือใบตาดิน ต้องมีการรับรองจากอำนาจการปกครองระดับเมืองและระดับหมู่บ้าน เพื่อเป็นเอกสารรับรองใช้เป็นหลักฐาน ส่วนเงื่อนไขของการทดแทนสำหรับผู้ได้รับผลกระทบแบ่งออกเป็นประเภทของการสูญเสียที่ดินอย่างถาวรซึ่งโครงการมีพันธะ ดังนี้

การสูญเสียที่ดินปลูกสร้างอย่างถาวร โครงการต้องสนับสนุนตามที่ได้กำหนดไว้ กล่าวคือ ครอบครัวที่ได้รับผลกระทบต้องได้รับการจัดสรรพื้นที่ดินปลูกสร้าง 450 ตารางเมตรต่อครอบครัวเพื่อเปลี่ยนแทนที่ดินปลูกสร้างที่สูญเสียไป สำหรับครอบครัวที่มีสมาชิกมากกว่า 8 คนขึ้นไปมีสิทธิ์ได้รับพื้นที่ดินปลูกสร้าง 450 ตารางเมตร เพิ่มอีก 1 หลัง พื้นที่ดินปลูกสร้างพื้นที่เดิมจะได้รับการประเมินราคาจากคณะกรรมการ ถ้าหากว่ามูลค่าพื้นที่ดินมีมากกว่าพื้นที่ดินปลูกสร้างที่จัดสรรใหม่ เจ้าของที่ดินจะได้รับการทดแทนด้วยมูลค่าที่เกินนั้นเป็นเงินสด โดยผ่านหน่วยงานบริหารจัดการโยกย้ายถิ่นฐานและฟื้นฟูชีวิตความเป็นอยู่ของชุมชน (RLMU)

ส่วนการสูญเสียที่ดินการเกษตร (หรือพื้นที่ทำกิน) อย่างถาวร ในข้อกำหนดฯ ฉบับนี้ ได้ระบุถึงรายละเอียดดังนี้

- โครงการต้องประสานกับองค์กรปกครองท้องถิ่นและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจัดหาพื้นที่ดินทำการผลิตเปลี่ยนแทนโดยการบุกเบิกพื้นที่อย่างน้อย 2 เฮกตาร์/ครอบครัว ภายใต้เงื่อนไขที่ว่าโครงการต้องรับผิดชอบในการเตรียมพื้นที่ดิน ล้อมรั้ว จัดหาอุปกรณ์ และเครื่องมือให้เพียงพอและมีคุณภาพที่เหมาะสม

- พื้นที่ดินทำการผลิตพื้นที่เดิมจะได้รับการประเมินราคาจากคณะกรรมการ กรณีมีมูลค่าพื้นที่ดินนั้นมากกว่ามูลค่าพื้นที่ดินจัดสรรใหม่ รวมทั้งการลงทุนในการผลิตในพื้นที่ใหม่ เจ้าของที่ดินจะได้รับการทดแทนเป็นเงินสดสำหรับพื้นที่ดินส่วนที่เกิน ผ่านหน่วยงานบริหารจัดการโยกย้ายถิ่นฐานชุมชนฯ (RLMU)

– การประเมินราคาพื้นที่ดินนาจะปฏิบัติตามข้อตกลงระหว่างคณะกรรมการ โยกย้าย
ถิ่นฐานและประชาชนที่ได้รับผลกระทบที่ทำการผลิตอยู่ในพื้นที่ดินเดิม มีสิทธิ์ได้รับการทดแทน
เป็นเงินสดหรือเป็นวัตถุ ที่มีมูลค่าเทียบเท่ากับผลผลิตรวมในปีปกติ โดยคุณด้วย 10

– การสูญเสียพื้นที่ดินหนองปลาจะต้องได้รับการทดแทนเป็นเงินสดหรือวัตถุอย่างอื่น
ซึ่งเท่ากับมูลค่าการผลิตของปีปกติ โดยคุณด้วย 3 รวมทั้งค่าลงทุนในการขุดหนองปลาในอัตราที่
คณะกรรมการฯ เป็นผู้กำหนด

– กรณีก่อสร้างเส้นทาง สะพาน โครงการจะทดแทนให้ ถ้าหากอยู่นอกแผนของ
โครงการ องค์การปกครองท้องถิ่นต้องระดมประชาชนให้ประกอบส่วนตามความเหมาะสม

– โครงการต้องสนับสนุนการก่อสร้างระบบชลประทาน สำหรับพื้นที่ทำการผลิต
ตามความเหมาะสมให้กับผู้ได้รับผลกระทบ

– โครงการต้องสนับสนุนความรู้เทคนิควิชาการเกษตร เช่น การขยายพันธุ์พืช
การปลูกพืช การเลี้ยงสัตว์ หรือ อื่น ๆ

– โครงการต้องจัดหาพันธุ์พืช พันธุ์สัตว์ และปุ๋ยที่เหมาะสมให้แก่ผู้ได้รับผลกระทบ
ในแต่ละปี ไม่ต่ำกว่า 3 ปี ให้เพียงพอ ในการดำเนินงานตามแผนงานพัฒนาทางการเกษตร และเพิ่ม
ประสิทธิภาพในการผลิตให้สูงขึ้นในพื้นที่ทำการผลิตดังกล่าว

– โครงการต้องให้ความช่วยเหลือในการเข้าถึงระบบและกลไกของตลาด

การสูญเสียพื้นที่ดินการค้าอย่างถาวร ผู้ได้รับผลกระทบจะได้รับการทดแทนเป็นเงินสด
หรือเปลี่ยนแทนพื้นที่ดินตามมูลค่าที่ทางคณะกรรมการฯ กำหนดไว้ ซึ่งพื้นที่ดินที่นำมาเปลี่ยนแทน
ต้องมีเส้นทางรถเข้าถึงได้ และกระแสไฟฟ้าเข้าถึง หรืออย่างน้อยให้มีคุณภาพเหมือนเดิม แต่ถ้า
เจ้าของที่ดินต้องการทดแทนเป็นเงินสด โครงการจะจ่ายเป็นเงินให้โดยอ้างอิงราคาท้องถิ่นในปีนั้น
หรือ ราคาที่ดินของผู้ได้รับผลกระทบในเมืองเดียวกันเป็นพื้นฐานในการคิดประเมิน

ส่วนการสูญเสียบ้าน และสิ่งปลูกสร้างอื่น ๆ ที่ได้ระบุในข้อกำหนดฯ ฉบับนี้ ได้แก่

1) เงื่อนไขการทดแทนสำหรับผู้ได้รับผลกระทบ กลุ่มที่ 1 ได้แก่ ครอบครัวที่ได้รับ
ผลกระทบที่ต้องโยกย้าย จำนวน 5 หมู่บ้าน ที่ได้สำรวจขึ้นบัญชี จะได้รับการทดแทนด้วยการสร้าง
บ้านหลังใหม่ให้ 1 หลัง/ครอบครัว สำหรับครอบครัวที่มีสมาชิกตั้งแต่ 8 คนขึ้นไป มีสิทธิ์ได้รับบ้าน
แบบที่ 1 เพิ่มอีก 1 หลัง โดยมีรายละเอียดการก่อสร้าง ดังนี้

– บ้านที่จะปลูกสร้างใหม่ ต้องก่อสร้างให้ได้มาตรฐาน คือ เสาปูนเสริมเหล็ก พื้นฝา
และโครงหลังคาใช้ไม้ผสม ส่วนประตูหน้าต่างใช้ไม้เนื้อแข็ง มุงหลังคาด้วยกระเบื้อง บ้านแต่ละหลัง
จะมีห้องน้ำและห้องครัวตามที่ได้รับอนุมัติ ซึ่งแบบและขนาดของบ้านมี 3 ระดับ คือ

บ้านแบบที่ 1 มี 1 ห้องนอน มูลค่า 9,070 เหรียญสหรัฐ

บ้านแบบที่ 2 มี 2 ห้องนอน มูลค่า 9,970 เหรียญสหรัฐ

บ้านแบบที่ 3 มี 3 ห้องนอน มูลค่า 12,200 เหรียญสหรัฐ

- แบบบ้านแต่ละครอบครัวที่จะได้รับต้องสอดคล้องกับสภาพของบ้านหลังเก่า โดยการประเมินราคาบ้านของคณะกรรมการ ฯ ดังนี้

(1) โครงการและหน่วยงานบริหารจัดการโยกย้ายถิ่นฐานชุมชนฯ (RLMU) จะประเมินมูลค่าทรัพย์สิน บ้าน และสิ่งปลูกสร้างบ้านหลังเก่า เพื่อเป็นตัวอ้างอิงในการดำเนินงานตามแผน

(2) คณะกรรมการประเมินมูลค่าทรัพย์สิน ซึ่งประกอบด้วยผู้ที่ได้รับการแต่งตั้งจากเจ้าแขวงร่วมกับโครงการประเมินราคาตามหลักวิชาการ

(3) ครอบครัวที่มีบ้านหลังเก่ามีมูลค่าน้อยกว่าหรือเท่ากับ 9,070 เหรียญสหรัฐ จะได้รับบ้านหลังใหม่แบบที่ 1 สำหรับบ้านหลังเก่าที่มีมูลค่าสูงกว่า 9,070 เหรียญสหรัฐและน้อยกว่า 9,970 เหรียญสหรัฐ จะได้รับบ้านหลังใหม่แบบที่ 1 พร้อมได้รับมูลค่าส่วนเกินเป็นเงินสด

(4) ครอบครัวที่มีบ้านหลังเก่า มีมูลค่าน้อยกว่าหรือเท่ากับหรือสูงกว่า 9,970 เหรียญสหรัฐ แต่ไม่เกิน 12,200 เหรียญสหรัฐ จะได้รับบ้านหลังใหม่แบบที่ 2 พร้อมได้รับมูลค่าส่วนเกินเป็นเงินสด

(5) ครอบครัวที่มีบ้านหลังเก่า มีมูลค่าน้อยกว่าหรือเท่ากับหรือสูงกว่า 12,200 เหรียญสหรัฐ จะได้รับบ้านหลังใหม่แบบที่ 3 พร้อมได้รับมูลค่าส่วนเกินเป็นเงินสด

การทดแทนมูลค่าบ้านหลังเก่าที่มีมูลค่าสูงกว่าบ้านหลังใหม่ การรื้อถอนบ้านหลังเก่า และการขนย้าย ได้ระบุในข้อกำหนดฯ ฉบับนี้ ว่า บ้านหลังเก่าที่มีมูลค่าสูงกว่าบ้านที่โครงการสร้างให้ใหม่จะได้รับการทดแทนในส่วนที่เกินให้คืนเป็นเงินสด ส่วนการรื้อถอนสิ่งปลูกสร้างเป็นความรับผิดชอบของเจ้าของบ้าน ภายใต้เงื่อนไขที่ว่า โครงการต้องจัดหาอุปกรณ์สำหรับการรื้อถอนสิ่งปลูกสร้าง สำหรับวัสดุก่อสร้างของสิ่งปลูกสร้างบ้านหลังเก่าจากการรื้อถอนยังคงเป็นกรรมสิทธิ์เจ้าของบ้านและโครงการต้องสนับสนุนการขนส่งไม้ของบ้านหลังเก่าและทรัพย์สินในบ้านหลังเก่าไปถึงหมู่บ้านจัดสรรใหม่

สำหรับการก่อสร้างบ้านหลังใหม่ ในข้อกำหนดฯ ฉบับนี้ ได้ระบุถึงการออกแบบบ้าน และการคัดเลือกแบบบ้านว่า ต้องปรึกษารื้อถอนกับเจ้าของบ้านแต่ละหลังและได้รับการยอมรับจากผู้โยกย้าย พร้อมกันนั้นต้องได้รับการตกลงเห็นชอบเป็นเอกฉันท์จากคณะกรรมการฯ การก่อสร้างบ้านหลังใหม่ต้องปฏิบัติให้ได้ตามมาตรฐาน คือ เสา ปูนเสริมเหล็ก พื้นฝา และโครงหลังคาบ้าน ต้องใช้ไม้ผสม ส่วนประตูหน้าต่างใช้ไม้เนื้อแข็ง มุงหลังคาด้วยกระเบื้อง และบ้าน

แต่ละหลังจะมีห้องน้ำและห้องครัว ต้องมีระบบน้ำประปาและมีก๊อกน้ำอย่างน้อย 1 ก๊อก ต้องมีระบบระบายน้ำเสียจากครัวเรือนให้ได้ตามความเหมาะสม และต้องมีไฟฟ้าตามมาตรฐานของไฟฟ้าลาว และติดตั้งระบบไฟฟ้าภายในเรือน เช่น มิเตอร์ไฟฟ้า (Meter) หน่วยตัดไฟ (Breaker) ในแต่ละห้อง โดยที่การก่อสร้างบ้านหลังใหม่ทางโครงการต้องสนับสนุนให้ผู้รับเหมาก่อสร้าง จัดจ้างแรงงานประชาชนที่ได้รับผลกระทบจากโครงการ

ส่วนการทดแทนสิ่งปลูกสร้างอื่น ๆ ในข้อกำหนดฯ ฉบับนี้ ระบุว่าคณะกรรมการจะประเมินราคาเพื่อจ่ายค่าทดแทนให้เป็นเงินสด การรื้อถอนสิ่งปลูกสร้างเป็นความรับผิดชอบของเจ้าของบ้าน ภายใต้เงื่อนไขที่ว่าโครงการต้องจัดหาอุปกรณ์ในการรื้อถอน สำหรับวัสดุก่อสร้างจากการรื้อถอนบ้านหลังเก่ายังเป็นกรรมสิทธิ์เจ้าของบ้านและสามารถนำไปใช้ตามความต้องการของเจ้าของบ้านและโครงการต้องสนับสนุนการขนส่งไม้ วัสดุเดิม และทรัพย์สินไปถึงหมู่บ้านจัดสรรใหม่

2) เงื่อนไขการทดแทนสำหรับผู้ได้รับผลกระทบ กลุ่มที่ 2 บ้านและสิ่งปลูกสร้าง และทรัพย์สินอื่น ๆ ที่ถูกกระทบ จะได้รับการทดแทนเป็นเงินสด ตามการประเมินราคาของคณะกรรมการฯ การรื้อถอนสิ่งปลูกสร้างเป็นความรับผิดชอบของเจ้าของบ้านภายใต้เงื่อนไขที่ว่าโครงการต้องจัดหาอุปกรณ์ในการรื้อถอนสิ่งปลูกสร้าง สำหรับสิ่งปลูกสร้างที่เหลือจากการรื้อถอนยังเป็นกรรมสิทธิ์เจ้าของบ้าน ส่วนค่าขนส่งสิ่งปลูกสร้างเป็นความรับผิดชอบของโครงการ

สำหรับการสูญเสียต้นไม้ เช่น ไม้ผล ผลผลิต ไม้อุตสาหกรรม เช่น ไม้ยูคาลิปตัส ไม้สัก ในข้อกำหนดฯ ฉบับนี้ ระบุว่า การทดแทนไม้ผล ต้องอ้างอิงถึงประเภท อายุ และผลผลิตของไม้ผลดังกล่าว หากไม้ผลมีอายุน้อย และยังไม่ทันให้ผลผลิต จำนวนเงินทดแทนต้องรวมเอาค่ากล้าไม้ ค่าแรงในการปลูกไม้และค่าดูแลรักษา ส่วนกรณีที่ไม่ผลที่ให้ผลผลิตแล้ว ต้องเอามูลค่าผลผลิตในปีปกติ โดยคูณด้วย 10

การทดแทนไม้อุตสาหกรรม โครงการจะทดแทนค่าเสียหายตามตารางข้อตกลงของเจ้าแขวง และไม้อุตสาหกรรมที่ได้จ่ายค่าทดแทน ยังเป็นกรรมสิทธิ์ของเจ้าของเดิม

ส่วนไม้ล้มลุก ข้อกำหนดฯ ฉบับนี้ระบุว่า พืชที่มีอายุเก็บเกี่ยวไม่เกิน 4 เดือน โครงการไม่ต้องจ่ายค่าทดแทน และกรณีที่โครงการจำเป็นต้องเข้าไปใช้พื้นที่ในช่วงระยะที่ผลผลิตยังไม่เก็บเกี่ยว โครงการต้องจ่ายค่าทดแทนพืชที่เสียหาย ตามการประเมินของคณะกรรมการฯ

สำหรับการสูญเสียอาชีพในข้อกำหนดฯ ฉบับนี้ ได้ระบุถึงเงื่อนไขการทดแทนสำหรับผู้ได้รับผลกระทบ กลุ่มที่ 1 (ผู้โยกย้าย) ดังนี้

(1) การรับประกันการทำงานในโครงการอย่างน้อย 1 แรงงาน/หลังคาเรือนที่อยู่หมู่บ้านจัดสรรใหม่ ตลอดระยะเวลาสัมปทานโครงการ

(2) การพัฒนาการเกษตรโดยการส่งเสริมการปลูกพืช โครงการรับผิดชอบในการ

- จ่ายค่าแรงงานในการดูแลรักษาและบุกเบิกพื้นที่ทำการผลิต ปรับระดับพื้นที่ ผู้ได้รับผลกระทบอาจจะเป็นผู้รับเหมาออกแรงงานบุกเบิกพื้นที่ด้วยตนเอง
- ก่อสร้างเส้นทางเข้าพื้นที่ทำการผลิต (Access Road) ตามความเหมาะสม
- ส่งเสริมการผลิต และการลงทุนสำหรับปลูกยางพาราในพื้นที่ 1 เฮกตาร์ต่อครอบครัว ด้วยการช่วยเหลือแบบให้เปล่า เช่น การขุดหลุมปลูกไม้ยางพารา พันธุ์ไม้ ปุ๋ย และค่าปลูกในปีแรก ส่วน 3 ปีต่อไป จะสนับสนุนปุ๋ยและให้คำปรึกษาทางด้านวิชาการ
- นอกจากที่กล่าวมาข้างต้น ผู้โยกย้ายจะยังได้รับการพัฒนาอาชีพทางการเกษตร ในพื้นที่ทำการผลิตอีกเพิ่มอย่างน้อย 1 เฮกตาร์/ครอบครัว เช่น การปลูกพืชอุตสาหกรรม ปลูกไม้ผล การเลี้ยงกุ้ง การปลูกหม่อนเลี้ยงไหม และปลูกพืชอื่น ๆ ที่เหมาะสม
- การลงทุนทำสวน เพื่อเป็นการช่วยเหลือผู้โยกย้าย โครงการจะสนับสนุนปัจจัยในการผลิตในพื้นที่ 1 เฮกตาร์ สำหรับ 3 ปี ในเบื้องต้น โดยการช่วยเหลือแบบให้เปล่า เช่น พันธุ์พืชต่าง ๆ พืชล้มลุก ผัก ต้นกล้าไม้ผล และพืชสมุนไพรอื่น ๆ ปุ๋ย ขาว ปุ๋ย ตามความเหมาะสม
- สำหรับผู้ที่มีพื้นที่ดินทำการผลิตอยู่ในเขตพื้นที่เดิม หรือ บ้านเจ้าภาพ (Host Community) ทางโครงการจะจัดสรรพื้นที่ทำการผลิต และปัจจัยการผลิตให้ตามความเหมาะสม
- ฝึกอบรมทางด้านเกษตรแบบใหม่ ที่ได้กำหนดไว้ในแผนพัฒนาอาชีพ
- ให้คำแนะนำทางด้านเทคนิคการเกษตรแก่ผู้โยกย้าย จนกว่าจะสิ้นสุดระยะเวลาการดำเนินแผนการโยกย้ายจัดสรร 3 ปี หลังจากนั้น ยังจะดำเนินการต่อในการให้คำแนะนำ และติดตามไปจนกว่าการผลิตจะได้รับผลผลิต

ส่วนการส่งเสริมการเลี้ยงสัตว์ใหญ่ โครงการร่วมกับกับองค์การคุ้มครองที่ดินเมือง ห้องกรกสิกรรมและป่าไม้เมือง จัดหาสถานที่เลี้ยงสัตว์ให้แต่ละหมู่บ้านที่ถูกโยกย้ายไปตามแผนการโยกย้ายจัดสรรของโครงการ และโครงการสนับสนุนลดหนามให้ประชาชนเพื่อนำใช้ในการทำรั้วล้อมพื้นที่เลี้ยงสัตว์รวมของหมู่บ้าน นอกจากนี้ โครงการส่งเสริมช่วยเหลือทางด้านเทคนิควิชาการ เช่น การผสมพันธุ์ การนิตยาป้องกันโรคของสัตว์เลี้ยง และจัดหาพันธุ์หญ้าเลี้ยงสัตว์

การส่งเสริมการเลี้ยงสัตว์เล็กในครัวเรือนเป็นการเลี้ยงสัตว์ในบริเวณพื้นที่ดินปลูกสร้าง 450 ตารางเมตร เช่น การเลี้ยงหมู สัตว์ปีก ปลา กบ และสัตว์ประเภทอื่น ๆ เพื่อเป็นเสบียงอาหาร และสร้างรายได้เสริมให้กับครอบครัว โดยการให้ความรู้เทคนิควิชาการด้านการเลี้ยงสัตว์ เช่น การสร้างคอก การปรุงแต่งอาหารและการดูแลรักษาป้องกันโรคของสัตว์ จัดตั้งกลุ่มเลี้ยงสัตว์ และสนับสนุนทุนให้กลุ่ม เพื่อเป็นกองทุนกู้ยืมสำหรับสมาชิกของกลุ่ม โดยเฉลี่ย 800 เหรียญสหรัฐ ต่อ 1 กลุ่มเลี้ยงสัตว์ และจัดฝึกอบรมและไปทัศนศึกษาเกี่ยวกับบริหารจัดการกองทุนของกลุ่ม และการเลี้ยงสัตว์ในครอบครัว

การส่งเสริมอาชีพเสริม ที่มีวัตถุประสงค์เพื่อรับประกันการสร้างรายได้ให้ได้ตาม าคาหมายของนโยบายการลดพื้นที่ความยากจนของรัฐบาล โครงการจะสนับสนุนทางด้านเทคนิค วิชาการ ฝึกอบรม และส่งเสริมการพัฒนาอาชีพเพิ่มเติมอีก เช่น ช่างตัดเย็บ ทอผ้า ซ่อมเครื่องจักร ขนาดเล็ก ร้านขายเครื่องย่อย การตลาด การซื้อขายผลิตภัณฑ์ท้องถิ่น การแปรรูป และการบริการ อื่น ๆ สำหรับผู้มีสิทธิ์ในการประกอบอาชีพทางการเกษตร แต่มีจุดประสงค์อยากจะประกอบอาชีพ อื่น ๆ โครงการจะพิจารณาร่วมกับอำนาจปกครองภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง มอบทุนให้เท่ากับกับจำนวน ผู้ที่ประกอบอาชีพการเกษตร

เงื่อนไขการทดแทนสำหรับผู้ได้รับผลกระทบ กลุ่มที่ 2 ที่สูญเสียอาชีพทางการเกษตร แต่ ไม่ได้โยกย้ายไปตามแผนงาน โยกย้ายถิ่นชุมชนของ โครงการ นอกจากได้รับทดแทนที่ดินและ ทรัพย์สินที่สูญเสียไปแล้ว โครงการยังช่วยเหลือการพัฒนาอาชีพ ดังนี้

(1) ส่งเสริมอาชีพการเกษตรในพื้นที่ที่ถูกผลกระทบจากการเวนคืนที่ดิน ได้แก่ พัฒนาระบบชลประทาน ให้ความช่วยเหลือทางด้านเทคนิควิชาการเกษตร เช่น ปลูกพืช เลี้ยงสัตว์ และ ส่งเสริมการเข้าถึงระบบตลาด

(2) ส่งเสริมอาชีพที่นอกภาคการเกษตร โครงการจะส่งเสริมในลักษณะเหมือนกับ ผู้ที่ได้รับผลกระทบที่โยกย้ายถิ่นไปตามการจัดสรรของโครงการ

(3) สำหรับผู้ที่สูญเสียพื้นที่ทำการผลิตร้อยละ 100 หรือมีพื้นที่ดินไม่เพียงพอ และ ไม่ได้รับการทดแทนเป็นเงินสด แต่ขอให้โครงการจัดสรรที่ดินทำการผลิตเช่นเดียวกันกับผู้ ที่โยกย้ายไปตามแผนของโครงการ พร้อมทั้งวางแผนพัฒนาอาชีพโดยจะได้รับการพิจารณาตาม เงื่อนไข โดยการพิจารณาเฉพาะผู้ที่สูญเสียพื้นที่ทำการผลิตร้อยละ 100 หรือมีพื้นที่ดินไม่เพียงพอ เท่านั้น กรณีพื้นที่ดินและการลงทุนการผลิตในพื้นที่จัดสรรให้ใหม่ มีมูลค่าน้อยกว่ามูลค่าที่ดินเดิม โครงการจะได้ทดแทนในส่วนมูลค่าเกินเป็นเงินสด

ส่วนการทดแทนสิ่งปลูกสร้างรวม โครงสร้างพื้นฐาน และสาธารณะของหมู่บ้านสำหรับผู้ ได้รับผลกระทบ กลุ่มที่ 1 หรือกลุ่มผู้โยกย้าย ที่ได้ระบุในข้อกำหนดฯ ฉบับนี้ โครงการจะ รับผิดชอบในการ

(1) ก่อสร้างห้องประชุมหมู่บ้านที่ประกอบด้วย ห้องทำงานของคณะกรรมการหมู่บ้าน และ ห้องการ ปกส. (ป้องกันความสงบ หรือ ดำรวจ) ซึ่งโครงสร้างอาคารประกอบด้วยโครงหลังคา ทำด้วยไม้เนื้อแข็งผสม ก่อด้วยอิฐ มุงกระเบื้อง เสา พื้นทด้วยปูนเสริมเหล็ก มีระบบไฟฟ้า ระบบ น้ำประปา และมีระบบระบายน้ำ

(2) ก่อสร้างตลาด คิวรถ และศาลาพักรอรถ โครงสร้างมีดิ่งนี้ เสา และพื้นเทพด้วยปูนเสริมเหล็ก โครงหลังคาทำด้วยไม้เนื้อแข็งผสม และหลังคามุงด้วยกระเบื้อง ตามที่ได้กำหนดไว้ในแผนผังการพัฒนาโครงการ

(3) โครงการจะสร้างระบบวงจรไฟฟ้าขนาด 22 k Volt และ 0.4 k Volt โดยอ้างตามมาตรฐานของการไฟฟ้าลาว ต่อไปยังระบบอื่น ๆ ของหมู่บ้าน

(4) เส้นทาง สะพาน น้ำประปา และระบบการจัดการขยะมูลฝอยในชุมชน ต้องได้รับการก่อสร้างให้เป็นไปตามแผนผังของการพัฒนาหมู่บ้าน โยกย้ายจัดสรรของโครงการ โครงการร่วมมือกับอำนาจการปกครองเมือง จัดระบบการฝังขยะมูลฝอยที่ได้มาตรฐานอยู่เมืองหงสา

ประเด็นทางด้านสาธารณสุขในข้อกำหนดฯ ฉบับนี้ ระบุว่าโครงการจะก่อสร้างโรงพยาบาลเพื่อรองรับการดูแลสุขภาพให้กับประชาชนอยู่เขตพัฒนาเศรษฐกิจกลุ่มบ้านนาปุง โดยให้ถูกต้องตามแผนผังที่ได้กำหนดไว้ พร้อมทั้งต้องสนับสนุนอุปกรณ์การแพทย์ขั้นพื้นฐานตามความเหมาะสม โครงการต้องสนับสนุนเงินเดือนสำหรับบุคลากรทางการแพทย์ และพยาบาลที่ทำงานอยู่ในโรงพยาบาลในระยะก่อสร้างโครงการ และผู้โยกย้ายทุกคนต้องได้รับการตรวจสอบสุขภาพก่อนการย้ายถิ่น 1 ครั้ง และจะตรวจสอบสุขภาพอีก 2 ครั้ง ภายหลังจากย้ายชุมชน (6 เดือน และ 1 ปี) หลังจากนั้นจะมีการตรวจสอบสุขภาพเป็นแต่ละระยะ หากพบว่า มีผู้โยกย้ายได้รับผลกระทบจากโครงการ ผู้นั้นมีสิทธิ์ได้รับการรักษาตามหลักวิชาการของแพทย์ ส่วนค่าใช้จ่ายต่าง ๆ ทางโครงการเป็นผู้รับผิดชอบ

ด้านการศึกษาในข้อกำหนดฯ ฉบับนี้ ระบุถึงการก่อสร้างโรงเรียนอนุบาล และโรงเรียนประถมศึกษา ว่าแต่ละหมู่บ้าน โยกย้ายจัดสรรใหม่ ต้องก่อสร้างโรงเรียนอนุบาล 1 หลัง และโรงเรียนประถมศึกษา 1 หลัง การก่อสร้างโรงเรียนต้องถูกต้องตามมาตรฐานที่ได้กำหนดไว้ในแผนพัฒนาโครงการ โครงการต้องสนับสนุนอุปกรณ์ภายในโรงเรียน ประกอบด้วย โต๊ะ เก้าอี้ กระดานดำ และตู้ใส่อุปกรณ์การเรียนการสอน ตามมาตรฐานของกระทรวงศึกษาธิการ โครงการต้องก่อสร้างบ้านพักครู 1 หลัง/โรงเรียน 1 หลัง

ส่วนการจัดหาอุปกรณ์ด้านการศึกษาให้กับโรงเรียนที่สร้างใหม่ สำหรับโรงเรียนอนุบาลประถมศึกษา และมัธยมศึกษาตอนต้น ระบุว่า ปีที่ 1 ถึงปีที่ 4 โครงการต้องจัดหาอุปกรณ์การเรียนการสอนพื้นฐานที่เป็นส่วนรวมให้แก่บรรดาโรงเรียน และปีที่ 5 ขึ้นไป หน่วยงานรัฐจะเป็นผู้รับผิดชอบอุปกรณ์การเรียนการสอนร้อยละ 100

ด้านวัฒนธรรม ในข้อกำหนดฯ ฉบับนี้ ระบุว่าสิ่งปลูกสร้างด้านวัฒนธรรม (เช่น วัด กุฏิ พระพุทธรูป และอื่น ๆ) ที่ถูกรื้อถอนและขนส่งไปสร้างอยู่สถานที่จัดสรรใหม่ หรือ ก่อสร้างขึ้นมาใหม่ทดแทนของเดิม อย่างน้อยให้มีคุณภาพคล้ายกับของเดิม ต้องมีการปรึกษาหารือและมีการตัดสินใจจากประชาชนในขั้นตอนและวิธีการรื้อถอน การโยกย้าย และการก่อสร้างใหม่ ส่วนประเด็น

การก่อสร้างจัดสรรป่าช้า ให้มีการปรึกษาหารือตามจุดพิเศษ และยึดถือประเพณีของแต่ละกลุ่มชาติพันธุ์ตามความเหมาะสม

2) เงื่อนไขการทดแทนสำหรับผู้ได้รับผลกระทบ กลุ่มที่ 2 ประกอบด้วย

(1) ผลกระทบต่อสิ่งปลูกสร้างรวมและพื้นที่สาธารณะต้องได้รับการปลูกสร้างทดแทนคืนตามแผนพัฒนาโครงการที่กำหนดไว้ เช่น วัดบ้านจำปา โรงเรียนอนุบาล โรงเรียนประถม และโรงเรียนมัธยมบ้านหาน

(2) การก่อสร้างต้องได้รับการตกลงเห็นชอบจากแผนกศึกษาธิการแขวงไซยะบูลี และการอนุมัติผ่านแบบแผนผังละเอียดจากภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง

(3) มาตรฐานการก่อสร้างและคุณภาพของวัสดุ เหมือนกันกับการก่อสร้างโรงเรียนสำหรับผู้ได้รับผลกระทบ กลุ่มที่ 1 หรือผู้โยกย้าย

(4) สำหรับโรงเรียนประถมบ้านจำปาให้อ้างถึงข้อตกลงเห็นชอบจากอำนาจการปกครองในระดับหมู่บ้านและห้องกรงที่เกี่ยวข้องในระดับเมือง

ข้อกำหนดฯ ฉบับนี้ ยังได้ระบุถึงนโยบายของการดูแลผู้โยกย้ายในระยะข้ามผ่าน (Transitional Support) กล่าวคือ ผู้โยกย้ายทุกคนจะได้รับค่าป่วยการเฉพาะระยะเวลาข้ามผ่านเป็นเงินคนละ 25 เหรียญสหรัฐ/คน และจ่ายครั้งเดียวในวันที่มีการโยกย้ายถิ่นฐาน ส่วนการค้ำประกันความมั่นคงด้านอาหาร โครงการจะจัดหาข้าวสารให้ผู้โยกย้ายไปอยู่พื้นที่หมู่บ้านโยกย้ายจัดสรรใหม่ของโครงการในอัตรา 25 กิโลกรัม/คน/เดือน ภายในระยะข้ามผ่าน 3 ปี

นอกจากนั้น ข้อกำหนดฯ ฉบับนี้ยังได้ระบุถึงการพัฒนาแหล่งอาหารธรรมชาติ เพื่อเป็นการสร้างความอุดมสมบูรณ์ให้แก่ธรรมชาติและเป็นแหล่งอาหารให้แก่ครอบครัวทดแทนแหล่งอาหารจากการปลูกพืชที่เสียไป โครงการต้องพัฒนาแหล่งอาหารตามธรรมชาติ โดยการปลูกพืชที่ใช้เป็นอาหารในบริเวณพื้นที่ป่าเศรษฐกิจ ป่าหัวไร่ปลายนาและพื้นที่ดินว่าง ดำเนินงานร่วมกับห้องกรงการกสิกรรมและป่าไม้เมือง กำหนดพื้นที่หวงห้าม พร้อมทั้งปล่อยปลาลงสู่แหล่งน้ำธรรมชาติ ดำเนินงานร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ก่อสร้างฝายเก็บกักน้ำขนาดย่อม ตามยอดห้วย ขอบเขตอ่างเก็บน้ำ น้ำเลือกและน้ำแก่น เพื่อรักษาความชุ่มชื้นในเขตเก็บกักน้ำ และเป็นพื้นที่ชีวนานาพันธุ์และประสานกับห้องกรงการกสิกรรมและป่าไม้เมือง และองค์การปกครองหมู่บ้านจัดฝึกอบรมปลูกจิตสำนึกให้ประชาชนเกี่ยวกับการอนุรักษ์แหล่งอาหารธรรมชาติเพื่อใช้แบบยั่งยืน

สำหรับผู้ได้รับผลกระทบกลุ่มที่ 2 จะได้รับการพัฒนาแหล่งอาหารธรรมชาติ เช่นเดียวกันกับ กลุ่มที่ 1

ส่วนเงื่อนไขการทดแทนสำหรับผู้ได้รับผลกระทบ กลุ่มที่ 2 ที่ไม่โยกย้ายตามแผนงานย้ายถิ่นฐานชุมชนของโครงการ ในข้อกำหนดฯ ฉบับนี้ ระบุไว้ว่า ครอบครัว หรือบุคคลที่ไม่โยกย้าย

ไปตามแผนงานโยกย้ายถิ่นฐานของโครงการ จะได้รับค่าทดแทนเป็นเงินสดครั้งเดียว ซึ่งมีค่าที่ดิน ไม้ผล ไม้อุตสาหกรรม สิ่งปลูกสร้างอื่น ๆ ที่สูญเสีย และค่าขนส่ง ต้องอยู่ในอัตราเดียวกันกับผู้โยกย้ายถิ่นไปอยู่ในเขตพื้นที่หมู่บ้านโยกย้ายจัดสรรใหม่ โดยต้องได้รับการตกลงความเห็นชอบและรับรองจากคณะกรรมการฯ ในระดับเมืองและระดับแขวง

ข้อกำหนดฯ ฉบับนี้ ยังได้ระบุถึงแนวทางในการดำเนินงาน โดยที่องค์การปกครองระดับเมือง หมู่บ้าน โครงการไฟฟ้าหงสา ผู้รับเหมาในการโยกย้ายถิ่นฐานประชาชน และภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง ได้รับทราบ และ พร้อมกันปฏิบัติให้ได้รับผลดี และมอบให้คณะกรรมการบริหารจัดการโยกย้ายถิ่นฐานประชาชนโครงการไฟฟ้าหงสาในระดับแขวง ระดับเมือง ให้การสนับสนุนอำนวยความสะดวก และติดตามตรวจสอบผลการดำเนินงานของโครงการไฟฟ้าหงสาและผู้รับเหมาโครงการในการดำเนินงานตามข้อกำหนดฯ ฉบับนี้อย่างเข้มงวด

4.3 ข้อกำหนดว่าด้วยการแต่งตั้งและการดำเนินงานของหน่วยงานบริหารจัดการโยกย้ายถิ่นฐานชุมชน และฟื้นฟูชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนที่ย้ายจากโครงการไฟฟ้าหงสา แขวงไชยบุรี ฉบับเลขที่ 890/แขวงไชยบุรี ลงวันที่ 8 มิถุนายน พ.ศ.2554 สปป.ลาว

เป็นกฎหมายท้องถิ่นที่กำหนดออกมาภายหลังจากการที่ทางแขวงไชยบุรี ได้ออกข้อกำหนดว่าด้วยนโยบายการโยกย้ายถิ่นฐานชุมชน การทดแทนค่าเสียหาย และฟื้นฟูอาชีพผู้ได้รับผลกระทบจากโครงการไฟฟ้าหงสา แขวงไชยบุรี เมื่อวันที่ 8 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2553 โดยออกข้อกำหนดว่าด้วยการแต่งตั้งและการดำเนินการของหน่วยงานบริหารจัดการโยกย้ายถิ่นฐานชุมชน และฟื้นฟูชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนที่โยกย้ายจากโครงการไฟฟ้าหงสา แขวงไชยบุรี ลงวันที่ 8 มิถุนายน พ.ศ. 2554 โดยอ้างตามกฎหมายที่เกี่ยวข้องที่ออกมาก่อนหน้านี้ เช่น กฎหมายว่าด้วยการปกครองท้องถิ่นแห่ง สปป.ลาว ว่าด้วยสิทธิ และหน้าที่ของเจ้าแขวง เจ้าครองนคร และข้อตกลงของนายกรัฐมนตรี แห่ง สปป.ลาว ลงวันที่ 20 เมษายน 2557 ว่าด้วยการแต่งตั้งคณะกรรมการโยกย้ายถิ่นฐานชุมชนและฟื้นฟูชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนที่ได้รับผลกระทบของโครงการไฟฟ้าพลังงานความร้อนหงสา (“คณะกรรมการโยกย้ายถิ่นฐานชุมชน” Resettlement Committee: RC)

เจ้าแขวงไชยบุรี ประธานคณะกรรมการโยกย้ายถิ่นฐานชุมชน (RC) ออกข้อกำหนดเกี่ยวกับการแต่งตั้งและดำเนินงานของหน่วยงานบริหารจัดการโยกย้ายถิ่นฐานชุมชนและฟื้นฟูชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนที่ถูกผลกระทบจากโครงการไฟฟ้าหงสา (RLMU) สรุปได้ ดังนี้

หน่วยงานบริหารจัดการโยกย้ายถิ่นฐานชุมชนฯ (RLMU) เป็นหน่วยงานวิชาการเฉพาะกิจ (Ad Hoc) ที่ทำงานประจำอยู่ภายใต้การแนะนำ โดยตรงของคณะกรรมการโยกย้ายถิ่นฐานชุมชน (RC) เป็นกองเลขาให้แก่คณะกรรมการโยกย้ายถิ่นฐานชุมชน (RC) ในการดูแลและติดตาม

ตรวจสอบการปฏิบัติงานโยกย้ายถิ่นฐานชุมชนและพื้นที่พหุชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนผู้ถูกระทบ ให้ได้รับผลดีโดยสอดคล้องกับระเบียบกฎหมายและสัญญาสัมปทาน

หน้าที่ของหน่วยงานบริหารจัดการโยกย้ายถิ่นฐานชุมชนฯ (RLMU) ประกอบด้วย

1. ร่างเอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการโยกย้ายถิ่นฐานชุมชนเพื่อขออนุมัติ
2. ร่วมงานกับหน่วยงานโยกย้ายถิ่นฐานชุมชนของผู้พัฒนาโครงการ (ฝ่ายพัฒนาสังคม) ในการวางแผนและจัดตั้งกระบวนการโยกย้ายถิ่นฐานชุมชนและพื้นที่พหุชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนที่ถูกระทบ
3. ประสานงานกับฝ่ายพัฒนาสังคม แบบวันต่อวัน ในการบริหารจัดการกระบวนการโยกย้ายถิ่นฐานฯ โดยให้สอดคล้องกับนโยบายรวมของการโยกย้ายถิ่นฐานชุมชนและการแนะนำของคณะกรรมการโยกย้ายถิ่นฐาน (RC)
4. จัดตั้ง ประสานงาน และอำนวยความสะดวกให้ฝ่ายต่าง ๆ ของรัฐบาลในการเข้าร่วมการวางแผนงานโยกย้ายถิ่นฐานชุมชน รวมทั้งการสำรวจด้านสังคม และเศรษฐกิจของประชาชนผู้ถูกระทบ การปรึกษาหารือกับหมู่บ้านที่ถูกระทบ การพัฒนาทางเลือกในการประกอบอาชีพ กำหนดและส่งเสริมครอบครัวผู้ด้อยโอกาส
5. ดำเนินการปรึกษาหารือกับมวลชนตลอดระยะของกระบวนการโยกย้ายถิ่นฐาน เพื่อช่วยกำหนดความต้องการ และวิธีการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ที่อาจจะเกิดขึ้น และโดยทั่วไปจะต้องทำให้ประชาชนผู้ถูกระทบได้รับรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับกระบวนการโยกย้ายถิ่นฐานชุมชน
6. ควบคุมดูแลการนำใช้งบประมาณในส่วนที่ถูกมอบให้หน่วยงานรัฐบาลจัดตั้งหน่วยปฏิบัติ สำหรับกระบวนการโยกย้ายถิ่นฐานชุมชนและพื้นที่พหุชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนผู้ถูกระทบ
7. จัดหาและจัดสรรงบประมาณการโยกย้ายถิ่นฐานชุมชนให้คณะทำงานโยกย้ายถิ่นฐานในระดับเมือง (District Resettlement Committee: DRC) ผ่านไปให้ประชาชนผู้ถูกระทบหรือหน่วยงานอื่น ๆ (รัฐหรือเอกชน) ที่มีส่วนเกี่ยวข้องโดยตรงในการจัดตั้งปฏิบัติกระบวนการโยกย้ายถิ่นฐานชุมชน
8. ให้คำแนะนำและจัดฝึกอบรมจากสถาบัน หรือหน่วยงานต่าง ๆ ของรัฐที่เข้าร่วมในกระบวนการโยกย้ายถิ่นฐานชุมชน
9. จัดตั้งและอำนวยความสะดวกให้มีส่วนร่วมของผู้ถูกระทบ โดยผ่านคณะทำงานระดับหมู่บ้าน (Village Resettlement Committee: VRC) และสนับสนุนการฝึกอบรมวิชาเฉพาะสำหรับผู้โยกย้ายถิ่นฐาน

10. ติดตามการจัดตั้งปฏิบัติงานของแต่ละฝ่าย ในการปฏิบัติงานของตนในกระบวนการโยกย้ายถิ่นฐาน (รวมถึงความก้าวหน้าที่เป็นรูปธรรมทั้งหมดของงานโยกย้ายถิ่นฐาน)

11. พร้อมกับทีมงานโยกย้ายถิ่นฐานในระดับเมือง (DRC) ประสานงานเกี่ยวกับงานก่อสร้างกับฝ่ายพัฒนาสังคมของบริษัทผู้พัฒนาโครงการ ในการจัดฝึกอบรมด้านวิชาการจากหน่วยงานต่าง ๆ ให้แก่ประชาชนผู้ถูกระทบ สนับสนุนประชาชนผู้ถูกระทบในการพัฒนาพื้นที่ดินที่ได้แบ่งปันให้ และจัดการสนับสนุนปัจจัยต่าง ๆ สำหรับการโยกย้าย

12. อำนวยความสะดวกในการโยกย้ายถิ่นฐานประชาชนผู้ถูกระทบ ด้วยการสนับสนุนของฝ่ายพัฒนาสังคมของบริษัทผู้พัฒนาโครงการ

13. รวบรวมประชาชนผู้ถูกระทบ เพื่อปฏิบัติกิจกรรมที่ได้มอบหมายให้ ภายใต้กระบวนการโยกย้ายถิ่นฐานชุมชน

14. เข้าร่วมในกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อขัดแย้ง ตามการเรียกร้อง

15. ติดตามการพัฒนาอาชีพใหม่ของประชาชนผู้ได้รับผลกระทบ พร้อมติดตามประมาณการรายรับของประชาชนเป็นระยะ ๆ

16. รายงานความก้าวหน้าและปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในกระบวนการจัดตั้งปฏิบัติงานโยกย้ายถิ่นฐานฯ พร้อมด้วยแนวทางวิธีการแก้ไขให้ประธานคณะกรรมการโยกย้ายถิ่นฐาน (RC) รับทราบเป็นระยะ เพื่อให้คำแนะนำ หรือการตัดสินใจ

17. เป็นเจ้าภาพเตรียมการประชุมสามัญของคณะกรรมการโยกย้ายถิ่นฐาน (RC) (ปีละ 2 ครั้ง) และการประชุมวิสามัญ ในโอกาสต่าง ๆ ตามความจำเป็นของงาน

18. รับผิดชอบกิจกรรมอื่น ๆ ตามที่คณะกรรมการโยกย้ายถิ่นฐาน (RC) กำหนดไว้ในแต่ละช่วงเวลา

ส่วนองค์ประกอบของการจัดตั้งของหน่วยงานบริหารจัดการโยกย้ายถิ่นฐานชุมชนฯ (RLMU) ได้แก่

1. หัวหน้าหน่วยงานบริหารจัดการโยกย้ายถิ่นฐานชุมชนฯ (RLMU) ได้รับการแต่งตั้งโดยท่านเจ้าแขวงประธานคณะกรรมการโยกย้ายถิ่นฐาน (RC) มีหน้าที่ให้คำแนะนำ-นำพาการจัดตั้งปฏิบัติงานทั้งหมดของหน่วยงานบริหารจัดการโยกย้ายถิ่นฐานชุมชนฯ (RLMU) ซึ่งมีความรับผิดชอบโดยตรงต่อคณะกรรมการโยกย้ายถิ่นฐาน (RC) ต่อผลสำเร็จและชี้ขาดข้อบกพร่องในการปฏิบัติหน้าที่ และสิทธิของตนตามที่ได้กำหนดไว้ในข้อกำหนดฉบับนี้

2. หน่วยงานบริหารจัดการโยกย้ายถิ่นฐานชุมชนฯ (RLMU) ประกอบด้วยตำแหน่งงานที่สำคัญจำนวนหนึ่งและมีหน้าที่ภาระบทบาท ดังนี้

ตำแหน่งรองหัวหน้าหน่วยงานบริหารจัดการโยกย้ายถิ่นฐานชุมชนฯ (RLMU) รับผิดชอบงานการแผนงานและการเงิน

- ช่วยหัวหน้าหน่วยงานบริหารจัดการโยกย้ายถิ่นฐานชุมชนฯ (RLMU) ในการชี้แนะ การจัดตั้งปฏิบัติงานและรับผิดชอบงานแผนการและการเงิน

- สร้างแผนงาน แผนงบประมาณ และแผนการจัดซื้อจัดหา เพื่อใช้ในการจัดตั้งการปฏิบัติงาน โยกย้ายถิ่นฐานเป็นระยะ ๆ

- ควบคุม ดูแล ระบบบัญชีการเงินและการเบิกจ่ายงบประมาณ

- สรุปรายงานสภาพการดำเนินงานของหน่วยงานบริหารจัดการโยกย้ายถิ่นฐานชุมชนฯ (RLMU) เป็นรายสัปดาห์ รายเดือน ราย 6 เดือน และปี เพื่อรายงานต่อคณะกรรมการโยกย้ายถิ่นฐาน (RC)

ตำแหน่งผู้รับผิดชอบงานประสานงานและการประชาสัมพันธ์

- ประสานงาน และอำนวยความสะดวกให้ทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง ได้ปฏิบัติหน้าที่ ในกระบวนการโยกย้ายถิ่นฐานฯ ให้ราบรื่นและเป็นผลสำเร็จ

- ปฏิบัติงานประชาสัมพันธ์และเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการโยกย้ายถิ่นฐานฯ ให้กับทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องอย่างเป็นประจำ เพื่อให้แต่ละภาคส่วนมีความรู้และเข้าใจอย่างถูกต้องเกี่ยวกับสิทธิและพันธะของตนต่อโครงการตามสัญญาและกฎหมาย

- เป็นหน่วยงานสนับสนุนประชาชนผู้ได้รับผลกระทบให้เข้าร่วมทุกกิจกรรมที่หน่วยงานบริหารจัดการโยกย้ายถิ่นฐานชุมชนฯ (RLMU) เป็นเจ้าภาพหรือเป็นผู้ประสานงานจัดตั้งขึ้น

- ติดตามตรวจตรา และเข้าไปมีส่วนร่วม ในการปฏิบัติงานทดแทนค่าเสียหายต่อทรัพย์สินและพื้นที่ทำการผลิตของประชาชน ผู้ได้รับผลกระทบให้มีความสงบและยุติธรรม

- ติดตามตรวจตราการปฏิบัติงานบริการด้านสุขภาพให้แก่ประชาชนผู้ถูกระทบและเป้าหมายอื่น ๆ โดยการสนับสนุนของผู้พัฒนาโครงการ เพื่อให้ผู้ที่มีสิทธิ์ได้รับการบริการทั้งหมดเข้าถึงบริการอย่างทั่วถึง

- เข้าร่วมและติดตามกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อขัดแย้ง และการร้องเรียนต่าง ๆ เกี่ยวกับการปฏิบัติงานโยกย้ายถิ่นฐานชุมชน

- ตระเตรียมและดำเนินงานด้านพิธีการสำหรับการประชุมต่าง ๆ ในทุกระดับที่หน่วยงานบริหารจัดการโยกย้ายถิ่นฐานชุมชนฯ (RLMU) เป็นเจ้าภาพรับผิดชอบ โดยตรง รวมถึงการประชุมของ คณะกรรมการโยกย้ายถิ่นฐาน (RC) ด้วย

ตำแหน่งผู้รับผิดชอบงานด้านก่อสร้างโครงสร้างพื้นฐานฯ

– พิจารณา ทบทวนแผนงานก่อสร้าง รวมทั้งการออกแบบ เช่นถนนหนทาง ไฟฟ้า น้ำประปา อาคารสถานที่ และบ้านหลังใหม่ของประชาชนผู้ถูกระทบ ที่อยู่ในเขตหมู่บ้าน โยกย้ายจัดสรร และเขตอื่น ๆ ให้ถูกต้อง และครบถ้วนตามสัญญาสัมปทาน และตามที่ผู้พัฒนา โครงการได้ตกลงกับรัฐบาล

– ติดตามตรวจตราการก่อสร้างโครงสร้างพื้นฐานและสิ่งปลูกสร้างทั้งหมดที่มี อยู่ในแผนงาน โยกย้ายถิ่นฐานฯ ให้ถูกต้องตามหลักวิชาการมาตรฐานเทคนิค และการออกแบบที่ได้ มีการตกลงและเห็นชอบพร้อมจากทุกฝ่ายแล้ว

– เป็นสื่อกลางในการให้คำปรึกษาแก่หน่วยงานรัฐและประชาชน และให้ คำแนะนำทางด้านวิชาการต่อผู้พัฒนาโครงการและผู้รับเหมาก่อสร้างต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องในการ ปรับปรุงแก้ไขงานก่อสร้างต่าง ๆ ตามการเสนอของฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งเห็นว่าสมเหตุสมผล เพื่อให้ เป็นที่ยอมรับได้ของทุกฝ่าย

– ประสานงานกับผู้พัฒนาโครงการในการกำหนดแผนฟื้นฟูชีวิตความเป็นอยู่ และการจัดหาอาชีพให้แก่ประชาชนที่ถูกระทบ

– เข้าร่วมในกระบวนการจัดหา บุกเบิก และแบ่งปันพื้นที่ทำการผลิตใหม่ให้แก่ ประชาชนผู้ถูกระทบ

– ติดตามตรวจตราและประเมินผลการทดลองและสาธิตการปลูกผัก การเลี้ยงสัตว์ และการประกอบอาชีพอื่น ๆ เพื่อพิจารณาก่อนนำไปประชาชนปฏิบัติจริง

– ประสานกับฝ่ายพัฒนาสังคมของผู้พัฒนาโครงการ เพื่อจัดการฝึกอบรม หรือ การฝึกฝีมือแรงงานในหัวข้อวิชาต่าง ๆ ที่ได้มีการตกลงกัน

ตำแหน่งพนักงานผู้ช่วย

ถ้าหากเห็นว่า งานของหน่วยงานบริหารจัดการโยกย้ายถิ่นฐานชุมชนฯ (RLMU) มีความ จำเป็น หัวหน้าหน่วยงานบริหารจัดการโยกย้ายถิ่นฐานชุมชนฯ (RLMU) ต้องพิจารณากำหนด จำนวนและรายละเอียดของพนักงานผู้ช่วยที่มีความต้องการ เพื่อนำเสนอให้หัวหน้าคณะกรรมการ โยกย้ายถิ่นฐาน (RC) ตกลงอนุมัติ

สำหรับพนักงานที่ปฏิบัติงานในหน่วยงานบริหารจัดการโยกย้ายถิ่นฐานชุมชน (RLMU) ประกอบด้วย 2 ประเภท ดังนี้

1. พนักงานรัฐเป็นพนักงานที่สังกัดหน่วยงานของรัฐและยังมีสิทธิ์ตามระเบียบอย่าง ครบถ้วน ซึ่งได้รับการคัดเลือกและแต่งตั้งโดยประธานคณะกรรมการโยกย้ายถิ่นฐาน (RC) ตาม คุณวุฒิและความสามารถที่เหมาะสม เพื่อมาปฏิบัติงานในตำแหน่งงานต่าง ๆ ตามภาระบทบาทของ

หน่วยงานบริหารจัดการโยกย้ายถิ่นฐานชุมชนฯ (RLMU) ตลอดระยะเวลาการปฏิบัติงานของหน่วย เฉพาะกิจนี้ หรือ ระยะเวลาใดระยะหนึ่ง ซึ่งคณะกรรมการโยกย้ายถิ่นฐาน (RC) และห้องกร ปกครองแขวงจะเป็นผู้พิจารณาปรับเปลี่ยนตามความเหมาะสม

2. พนักงานสัญญาจ้าง เป็นบุคคลทั่วไป ที่มีความรู้ความสามารถเหมาะสม ที่ได้รับการคัดเลือกและเสนอโดยหัวหน้าหน่วยงานบริหารจัดการโยกย้ายถิ่นฐานชุมชนฯ (RLMU) เพื่อให้ ประธานคณะกรรมการโยกย้ายถิ่นฐาน (RC) อนุมัติ เพื่อให้ปฏิบัติงานให้คำปรึกษาและการบริการ อื่น ๆ ตามความต้องการของงาน

ระบบวิธีการทำงานของหน่วยงานบริหารจัดการโยกย้ายถิ่นฐานชุมชนฯ (RLMU) ที่ระบุ ในข้อกำหนดฯ ฉบับนี้

1. หน่วยงานบริหารจัดการโยกย้ายถิ่นฐานชุมชนฯ (RLMU) ปฏิบัติตามระบบ หัวหน้าคนเดียวที่อยู่บนพื้นฐานหลักการรวมศูนย์ประชาธิปไตย นำพาเป็นหมู่คณะ บุคคล รับผิดชอบ มีการแบ่งงาน แบ่งความรับผิดชอบ และมอบสิทธิในการตัดสินใจปัญหาอย่างชัดเจน

2. หน่วยงานบริหารจัดการโยกย้ายถิ่นฐานชุมชนฯ (RLMU) ต้องรายงานให้ คณะกรรมการโยกย้ายถิ่นฐาน (RC) เพื่อขอการชี้แนะ หรือข้อตกลงต่อปัญหาต่าง ๆ ตามความ จำเป็น เพื่อรับประกันการจัดตั้งปฏิบัติพันธะต่าง ๆ ของแต่ละฝ่ายให้ได้รับผลดี

3. หน่วยงานบริหารจัดการโยกย้ายถิ่นฐานชุมชนฯ (RLMU) ต้องได้รับการอนุมัติ หรือได้รับความเห็นชอบจากคณะกรรมการโยกย้ายถิ่นฐาน (RC) ต่อแผนงาน แผนงบประมาณ และ แผนจัดซื้อจัดจ้างของกิจกรรมทั้งหมดก่อนจะผ่านไปหาขั้นตอนการจัดตั้งปฏิบัติได้

4. หน่วยงานบริหารจัดการโยกย้ายถิ่นฐานชุมชนฯ (RLMU) ต้องประสานกับฝ่าย พัฒนาสังคมของบริษัทผู้พัฒนาโครงการเตรียมรายงาน 6 เดือน ต่อคณะกรรมการโยกย้ายจัดสรร (RC) องค์กรทรัพยากรน้ำและสิ่งแวดล้อม และภาคส่วนอื่น ๆ ที่มีส่วนร่วมในการจัดตั้งปฏิบัติและ ติดตามตรวจรายงานด้านนี้

ในข้อกำหนดฯ ฉบับนี้ ยังได้ระบุถึงแหล่งงบประมาณของหน่วยงานบริหารจัดการ โยกย้ายถิ่นฐานชุมชนฯ (RLMU) ว่าได้มาจากบริษัทไฟฟ้าหงสาซึ่งต้องสนับสนุนให้ตามพันธะ ที่ได้ระบุไว้ในเอกสารแนบท้ายพันธะด้านงานสิ่งแวดล้อมและสังคม (Annex I) ของสัญญาสัมปทาน นอกจากนี้ หน่วยงานบริหารจัดการโยกย้ายถิ่นฐานชุมชนฯ (RLMU) ยังอาจจะได้รับทุนสนับสนุน จากที่อื่น เช่น ทุนส่งเสริมความเข้มแข็งให้ภาครัฐ ในการติดตามตรวจตราการปฏิบัติพันธะด้านสังคม (Annex I) และจากภาคส่วนอื่น ๆ อีกด้วย

หลักการนำใช้งบประมาณของหน่วยงานบริหารจัดการโยกย้ายถิ่นฐานชุมชนฯ (RLMU)

1. ต้องวางแผนและปฏิบัติตามแผนการใช้งบประมาณประจำปี ที่ได้รับการตกลงเห็นชอบโดยประธานคณะกรรมการ โยกย้ายถิ่นฐาน (RC) อย่างเคร่งครัด
2. ต้องมีระเบียบการนำใช้งบประมาณ เพื่อใช้อ้างอิงในการปฏิบัติงาน
3. ต้องใช้ระบบบัญชีสากล เพื่อควบคุมการใช้จ่ายงบประมาณ
4. ต้องมีการตรวจสอบและยืนยัน โดยบริษัทตรวจสอบบัญชีเอกชน (บริษัทที่ไม่มีส่วนได้ส่วนเสียกับที่ใด) ซึ่งผลการตรวจสอบดังกล่าวจะต้องส่งรายงานให้คณะกรรมการโยกย้ายถิ่นฐาน (RC) และบริษัทผู้พัฒนาโครงการรับทราบ

ส่วนนโยบายต่อพนักงานที่ได้รับมอบในข้อกำหนดฯ ฉบับนี้ คือ

1. พนักงานสังกัดอยู่ในหน่วยงานบริหารจัดการโยกย้ายถิ่นฐานชุมชนฯ (RLMU) จะได้รับเงินสนับสนุนการปฏิบัติงานปกติในแต่ละเดือน (เงินเดือน) จากงบประมาณโครงการตามอัตราที่เหมาะสม ซึ่งอัตราดังกล่าวอาจจะมีการปรับเปลี่ยนให้เหมาะสมกับสภาพเศรษฐกิจและลักษณะของงาน ซึ่งต้องได้รับการตกลงโดยคณะกรรมการโยกย้ายถิ่นฐาน (RC)

– เฉพาะผู้ที่เป็นพนักงานรัฐ (รัฐกร) นอกจากได้รับเงินเดือนดังกล่าวแล้ว ยังจะได้รับการปฏิบัตินโยบายปกติจากรัฐ ตามระเบียบของรัฐกร (เงินเดือน เงินอุดหนุน และการเลื่อนขั้น - ขึ้นเงินเดือน)

2. พนักงานของหน่วยงานบริหารจัดการโยกย้ายถิ่นฐานชุมชนฯ (RLMU) จะได้รับเบี้ยเลี้ยง ค่าเดินทาง และค่าใช้จ่ายอื่น ๆ ในเวลาไปร่วมประชุม หรือ ปฏิบัติงานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง ที่อยู่แขวงไชยะบุรี นครเวียงจันทน์ แขวงอื่น ๆ ที่อยู่ต่างประเทศ

– เฉพาะการเคลื่อนไหวนงานอยู่ในเขตพื้นที่โครงการ หรือ อยู่ในพื้นที่เป้าหมายของงานโยกย้ายถิ่นฐานชุมชน จะไม่ได้รับค่าเบี้ยเลี้ยงและเงินอุดหนุนเหล่านี้

สำหรับอายุการปฏิบัติหน้าที่ของหน่วยงานบริหารจัดการโยกย้ายถิ่นฐานชุมชนฯ (RLMU) จะสิ้นสุดลงพร้อมกับอายุการปฏิบัติหน้าที่ของคณะกรรมการโยกย้ายถิ่นฐาน (RC) หรือมีอายุไปจนถึงวันประกาศรับรองผลสำเร็จของการฟื้นฟูชีวิตการเป็นอยู่ของประชาชนที่ถูกโยกย้ายถิ่นฐานตามที่ระบุไว้ในสัญญาสัมปทาน ซึ่งก็คือ ปี พ.ศ. 2565 นั่นเอง

5. ประเด็นศึกษาเพื่อการวิเคราะห์รูปแบบการบริหารจัดการ

จากการวิจัยเอกสารด้วยการทบทวนตามที่กล่าวมานี้เป็นทั้งแนวคิด ทฤษฎี และหลักการที่เกี่ยวข้อง นโยบาย ยุทธศาสตร์ และแผนต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง กฎหมาย และระเบียบข้อกำหนดใน สปป.ลาว รวมทั้งข้อมูลโครงการไฟฟ้าหงสา ซึ่งผู้วิจัยสามารถสรุปประเด็นที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการโยกย้ายถิ่นฐานประชาชน เพื่อนำไปสู่การศึกษาและวิเคราะห์ให้ได้รูปแบบการบริหารจัดการโยกย้ายถิ่นฐานประชาชนเพื่อตั้งโครงการโรงไฟฟ้าขนาดใหญ่ ดังนี้

1. การเปิดเผยข้อมูลโครงการและการมีส่วนร่วมของประชาชน
2. การเวนคืนที่ดินและการชดเชย
3. การพัฒนาพื้นที่โยกย้ายจัดสรรเพื่อรองรับผู้ได้รับผลกระทบที่โยกย้าย
4. กระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท
5. การให้ความช่วยเหลือเบื้องต้นในระยะข้ามผ่าน
6. การฟื้นฟูชีวิตความเป็นอยู่และส่งเสริมอาชีพทางเลือก
7. การติดตามและประเมินผลการพัฒนาคุณภาพชีวิตภายหลังการโยกย้ายถิ่นฐาน